

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

FUR.

1995

5

VYDÁVÁ GENERÁLNÍ ŠTÁB ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

5

ČTVRTÝ (TŘICÁTÝ ŠESTÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenské rozhledy vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

PARTNERSTVÍ PRO MÍR - - včera, dnes a zítra

Nová historická éra, která se zrodila pádem berlínské zdi a následujícím vznikem nových demokratických států ve střední a východní Evropě, signalizovala i konec studené války. To poskytlo také významnou příležitost k zahájení nové etapy vývoje vztahů mezi státy v tomto regionu, iniciující proces dialogu, spolupráce a partnerství. Na základě výsledků jednání

Konference o bezpečnosti v Evropě (nyní Organizace pro bezpečnost v Evropě-OBSE) dochází k podstatnému snížení počtů ozbrojených sil v Evropě, k likvidaci přebytečné výzbroje a k transparentnosti počtů hlavních druhů bojové techniky, živé síly a vojenských rozpočtů. Nová éra však přináší i nové problémy. Na evropském kontinentu vznikají nové zdroje nestability. Konfrontujeme je se zdánlivě nekonečným a hrozivým konfliktem v bývalé Jugoslávii, s novým napětím extrémního nacionalismu, rozšířením netolerance k etnickým menšinám i s nebezpečím mezinárodního terorismu. To vše může vážně ohrozit celkově pozitivní vývoj v Evropě, která věří v novou éru míru a budoucí prosperity. Nelze se proto divit, že postkomunistické státy v Evropě, ale i některé státy bývalého Sovětského svazu, hledají ve vytvořeném bezpečnostním vakuu uprostřed našeho kontinentu urychleně nové záruky své existence. Vede je k tomu i nepředvídatelná situace ve vývoji v Rusku.

OD DEKLARACE K SUMMITU

Na měnící se situaci v Evropě a ve světě reagovala zcela pochopitelně i Organizace severoatlantické smlouvy (NATO) přijetím **Deklarace o své transformaci, nové koncepci a nových cílech** (červenec 1990, Londýn) a následně tzv. **Římské Deklarace o míru a spolupráci** (listopad 1990, Řím). Zároveň byla schválena **nová strategická koncepce Aliance**. V návaznosti na tyto zásadní změny ve vnitřní struktuře NATO se začaly postupně realizovat i nové formy dialogu a spolupráce s novými partnery ve střední a východní Evropě. Uskutečnila se první společná setkání spojená s výměnou zkušeností v oblasti bezpečnostní politiky, vojenství, vědy a techniky. Mezi zásadní událost však patřilo vytvoření **Severoatlantické rady pro spolupráci (NACC)** s cílem koordinovat spolupráci mezi 16ti státy NATO a jejich novými partnery. Rada jim nabídla účast na společných jednáních a předávání zkušeností z politické, vojenské, ekonomické a vědecké oblasti. Zahajovací zasedání NACC se konalo v prosinci roku 1991 na úrovni ministrů zahraničních věcí členských států Aliance a devíti evropských zemí, mezi nimi i bývalého Československa. Po následujícím společném setkání ministrů zahraničních věcí a obrany se sešli se svými

partnery v Bruselu v dubnu 1992 ve Vojenském výboru NATO (MC) i náčelníci generálních štábů, což představovalo další mezník vzájemné spolupráce.

Pro naši současnost a budoucnost má však největší význam lednový summit NATO 1994. Zasedání této vrcholné schůzky Aliance nevyvolalo snad nikdy tolik pozornosti, ale zároveň i nervozity. Nové demokratické státy střední a východní Evropy, které mnohokrát deklarovaly svůj úmysl vstupu do NATO, netrpělivě očekávaly závěr schůzky. Nejvyšší představitelé členských států NATO, vycházejíce z těsného a dlouholetého partnerství mezi severoamerickými a evropskými spojenci, se přihlásili ke své povinnosti zvyšovat bezpečnost a stabilitu v celé Evropě. Pro posílení svazků s novými demokratickými státy v Evropě jim nabídly otevřené členství v Alianci. Potvrdili tak myšlenku na další rozšíření NATO na východ od svých hranic, jako součást evolučního procesu, který bere v úvahu současný politický vývoj i vývoj bezpečnosti v celé Evropě. Na jednání vyhlásili projekt **Partnerství pro mír** a k jeho realizaci přijímají dva zásadní dokumenty - **Výzvu a Rámcový dokument**.

■ Výzva

V prvním dokumentu nazvaném **Výzva hlav států a vlád zúčastněných na schůzce Severoatlantické rady (NAC)** konané v ústředí NATO v Bruselu ve dnech 10. - 11. ledna 1994 účastníci potvrdili úsilí dále prohloubit své politické a vojenské svazky a přispět tak k posílení bezpečnosti v euroatlantické oblasti. Vyzvali další státy - členy NACC a země OBSE - aby se připojily k projektu **Partnerství pro mír (PfP)**, tedy k praktickému programu, který by překročil rámec dosavadního dialogu a spolupráce a vytvořil skutečné partnerství. Země střední a východní Evropy se tak, po vytrvalém tlaku na Alianci směřující k jejich urychlenému přijetí do NATO, dočkaly dalšího vstřícného kroku. Realizací tohoto projektu byla pověřena NACC, která tak rozšířila své aktivity směrem k praktické realizaci kooperačních vztahů s partnery.

■ Rámcový dokument

K vydané „Výzvě“ se velmi úzce vázal tzv. **Rámcový dokument projektu partnerství pro mír**. Jeho podepsáním učinila partnerská země vlastně první krok ve spolupráci projektu **Partnerství pro mír**. Zavázala se dodržovat základní principy Partnerství, které spočívají v ochraně a podpoře základních svobod a lidských práv, spravedlnosti a míru před nátlakem a zastrahováním a k dodržování principů mezinárodního práva. Znamená to ve své podstatě potvrzení závazků vyplývajících z Charty OSN a principů Všeobecné deklarace lidských práv ukládající zdržet se hrozby silou či použití síly proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti jakéhokoli státu, k respektování stávajících hranic, k urovnávání sporů mírovými prostředky a k plnění povinností a závazků přijatých v oblasti odzbrojení a kontroly zbrojení. Podepsání tohoto dokumentu z úrovně prezidentů, předsedů vlád nebo ministrů zahraničních věcí partnerských zemí potvrdilo důležitost, která mu byla právem přisouzena. Za Českou republiku stvrdil přijetí Rámcového dokumentu svým podpisem předseda vlády dne 10. března 1994.

Rámcový dokument vymezil následující oblasti vzájemné spolupráce:

- ① Usnadnění průhlednosti plánování obrany a postupů při sestavování rozpočtů.
- ② Zajištění demokratické kontroly ozbrojených sil.
- ③ Udržování schopnosti a připravenosti přispět v souladu s ústavními zřeteli k operacím prováděným pod mandátem OSN nebo v odpovědnosti OBSE.
- ④ Rozvoj vztahů vzájemné spolupráce s NATO v oblasti společného plánování, výcviku a cvičení k posílení schopnosti partnerů převzít úkoly při mírových, humanitárních, pátracích, záchranných a jiných akcích, které mohou být dodatečně dohodnuty.
- ⑤ Dlouhodobý rozvoj ozbrojených sil, směřující ke zlepšení schopností pro společnou činnost s ozbrojenými silami členských států Severoatlantické aliance.

V dokumentu byly vytyčeny partnerům principy vypracování Individuálních programů Partnerství, dána možnost zřídit styčné úřady v ústředí NATO v Bruselu a v Koordinační buňce Partnerství v Monsu k získání přímých kontaktů s vrcholnými orgány NATO a definovány případy, ze kterých Aliance poskytne partnerům tzv. bezpečnostní konzultace.

■ *Prezentační dokument Partnerství pro mír*

Prezentační dokument České republiky Partnerství pro mír (PD) obsahoval naše představy o hlavních oblastech spolupráce s NATO. Aliance je pojala tak, aby odrážely univerzalitu celého projektu a umožnily účast co nejširšímu spektru partnerů, od středoevropských uchazečů, přes neutrální země s vojenským potenciálem využitelným v mírových operacích mezinárodního společenství, až po nástupnické země bývalého SSSR. Česká republika ve svém Prezentačním dokumentu, který byl orgánům NATO předložen 17. května 1994, jednoznačně zdůraznila, že chápe účast v PpP jako přípravu na své budoucí členství v Alianci. Proto byla pro nás nejvýznamnějším prvkem politické spolupráce v PpP, kterým Aliance vyšla vstříc našim zájmům, možnost individuálních konzultací s NATO v případě ohrožení územní celistvosti, politické nezávislosti a bezpečnosti České republiky, v zásadě podle článku 4 Washingtonské smlouvy.

Požadovaná transparentnost v obranném plánování a rozpočtování a demokratická kontrola ozbrojených sil pro nás znamená realizaci stejných principů a postupů, jaké uplatňují demokratické státy Aliance při výstavbě svých armád. Logickým zájmem Aliance je také posílit schopnost partnerů zúčastnit se operací pod mandátem OSN (event. OBSE), prevence konfliktů i řešení krizí ohrožujících mezinárodní stabilitu a zapojit do nich co nejširší okruh partnerských zemí. Je tomu stejně tak jako umožnit partnerům podílet se na specificky zaměřených společných operacích, které Aliance může vést mimo rámec vlastní společné obrany a mimo vlastní území. V neposlední řadě oblast spolupráce musí nutně systematicky směřovat k interoperabilitě a kompatibilitě partnerů s ozbrojenými silami Aliance. Jedním ze základních principů projektu PpP je ale také hrazení nákladů na účast v něm samotnými partnery.

■ *Pracovní program Partnerství*

Významným dokumentem, na jehož základě mohlo být každým partnerem přistoupeno ke zpracování Individuálních programů Partnerství, bylo vydání **Pracovního programu Partnerství (PWP)** Radou NATO v květnu 1994. Představoval nabídku možných oblastí

Přehled sil a prostředků vyčleněných partnerskými zeměmi pro aktivity v PpP

P. č.	Země	Počet obyvatel (mil.)	Mírové počty	% z HDP (na obranu)	% z CSR (na obranu)	Vyčleněno na PpP (tis. USD)	Vyčleněné síly a prostředky pro aktivity PpP
1	Albánie	3,409	38 000	3,3	5,4	350	1 pěší rota pro mírové operace; do 3 námořních jednotek; 1 letka letounů; 3 dopravní vrtulníky (pro cvičení a SAR)
2	Bulharsko	8,763	103 000	2,92	6,2		1 mechanizovaná rota (od roku 1996 rozšířená na mechanizovaný prapor); 1 zdravotnický tým; 2 protichemické čety (do konce roku 1995); námořní účelové skupiny podporované plavidly, vrtulníky a dopravní letouny
3	Česká republika	10,302	73 000	2,3	6,57	5 800	1 pěší prapor; 1 prapor civilní ochrany pro výcvik, cvičení a operace; v dlouhodobém termínu elementy brigády rychlého nasazení; všechny síly jsou principiálně uvolnitelné pro výcvik a cvičení v rámci PpP
4	Estonsko	1,613	3 900	1,1	4,73		1 pěší rota; 1 rota pro mírové operace (buď jako součást baltského praporu mírových sil nebo samostatná); 1 minolovka
5	Finsko	5,037	40 000	1,73	4,7	500	1 mechanizovaný pěší prapor; 3 minonosky
6	Litva	3,833	8 900	0,6	3,8	2 180	3 pěší roty (první do konce 1995, zbývající do konce 1996); 1 rota pro mírové operace tvořící součást baltského praporu mírových sil; 2 lehké fregaty; 1 vrtulník pro SAR
7	Lotyšsko	2,733	7 500	0,5	3,54		1 rota průzkumného výsadkového praporu, 1 pěší rota tvořící součást baltského praporu mírových sil; 2 zášahová plavidla pro SAR
8	Maďarsko	10,396	74 000	1,49	4	4 500	1 mech. pěší rota pro mírové operace; 1 mech. pěší brigáda; 1 obrněná brigáda; elementy aeromob. praporu; 1+1 rota (bitev.+dopr.) vrtulníků pro mírové operace; 2 vrtulníky pro operace SAR; středisko řízení let. prov. a brigáda PVO; další síly po 1997
9	Polsko	38,655	251 200	2,5		8 500	1 aeromob. prapor; 1 vzdušný výsadkový pluk a polní nemocnice pro výcvik, cvičení a operace; velení a štáb obrněné divize; vzdušná výsadková brigáda pouze pro výcvik a cvičení; námořní záchranná plavidla; dopravní letouny a vrtulníky pro SAR
10	Rumunsko	22,759	230 000	2,76		4 400	2 pěší prapory; 1 výsadková rota; 1 horská rota; 1 polní nemocniční jednotka; 1 jednotka civilní ochrany; 1 křižník; 1 fregata; loď logist. podpory; 1 rychlý hlídkový člun; 1 minolovka; říční síly; vrtulníková letka pro SAR
11	Slovensko	5,487	43 000	2,8		4 450	1 pěší prapor; do dvou rojů letounů MiG-29
12	Slovinsko	1,97	9 000	1,52			velitelství praporu; 1 pěší mechanizovaná rota
13	Švédsko	8,68	15 400	2,8	6,8	350	rozmanité pozemní, námořní a letecké jednotky na principu případ od případu
14	Ukrajina	52,456	450 000	2	6	1 000	1 zesílený aeromobilní prapor a 2 samostatné spec. prapory v UNPROFOR; 1 protiponorkové plavidlo a 1 fregata; 1 letka dopr. letounů; 1 letka dopr. vrtulníků; samostatná mech. brigáda civilní ochrany; 1 protipožární jednotka

HDP = hrubý domácí produkt
 CSR = celkový státní rozpočet

spolupráce, jejich rozsah a formy. Patří mezi ně semináře, pracovní schůzky, návštěvy, konference, kurzy, štábní rozhovory, návštěvy expertních týmů, výměny jednotek nebo společná cvičení.

Pracovní program Partnerství, který je ročně upřesňován, tvoří základ pro praktickou spolupráci NATO v rámci NACC/PfP. Umožňuje podílet se na spolupráci i zemím, které nejsou přímo zapojeny v projektu Partnerství a jsou pouze členy NACC.

■ *Individuální program Partnerství*

Všichni partneři účastníci se projektu PfP mohli na základě nabídnutého tzv. PWP menu, ale také podle svých individuálních možností sestavit návrh svého **Individuálního programu Partnerství (IPP)**. Proces vzájemných konzultací mezi Českou republikou a NATO o náplni tohoto programu byl završen 25. listopadu 1994, kdy byl *Individuální program Partnerství mezi Českou republikou a Severoatlantickou aliancí* (celý název dokumentu) přijat. Tento významný okamžik představoval především novou etapu v zintenzivnění přípravy na naše budoucí členství v Alianci a byl dalším konkrétním krokem na cestě k plnému členství v ní. Dokument dal základní rámec pro konkrétní činnosti a formy spolupráce s NATO v PfP na rok 1994 a 1995. Je každoročně vyhodnocován v rámci štábních rozhovorů mezi Ministerstvem obrany České republiky a NATO a na každý další rok dále upřesňován. Dokument si v rámci upevňování důvěry jednotlivé partnerské země obvykle navzájem předávají. Na rok 1996 připravuje NATO návrh nové struktury tohoto programu, která by měla mít obecnější a perspektivnější podobu.

PROCES PLÁNOVÁNÍ A HODNOCENÍ V PfP

Na zasedání *Politicko-vojenského řídícího výboru NATO (PMSC)* v Bruselu byl dne 16. prosince 1994 projednán a počátkem letošního roku partnerům zapojeným v projektu Partnerství pro mír předložen významný dokument **Proces plánování a hodnocení v PfP (PARP)**. Materiál byl iniciován pro splnění cílů obsažených ve své podstatě již v **Rámcovém dokumentu Partnerství**. Samotné orgány NATO ho pokládají za důležitou součást celého procesu PfP. Dokument vychází ze zkušeností NATO v obranném plánování a zároveň zohledňuje potřebu zvláštního přístupu ke specifickým silám partnerských států, kterou vyčlenily pro úkoly a činnosti plněné v rámci projektu Partnerství. Poskytuje rovněž mechanismy pro všeobecnou výměnu informací mezi členskými státy NATO a partnery v otázkách obranného a finančního plánování.

Proces, který byl tímto dokumentem zahájen, významně ztransparentnil úmysly, ale i schopnosti a možnosti jeho jednotlivých účastníků. Zároveň Alianci pomohl vytypovat ty partnerské země, které mají skutečný zájem o dlouhodobou spolupráci směřující k budoucímu členství v NATO. Ve své podstatě vlastně představuje i určité *kvalifikační měřítko* pro budoucí členství. Proces vyúsťuje v návrh k *dosažení cílů interoperability* vyčleněných sil a prostředků se silami NATO pro každou jednotlivou partnerskou zemi.

Proces PARP je rozvržen na *tříletá* období s tím, že každý druhý rok proběhne jeho revize a úprava podle dosažených výsledků. Tento cyklus, začínající rokem 1995, je chápán jako první krok k získání společných zkušeností členských zemí NATO a partnerských států, a proto je mu oboustranně přisuzována potřebná vážnost. Celkovým organizátorem tohoto

cyklu je Mezinárodní štáb v úzké součinnosti s dalšími vojenskými orgány NATO a Koordinační buňkou Partnerství v Mons. Řízením celého procesu byl pověřen Politicko-vojenský řídicí výbor.

Cíle procesu:

- ◆ přiblížit partnerům zkušenosti NATO v obranném plánování,
- ◆ umožnit partnerům vyčlenit síly a prostředky pro vzájemnou spolupráci se silami Aliance v mírových, humanitárních, vyhledávacích a záchranných operacích i z hlediska výcviku a cvičení k těmto operacím,
- ◆ navrhnout partnerům cíle k postupnému dosažení interoperability vyčleněných prostředků se silami Aliance,
- ◆ poskytnout partnerům účinnou pomoc k postupnému dosažení celkové interoperability se silami NATO.

Důležitou součástí dokumentu tvoří příloha Celkový přehled o interoperabilitě v PfP, o jejíž vypracování byly partnerské státy požádány PMSC a jež po vyplnění a předložení poskytla orgánům Aliance základní informace o současných možnostech interoperability vyčleněných sil a prostředků ozbrojených sil partnerských zemí se silami NATO.

Po analýze jejího obsahu orgány NATO zhodnotily možnosti a schopnosti každé účastnické země spolupracovat se silami Aliance a k jejich dalšímu zdokonalení zároveň navrhly cíle interoperability pro první plánovací období (do roku 1997). K dokumentu provedl Mezinárodní štáb dvoustrannou konzultaci s partnery. Po oboustranném zapracování připomínek a názorů byla k obsahu dokumentu provedena ještě konzultace na úrovni 16+1 pod vedením Politicko-vojenského řídicího výboru.

Ve druhé fázi Mezinárodní štáb připravil návrh tzv. Konsolidační zprávy. Ta představuje vlastně sumarizaci *Přehledů plánování a hodnocení v PfP* všech partnerských zemí zapojených do tohoto procesu. Dokument byl poté předán PMSC a jednotlivým partnerům k projednání. Po celkovém odsouhlasení dokumentu oběma stranami byl předložen stálým představitelům NATO a partnerských zemí k závěrečnému schválení. Konsolidační zpráva byla pak předložena ministrům zahraničních věcí na květnovém zasedání NACC v nizozemském Noordwijku a ministrům obrany NATO a partnerských států na jejich společném červnovém zasedání v Bruselu.

ČESKÁ REPUBLIKA V PROCESU PARP

Proces plánování a hodnocení v PfP chápeme jako konkrétní příspěvek Aliance v projektu Partnerství, který odráží i současný vývoj v otázce rozšíření NATO. Tento proces by měl České republice také poskytnout užitečný základ pro adaptaci na cyklus plánování sil Aliance. Proto byla výzva NAC k účasti v prvním kole *Procesu plánování a hodnocení v PfP* námi uvítána. Abychom umožnili Alianci splnit záměr procesu, tj. zhodnotit schopnosti našich sil, nabídnutých pro společnou činnost se silami NATO v PfP a následně stanovit cíle interoperability pro první plánovací období, byly do NATO předány potřebné informace k vytvoření tohoto dokumentu.

STÁTY ZAPOJENÉ V PROJEKTU PARTNERSTVÍ PRO MÍR
(k 1. srpnu 1995)

P. č.	Stát	Rámcový dok.	Prezentační dok.	IPP	Účast v PARP
1	Albánie	23. 2. 1994	22. 9. 1994	25. 1. 1995	
2	Arménie	5. 10. 1994			
3	Ázerbájdžán	4. 5. 1994			
4	Bělorusko	11. 1. 1995			
5	Bulharsko	14. 2. 1994	6. 6. 1994	28. 11. 1994	
6	Česká republika	10. 3. 1994	17. 5. 1994	25. 11. 1994	
7	Estonsko	3. 2. 1994	8. 7. 1994	1. 3. 1995	
8	Finsko	9. 5. 1994	10. 5. 1994	12. 10. 1994	
9	Gruzie	23. 3. 1994	7. 3. 1995		
10	Kazachstán	27. 5. 1994	2. 12. 1994		
11	Kyrgyzstán	1. 6. 1994	15. 5. 1995		
12	Litva	27. 1. 1994	10. 6. 1994	30. 11. 1994	
13	Lotyšsko	14. 2. 1994	18. 7. 1994	8. 2. 1995	
14	Maďarsko	8. 2. 1994	6. 6. 1994	15. 11. 1994	
15	Malta	26. 4. 1995			
16	Moldávie	16. 3. 1994	6. 9. 1994		
17	Polsko	2. 2. 1994	25. 4. 1994	5. 7. 1994	
18	Rakousko	10. 2. 1995	2. 6. 1995		
19	Rumunsko	26. 1. 1994	28. 4. 1994	14. 9. 1994	
20	Rusko	22. 6. 1994	5. 7. 1994	31. 5. 1995	
21	Slovensko	9. 2. 1994	25. 5. 1994	24. 11. 1994	
22	Slovinsko	30. 3. 1994	20. 7. 1994		
23	Švédsko	9. 5. 1994	10. 5. 1994	22. 8. 1994	
24	Turkmenistán	10. 5. 1994			
25	Ukrajina	8. 2. 1994	25. 5. 1994		
26	Uzbekistán	13. 7. 1994			

Ty představovaly:

- deklaraci celkového přehledu obranné politiky, obranného plánování a finančního zabezpečení v rozsahu stanoveném OBSE pro obranné plánování,
- deklaraci politiky státu k oblastem spolupráce v PfP,
- deklaraci přehledu a charakteristiky vyčleněných sil a prostředků pro společnou činnost se silami Aliance v mírových, humanitárních, vyhledávacích a záchranných operacích i pro výcvik a cvičení k těmto operacím a pro přehled o úrovni systémů řízení, velení a spojení.

Celkový přehled obranné politiky, obranného plánování a finančního zabezpečení byl zpracován v souladu s opatřeními čl. 15 Vídeňského dokumentu 1994 přijatém na summitu KBSE (OBSE) v Budapešti ve dnech 5. až 6. prosince 1994. Představuje informace o obranné politice a vojenské strategii, národních procedurách v plánování obrany, prezentaci personální politiky v armádě, plánovaných počtech ozbrojených sil a jejich organizaci včetně počtů hlavních druhů zbraní, struktury výcviku i o organizaci civilní ochrany.

Politika státu považuje účast v Partnerství za součást přípravy na budoucí členství v Alianci. Postupné dosažení interoperability a kompatibility se silami NATO chápeme jako základní předpoklad pro schopnost účastnit se společných operací. Z tohoto záměru vychází i koncepce výstavby AČR. Jejím krátkodobým cílem (rok) je zapojení vybraných malých jednotek do společného výcviku se silami Aliance a společná velitelsko-štabní cvičení. Střednědobým cílem (rok - tři roky) je dosažení interoperability a kompatibility vybraných jednotek, které by byly vyčleněny pro společný výcvik a budoucí možné společné operace se silami Aliance. Dlouhodobým cílem (více než tři roky) je dosažení úplné interoperability a kompatibility ozbrojených sil jako celku.

V souladu s principy naší zahraniční politiky jsme připraveni účastnit se operací pod záštitou mezinárodních organizací, zvláště OSN a OBSE, prostřednictvím jednotek AČR. V tomto směru máme již dlouholeté bohaté zkušenosti.

Pro spolupráci v rámci PfP u nás neexistují žádná ústavní nebo výrazná právní omezení. Účast jednotek AČR na aktivitách mimo území ČR a pobyt cizích jednotek na území ČR je realizován v souladu s Ústavou ČR a podléhá souhlasu Parlamentu ČR na základě „případu od případu“. Legislativní úpravy přijaté v roce 1994 řeší výcvikové aktivity jednotek AČR mimo území republiky a krátkodobou přítomnost cizích jednotek na cvičeních v ČR. Podle nich jednotky AČR zúčastňující se cvičení mimo republiku nesmí být v síle větší než prapor, doba cvičení nesmí překročit 30 dnů a počet osob 700 pro každou jednotlivou činnost. Početní stav cizí jednotky (jednotek), která se zúčastňuje společné činnosti v ČR, nesmí přesáhnout 3000 osob pro jednotlivou akci a 5000 osob celkově. Účast jednotky z jednotlivé země by neměla překročit úroveň síly praporu a doba pobytu 21 dnů.

V souvislosti s vytvářením právních předpokladů pro realizaci projektu Partnerství pro mír v České republice a AČR zbývá však vyjasnit mnoho dílčích otázek. Tato skutečnost by měla být v dohledné době vyřešena připojením se k Dohodě mezi členskými státy Severoatlantické smlouvy a ostatními státy zúčastněnými v Partnerství pro mír, týkající se statutu jejich ozbrojených sil a k jejímu dodatkovému protokolu (tzv. PfP SOFA). Návrh na připojení partnerských zemí k této dohodě byl předložen na rozšířeném zasedání NAC s partnery v květnu letošního roku. Jde ve své podstatě o adaptaci dohody NATO SOFA, uzavírané mezi členskými státy Aliance, do podmínek projektu Partnerství pro mír.

Financování činností spojených s Partnerstvím pro mír je realizováno z vojenského rozpočtu, který je součástí státního rozpočtu České republiky a je projednáván vládou České republiky. Ta předkládá návrh rozpočtu Parlamentu ČR, pro který je schválení rozpočtu předmětem závěrečného účtu státu. Vládní návrh je projednáván na otevřeném jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR po předešlém projednání v jejím branném a bezpečnostním výboru. Transparentnost finančního plánování je garantována postupným zaváděním do systému plánování, programování a rozpočtování - SPPR, jehož plné fungování se předpokládá do konce roku 1996.

Vyčleněné síly pro PTF

Česká republika vyčlenila pro společné mírové, humanitární, vyhledávací a záchranné operace se silami NATO:

- ▲ lehký pěší prapor,
- ▲ mechanizovanou rotu rychlého nasazení,
- ▲ prapor záchranného pluku CO.

Lehký pěší prapor, který byl vytvořen na základě požadavků OSN, je v současné době nasazen v rámci sil UNPROFOR/UNCRO v bývalé Jugoslávii. Je doplňovaný převážně ze záloh a jeho plánovaný počet je do 1000 osob (cca 80 % ze zálohy). Je složen z velitelství, 4 mechanizovaných rot, velitelské, průzkumné a spojovací roty, protitankové čety a roty týlového a technického zabezpečení. Jeho hlavní výzbroj tvoří pěchotní zbraně do ráže 12,7 mm a přenosný protitankový komplet. Ve výzbroji má dále 47 osobních terénních vozidel, 48 obměňných kolových transportérů OT-64 a 116 dalších automobilů. Prapor lze přesunout po komunikaci nebo přepravit po železnici či letecky za použití velkokapacitních dopravních letounů. Doba působení praporu je závislá na celkovém charakteru mírové operace. V případě centrálního logistického zabezpečení ze strany vysílající organizace je tato doba minimálně 6 měsíců. Prapor může být k dispozici do 4 až 5 měsíců od vydání rozhodnutí a lze ho použít „případ od případu“ v různých organizačních strukturách. Výcvik orientovaný k přípravě na mírovou operaci trvá obvykle 6 až 7 týdnů.

Mechanizovaná rota rychlého nasazení bude vytvořena ze 4. brigády rychlého nasazení (do konce roku 1995). Výhledově se počítá s vyčleněním mechanizovaného praporu (do roku 1997). Jednotku bude možné přepravovat letecky za použití velkokapacitních dopravních letounů. Předpokládá se její plná kompatibilita s jednotkami NATO v oblasti řízení, velení a spojení. V rámci budoucího praporu bude začleněn i prvek logistiky umožňující samostatnou činnost praporu v rámci sil NATO.

Prapor záchranného pluku CO s operační připraveností 1 den (24 hodin) je schopen organizovat výcvik a účastnit se společných cvičení do stupně četa (výcvik k záchranné odbornosti). Při vlastním zasazení má k dispozici spojovací prostředky pouze pro vnitřní spojení v místě zásahu. Jakoukoli jednotku CO je možno vyčlenit pouze v době míru. Prapor o síle do 150 osob je schopen provádět vyprošťování zavalených osob, hašení malých požárů, hygienickou očistu osob, speciální očistu techniky a materiálu, dekontaminaci půdy a asanaci zamořeného prostoru, včetně poskytování humanitární pomoci rozvinutím základny pro 300 osob. Do jeho výbavy patří 3 osobní terénní automobily, 27 dalších auto-

mobilů, požární a vyprošťovací tank, 3 tahače s podvalníky, plovoucí transportér, motorový člun a kolový dozer.

Cíle interoperability pro AČR

Při navrhování cílů k dosažení interoperability vyčleněných sil partnerských zemí se silami Aliance pro společnou činnost vycházely orgány NATO z analýzy jejich slabých míst. V našich podmínkách se v mnohém tyto navrhované cíle *ztotožňují* se stanovenými směry koncepce výstavby AČR, jinde je vhodně doplňují či rozšiřují.

Důležitým prvkem v dosažení cílů interoperability je znalost a aplikace standardizačních norem NATO (STANAG) do podmínek rezortu obrany. NATO doposud uvolnilo všechny normy, které se dotýkají bezprostředně navrhovaných cílů interoperability. Do července tohoto roku to pak bylo celkem 555 těchto norem a dalších 112 normativních aliančních publikací.

Při konzultacích s orgány NATO na úrovni 16+1 bylo České republice navrženo 12 cílů pro dosažení interoperability pro první období plánovacího cyklu (1995-1997).

Tyto cíle zahrnují:

1. Sjednocení požadavků na PHM pro pozemní vojsko.
2. Interoperabilitu spojovacích prostředků.
3. Jazykové požadavky na důstojníky štábů.
4. Vytvoření styčných týmů.
5. Hovorová pravidla a terminologii NATO v oblasti spojení.
6. Využitelnost jednotek pro operace v rámci PfP.
7. Schopnost vyznačovat a zaznamenávat nebezpečné prostory, jako jsou minová pole a nevybuchlá munice.
8. Symboly používané na pozemních mapách.
9. Používání vojenského síťového referenčního systému (UTM) na mapách.
10. Logistiku.
11. Interoperabilitu leteckých navigačních systémů.
12. Identifikaci letounů, systém pro rozlišení vlastních a cizích letounů.

ČESKÁ REPUBLIKA - AKTIVNÍ PARTNER V PfP

Česká republika si je vědoma, že aktivním přístupem k projektu Partnerství se přiblížíme co nejbližší k možnosti vstupu do Aliance. Mnoho konkrétního již bylo vykonáno v průběhu transformace AČR a jejího přechodu na organizační struktury obdobné v armádách NATO. To však není to jediné. Podílíme se na operacích mezinárodního společenství, kde nejvýznamnější a nejpůsobivější je účast v silách UNPROFOR/UNCRO na území bývalé Jugoslávie. Za poslední čtyři roky se však naši vojáci zúčastnili dalších pozorovatelských misí OSN (OBSE). Patří mezi ně UNAVEM I, II v Angole, UNTAG v Namibii, UNOSOM I v Somálsku, UNGCI a UNSCOM v Iráku, ONUMOZ v Mozambiku, UNOMIL v Libérii, UNOMIG v Gruzii a UNPREDEP v Makedonii. Samozřejmě nelze zapomenout na účast

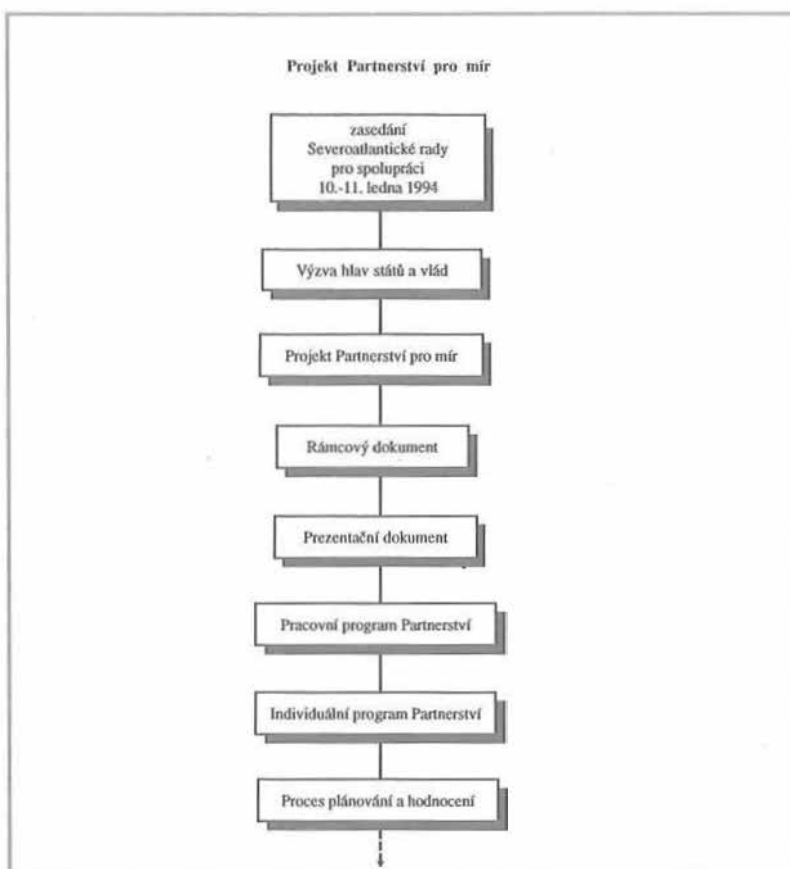
naší protichemické jednotky v operaci Pouštní bouře. Tradicí se staly kurzy pro velitele mírových sil OSN ve Výcvikové základně mírových sil OSN v Českém Krumlově. Vojáci AČR se v minulém roce zúčastnili dvou významných společných cvičení v PŘP, a to *COOPERATIVE BRIDGE-94* v září v Polsku a *COOPERATIVE SPIRIT-94* v říjnu v Nizozemí. Významná byla i účast na dvoustranných recipročních cvičeních s nizozemskou a francouzskou armádou a na dvoustranném cvičení *KOUBA CHAMB* s německým Bundeswehrem. Perspektivu však vidíme v přechodu od součinnosti malých jednotek ke společným štábním cvičením. V tomto roce se AČR zúčastnila třinácti cvičení se svými jednotkami, tří štábních cvičení a na 16 cvičení vyslala své pozorovatele. Největší význam bezpochyby mělo říjnové velitelsko-štábní NATO/PŘP cvičení *COOPERATIVE CHALLENGE - 95* za účasti cvičících štábů ze čtrnácti zemí. Letos vůbec poprvé cvičili naši vojáci v rámci cvičení *COOPERATIVE NUGGET - 95* a cvičení s Národní gardou Texas na teritoriu USA.

K současným prioritám vzájemné spolupráce s NATO patří především dosažení postupné interoperability systémů velení, řízení a spojení, protivzdušné obrany a letectva. Cesta k ní vede přes standardizaci v operační, materiálové, logistické i administrativní oblasti, ale i při zavádění nového systému personální práce a při zapojení vojenského školství do sítě institucí vojenského vzdělávání v zemích NATO. Stranou nemůže zůstat ani spolupráce vojenských vědeckých, výzkumných a vývojových pracovišť, součinnost v oblasti ochrany životního prostředí a civilní ochrany. Nezastupitelnou roli má skupina styčné mise Armády České republiky v NATO, která se bezprostředně zúčastňuje plánovacích procesů a jednání ve výborech NATO a činnosti PCC.

Projekt Partnerství pro mír posiluje kooperativní přístup partnerů k bezpečnosti v Evropě jak cestou připojení k tržně orientovaným demokratickým státům západní Evropy, tak souběžnou transformací ve vojenské oblasti. I když je prozatím zaměřen zejména na ty síly, které jsou vyčleněny pro mírové, humanitární, vyhledávací a záchranné operace, umožňuje postupnou přípravu partnerských zemí k jejich plnému členství v NATO. Dovoluje každému partnerovi progresivně rozvíjet úzké vztahy s Aliancí na základě svých vlastních zájmů, skutečných představ a možností. Partnerství pro mír je dalekosáhlým projektem pro vytvoření takových ambicí, které by přinesly hluboké a dlouhotrvající vzájemné porozumění a spolupráci mezi všemi jeho účastníky. Přestože cesta do NATO může trvat některým partnerům déle, než toho dosáhnou jiní, příležitost je otevřena všem. Od roku 1994, tedy za relativně krátkou dobu od zrodu projektu Partnerství pro mír, bylo vykonáno neuvěřitelně mnoho. Dnes je již zapojeno do tohoto projektu celkem 26 zemí (viz Tabulku). 20 partnerů předložilo své Prezentační dokumenty a 13 států realizuje Individuální programy Partnerství (8 dalších je v různém stadiu jejich vypracování). V Koordinační buňce Partnerství je již akreditováno 16 partnerských zemí.

Jsmo si vědomi, že naše dosavadní aktivní účast bude hrát bezpochyby významnou roli v procesu rozšíření NATO a že nepřispívá jenom cílům Partnerství obecně, ale především našemu přiblížení k aliančním mechanismům, standardům a rutinám konkrétně. Proto jsme přivítali zahájení diskuse mezi šestnácti státy NATO o rozšíření Aliance a předpokládáme, že v závěru letošního roku tato diskuse přinese konkrétní výsledky ve stanovení kritérií k očekávanému přijetí některých států střední a východní Evropy do Aliance.

Obr.

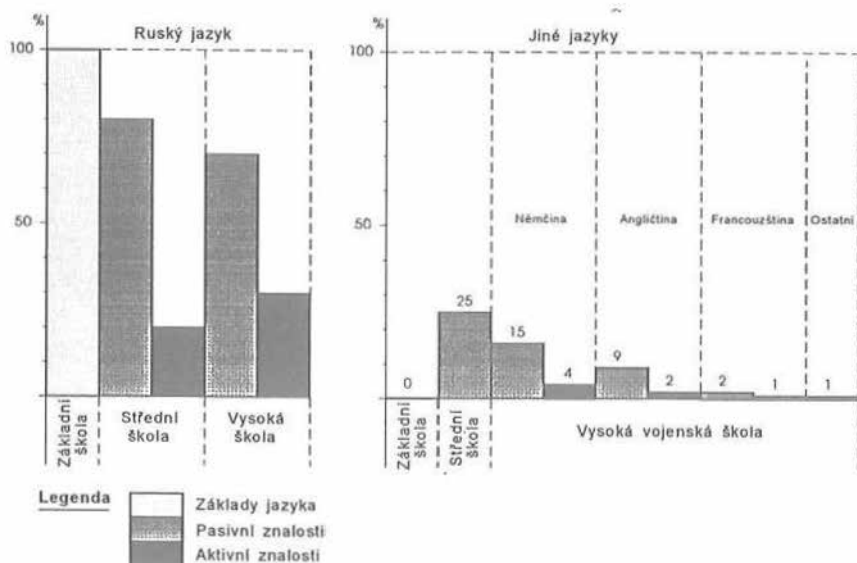
Přehled použitých anglických zkratk:

APP	Allied Publication Procedures	SOFA	Status of Forces Agreement
IPP	Individual Partnership Programme	STANAG	Standardization Agreement
MC	Military Committee	UN	United Nations
MGRS	Military Grid References System	UNAVEM	UN Angola Verification Mission
NAC	North Atlantic Council	UNCRO	UN Confidence Restoration Operation in Croatia
NACC	North Atlantic Cooperative Council	UNGCI	UN Guards Contingent in Iraq
NATO	North Atlantic Treaty Organization	UNOMIG	UN Observer Mission in Georgia
ONUMOZ	UN Operations in Mozambique	UNOMIL	UN Observer Mission in Liberia
PARP	Planning and Review Process	UNSOM	UN Operation in Somalia
PCC	Partnership Coordination Cell	UNPREDEP	UN Preventive Deployment (Macedonia)
PD	Presentation Document	UNPROFOR	UN Protection Force
PfP	Partnership for Peace	UNSCOM	IM Special Commission
PMSC	Political Military Steering Committee	UNTAG	UN Transition Assistance Group (Namibia)
PWP	Partnership Working Programme	UTM	Universal Transverse Mercator
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe		

Koncepce jazykové přípravy vojenských profesionálů Armády České republiky

Postupné upevňování svazku Armády České republiky (AČR) s NATO a jednotlivými armádami evropských zemí, Kanady a USA, stejně jako aktivní účast AČR v humanitárních akcích a mírových operacích OSN vyžaduje od všech vybraných a zařazených vojáků dobrou znalost cizích jazyků. Předpokládaný podíl AČR v NATO, plnění úkolů v rámci spojeneckých cvičení a společných akcí bude vyžadovat od příslušníků AČR schopnost pracovat s cizojazyčnými dokumenty a udržovat kontakty se štáby a vojáky jiných států. A konečně i očekávané společenské postavení vojenského profesionála - příslušníka AČR předpokládá odpovídající úroveň humanitního vzdělání, včetně dokonalého zvládnutí jednoho či dvou světových jazyků.

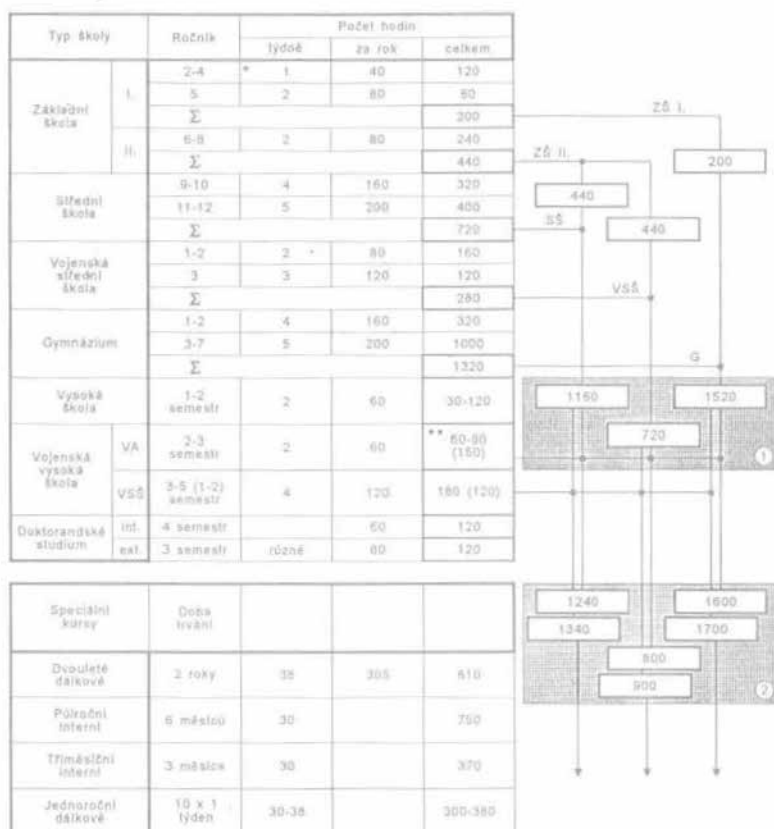
Současný stav jazykové připravenosti příslušníků AČR zatím převážně odpovídá systému jazykové přípravy, který byl zaveden v civilním a vojenském školství před rokem 1989. Důraz byl kladen na výuku ruského jazyka a jen některé školy měly zavedeno povinné studium západních jazyků. Získané jazykové znalosti absolventů všech typů škol však byly ve velké většině na nízké úrovni s minimální komunikativní schopností. Ve vojenských vysokých školách připravujících důstojníky z povolání bylo studium dvou jazyků povinné, navazovalo však na již uvedenou nízkou úroveň znalosti jazyků. Grafické znázornění pomě-

Obr. 1

ru počtu studujících jednotlivé jazyky a kvalifikovaného odhadu dosahovaných znalostí v jednotlivých fázích přípravy vojáků z povolání je na obr. 1.

Od roku 1990 dochází v koncepci jazykové přípravy k zásadním změnám. Ve všech typech civilních i vojenských škol došlo k potlačení priority ruského jazyka a studenti získali možnost svobodné volby cizího jazyka, většinou však spojenou s reálnými možnostmi výuky jazyků v jednotlivých školách. Jazyková příprava dostala v systému výuky výrazně vyšší postavení. Podíl zahraničních lektorů na výuce a možnosti kontaktů studentů s cizími jazyky v rámci různých forem zahraničních styků vytváří podmínky pro zkvalitňování komunikativních schopností.

Legenda:

* nepovinný předmět

** výjimečně

① Počet hodin výuky angličtiny před vstupem na vojenskou vysokou školu

② Počet hodin výuky angličtiny po absolvování vojenské vysoké školy

Obr. 2

Pro AČR se však výsledek této příznivé změny v jazykové přípravě absolventů základních a středních škol projeví u zájemců o profesionální službu v armádě nejdříve po třech až čtyřech letech. V té době půjde o první absolventy středních škol, kteří již prošli novým systémem jazykové přípravy. V praxi však najdou nejdříve uplatnění až po absolvování odpovídající vojenské školy podle připravovaného systému kariér. Přehled současného stavu výuky anglického jazyka v civilních a vojenských školách je uveden na obr. 2.

Přehled o současném rozsahu výuky druhého cizího jazyka v civilních a vojenských školách ke konci školního roku 1993-94 je uveden na obr. 3.

Pro současný velitelský sbor, který prochází významnou reorganizací v souvislosti se zásadními strukturálními změnami AČR, je jazyková příprava jedním z rozhodujících úkolů. Během uplynulých čtyř let byla v oblasti jazykové přípravy v AČR dosažena řada významných výsledků:

- byla úspěšně zajištěna příprava příslušníků AČR pro studium na vojenských vysokých školách a ve speciálních kurzech v zahraničí,
- část velitelských a technických příslušníků AČR zvládla základy angličtiny, americké angličtiny, němčiny a francouzštiny (tab. 1),
- byli připraveni vojáci a velitelé pro službu v humanitárních akcích a mírových operacích OSN,
- byl vytvořen reálný základ pro jazykovou přípravu vojenských profesionálů v reorganizované AČR.

I když lze podle počtu absolventů různých typů jazykových kurzů hodnotit výsledky v jazykové přípravě AČR kladně, skutečný efekt pro praxi AČR je zatím malý. Je to dáno dosavadní živelností a nekoordinovaným postupem v organizaci jazykové přípravy. U řady příslušníků AČR je vzhledem k nejasné služební perspektivě nízká úroveň motivace učit se cizím jazykům a udržovat potřebnou komunikativnost během služební kariéry. Nebyla stanovena jasná kritéria pro prověřování, ale zejména hodnocení znalostí cizích jazyků.

S cílem odstranit uvedené nedostatky byla zpracována a na úrovni kolegia ministra obrany dne 21. února 1995 schválena „Koncepte jazykové přípravy AČR“. Jde především o přijetí systému návazných opatření vedoucích k relativně rychlému zvýšení počtu jazykově způsobilých příslušníků AČR na úroveň odpovídající standardům NATO, při udržení ekonomické přijatelnosti realizovaného projektu.

Přijatá koncepce dává odpověď nebo alespoň orientaci pro řešení několika zásadních otázek:

- ▲ Kdo a na jaké úrovni v AČR potřebuje jazykovou přípravu?
- ▲ Jaký je optimální systém jazykové přípravy pro AČR?
- ▲ Jak lze ověřovat a hodnotit kvalitu jazykové připravenosti?
- ▲ Kdo odpovídá za jazykovou přípravu v AČR a za udržování potřebné jazykové způsobilosti?

Jako základní úkol se předpokládá vytvoření operativně fungujícího systému jazykové přípravy v rámci služebních kariér s požadovaným stupněm jazykové způsobilosti podle vykonávané funkce. K tomu by měl personální odbor MO ve spolupráci s jazy-

Typ školy		Ročník	Počet hodin		
			týdně	za rok	celkem
Základní škola	I.	4-5	* 1	40	40
		Σ			40
		6-8	* 1	40	120
	II.	9	** 2	80	80
		Σ			200
Vojenská střední škola	1-3	2		80	240
	Σ				240
Gymnázium	6-8	* 2		80	240
	9-12	2-3		80-120	480
	9-12) ¹	1-2		40-80	80
	Σ				800
Vysoká škola	1-2 semestr	2		60	60
Vojenská vysoká škola	3 semestr	2		90	90
Doktorandské studium	ext. 3 sem.	různé		10-30	60
	int. 2 sem.	různé		60	60
	Σ				60

Legenda:

- * nepovinný předmět
- ** jen jeden jazyk podle zájmu
-)¹ nepovinně třetí jazyk
- (1) Počet hodin výuky druhého jazyka před vstupem na vojenskou školu
- (2) Počet hodin výuky druhého jazyka po absolvování vojenské vysoké školy

Obr. 3

kovými experty zpracovat požadavky druhů vojsk, řídicích složek MO a GŠ AČR na úrovně jazykové způsobilosti do systemizace funkcí.

Možný systém jazykové přípravy by pak mohl být adaptován na systém přípravy v rámci základního schématu kariéry vojenského profesionála - obr. 4.

Jak je ze schématu na obr. 4 zřejmé, bude se jazyková příprava vojenského profesionála opírat o výchozí znalosti cizích jazyků získaných na střední škole a dále se rozvíjet v nově koncipovaném systému vojenského vzdělávání ve vojenských středních a vysokých školách a v nástavbovém kvalifikačním studiu vyšších důstojníků. Pro vyšší praporčické funkce, funkce ZV a NŠ útvarů a funkce ve štábu útvarů a svazků bude požadován znalostní stupeň 2 nejméně u jednoho jazyka (zpravidla angličtiny). Tomu by měl odpovídat systém jazykové přípravy ve speciálních praporčických kurzech a ve vojenských školách. Absolventi akademických kurzů by měli na základě intenzivního nejméně tříměsíčního studia dosáhnout u jednoho jazyka stupeň 3 a od absolventů kurzů přípravy obrany státu by již měla být požadována znalost dvou světových jazyků na úrovni 3 až 4. Po určitou dobu ještě budou organizovány speciální jazykové kurzy pro současný velitelský sbor, již zmiňované opakovací jazykové kurzy, speciální školení pro studium a různé typy služeb v zahraničí a bude zabezpečována i speciální jazyková příprava v zahraničních vojenských školách. Bude nutné organizovat i přípravu pro méně frekventované jazyky u diplo-

matických a zpravodajských pracovníků a rovněž i u kvalifikovaného týmu překladatelů a tlumočnicků AČR.

Tabulka 1

Jazykové centrum	LJP Brno			VŠŠ Komorní Hrádek	VZ MS Český Krumlov	Celkem absolventů
Jazyk	Přihlá- šeno	Nedokon- čilo	Absolvo- valo	Absolvo- valo	Absolvo- valo	
Angličtina	1253	144	1108	584	15	1718
Němčina	368	90	279	72		351
Francouzšti- na	111	24	87	41		128
Ruština	73		73			73
Španělština	38	19	19			19
Arabština	30	16	14			14
Celkem	1874	293*	1581**	707	15	2303

Uvedené počty platí pro konec školního roku 1993-94. Přírůstek za školní rok 1994-95 je asi 500 absolventů.

* V počtu nedokončených nejsou uvedeni zájemci o odborné zkoušky, kteří neuspěli nebo odstoupili.

** Z uvedeného počtu je věkově starších 50 let asi 10 %. Do roku 1992 byly přibližně 4 % příslušníků slovenské armády.

Ověřování jazykových znalostí v jednotlivých fázích přípravy v systému kariér bude uskutečňováno podle **národního normativu**, odpovídajícímu normě NATO - Standardization Agreement (STANAG) 6001 z roku 1967. Tato norma definuje jednotlivé **stupně jazykové způsobilosti** ve čtyřech hodnocených oblastech (poslech s porozuměním, ústní projev, čtení s porozuměním a písemný projev). Rozlišuje použití jazyka v běžných společenských situacích - stupeň 1, 2 a profesionální použití jazyka - stupeň 3, 4. Pro znalosti rodilého mluvčího se udává stupeň 5. **Hodnocení** bude probíhat ve stanovených **etapách přípravy** a dále s určitou periodičností formou speciálních testů. Výsledek bude zaznamenán v databázi společně s uvedením jazyka a datem přezkoušení. Tato informace bude využívána v případech, kdy budou pro potřeby AČR požadovány osoby s uvedenou jazykovou způsobilostí. Doba platnosti přezkoušení bude dána předpisem pro jazykovou přípravu v AČR. Vzhledem k tomu, že se úroveň jazykové způsobilosti při nepoužívání cizího jazyka snižuje, budou do systému jazykové přípravy zahrnuty opakovací kurzy pro udržení dosažené úrovně jazykové způsobilosti.

Přijetí normativu pro hodnocení jazykových znalostí vojenských profesionálů AČR přináší řadu **požadavků** na úpravu dosud používané metodiky výuky cizích jazyků, vytváření nových učebních pomůcek, ale zejména zpracování speciálních zkušebních testů. Dosavadní praxe výuky jazyků v AČR tak dostane zcela nové dimenze a vzhledem k časovému vymezení přijetí normy STANAG 6001 na mezinárodní úrovni i výrazně vyšší dynamiku.

bude u něj zřízena pracovní skupina ze zástupců personálního odboru a personálního úřadu MO, SZV, druhů vojsk a služeb AČR a vedoucích pracovníků jazykových pracovišť AČR.

Metodické vedení, odborné zabezpečení a kontrolní činnost v jazykové přípravě bude uskutečňována prostřednictvím **jazykové metodické sekce AČR**. Ta bude složena z metodických sekcí jednotlivých jazyků společných pro všechna střediska jazykové přípravy AČR a sekce tlumočnictví a překladatelství AČR.

Podle definovaných požadavků bude v současné době **jazyková příprava zabezpečována** kapacitami vojenských škol, Institutu jazykové přípravy v Brně, Výcvikového a školicího střediska v Komorním Hrádku a Výcvikové základny mírových sil v Českém Krumlově. Zde půjde především o přípravu na znalostní stupeň 2 a výše. Pro zvládnutí základů cizího jazyka (tj. stupeň 1) budou organizovány v rozsahu 200 hodin za rok tzv. posádkové kurzy. Ty budou zřízeny rozkazem velitele, metodicky řízené IJP a výuku povedou vybraní absolventi jazykových specializací univerzity, vojáci s odpovídající jazykovou znalostí a civilní učitelé jazyků. Struktura středisek jazykové přípravy AČR je naznačena na obr. 5.

Aby byla zajištěna garance požadované úrovně jazykové přípravy v celé AČR, bude ustanovena jedna **centrální jazyková instituce** (Institut jazykové přípravy), která bude přímo podřízena Odboru vzdělávání MO. Kromě různých typů jazykové přípravy bude provádět analýzu metodických postupů, výběr, přípravu a produkci potřebných učebních textů, vytváření a obnovu zkušebních testů, testování jazykových znalostí úrovní 3 a 4 a další činnosti. To vše v úzké spolupráci s jazykovou metodickou sekcí AČR a vybranými učiteli jazykových kateder a středisek jazykové přípravy AČR. Centrální jazyková instituce ponese pochopitelně odpovědnost za úroveň jazykové přípravy ve střediscích jazykové přípravy AČR a bude k tomu vybavena i pravomocí kontroly.

Splnit stanovené cíle v oblasti jazykové přípravy v návaznosti na plánovaný vstup do NATO a co nejrychlejší bezproblémové zařazení do jeho struktur vyžaduje především důsledný postup při naplnění připravovaného systému kariér s přísným uplatněním všech předepsaných požadavků, ale i plným dořešením všech práv a náležitostí platných pro vojenského profesionála v AČR.

Literatura:

- Žihla, Z.: Language Training in Czech Armed Forces, National Report-Czech Republic, BILC Seminar 1994, Hurth, SRN.
- Klen, M.: La politique des langues dans l'armée de terre. Défense nationale, 1993, č. 11, s. 83-92. In: Vojenský profesionál - č. 10, 1994.
- Koncepce jazykové přípravy v AČR. Materiál pro kolegium MO. Praha 1995.
- NATO Standardization Agreement STANAG 6001. Language Proficiency Levels, NATO, 1976.
- Žihla, Z.: Language Proficiency Levels Definition and Conditions for their Realization in Practice, MEDACTA '95, Nitra, Slovenská republika, 1995.

Příprava poloprofesionální armády

Příprava armády je složitý komplex opatření, jehož cílem je připravit celý armádní organismus k efektivnímu použití pro odvrácení války, pro obranu suverenity a územní celistvosti ČR a plnění dalších úkolů podle Ústavy ČR.

Příprava armády zahrnuje opatření v oblastech:

1. Doplňování.
2. Organizační struktury.
3. Výzbroje a ostatní techniky.
4. **Přípravy velitelů, štábů a vojsk, včetně vojáků v záloze.**
5. Bojové a mobilizační pohotovosti.

V článku se budu zabývat pouze 4. oblastí - systémem přípravy velitelů, štábů a vojsk. Podmínky přípravy armády se zásadně mění:

- ▲ současná mezinárodní situace a její předpokládaný vývoj ve střední Evropě vyžaduje, aby ČR měla armádu přiměřeně velkou, moderně vybavenou a kvalitně vycvičenou; její poslání vyplývá ze skutečnosti, že stát není bezprostředně ohrožen a není členem žádné koalice;
- ▲ ekonomické možnosti státu a tradice byly výchozími podklady pro rozhodnutí o výstavbě poloprofesionální armády; na její výstavbu a přípravu jsou a budou omezené finanční prostředky;
- ▲ nastupující generace není ochotna strádat pro obranu vlasti; legislativa umožňuje mladým mužům volbu a nenastoupení do základní vojenské služby;
- ▲ struktura armády se mění do cílového stavu roku 2005 zásadně ve prospěch profesionálních poddůstojníků a nové generace praporčíků i důstojníků na dobu určitou; jejich příprava vyžaduje vznik nových forem a metod;
- ▲ potřeby současné armády a změny v legislativě vytváří zcela nové podmínky pro přípravu záloh;
- ▲ důsledkem redislokace útvarů, změny jejich organizační struktury, nedostatku finančních prostředků i jiných problémů je neúplná a nevhodná učebně-výcviková základna a celkové materiální zabezpečení výcviku;
- ▲ pro poloprofesionální armádu budou typické jednotky (osádka, obsluha, družstvo), složené z profesionálů i vojáků v základní službě; jejich výcvik bude samozřejmě odlišný od současné situace.

AČR převzala po rozdělení státu téměř 53 % profesionálních vojáků. Procento profesionálů vytváří dojem, že armáda je již nyní poloprofesionální. Chronický nedostatek profesionálů je v bojových jednotkách (kromě 4.brn), zatímco ve štábech, úřadech a zařízeních je profesionálů přebytek. Základním problémem je neexistující profesionální

poddůstojnický sbor, který má mít v roce 2005 celkem 14 000 vojáků z povolání na dobu určitou.

Ke změnám v přípravě poloprofesionální armády lze v zásadě přistoupit dvěma cestami:

I. Nejříve dosáhnout cílového stavu ve struktuře armády a následně změnit formy, metody a posloupnost přípravy nově vznikajících poloprofesionálních jednotek.

II. Zásadními změnami současného systému přípravy dosáhnout pozitivnějšího náhledu na armádu, a tím vytvořit podmínky pro rychlejší změnu struktury armády ve prospěch požadovaných profesionálů.

Osobně se přikláním ke II. cestě.

HLAVNÍ ZÁSADY PŘÍPRAVY POLOPROFESIONÁLNÍ ARMÁDY

Na základě provedené analýzy (výzkumný úkol oddělení výzkumu taktiky ÚOS AČR) lze specifikovat hlavní zásady přípravy velitelů, štábů a vojsk poloprofesionální armády:

1) Zajištění účinného systému výběru a příjmu všech kategorií vojáků je předpokladem fungování systému přípravy velitelů, štábů a vojsk.

2) Rekrutačním zdrojem vojáků z povolání všech kategorií jsou vojáci v základní službě a občané po splnění základní vojenské služby.

3) Důstojníkům je poskytováno vysokoškolské vzdělání univerzitního typu ve víceetapovém studiu v průběhu služební kariéry. Jejich další přípravě v průběhu výkonu funkce je věnována 1/3 až 1/2 celkové doby služby.

4) Středním vojenským kádřím (praporčíkům a poddůstojníkům) je poskytnuto postupné účelové vzdělání potřebné pro jednotlivé funkce ve služební kariéře.

5) Základem další přípravy vojáků z povolání je sebevzdělávání. Postup ve služební kariéře je podmíněn stanovenou sumou znalostí.

6) Přípravě vojáků z povolání a vojáků základní služby je věnována rovnocenná pozornost.

7) Jednotliví příslušníci poloprofesionálních jednotek jsou připravováni samostatně, jednotky jsou doplňovány vycvičenými jednotlivci.

8) Výcvik vojáků základní služby provádějí profesionální poddůstojníci.

9) Sladovací výcvik probíhá pouze u naplněných jednotek.

10) Štáby se připravují k plánování a řízení bojové i nebojové činnosti podle standardů NATO.

11) Výcvik poloprofesionální armády je přitažlivý, veden atraktivními formami a metodami, všestranně zabezpečený moderními prostředky.

12) Úroveň připravenosti je hodnocena nezávislým orgánem podle objektivních, měřitelných kritérií.

13) Všechny podsystemy přípravy jsou centrálně řízené.

PERSONÁLNÍ PODMÍNKY PŘÍPRAVY ARMÁDY

AČR by se měla začít chovat jako organizace, která prostřednictvím svého marketingu získá své nové zaměstnance. Navození nového vztahu k obraně vlasti je jednoznačně prvořadý úkol státní správy a teprve v dalších krocích armády.

Principálně je nezbytné vytváření podmínek pro poloprofesionální armádu zahájit již v etapě prvních kontaktů s armádou. Touto etapou je bezesporu odvodní řízení (nejméně 30 let probíhá tento zákonný akt stejným ponižujícím způsobem).

Nebude-li zájem občanů o profesionální službu v armádě, stane se příprava vojáků z povolání pouhou fikcí.

Vzhledem k personálním zdrojům se jeví nezbytné vytvořit jednotný proces doplňování armády vojáky v základní službě i z povolání, který bude diferencovat rekrutanty podle zájmu, schopností, zdravotního stavu a potřeb armády.

Branec, který je jedním z hlavních zdrojů doplnění profesionálního sboru, musí mít od prvního okamžiku styku s armádou pocit, že ho armáda potřebuje, že s ním počítá. Tento pocit získá tím, že bude respektována jeho osobnost, bude využito jeho vzdělání a zájmů již v základní službě. Teprve v jejím průběhu v něm zpravidla může uzrát přesvědčení, že je pro něho armáda natolik přitažlivá, že by byl ochoten v ní sloužit i delší, zpravidla určitou dobu. Návrh řešení tohoto problému uvedu v samostatném článku.

POSLOUPNOST PŘÍPRAVY JEDNOTLIVÝCH KATEGORIÍ VOJÁKŮ

V poloprofesionální armádě budou připravovány tři kategorie vojáků:

I. Vojáci z povolání

- * důstojníci převážně na delší dobu služby, spíše výjimečně jako celoživotní povolání,
- * praporčíci na dobu určitou, řádově 10 let,
- * poddůstojníci na dobu 2 až 5 let,
- * mužstvo na dobu 1 až 3 let.

II. Vojáci v základní službě.

III. Vojáci v záloze.

Návrh úprav cílů přípravy jednotlivých kategorií vojáků je uveden ve studii citovaného výzkumného úkolu.

K dosažení evropského standardu přípravy je pro AČR vhodné:

- Vojáky z povolání připravovat postupně, tedy v rozsahu potřebném pro výkon výstupní funkce podle kariéry. Vyšší stupně vzdělávání zpřístupnit jen té části vojáků z povolání, která splní kritéria kariérního řádu, a tím udržovat pyramidu funkcí i hodnot.
- Obsah studia přiblížit civilním školám, tím vytvořit poptávku civilních podniků po vojácích z povolání a současně zabezpečit uplatnění vojáků z povolání po odchodu z armády.
- Umožnit přechod mezi civilními a vojenskými školami.

PŘÍPRAVA DŮSTOJNÍKŮ

Obsah přípravy důstojníků by měl odpovídat stanoveným cílům. Její část by měla umožnit přechod do civilní kariéry na stejné společenské i životní úrovni, jaká odpovídá závěru vojenské kariéry.

Poznatky ze studia vojenských vzdělávacích systémů zahraničních armád vedou k doporučení aplikovat některé významné prvky v AČR. Jsou to:

- ◆ obsahově posílit přípravu k vedení kolektivů výukou příslušných technik, zavést přípravu pro komunikaci s civilní veřejností, a to pro všechny úrovně velení a řízení;
- ◆ zásadně změnit systém jazykové přípravy v armádě;
- ◆ posílit simulaci k dosahování dobrých výsledků stanovováním pořadí absolventů jednotlivých kurzů a jeho využitím v praxi;
- ◆ účast v přípravě ve vojenských i civilních školách by měla být řízena kariérním řádem, při dosahování uzlových bodů kariér.

V přípravě důstojníků v průběhu výkonu funkce by bylo vhodné podstatně rozšířit formy této přípravy. V souladu se zkušenostmi zahraničních armád by důstojník poloprofesionální armády měl věnovat 30 až 50 % doby služby na své vlastní zdokonalování v ucelených celcích.

Jako možné formy dalšího vzdělávání jsou:

- **Sebevzdělávání** samostudiem vojenské odborné literatury, tisku, informačních bulletinů, nových zákonů, předpisů, metodických pomůcek, rozkazů a nařízení.
- **Odborná příprava**, organizovaná veliteli a štáby pro jednotlivé nebo příbuzné funkce (tato v současnosti probíhá). Jako metody lze však používat nejen přednášku a ukázkou, ale i nácvik (trénink), seminář, výměnu zkušeností a stáž.
- **Jazyková příprava**, formou individuální nebo účasti v jazykových kurzech, pořádaných AČR nebo v civilu, aby důstojník byl ve svém oboru schopen komunikovat v cizím jazyce ústně i písemně.
- **Tělesná příprava** pro trvalou fyzickou i psychickou kondici s využitím stávajících metod, úměrně služebnímu zařazení by měla posílit pravidelnost a účinnost.
- **Krátkodobé kurzy** organizované štáby druhů vojsk a služeb ke zvládnutí nových prvků velení, výzbroje a norem. (Již ve školním roce 1995 - 1996 se organizují, viz Čj. 4000/23 odboru vzdělávání MO.)
- **Velitelská příprava**, organizovaná pouze pro velitele k prohlubování velitelských a řídicích návyků. Metody: ukázkou, instruktáže, instrukčně-metodická zaměstnání apod.
- **Metodická příprava** k předávání zkušeností z osvědčených metodických postupů, organizovaná po odbornostech pouze pro důstojníky, kteří vyučují nebo cvičí podřízené.
- **Příprava štábů** v nynějším rozsahu a s využitím současných metod.
- **Společný výcvik** v organických jednotkách ke sladění činnosti s ostatními příslušníky jednotky.

Vzájemný poměr mezi jednotlivými formami přípravy v průběhu výkonu funkce bude závislý na délce služby, získaných zkušenostech a požadavcích služební kariéry.

PŘÍPRAVA PRAPORČÍKŮ A PODDŮSTOJNÍKŮ

Postupná příprava, účel a obsah jednotlivých kurzů jsou obsahem dílčí studie *Kariéra a systém vzdělávání poddůstojníků a praporčíků pozemního vojska AČR*, ev. č. 40 034/12 - ÚOS.

Obsah navržených kurzů, formy a metody přípravy budou odpovídat stanoveným cílům přípravy. Rozdíl ve srovnání s přípravou důstojníků spočívá v rozsahu poskytnutého vzdělání. U poddůstojníků a praporčíků je rozvíjeno jejich civilní vzdělání účelově, postupně a výběrově v potřebné oblasti.

Formy přípravy v průběhu výkonu funkce u útvarů budou zřejmě stejné jako u důstojníků. Rozdílnost přístupu k této střední kategorii profesionálů bude v respektování úrovně jejich vzdělání a skutečnosti, že budou vykonávat činnou službu zpravidla kratší dobu.

U poddůstojníků a mladších praporčíků nebude nosnou formou přípravy sebevzdělávání.

Vliv přípravy by se měl projevit v celkové kultivaci osobnosti, v rozvoji jejího právního vědomí (včetně mezinárodního humanitárního práva).

Praporčíci velitelského zaměření a poddůstojníci by měli hlavní pozornost věnovat přípravě na vedení lidí, na společenské chování a jednání s podřízenými.

VÝCVIK MUŽSTVA

Zahraniční zkušenosti prokazují správnost myšlenky důslednějšího výcviku jednotlivce na úkor jednotek.

Výcviková střediska pro základní výcvik a výcvik specialistů se, z hlediska potřeby přípravy nových vojáků i za situace ohrožení státu, jeví výhodné budovat mírově na bázi TVP záložního doplňovacího praporu, který za situace ohrožení státu bude pokračovat v přípravě doplňků pro mb.

Instruktorský sbor těchto výcvikových středisek je možné vytvářet do doby doplnění profesionálního poddůstojnického sboru z praporčíckého sboru, ze zkušených důstojníků, možná i občanských zaměstnanců.

K jednotce nastoupí specialisté s ucelenou sumou znalostí a návyků.

SPOLEČNÝ VÝCVIK JEDNOTEK A BOJOVÝCH SKUPENÍ

Cílem přípravy jednotek bude zřejmě:

- sladit profesionálně připravené příslušníky jednotek s vojáky v základní službě, využít návyků a znalostí ke zkrácení a zkvalitnění přípravy;
- naučit vedení rozhodné a aktivní činnosti v různých situacích při nasazení, iniciativnímu přístupu k zadaným úkolům v sestavě jednotky.

Nezbytnou podmínkou této etapy výcviku je naplněnost cvičící jednotky. Efektivní využití výzbroje a techniky, kde každý voják má své nezastupitelné místo, výcvik neúplné jednotky neumožňuje. Lze proto ponechat u brigád pouze plné prapory cvičící v míru, resp. u praporů pouze plné roty, ostatní plně zrámcovat.

Novým prvkem bude existence **poloprofesionálních jednotek**. Ve společném výcviku se poprvé spojí více méně rutinní způsob ovládání výzbroje mužstvem, poddůstojníky

a praporčíky z povolání s úrovní vojáků v základní službě, kteří prošli pouze výcvikem specialisty. Tato skutečnost zřejmě velmi kladně ovlivní společný výcvik, protože půjde v pravém slova smyslu o sladování již vycvičených vojáků, čemuž odpovídají i výše uvedené zásady.

Problémy zřejmě budou v tom, že profesionálové budou nastupovat postupně, tedy že budou po dobu několika let vedle sebe existovat velitelé družstev a bohužel i čet z povolání i základní služby. Jejich úroveň bude velmi různá a tomu budou muset být dočasně přizpůsobeny formy a metody výcviku. Jednou z možností je rozšíření kategorie instruktorů. Vedle chemického a zdravotního instruktora se jeví účelné zavést instruktory střelecké, taktické, pořadové, tělesné, ženijní a jiné odborné přípravy, řízení bojových vozidel, ale i výuky základních řádů, přípravy dozorců a strážní služby apod. Tito instruktoři (učitelé) se plně osvědčují ve vojenských školách i poddůstojnických školách.

Důstojníci - velitelé rot, štáby praporů apod. se mohou větší část doby sebevzdělávat (kromě dohlížení na výcvik své jednotky), štáby se mohou sladovat.

V etapě sladování čtyř a rot ponesou tíhu výcviku organizační velitelé, zatímco instruktoři mohou být obsahově a metodicky připravováni svými odbornými náčelníky.

Pro naplnění zásady přitažlivosti a atraktivnosti výcviku se jeví nezbytné kvalitativně změnit využití trenažérů a simulátorů. Efektivní je provádění výcviku v terénu zásadně s technikou a materiálem.

Po provedené reorganizaci se jeví nezbytné praktické procvičování sladění organizačních jednotek mechanizovaných praporů.

Jeví se nezbytné vydat bez odkladů nové normativní akty (řády, předpisy), odpovídající soudobým požadavkům. Jedná se zejména o Polní řád, předpisy o bojovém i nebojovém použití svazků, útvarů a jednotek.

Tendence vývoje vojenského umění nás nutí připravovat bojová skupení, tedy neorganické jednotky, složené z mechanizovaných, tankových, minometných a protitankových jednotek, posílených ženijními a jinými jednotkami na vedení boje. Rozpracování použití těchto skupení bude předmětem jiné studie.

PŘÍPRAVA ZÁLOH

Úspěch AČR, stejně jako každé armády na světě, by byl v případě ozbrojeného konfliktu závislý na připravenosti vojáků povolání ze zálohy. Se stoupající profesionalizací armády je vycvičených vojáků v záloze méně a problém mobilizačního doplnění je složitější. Počty vojáků z povolání odcházejících po ukončení smlouvy do zálohy zdaleka nenahradí mobilizační potřebu.

Cílem přípravy by mělo být udržování předurčených občanů pro mobilizační doplnění útvarů AČR na určité odborné úrovni. Tento úkol by měla plnit především výcviková střediska organizovaná na bázi doplňovacích praporů a základny, vzniklé zrámcováním nedoplněných útvarů, zejména územní obrany. Plně cvičící bojové útvary by neměly být výcvikem záloh zatěžovány.

Vzhledem k nákladnosti vystrojování i refundaci mezd občanů povolání na cvičení se jeví vhodné 1 - 2 denní zdokonalovací cvičení na trenažérech, speciálních učebnách a na technice, prováděná bez vystrojení a ubytování, uskutečňovaná zejména v nepracovní dny. Legislativa by ovšem musela vytvořit podmínky obdobné jako v jiných státech.

Ke stmelení jednotek a útvarů doplněných na válečné počty budě zřejmě dostatek času v průběhu operace pro odvrácení války po mobilizačním doplnění útvarů.

SYSTÉM HODNOCENÍ

Pro objektivní posouzení účinnosti výcviku a výchovy lze kvalifikovat cílový stav připravenosti každé kategorie vojáků zvlášť a sladění jednotek v měřitelných hodnotách.

Tento soubor norem by měl zpracovat GŠ AČR. Bylo by možné jej dále rozpracovat jednotlivými stupni velení do dílčích norem pro etapy výcviku, nižšími stupni pak pro určité časové období (až po normy výcvikového dne stanovené řídicím zaměstnáním).

Hodnocení norem je možné omezit pouze na výroky *splnil - nesplnil*. Pro jednotlivce by znamenalo splnění norem pro ukončení výcviku až do lhůty nutnosti potvrzení stupně vycvičenosti, pro jednotky možnost přechodu do další etapy výcviku. Časové zálohy vytvořené v programech výcviku k docvičení nezvládnutých úkolů lze ponechat po splnění norem etapy (týdne, měsíce) plně k dispozici velitelům jednotek.

Objektivitu a srovnatelnost hodnocení zabezpečí pouze orgán nezávislý na velitelských stupních přímo za přípravu odpovídajících.

V tomto smyslu doporučujeme novelizovat předpis o kontrolní činnosti.

MATERIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ PŘÍPRAVY

Jestliže personální zabezpečení považujeme za první klíčovou součást přípravy armády, pak za nezbytnou podmínku považujeme její materiální zabezpečení a umění jeho využití.

Z těchto důvodů se zdá nezbytné:

- ◆ V závislosti na nových normách aktualizovat a modernizovat učebnice, příručky a pomůcky.
- ◆ Učebně-výcvikovou základnu považovat nejen za místo provádění výcviku, ale zejména za jeden z prostředků motivace vojáků k zájmu o výcvik jako náplň své vojenské profese. Soustředit prostředky do kvalitních zařízení na úkor kvantity.
- ◆ Vojenské školy vybavit simulačními systémy pro stupeň prapor a brigáda. Tyto systémy využívat i štáby brigád a praporů při přípravě štábů.
- ◆ Vybudovat v rámci pozemního vojska jedno středisko bojového výcviku pro stupeň rota s využitím trenažérů, simulátorů, televizní techniky, speciálních učeben, cvičišť pro taktickou přípravu čet a rot v různých podmínkách (město, horský a zalesněný prostor, stále lehké opevnění, ale i prostor ekologické havárie, separace, státní hranice apod.), umožňující vytvořit velitelům i vojákům představu o skutečném bojovém i nebojovém použití, nutčím je přemýšlet a samostatně řešit modelové situace. Tímto střediskem s obsluhou profesionálních instruktorů pak nechávat projít každou bojovou rotu se závěrečným testem sladění.
- ◆ Dobudováním tělovýchovných zařízení v posádkách a využitím civilních zařízení umožnit vojákům všech kategorií denně upevňovat fyzickou a psychickou kondici.

ŘÍZENÍ PŘÍPRAVY AČR

K zabezpečení komplexního řešení přípravy armády by bylo vhodné vytvořit orgán ministerstva obrany, který by řešil zejména:

- 1) Stanovení cílů vojenské vzdělávací soustavy pro přípravu všech kategorií vojáků.
- 2) Personální výběr vědecko-pedagogického sboru.
- 3) Personální managing při uplatňování kariérního řádu v síti kariér všech druhů vojsk.
- 4) Servis pro výběr uchazečů o službu vojáka z povolání.
- 5) Odvody a rozmisťování branců, účelné zařazení vojáků v základní službě.
- 6) Ujednávání cílů, posloupnosti, forem a metod výcviku druhů vojsk a služeb, rozvoj jejich vzájemné součinnosti.
- 7) Přípravu záloh.
- 8) Materiální zabezpečení přípravy armády včetně jeho finančního krytí.
- 9) Stanovení takticko-technických požadavků na výzbroj a výstroj.

* * *

Závěry provedené analýzy stávajícího systému přípravy velitelů, štábů a vojsk prokázaly, že není možné čekat se systémovými změnami, až armáda dosáhne strukturálně cílového stavu. Naopak, změny systému přípravy mohou dopomoci k rychlejšímu a bezkonfliktnějšímu dosažení cíle.

Zahraniční zkušenosti mohou být cenné, pokud budou využity při respektování specifických podmínek a možností AČR. Podporují jednoznačně nezbytnost systémových změn v přípravě Armády ČR při postupném přechodu k poloprofesionální armádě.

Uvedená opatření vyžadují změny legislativního prostředí i změny uvnitř rezortu. Nejsou však, podle našeho názoru, extrémně ekonomicky náročné, tudíž realizovatelné.

Společenskovední kultivace v přípravě vojenských profesionálů

Změny vojensko-politické a bezpečnostní situace v Evropě a vytvoření samostatného českého státu kladou vyšší nároky na **komplexnost a univerzálnost přípravy vojenského profesionála**, která musí odrážet nejen zvládnutí a rozvoj základních technických oborů, ale i způsob jejich aplikace v oblasti vojenství a jeho vojensko-politických a doktrinálních souvislostí.

Náročnější požadavky na přípravu všestranně vzdělaných vojenských odborníků pro armádu i další složky státní správy a branného systému budou od nich vyžadovat nejen zvládnutí vojenských a technických oborů, nezbytných pro obranu teritoria českého státu, ale také širokou **společenskovední přípravu**. Podíl na rozvíjení technických a společenskovedních oborů a jejich transformace do oblasti vojenských potřeb státu posílí nezastupitelnost Vojenské akademie Brno jako reprezentanta vojenství, rozvíjeného ve vědecké i pedagogické činnosti na bázi mnoha vědních oborů.

V příspěvku se pokusím hledat a formulovat odpovědi na nejdůležitější otázky *společenskovední kultivace* vojenských profesionálů, a tím přispět k vytváření základní orientace ve vzdělávání v nových podmínkách vycházejících z našich tradic, z dosažených pozitivních výsledků, ale i slabin a přetrvávajících deformací, s přihlédnutím zejména k evropským standardům aliance NATO.

Možná východiska společenskovední kultivace

Formování člověka, jeho celkový duševní a tělesný rozvoj tvoří základní, imanentní součást celkového vývojového procesu lidstva. Základními mravními a kulturními postuláty procesu formování a vychovávání člověka se stávají **duchovní hodnoty - moudrost, spravedlnost, statečnost, rovnost, pokora apod.** V současné době jde o kultivaci profesionála ve vojenských podmínkách, jako člověka moderního, rozumově, mravně i tělesně vyspělého, s hlubokou úctou k jeho důstojnosti, osobnímu blahu a člověka s pozitivním vztahem k lidem.

Kultivaci vojenského profesionála lze realizovat na základě **židovsko-křesťanské morální filozofie** podporované řecko-římským pojmem logiky. Co je to křesťanská morální filozofie? V podstatě jde o filozofii obrození ducha a přetváření nového člověka s hlubokými duchovními hodnotami. Jde také o tvořivé rozvíjení integrace duchovní a materiální činnosti. Na tomto základě pak může docházet k vytváření **systému celoživotního, stupňovitého vzdělávání a výchovy** (v armádních podmínkách konkretizovaného kariéřním řádem).

Důsledné rozvedení vztahových *souvislostí mezi člověkem a jeho okolím* vede k poznání, že plné pochopení společenského vývoje vede k **všestrannému zušlechťování člověka a k jeho tvořivému rozvoji**. Pochopení vztahových souvislostí mezi člověkem

a společností vede k tvořivosti každého člověka ve prospěch celku, k účtě k životu a ke vzájemné účtě lidí. Pochopení vztahu mezi člověkem a okolím napomáhá **probouzet svědomí lidí, vede k sebeovládání, k vytváření podmínek pro svobodnou, tvořivou, zdokonalující činnost.**

Jako podstatné a důležité při společenskovední kultivaci osobnosti vojenského profesionála, vycházejí z historického vývojového procesu, ale především ze současné demokratické společnosti, je **nalezení nového humanistického pojetí smyslu života, životního cíle, vztahu k sebe samému a k jiným lidem.** Tato okolnost ve svém důsledku mobilizuje duchovní síly jednotlivců a skupin ve společnosti. To směřuje k tomu, že se překonávají hodnotící hlediska *úzkého odborného poznání* a diferencovaně hodnotící kritéria jednotlivých ideologických, politických, filozofických, sociálních teorií a pravd a **nahrazují je hlediska lidského blaha, humanity a mravnosti.**

Historie, i nedávná, nám ukazuje, že mnohé dobové hodnoty zanikly, avšak **ideje lidskosti, mravnosti jsou trvalým axiomatem lidstva.** Právě humanita a mravnost vytváří duchovní jednotu mezi lidmi.

Při ztvárňování současného procesu společenskovední kultivace vojenského profesionála vycházíme z procesu hluboké **humanizace člověka jako základního metodologického východiska** podmiňujícího potřebu nově koncipovat cílovou, obsahovou a procesní strukturu v přípravě vojenského profesionála.

Předpoklady společenskovední kultivace

Jestliže chceme rozvíjet a kultivovat vojenského profesionála v oblasti společenskovední, nelze to provádět na bázi scientisticky orientovaných koncepcí, budovaných hlavně na řešení otázek obsahu, a už vůbec ne cestou indoktrinace vzdělávání. Jako nejprůchodnější se ukazují **humanisticky orientované koncepce spolu s vytvářením alternativních pedagogických přístupů.**

Co vyžaduje humanistická koncepce? Především **konstituovat sociálně-politické vědy jako normální vědecké obory, a nikoliv jako objekt politické výchovy.** Je tomu tak také proto, že sociálně-politické vědy sehrávají velmi důležitou roli v přípravě důstojníka - vojenského profesionála. Tato role je značná a nezastupitelná.

Pro úspěšný rozvoj vojenského profesionála je v podmínkách AČR nutno zabezpečit společenskovední přípravu posluchačů *všech forem studia* na vojenské akademii. K plnějšímu rozvoji vojenství přispívá i participace sociálních věd svými výstupy v oblasti filozofické, politologicko-historické, sociálně-ekonomické, psychologické a v dalších oblastech. Nelze též opomenout ani výhledové zabezpečení společenskovední přípravy **důstojníků humanitní služby.**

Od vojenského profesionála očekáváme, že bude odborníkem a zároveň občanský státotvorně angažovanou osobností. V našich podmínkách převládá přístup: vstup - posluchač, výstup - inženýr (absolvent), což je přístup ryze účelový. Chceme-li toto ryze účelové pojetí změnit, musíme usilovat o spoluvytváření poznání a chování tak, aby pedagogická a vědecko-výzkumná činnost sociálně-politických věd si uchovala svůj gnozeologický a praxeologický význam v oblasti obecné teorie i v oborech vysoce specializovaných. Jen tak se může realizovat věčná spirála vzájemného vztahu poznání a praxe, celistvost vztahů a role občana - společenství - státu - vojenství a armády.

V rámci transformačního procesu, kterým prochází AČR a její vzdělávací soustava, musí docházet ke změně jak profilu, tak i v myšlení vojenských profesionálů jako bezprostředních realizátorů branné politiky státu. Armádu je nezbytné považovat za významné prostředí národní, mravní a státně-politické výchovy. Pod tímto zorným úhlem je nutno precizovat úkoly a postavení důstojníka - vojenského profesionála demokratické armády, a to nejen jako vojenského odborníka, ale zároveň i reprezentanta státu a současně významného výchovně-vzdělávacího činitele (vedení lidí).

Ke splnění výše uvedených cílů je nutné odstranit umělé bariéry, striktně oddělující technické a exaktní vědy od oblasti sociálně-politických věd. To umožní eliminovat tlaky a náklady jednostranného mechanismu a zároveň posílit duchovní tvůrčí atmosféru na celé škole.

Je známo, že současný vývoj spěje ke *globalizaci*. Vojenští profesionálové tedy nemohou být jen úzcí specialisté a technokrati, ale intelektuálové se značným rozhledem v *humanitárních a kulturních oblastech*, lidé se *schopnostmi vidět věci ve svém vývoji*. Cílem vzdělávání musí být rozvinutá lidská a občanská bytost, která není pouze naplněna odbornými znalostmi a informacemi, ale rozumí stavu světa na základě studia přírodních, technických, humanitních, sociálních a ekonomických aj. věd s jejich nejnovějšími poznatky.

O místě společenskovední přípravy ve všech formách studia na vojenské akademii se již nepochybuje. Společenskovední příprava tvoří nedílnou součást profilu vysokoškolsky vzdělaného odborníka k plnění úkolů vyplývajících z vojenské profese, jež objektivně slouží zájmům společnosti. V této souvislosti je nutné zvýraznit zkoumání vojenských, vojensko-politických aspektů jednotlivých filozofických, politologicko-historických a ekonomických problémů soudobého vojenství, ale i sociologických, psychologických a pedagogických problémů soudobé armády. Výstupy z těchto činností jsou právě tou formou, která umožňuje zvyšovat účinnost působení sociálně-politických věd.

Ke zvládnutí výše uvedeného problému je dále žádoucí zaměřit pozornost na zkvalitňování vlastního pedagogického oboru. Je možno objektivně tvrdit, že vojenští pedagogové se setkávají s menším zájmem u posluchačů o společenskovední výuku a s problémem výkladu těchto předmětů vzhledem k profilu školy. To platí zejména pro obecnější vstupy do jednotlivých předmětů. K úspěšnějšímu vstupu s danou problematikou do procesu společenskovední kultivace přispívají vojensko-politická, vojensko-filozofická, vojensko-ekonomická témata těchto oborů, které se studují a výsledky publikují.

Vzhledem k novým podmínkám ve vysokoškolské přípravě, reorganizačním změnám ve vojenském školství se nabízí možnost univerzitní přípravy ve společenskovedních oborech. Došlo by nejen ke zvýšení sumy vyučovacích povinností, ale přibýly by daleko větší nároky na organizační stránku studia, na přípravu vyučovacích jednotek, tj. větší rozsah i hloubka předpokládané tematiky, a rovněž na kvalitu výuky, která by nutně vyžadovala daleko větší motivaci studentů. To by ve svých důsledcích mohlo vést i ke zkvalitnění výuky u technických i velitelských specializací.

Společenskovední kultivace vojenského profesionála by měla vycházet ze získaných znalostí sociálně-politických věd (v oblasti filozofie, ekonomie, politologie, historie, sociologie, pedagogiky a psychologie) s důrazem na filozofická, vojensko-pedagogická

a vojensko-politická hlediska, vyvážející odborné a morální předpoklady pro rozvoj branného vědomí a reprezentanta státní moci.

Při rozšiřování společenskovedního základu by mělo jít o posílení filozoficko-metodologických principů vědeckého myšlení a vojensko-vědeckého poznání o **nové pojetí sociálního pokroku, humanismu úlohy morálky a etiky** ve vývoji společnosti, včetně problematiky války a míru. Nelze opomenout ani základy estetiky - jako podstatné součásti kultivace vojenského profesionála.

Samostatnou součástí společensko-vědního základu je *znalost ideových proudů*, z nichž vychází hospodářská politika vyspělých zemí, současná ekonomická teorie i hospodářské zabezpečení obranyschopnosti. Jde také o vykreslení podstaty sociálně-politického vývoje, získání vědomostí o politice a orientaci v procesu vnitřní a zahraniční politiky a ve vojensko-politických souvislostech společenského vývoje světa.

Vzhledem k tomu, že budování branného vědomí vychází ze širšího poznání kontextu národních dějin, je *znalost světových i evropských dějin podmínkou pochopení světového vývoje*.

Znalost sociálních jevů, determinovanost výchovy jako součást společenského systému vytváří podmínky pro efektivní výchovně-vzdělávací práci v armádě. Ta je umožněna zvládnutím cílů, obsahu, metod, forem a prostředků poznávání a vedení lidí, včetně zvládnutí činností vojenských kolektivů a skupin.

Celkové závěry

1. K úspěšnému průběhu společenskovední kultivace přispěje především nabídka nových integrovaných předmětů, rozmanitých kurzů, cyklů, přednášek, praktických zaměstnání apod. ze společenskovední oblasti. Přes různost forem zde zůstává problém, a to je *rozsah výuky*. V současné době nelze počítat s výrazným zvýšením počtu hodin, ale *integrací předmětů* by se lépe objasňovaly problémy jednotlivých vědních disciplín. Tento přístup by vystřídal bývalé utilitární pojetí studia.

2. Společenskovední kultivace je tedy proces permanentního působení na vojenského profesionála. Je to působení výchovně-vzdělávacího procesu cestou odborné přípravy, dále působením sociálně-politických věd, ale i vlivem vojenských učitelů-vychovatelů. Z toho vyplývá klíčový úkol všech článků výchovného působení, který spočívá v *odstranění letitých bariér*, striktně oddělujících technické a exaktní vědy od světa sociálně-politických věd. To umožní eliminovat tendence jednostranného technokratismu a zároveň posílit tvůrčí rozvoj studentů i celkové tvůrčí klima vojenské školy. To vše přispívá k tomu, aby se systém vojenského vzdělávání stal plně kompatibilní se systémy ve vyspělých zemích, zemích Aliance.

3. Společenskovední disciplíny mohou přispět ke kultivaci osobnosti vojenských profesionálů a jejich přípravy zejména v těchto oblastech:

▲ filozofie

- posílení filozoficko-metodologických principů vědeckého myšlení a vojensko-vědeckého poznání,

- pojetí humanity a morálky v demokratické společnosti, rozvoj etického a estetického myšlení a cítění,
- filozofické a axiologické problémy soudobého vojenství a armády demokratického státu,

▲ *historie*

- poznání kontextu národních dějin z hlediska formování branného vědomí,
- projekce historického vývoje českých dějin v souvislosti s novodobou historií,

▲ *politologie*

- získání vědomostí o politické sféře života společnosti,
- orientace ve vnitřních a mezinárodních politických jevech a vojensko-politických souvislostech světového vývoje,

▲ *ekonomie a ekonomika obrany*

- utváření přirozeného ekonomického vědomí,
- obohacení velitelského a technického myšlení o ekonomický rozměr,
- poznávání systémových ekonomických souvislostí ekonomiky obrany a národohospodářského vývoje,

▲ *psychologie*

- psychologická příprava vojenských profesionálů,
- výběr a hodnocení lidí, rozvoj kreativity,
- poznávání sociálně-psychologických jevů, vojenských kolektivů (skupin) a jejich vztahového systému,

▲ *pedagogika*

- projektování a realizování cílů, obsahů, metod, forem a prostředků výchovy a vzdělávání (výuky a výcviku),
- výchova morálně-volních vlastností a hodnot osobnosti, pedagogická diagnostika, vedení lidí a pedagogická komunikace,

▲ *sociologie*

- poznání společnosti jako celku z hlediska systémových souvislostí,
- příčiny, průběh a souvislosti společenských jevů v armádě (profesionalizace, hodnotová orientace, postavení a prestiž vojenského povolání apod.).

Kanada a národní bezpečnost

(Poznatky účastníka kurzu národní bezpečnosti v Kanadě.)

Dostalo se mi velké cti absolvovat kurz národní bezpečnosti ve Středisku pro národní bezpečnostní studia (National Security Study Center) v kanadském městě Kingston (provincie Ontario).

Účast v desetidenním kurzu byla pro moji práci v oblasti strategického plánování a pro mne osobně velmi zajímavá a přínosná. Považuji za užitečné podělit se o získané poznatky se čtenáři Vojenských rozhledů.

Kurz (již 12. běh) byl zahájen v neděli 2. 4. 1995 večer seznamovacím setkáním účastníků: 45 pracovníků kanadských institucí, zabývajících se problematikou národní bezpečnosti a obrany, a 4 zahraničních studentů; kromě mne ještě po jednom zástupci ze Slovenska, Polska a Maďarska. Jak jsem brzy zjistil, kurz měl prestižní charakter a všichni účastníci byli vysoce vzdělaní odborníci ve svých oborech. Spektrum institucí, které kanadští účastníci reprezentovali, bylo značně široké: od úředníků ministerstva národní obrany, přes pracovníky zabývající se informatizací, legislativou a sociologií, novináře, příslušníky pořádkového střediska, zástupce policie až po příslušníky řídicích složek NATO a vojenské letecké přidělnice Kanady v cizině.

Vysoké úrovni auditoria odpovídala i vysoká odborná a osobní úroveň přednášejících. Jednalo se o špičkové kanadské odborníky z různých oborů, zahrnovaných do komplexní problematiky národní bezpečnosti. Na špičkovou úroveň přitom neusuzuji jen podle zastávané funkce a titulů, ale především z úrovně přednesených prezentací. Až na málo výjimek byla vynikající. Z přednášejících byl pouze jediný voják v činné službě, a to ředitel střediska. Jeho přednáška patřila k nejlepším.

Druhý den po zahájení kurzu začala intenzivní práce, která probíhala, včetně soboty a neděle, do 12. 4., kdy byl kurz slavnostně za přítomnosti náčelníka Generálního štábu Kanadských ozbrojených sil ukončen.

Studijní a pracovní aktivity v průběhu kurzu probíhaly od ranního zahájení (zpravidla v 8,30 hod.) až do večerních, někdy i nočních hodin. Pracovní úsilí bylo značné. Účastníci kurzu byli rozděleni do 5 pracovních skupin po 9-10 účastnících (my, studenti ze střední Evropy, jsme byli určeni po jednom do pracovních skupin, kromě jedné). Každá pracovní skupina byla hned na počátku kurzu pověřena zpracováním samostatného úkolu k aplikaci získaných poznatků. Úkoly byly formulovány jako analýza zadané oblasti a její odraz v orientaci bezpečnostní politiky. První pracovní skupina, jejímž jsem byl členem, se zabývala problematikou Středního východu, další skupiny řešily Jižní Ameriku, subsaharskou oblast Afriky, střední Evropu a oblast východního pobřeží Asie.

Studijní, pracovní a informační aktivity v průběhu kurzu lze strukturovat takto:

A. Oficiální jednání

1. Jednání v plénu:
 - a) přednášky,
 - b) diskuse,
 - c) prezentace výsledků analýz pracovních skupin.
2. Jednání v pracovních skupinách (zpravidla po 16,00 hod.):
 - a) vyhodnocení přednášek, daného dne,
 - b) diskuse k zadaným věcným problémům, prezentovaným při přednáškách,
 - c) zpracování zadané analýzy.

B. Neoficiální aktivity

1. Slavnostní course-dinner a course-lunch v úzkém kruhu 8-9 účastníků, mezi nimiž byli přednášející toho dne, resp. další hosté, vedoucí funkcionáři střediska a určení posluchači (vždy jeden z Evropy).
2. Neformální diskuse o přestávkách jednání.
3. Individuální aktivity:
 - a) získání podkladů pro práci v pracovní skupině,
 - b) další individuální studium,
 - c) vyhodnocení průběhu kurzu.

Z metodologického hlediska mne zaujala živá, neformální participace Kanadánů ve všech formách aktivit. Pro mne, účastníka tolika nezáživých porad, přednášek a ospalých diskusí, bylo radostí sledovat aktivní vystupování, zaujatost pro věc, odvahu prezentovat vlastní názor. Uvolněnost a neformální vystupování zřejmě vyplývá jednak z odborné úrovně, jednak z absence strachu z překročení věkové nebo jiné hranice, ze ztráty postavení, z přednesení názorového konfliktu do osobní roviny. Tomuto náročnému a zároveň přátelskému stylu komunikace se musíme naučit, i když si zřejmě, a nebude to na škodu, zachováme, proti Kanadánům, přece jen vážnější ladění diskusí.

Poučení lze nalézt i v důsledném uplatnění zpětné vazby mezi řečníkem a posluchači: každá prezentace byla podrobena neúprosné kritice po obsahové a formální stránce a musím říci, že i v kladných (většina) i záporných stanoviscích byly věci nazývány pravými jmény. Za velmi užitečné považuji i vyplnění závěrečného dotazníku s hodnocením kurzu jednotlivými účastníky. Vyslovil jsem, kromě převažujícího pozitivního hodnocení, i několik málo připomínek (např. k absenci většího rozsahu systémových modelových analýz nebo strukturovanosti prezentací). Odezva svědčí o tom, že jsem byl dobře pochopen a že můj názor byl vzat v úvahu. Velmi si toho vážím.

V metodologické části se ještě krátce zmíním o informačních službách. Středisko (NSSC) má velmi dobře vybavenou knihovnu s velkým objemem disponibilních informací, a to jak v knihách a časopisech, tak na magnetických médiích. Nebylo problémem získat potřebné informace, a to s pomocí velmi ochotného a odborně fundovaného personálu. Jejich pracovní doba byla jednoduchá: dokud bylo třeba, a to „vždy s úsměvem“.

Kanadčané definují pojem národní bezpečnost takto. *Národní bezpečnost je ochrana způsobu života akceptovatelného pro kanadský lid a slučitelného s potřebami a legitimními aspiracemi okolí. Zahrnuje zabránění vojenskému útoku nebo nátlaku, vnitřní destabilizaci a erozi politických, ekonomických a sociálních hodnot, které jsou podstatné pro kvalitu života v Kanadě.*

Pro úplnost uvádím i anglické znění definice, tak jak je uvedeno v základním materiálu kurzu: National security is the preservation of a way of life acceptable to the Canadian people and compatible with the needs and legitimate aspirations of others. It includes freedom from military attack or coercion, freedom from internal subversion and freedom from the erosion of the political, economic and social values which are essential to the quality of life in Canada.

Problematika nejen definice, ale celkového pojetí a chápání národní bezpečnosti, byla s velkým zaujetím analyzována na semináři v pracovní skupině. V rámci diskuse jsem prezentoval částečně odlišné pojetí, vycházející z pojmu „bezpečnostní riziko“, které sám osobně považuji pro naše potřeby za vhodné (čtenáři Vojenských rozhledů je mohou znát z mých článků). Zhruba řečeno, uvedl jsem tuto sekvenci definic:

Národní bezpečnost je souhrn atributů odolnosti a ochrany státu před působením bezpečnostních rizik a souhrn opatření k dosažení žádoucích stavů těchto atributů. **Bezpečnostní riziko** (pro daný objekt - v našem případě stát v nejširším pojetí) je stav, jev nebo proces prostředí, který významně (tj. na úrovni daného objektu, jeho bezprostředního okolí a prvků na první úrovni dekompozice) negativně (ničí, narušuje nebo destabilizuje) působí (přímo nebo nepřímo, okamžitě nebo s časovou prodlevou) na daný objekt i jeho základní funkce a vyžaduje jeho adekvátní reakci.

Musím říci, že uvedený přístup se setkal se zájmem, stejně tak i myšlenka „potenciálního modelu“ bezpečnostního rizika a jeho použití (VR 2/95).

Důležitým poznatkem v této problematice, diskutované v kurzu, bylo pro mne rovněž pochopení významu slova *národní* (national). Pojetí je odlišné od našeho (i evropského), které odráží historický vývoj a zejména boje národů, charakterizovaných hlavně jazykem, o existenci, přežití a rozvoj. V kanadském pojetí v souvislostech bezpečnosti národní znamená „*týkající se kanadského lidu, tj. občanů Kanady a jejich stylu života*“. Ve stylu života je implicitně zahrnut i vztah k historii Kanady (ještě se o tom zmíním).

Věcnou náplň kurzu bude nejlépe charakterizovat seznam přednesených přednášek v pořadí, jak byly prezentovány:

- Národní a mezinárodní bezpečnost - svět.
- Rámec analýz národní bezpečnosti.
- Historický vývoj kanadské bezpečnostní politiky.
- Mezinárodní a domácí bezpečnostní prostředí.
- Problémy současné kanadské zahraniční a obranné politiky.
- Kanadsko-americká společná bezpečnost.
- Ekonomická a průmyslová strategie.
- Kanadská ekonomika.
- Technologie, výzkum a vývoj.

- Kanadská sociální politika.
- Občan a vláda.
- Globální sociální problémy.
- Role masových informačních médií.
- Životní prostředí.
- Současná problematika veřejných financí a sociálních programů v Kanadě.
- Etická dimenze národní bezpečnosti.

Z uvedeného přehledu i z přednášek vyplývá významný rys kanadského pojetí národní bezpečnosti, a to *komplexnost*: na stejné úrovni jsou uvažovány aspekty politické, ekonomické, vojenské, sociální, informační, ekologické i etické. Rovněž, co se týče geografické dimenze, není kanadské pojetí národní bezpečnosti nikterak izolované. Naopak, nestability a konflikty v neuralgických lokalitách současného světa jsou vnímány a analyzovány velmi citlivě a v širokých souvislostech míru a stability ve světě.

Samozřejmě mne velmi zajímal postoj kanadských odborníků k situaci v Evropě, zejména k jejímu střednímu regionu. Určitým, naštěstí ojedinělým, signálem tohoto postoje bylo použití termínu „evropský militarismus“ již v prvním dnu kurzu jedním přednášejícím. Musím se přiznat, že můj pocit nebyl vůbec příjemný, navíc nebylo třeba nijak dlouhého uvažování k pochopení, že použití onoho termínu nebylo nijak neopodstatněné. Zdá se, že nám Evropanům by skutečně neuškodilo více sebereflexe a citlivějšího vnímání pohledů ostatního světa na náš kontinent a dění v něm.

V dalším průběhu kurzu jsem se však setkal spíše s příznivým postojem k Evropě. Jak jsem poznal Kanaďany, nebylo vůbec zdvořilostní frází, když hodnotili Českou republiku, Polsko, Maďarsko a Slovensko jako vyspělé a konsolidované země. Několikrát byl použit termín visegrádská skupina a zmíněna užitečnost spolupráce uvedených zemí v bezpečnostní oblasti. Otázka rozšíření NATO nebyla diskutována. Význam Ruska rovněž nebyl speciálně diskutován, pouze zmíněn v některých přednáškách a v analýze evropského regionu. Prezentované postoje odrážely transatlantický standard a byly naprosto racionální v chápání Ruska jakožto významného faktoru nejen bezpečnosti, ale celkového dění v Evropě a ve světě.

Překvapila mne poměrně dobrá informovanost Kanaďanů o České republice. V neformálních diskusích jsem byl několikrát tázán na důvody a způsob rozdělení bývalého státu. S využitím pohledu do historie i do budoucnosti se mi snad podařilo tento problém pravdivě a srozumitelně objasnit. Se zájmem a uznáním se rovněž setkaly moje informace o průběhu rozdělení armády bývalého státu a o transformačních procesech v naší armádě. Myslím, že všeobecně náročnost a úspěšnost těchto procesů je více hodnocena v cizině než u nás doma. V Kanadských ozbrojených silách rovněž probíhá složitý transformační proces a redukce počtů i výdajů. Situace proti nám je jednodušší: jednak tempo není tak rychlé, jednak se vychází ze stabilizovaného stavu.

Několik poznámek k mému pobytu

Kingston je překrásné město na břehu Ontarijského jezera. Má asi 50 000 obyvatel, velkou univerzitní čtvrť, přístav, letiště, kulturní zařízení a samozřejmě, „last but not least“, Sítě-disko pro národní bezpečnostní studia. Pobyt nás, studentů z Evropy, byl po všech stránkách

zajištěn perfektně. Vztah Kanadčanů k nám byl celkově velmi přátelský. Nebylo ovšem možné u několika z nich nevycítit rezervovanost a i částečné podcenění. Myslím, že v průběhu kurzu se tento postoj částečně změnil.

Organizace kurzu byla dokonalá. Pro mne, jako cizince, bylo nevýhodou, že jsem neobdržel texty přednášek (ovšem řadu zajímavých materiálů jsem si z Kanady přivezl). My Evropané jsme byli považováni za studenty kurzu naprosto stejně jako účastníci z Kanady. Na jednu stranu to bylo milé a příjemné, včetně oslovení křestními jmény, na druhou stranu to občas činilo potíže v komunikaci: jazykový handicap Evropanů kolegům z Kanady nic neřikal. I když jsem byl vyzbrojen znalostmi angličtiny z IKAV v Institutu jazykové přípravy VA Brno (v duchu jsem děkoval náročným učitelům zejména za hodiny konverzace), přece jen mne některé komunikační situace, zejména v neformálním styku, uváděly do rozpaků. Byl to ovšem křest ohněm, místy obtížný, ale užitečný.

Když jsem se dostal k problematice jazykové komunikace, uvedu pár poznámek k bilingvistice, který oficiálně řeší používání angličtiny a francouzštiny v Kanadě. Každý státní úředník (a pro účastníky kurzu to samozřejmě platilo také) musí perfektně ovládat, v jakékoli formě projevu, oba jazyky. Základní materiál kurzu byl v identických textech v obou jazycích, i některé přednášky a vystoupení byly předneseny zčásti anglicky, zčásti francouzsky. V Kanadě, jak známo, z 26 mil. obyvatel asi 35 %, převážně v provincii Quebec, mluví francouzsky a na svém francouzském původu si velmi zakládá. Snad se podaří racionálně vyřešit problémy, které s tím souvisejí. Moc bych to Kanadčanům přál.

Zmíním se ještě o vztahu Kanadčanů k historii. Není, z hlediska Evropy, dlouhá, nejvíce 300 let. Viděl jsem řadu perfektně upravených pomníků a slyšel zaujatý výklad o historii kanadských pevností na břehu Ontarijského jezera a o významných osobnostech kanadské historie. Pro Kanadany je, myslím, historie patosem, často zneužitelným, ale více obohacujícím vlastního, reálného života a orientací pro budoucnost.

Své poznatky získané v kurzu, ani osobní zážitky z pobytu v Kanadě nemohu pochoitelně zahrnout do omezeného rozsahu článku. Pokusil jsem se sdělit podstatné. Snad může někdo položit otázku: Jsou pro nás poznatky z Kanady a názory kanadských expertů relevantní? Vždyť je to vzdálená země, ve zcela odlišné bezpečnostní situaci. Jsem přesvědčen, že právě proto, z důvodu různých úhlů pohledu, z důvodu odlišných vlnových délek záření, kterým „rentgenujeme“ svou bezpečnostní situaci, jsou kontakty s Kanadou, významným členem NATO, G7 a dalších prestižních světových organizací, pro nás významné a užitečné. Vždyť jsme postaveni před originální problémy a bez originálních, netradičních přístupů a pohledů se neobejdeme.

Kanadčané se zájmem naslouchali i názorům nás, Evropanů. Myslím, že vystupování účastníků kurzu z Polska, Maďarska a Slovenska a snad trochu i moje, příslušníka Armády České republiky, bylo hodnoceno pozitivně a znamenalo dobrou reprezentaci našich zemí.

Zájem vzbudily časopisy o Armádě České republiky, a především dva výtisky Vojenských rozhledů, které jsem s sebou do Kanady vzal. Velmi doporučuji zvážit a hlavně realizovat prezentaci Vojenských rozhledů v anglické mutaci. Návratnost vynaložených prostředků by byla velmi vysoká.

Plukovník gšt. Ing. Milan K u b e š a, CSc.

K některým pojmům strategie bezpečnosti státu

V současnosti je kromě jiného předmětem zájmu vojenských odborníků tvorba teorie, která souvisí s problematikou vojenského umění na nejvyšší úrovni, tj. vojenskou strategii obrany České republiky. Intenzivnější publikační činnost, včetně zveřejňování často polemických názorů jednotlivců nebo i pracovišť Armády České republiky (AČR), může přispět k vytváření této teorie. V článku se chci se čtenáři podělit o některé pohledy vojenského vědecko-pedagogického pracovníka, který má o problematice přednášet a se studenty diskutovat. Někdy se společně se studenty střetáváme s problémy v souvislosti s používaným pojmovým aparát, kterým máme vyjadřovat hlavní myšlenky teorie obrany státu. Články plk. Ing. Stanislava Stacha, CSc. ve Vojenských rozhledech (VR) č. 8/94, 9/94 a 2/95, jakož i plk. Ing. Václava Svobody ve VR 1 a 2/95, které s problematikou bezpečnosti a obrany státu souvisí, hodnotím jako inspirativní a zdařilé. Pokusím se ve stručnosti, bez dlouhých komentářů a víceméně s využitím schémat, objasnit svůj přístup k celkové problematice bezpečnosti státu s důrazem na pojmový aparát.

Česká republika v množině bezpečnostních rizik

V mnoha podobách bylo napsáno na toto téma. Je možné shrnout, že současná vojensko-politická situace ve světě i v Evropě je charakteristická významným oslabením hrozby globálního konfliktu, ale také vznikem celé škály různých „neobvyklých“ či nestabilních situací, jejichž příčinou jsou mnohá bezpečnostní rizika, kterým se podařilo „protrhnout“ zábrany a v té či oné míře se projevit v celé své krutosti. Existuje mnoho kritérií, podle kterých lze tato rizika dělit. Pro nás, pro vojáky či pracovníky řešící otázky obrany státu postačí kritérium, jež názorně ukazuje obr. 1.

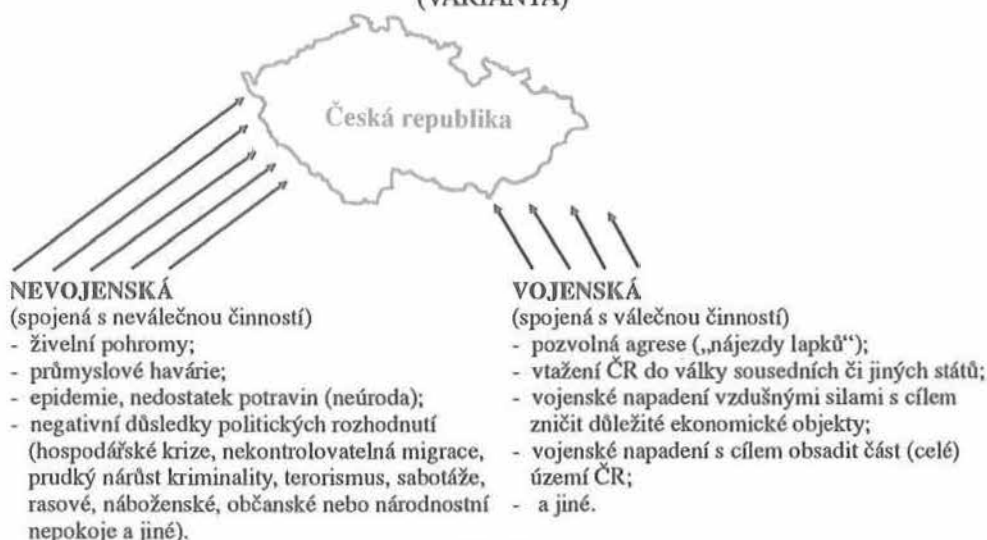
Je pravdou, že výčet příkladů rizik není úplný. Pro zdokumentování přístupu k řešení problematice však, podle mého názoru, postačující. Z vojenského hlediska jsou tedy podstatná rizika vojenská, spojená s válečnou činností. Jejich existence a také možnosti postupné přeměny nevojenských rizik a jejich následků v rizika vojenská zdůrazňuje nutnost mít ozbrojenou sílu, která by realizaci ohrožení zabránila nebo by dovedla navést původní mírový stav.

Stavy České republiky

Z hlediska realizace bezpečnostních rizik lze rozlišovat celou škálu stavů, ve kterých se Česká republika (ČR) může octnout. V podstatě by mohlo jít o 5 druhů stavů, které jsou znázorněny na obr. 2.

Zatímco si lze představit jasnou hranici mezi stavem mírovým a krizovým, resp. válečným a poválečným, o hranici mezi krizovým stavem a stavem ohrožení a dále mezi

EXISTUJÍCÍ RIZIKA STABILNÍHO VÝVOJE ČESKÉ REPUBLIKY (VARIANTA)

Obr. 1

stavem ohrožení a válečným stavem lze polemizovat, a to právě z důvodů různorodé (i překvapivé) realizace vojenských bezpečnostních rizik ČR.

Stručné charakteristiky stavů (podle obr. 2) lze kromě druhu rizik charakterizovat i z hlediska použitých sil a prostředků, jejich řízení apod. V odborném tisku se krizový stav většinou nespecifikuje, hovoří se o období krize, zahrnující období části mírového stavu, období stavu ohrožení a část období válečného stavu. Podle mého názoru kategorizace podle obr. 2, založená na realizaci bezpečnostních rizik, je vhodnější a dává komplexní pohled na celkovou oblast ochrany a obrany státu. Je třeba podotknout, že období stavu ohrožení může být intenzivní činností nepřítele zkráceno na minimální dobu, nebo může být i „přeskočeno“, což by bylo pro ČR velmi nepříznivé a svědčící o nepřipravenosti systému obrany státu.

Podsystemy bezpečnostního systému

K eliminaci uvedených bezpečnostních rizik, respektive k odstranění následků jejich realizace by měl být již v mírovém stavu vytvořen **bezpečnostní systém**, jež by měl fungovat ve všech stavech, které mohou nastat. Zatímco v krizovém stavu jde především o funkce **záchranné a ochranné**, ve stavu ohrožení a válečném stavu jde navíc, a to především, o funkci **obránnou**. Z možností eskalování situace, a tím přechodu státu z jednoho stavu do druhého vyplývá i nutnost mít takový bezpečnostní systém, který by „uměl“ pružně reagovat na vzniklou situaci. Jestliže se podíváme na situaci v České republice, lze o budování takového integrovaného bezpečnostního systému pochybovat. Existující integrovaný záchranný systém je budován „vedle“ systému obrany, respektive integrační vazby a funkce jsou v mnoha případech nejasné a těžkopádné nejen v legislativě, ale i v oblasti výcviku a vlastního nasazení sil. Mělo by tedy jít o **integrovaný bezpečnostní systém** především zahrnující **podsystem záchranný**, složený z určitých prvků, a **podsystem obrany**, mající

KATEGORIZACE STAVŮ ČESKÉ REPUBLIKY (VARIANTA)

Obr. 2

také své složení. Na obr. 3 je znázorněno možné složení a činnost bezpečnostního systému v jednotlivých stavech státu.

Vyjádření činností jednotlivých podsystémů jasně ukazuje těsné vazby ve stavech počínaje krizovým stavem a poválečným stavem konče. Z hlediska potřeby fungování bezpečnostního systému jako celku je zřejmé, že i v mírovém stavu by měl být výcvik sil a prostředků státu vyčleněných do tohoto systému koordinovaný a sladěný.

Formy použití sil a prostředků státu

Vyčleněné síly a prostředky státu do bezpečnostního systému budou používány v určité formě, kterou je vhodné nějakým způsobem pojmenovat a definovat. Podle mého názoru lze charakteristiku forem použití sil a prostředků kategorizovat podle jednotlivých stavů, ve kterých se stát nachází.

V době krizového stavu bude fungovat záchranný podsystém včetně vyčleněných sil systému obrany (např. AČR) a může tedy jít o *záchrannou operaci* různého rozsahu. Z hlediska možnosti realizace nevojenského rizika, které nezná státní hranice mezi sousedními státy, logicky vyplývá, že by záchranný podsystém, tedy i forma použití sil a prostředků měl mít *mezinárodní rozměr*.

Ve stavu ohrožení by bezpečnostní systém fungoval zčásti nebo v plném rozsahu. Z hlediska cíle použití sil a prostředků obou podsystémů lze tuto formu nazvat *předválečnou operací*. Zřejmě by šlo o operaci různého rozsahu, která by byla závislá především na aktivitách nepřítele. Nelze vyloučit, že by již v tomto stavu nepřítel zahájil agresi a tudíž by byla bez vyhlášení válečného stavu zahájena válečná operace.

**Složení a činnost bezpečnostního systému
(varianta)**

stavy ČR	Záchranný podsystém		Podsystém obrany	
	Složení	Činnost	Složení	Činnost
Mírový stav	* síly a prostředky ministerstva vnitra (MV) * záchranáři z různých resortů * hasiči * zdravotníci * hygienici * kynologové * charitativní organizace * různí specialisté * prvky civ. obrany * jiné	Výstavba Příprava Pohotovost	* AČR * část sil a prostř. MV * prvky oper. přípravy stát. území * prvky vál. ekonomiky * jiné	Výstavba Příprava
Krizový stav		Fungování		Příprava Asistence
Stav ohrožení		Fungování (zpravidla)		Pohotovost Fungování
Válečný stav		Fungování		Fungování
Poválečný stav		Fungování		Fungování Asistence

Obr. 3

Ve stavu válečném by šlo zpravidla o plné fungování celého bezpečnostního systému, přičemž lze formu použití sil a prostředků státu analogicky nazvat (jak jsem již předeslal) *válečnou operací*. Vzhledem k tomu, že může být válečný stav vyhlášen (jako vrcholné opatření k odvrácení války) a nemusí být zahájena válečná operace, má i forma operace k odvrácení války své místo i v období válečného stavu.

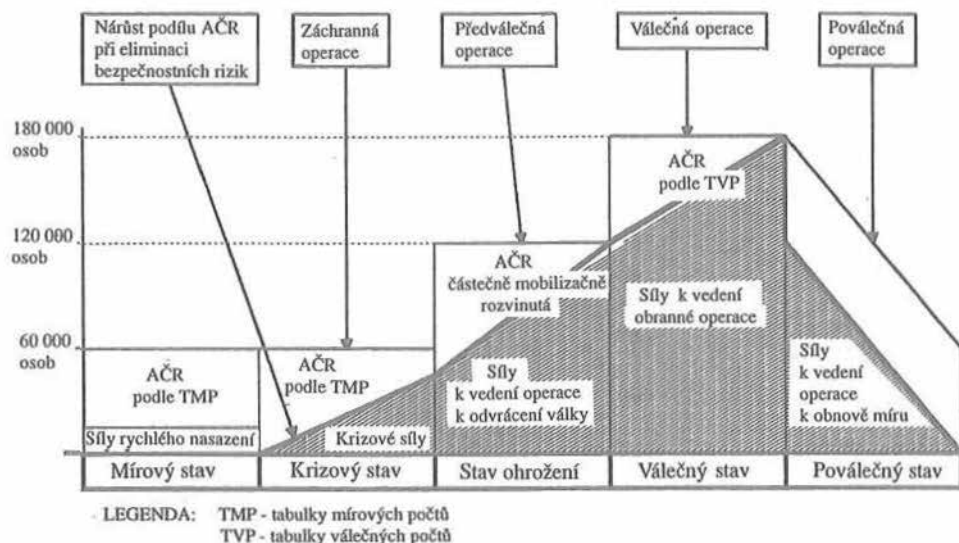
V poválečném stavu by mohlo jít o *poválečnou operaci*, charakteristickou zpravidla plným fungováním záchranného podsystému a postupně omezeným fungováním systému obrany.

Zatímco kvestorem v krizovém stavu by byl ministr vnitra, v ostatních stavech by byl kvestorem ministr obrany (snad s výjimkou stavu poválečného, kdy by odpovědnost postupně přebíral ministr vnitra).

Vzhledem k tomu, že Armáda České republiky je základem systému obrany, na obr. 4 je ve variantě znázorněn její možný podíl na fungování bezpečnostního systému.

V následující části se zaměřím na pojmenování a charakteristiku forem použití rozhodujících sil a prostředků bezpečnostního systému v období stavu ohrožení a válečném, kterými je armáda.

PODÍL AČR NA FUNGOVÁNÍ BEZPEČNOSTNÍHO SYSTÉMU (VARIANTA)

Obr. 4
Formy použití Armády České republiky

V rámci předválečné operace může armáda plnit vojenská opatření různorodými silami k odvrácení války, vycházející z politických rozhodnutí státních orgánů a síly nepřítele. Zatímco ve stavu krize pouze asistovala v rámci záchrané operace, např. při ochraně státní hranice se státem se zvýšenou migrací obyvatelstva, při předválečné operaci již může plnit závažná opatření, která musí být řádně zajištěna ostatními komponenty systému obrany státu. Může být provedena částečná mobilizace AČR výběrovým způsobem, může být provedeno přikrytí státní hranice (PSH) vyčleněnými silami, může být provedena všeobecná mobilizace atd. Celá paleta takovýchto vojenských činností může být zahrnuta pod pojem operace AČR k odvrácení války.

Tato operace AČR však již „připravuje půdu“ pro následnou vrcholnou formu použití armády, tj. v rámci válečné operace, a tou je obranná operace AČR. Tento pojem byl v době existence Varšavské smlouvy neznámý. Řešení obrany samostatného státu, který není členem žádné obranné aliance, si tuto formu žádá a je logické. Zcela složitá situace by nastala, kdyby nás nepřítel překvapil a my bychom byli nuceni vést obrannou operaci silami k odvrácení války. Šlo by zřejmě o složitou situaci, kterou bychom neměli vylučovat.

Jak je ukázáno na obr. 5, může se již ve stavu ohrožení ČR připravovat a za určitých (pro nás krajně nevýhodných) podmínek vést obranná operace AČR. Obrázek ukazuje i tu skutečnost, že po vyhlášení válečného stavu může AČR vést operaci odvrácení války (tedy provádět částečnou mobilizaci, přikrývat státní hranici s nepřátelským státem, provádět letištní manévry, vést intenzivní průzkum atd.) a při tom všem může souběžně připravovat

Formy použití sil a prostředků AČR (varianta)

Stavy státu	Forma použití sil a prostředků AČR
Stav ohrožení	Operace AČR k odvrácení války
Válečný stav	Obranná operace AČR
Poválečný stav	Operace AČR k obnově míru

Obr. 5

obránnou operaci (dokončení plánování na rozhodujících operačních a taktických stupních velení, provedení operačního rozvinování, zaujetí operačních a bojových sestav, dokonce i budování obrany včetně opatření operační přípravy státního území až po dobu dosažení pohotovosti k obraně). Lze dokonce připustit i ten názor, že veškerou přípravu k vedení obranné operace AČR můžeme považovat za formu (konečnou) odvrácení války, nebo také, za vrcholné opatření operace AČR k odvrácení války, které však neplní jen vyčleněné síly, ale zpravidla celá AČR. Z hlediska obranné operace AČR jde o celou fázi přípravy této operace. Z praktických důvodů však považuji za nerozumné zahrnovat období přípravy obranné operace AČR do operace k odvrácení války. Celá příprava obranné operace AČR musí samozřejmě vycházet z reálného stavu AČR, jejího fungování a okolního prostředí, tudíž i z výsledků dosažených vedením operace k odvrácení války. Z tohoto hlediska je nutno se dívat na samozřejmou kontinuitu, ale zároveň na zásadní odlišnost přípravy a vedení zpravidla obou souběžně probíhajících forem použití AČR při obraně státu.

V rámci poválečné operace by mohla AČR působit různorodými formami. Mohlo by jít o překrytí státní hranice s agresorem, postupný návrat vojsk do posádek a výběrová demobilizace apod. Z hlediska pojmenování souhrnu těchto možných i dalších nejmenovaných opatření by mohlo jít o **operaci k obnově míru**.

Ke kategorizaci strategií

Pokus o nastínění obsahu, ale hlavně vzájemné souvislosti pojmů v oblasti bezpečnosti státu bych chtěl zakončit možnou variantou vzájemných vztahů pojmů spojených se slovem **strategie**. Není přesné pojem strategie spojovat jen s velikostním principem (názor, že s rozpadem Varšavské smlouvy zmizela vojenská strategie, je nesprávný). V souvislosti s tím, co jsem v článku doposud popsal, konstatuji, že každý stát, tedy i Česká republika ke svému rozvoji rozpracovává svou strategii rozvoje společnosti nebo jinak řečeno, svou

Kategorizace strategií (varianta)

Obr. 6

státní globální strategii. Vládní prohlášení, které je v daném volebním období základním dokumentem, který obsahuje strategické zásady rozvoje mnoha oblastí a státu jako celku, lze považovat za vrcholnou státní strategii, jež obsahuje množství **dílečích strategií**, které vycházejí ze státních zájmů. Tak jak jsem se pokoušel dodržovat určitý systémový přístup při pojmenovávání forem použití sil a prostředků k řešení otázek bezpečnosti státu z hlediska úrovně (celostátní, resortní), měla by být tato zásada dodržována i při pojmenovávání různých strategií. Své řešení znázorňuji na obr. 6.

Aniž je na obrázku zvýrazněno, předpokladem objektivnosti jednotlivých dílečích strategií je vzájemná podmíněnost a sladěnost tak, aby cíl strategie rozvoje státu byl reálný.

Každý rozebíraný pojem by si zasluhoval samostatný článek. Nejsem přívržencem „slohových cvičení“ nebo sáhodlouhých článků, které čtenáře spíše odpuzují. Volil jsem tento stručný základní pohled na problematiku bezpečnosti státu s důrazem na vzájemné vztahy používaných pojmů. Ať je reakce čtenářů jakákoliv, pokusil jsem se sdělit to, co mě tíží a osobně chybí v polemice o problémech bezpečnosti, zvláště obrany malého státu. Vědomě jsem neřešil jeden z důležitých aspektů celé problematiky bezpečnosti a obrany, kterým je náš vztah k existujícím bezpečnostním strukturám (NATO, ZEU). Řešení bezpečnostních otázek v rámci koalice však předpokládá jejich dořešení v každém členském státě této bezpečnostní struktury nejprve „doma“.

Aspekty koncepce protivzdušné obrany

Protivzdušná obrana sehrává v operačním konceptu moderních armád klíčovou roli. Rozpracování koncepce protivzdušné obrany v podmínkách AČR je podmíněno určením základních východisek chápaných nejen ve vševojskovém rámci, ale také jako politickou záležitost, kterou nelze bez podpory vlády a parlamentu úspěšně vyřešit. Autor uvádí některé aspekty vojenské strategie, které jsou určující pro stanovení priorit výstavby protivzdušné obrany v podmínkách nekoaliční defenzivní strategie.

Některé faktory soudobé vojenské strategie

V podmínkách prudkého rozvoje informačních a výrobních technologií, při současné existenci artikulovaných nebo zastřených vazeb mezi státy představuje řešení sporů ozbrojeným konfliktem (válkou) pro „útočníka“ značné politické a ekonomické riziko. Proto jsou v centru pozornosti vojenských odborníků takové formy ozbrojeného konfliktu, které by uvedená rizika minimalizovaly.

Jedním z možných směrů je realizace válečného konfliktu „v jediné rozhodující bitvě“, při které by v průběhu relativně krátké doby byla zlomena vůle protivníka k odporu. Vojensky vytvořenou situaci by bezprostředně provázela politická a ekonomická opatření, realizující vlastní efekt (nepřímá strategie a koncepce vnitřní akce). Tato myšlenka nebo její charakteristické rysy nejsou ve vojenské teorii nové (Schlieffen 1905, Jomini, Fuller, Guderian, ale také Hanibal 216 př. n. l.). Vědecký a technický rozvoj a nárůst možností některých států ekonomicky zabezpečit válečný konflikt dává této myšlence novou dimenzi. Nová dimenze vyžaduje konvertovat mechanismus „generální bitvy“ z dosavadního pojetí rychlého obklíčení a zničení velkých uskupení vojsk do požadavku zasáhnout organismus státu a jeho obranné systémy v nejcitlivějších místech a od samého počátku je vyřadit z činnosti. Za taková místa jsou zpravidla považovány:

- ◆ prvky řízení státu,
- ◆ hlavní síly armády,
- ◆ systémy zajišťující strategickou výrobu a přežití obyvatelstva.

Zkušenosti však ukazují, že úplné vyřazení životně důležitých prvků státu není z ekonomických a vojensko-technických důvodů možné, přesněji – je dosažitelné jen v rámci koalice a za zcela nevyhnutelných materiálových i lidských ztrát. Proto je úkolem vojenských odborníků vytýpat prvky a slabá místa organismu státu a armády, jejichž vyřazení přináší okamžitý efekt a je vojensky a ekonomicky dostupné. Přitom požadovaného efektu je možné dosáhnout i nepřímými formami působení, zpravidla však synergickým působením více složek a účinků.

Nejdůležitějšími faktory podmiňujícími vítězství v této formě konfliktu jsou rychlost dosažení cílů a mohutnost účinků, která často může mít demonstrativní charakter.

Nejvýhodnější technicky realizovatelnou cestou zabezpečení požadované rychlosti dosažení cílů je využití vzdušného prostoru (vzdušné a kosmické úder, vzdušný průzkum, výsadky, transport atd.). Cesta „po zemi“ je časově neúnosná a riskantní. Představuje zpravidla střetnutí s rozvinutými silami „obránce“, překonání terénních a klimatických překážek a dalších rizik spojených s pozemními operacemi. Pozemní formy operací současně stírají možnost selektivních úderů na konkrétní strategicky a vojensky důležité cíle, zavlečení civilního obyvatelstva do bojů a v důsledku toho vysokou míru rizika změny politického klimatu a veřejného mínění.

Úspěšné vedení této formy konfliktu je podmíněno zajištěním informační převahy a nadvlády ve vzduchu s požadovaným časovým předstihem. Zajištění informační převahy a ovládnutí dimenze času je umožněno nástupem technologií C⁴I. Jedná se především o:

- * multisenzory využívající všech částí spektra a zdrojů pro získání informací,
- * progresivní média pro zpracování, uchování a přenos informací,
- * systémy podpory rozhodovacích (řídících) procesů pracujících v reálném čase s metodami syntézy, expertního odhadu, optimalizace a dlouhodobé predikce.

Jejich komplexní nasazení umožňuje rozkrýt záměr protivníka v reálném čase a přijímat adekvátní opatření s minimálním zpožděním. Ovládnutí dimenze času znamená předvídat pravděpodobný vývoj a předstihnout protivníka.

Ovládnutí vzdušného prostoru umožňuje využít s minimálními riziky již zmíněnou „vzdušnou cestu“, dosáhnout vysoké operační rychlosti, požadované mohutnosti i přesnosti úderů a vytvořit podmínky pro úspěšné vedení pozemních operací.

Oba tyto faktory představují významný posun dosavadního chápání průběhu vojenského konfliktu. Jak ukazují poznatky z lokálních konfliktů posledních let, směřuje vojenská teorie právě tímto směrem. Proto je třeba hledat a budovat takové formy obrany státu, které by byly schopny zajistit potřebnou odolnost a dlouhodobou akceschopnost. Je nutno se soustředit na zajištění těch stránek obrany, které zabezpečí zvýšenou odolnost citlivých míst a oblastí státu a vytvoří podmínky pro dlouhodobou demonstraci odhodlání bránit se i za cenu značných ztrát. Tím vytvoří podmínky pro přenesení konfliktu zpět do politické oblasti.

Rozhodující úlohu zde zřejmě sehrává protivzdušná obrana, která se v tomto pojetí jeví jako mnohem komplexnější soubor opatření, než bylo doposud obecně chápáno. Stává se garantem realizace celé řady obranných opatření, zajišťujících udržení integrity státu a jeho vůle bránit se proti silnějšímu protivníkovi v návaznosti na udržení důležitých částí vzdušného prostoru.

Defenzivní strategie v koncepci protivzdušné obrany

Protivzdušná obrana je formulována jako souhrn opatření, jejichž cílem je spolehlivá obrana uskupení vojsk a důležitých regionů před působením prostředků vzdušného napadení, průzkumu, přepravy a výsadků protivníka. V uvedeném konceptu však nabývá ofenzivnější charakter, stává se základním faktorem úspěchu a současně zasahuje do oblasti ochrany, tedy souboru opatření prováděných k zachování nejen bojeschopnosti vojsk, ale obranyschopnosti státu a jeho infrastruktury (viz místo a úlohu civilní obrany, přípravu

obyvatelstva a teritoria a celou řadu dalších opatření přesahujících rámec této úvahy). Výstavba a organizace protivzdušné obrany v tomto pojetí je záležitostí státního aparátu a nikoliv pouze velení armády. Armáda zůstává plně zodpovědná za její aktivní složky. Zde je nutné především zařadit průzkum, velitelské a podpůrné systémy, stíhací leteckou obranu, protiletadlovou raketovou obranu a logistiku.

Jak již bylo uvedeno, úspěchu lze dosáhnout pouze tehdy, pokud se podaří zabránit „útočníkovi“ v dosažení úplné informační převahy a nadvlády ve vzduchu. Ztráta těchto dimenzí (vzdušný prostor a čas) vede podle zkušeností k šoku, k ochromení možností centrálních orgánů organizovat a řídit obranu a ke ztrátě vůle a schopností obyvatelstva jednat organizovaně. Tato situace může být při dostatečném tlaku přenesena i na rozhodující části a často i elitní složky armády (Válka v Zálivu r. 1991). **Předejít této situaci je možné komplexním, vojensky a ekonomicky vyváženým programem a výstavbou protivzdušné obrany zaměřenou na obranu citlivých míst státního organismu a armády.** Je nutné si uvědomit, že tak, jak není možné globálně vyřadit všechny tyto prvky, není možné z technických a ekonomických důvodů zabezpečit jejich dokonalou obranu. Tento poznatek je zvláště důležitý v podmínkách obrany malých států, jejichž bezpečnost není garantována v koaličním rámci.

Rozhodujícím vstupem pro koncepci protivzdušné obrany jsou perspektivní bojové možnosti leteckých zbraňových systémů a ostatních prostředků vzdušného napadení. Charakteristický trend 90. let vyústil v konstrukci a bojové nasazení letounů s technologiemi STEALTH, s progresivními manévrovými schopnostmi (počítačové řízení a kontrola manévru, manévry v další rovině), možnostmi přiblížení k cíli a provedení úderu bez vlétnutí nebo dlouhodobého setrvání v prostoru protivzdušné obrany (vysoce přesné pumy a letecké rakety s velkým dosahem, zbraně typu „odpal a zapomeň“ atd.). Uvedený vývoj zajistil potřebný náskok leteckých zbraňových systémů před pozemními systémy protiletadlové obrany. K převaze přispělo i bojové nasazení balistických raket, které posunulo dimenzi vzdušného prostoru do kosmických měřítek.

Dosavadní absence „všepostihujících protiletadlových raketových systémů“ vede vojenské odborníky ke koncipování celé škály zbraní, umožňujících dílčí řešení problému, včetně jejich postupné integrace do jednotného systému protiletadlové a protiraketové obrany. Technologická a ekonomická náročnost vede současně ke koncepčním kompromisům. Přesto je možné vysledovat základní tendence ve vojenské strategii a koncepci zbraňových systémů určených pro protivzdušnou obranu.

1. Požadavek vybojování a udržení vzdušné nadvlády v důležitých prostorech vyústil ve výstavbu armádních struktur a jejich vybavení zbraňovými systémy, které tento úkol úspěšně zabezpečí. Prakticky to znamená integraci sil a prostředků do vzdušných sil.

2. Úkol zajištění potřebné úrovně obrany vojsk, jednotlivých objektů a míst na taktickém stupni podmínilo rozvoj systémů „přímé“ protivzdušné obrany, které jsou schopny splnit daný úkol v požadované dimenzi a kvalitě.

Uvedené směry jsou často nesprávně slučovány nebo zaměňovány. To vede ke snížení možností jednotlivých složek a k patové situaci, jejíž podstata spočívá v rozporu mezi možnostmi prostředků vzdušného napadení a v požadavcích na obranu proti nim. Synergického efektu je možné dosáhnout jen paralelním rozvojem obou uvedených systémů

při jejich současném použití podle zásady „ve správný čas na správném místě a pro úkol, pro něž jsou určeny“.

V tomto zorném úhlu se členění sil a prostředků protivzdušné obrany na vzdušné síly, garantující již zmíněné vybojování a udržení vzdušné nadvlády v operačním měřítku, a na protiletadlové vojsko, plnící úkol přímé obrany vojsk, vojskových objektů a důležitých taktických míst, jeví jako plně opodstatněné.

Technické možnosti realizace odpovídajících zbraňových komplexů pro tyto úkoly je možné vysledovat v nabídce zbrojařských koncernů. Pro úkol vybojování vzdušné nadvlády jsou vyvíjeny a vyráběny letecké zbraňové systémy, např. F-15/F-16, EUROFIGHTER, program MIRAGE atd. V protiletadlové raketové technice dominují modernizované multifunkční verze PATRIOT, S-300, URAL a další s možností použití několika typů raket pro ničení různých typů vzdušných cílů. Jejich hlavním úkolem je ničení prostředků vzdušného napadení před hranicí splnění úkolu prostředků napadení, narušení záměru protivníka a způsobení významných ztrát. K tomu je přizpůsoben jejich taktický dosah a mohutnost účinků v cíli. Vzhledem k požadavku rychle a adekvátně zasáhnout v libovolné části vzdušného prostoru jsou koncipovány jako vysoce mobilní (možnosti přenosu palby a pohybu v terénu) a vícekanálové systémy.

Na druhé straně jsou na trhu se zbraněmi hojně zastoupeny zbraňové systémy pro přímou protivzdušnou obranu. Základní koncepční rysy podmíněné účelem jejich nasazení jsou velmi krátká reakční doba a schopnost ničit bodové rychle letící vzdušné objekty na malých vzdálenostech. Jejich úkolem je odvrátit ztráty a v zásadě „ničit vše, co může ze vzdušného prostoru působit na bráněná vojska, objekty a místa“. Škála cílů, které jsou schopny ničit, se posouvá od letounů - nosičů do oblasti ničení leteckých střel a raket, odhozených bomb a dalších. Současně zabezpečují ničení letounů, které pronikly k objektu a nad vojska systémem protiletadlové raketové a stíhací letecké obrany. Vykřývají také místa, která by nebylo efektivní bránit těmito systémy.

Je možné obecně konstatovat, že existují potřebné filozofické přístupy k řešení PVO a na světovém trhu jsou k dispozici zbraňové komplexy pro jejich realizaci. Uvedené přístupy však nejsou plně akceptovatelné pro vojenské střetnutí silných států nebo koalic. Jsou však aktuální pro formulaci principů obrany malých států a zvláště těch, jejichž bezpečnost není garantována koaličním rámcem. Rozpracování naznačených přístupů umožňuje této kategorii států budovat protivzdušnou obranu s požadovaným efektem nepřímého zajištění bezpečnosti, dostatečné hospodárnosti a ekonomické dostupnosti. Jejimi hlavními progresivními prvky jsou:

- informatizace a komputerizace, to znamená prioritní vytváření multiradarů a podpůrných systémů, realizujících přenos a zobrazení obrazu jednotné vzdušné situace, vytváření systémů podpory činnosti velitelů a štábů, výstavbu odolného systému kódového a fonického spojení,
- výstavba a rozvoj systému stíhací letecké obrany, přezbrojení letectva nezbytnými počty stíhacích letounů s perspektivními leteckými zbraňovými systémy, jejichž parametry plně akceptují teritoriální, národní a další specifika, stanovení operačních priorit pro činnost stíhacího letectva a vybudování dostatečně odolné a v potřebné míře zabezpečené sítě letišť,

- transformace protiletadlové raketové obrany v koncepčním a teritoriálním rámci, zabezpečení její vysoké operační mobility jako schopnosti okamžitě zasáhnout v krizové oblasti s požadovanou úrovní intenzity, určení předpokládaných prostorů bojové činnosti, stanovení priority úkolů a jejich předběžná příprava, komplexní přezbrojení na mobilní vícekanálové odolné protiletadlové komplexy více kategorií.

Uplatněním těchto prvků je možné zajistit obranu citlivých míst státního organismu a hlavních sil pozemního vojska. Efektivita a realizace strategického záměru spočívá v dokonalé přípravě, soustředění potřebného potenciálu, vytvoření rezerv a ve striktním dodržení obranných priorit i za cenu určitých ztrát.

V tomto pojetí je protivzdušná obrana chápána jako součást oficiální politiky státu. Vojenskou činnost je však nutné již v míru podložit účelnou zahraniční a vnitřní politikou.

Obrana státu byla nadále považována za resortní záležitost Ministerstva obrany a Armády ČR. Podle chybně zjednodušené rovnice obrana = armáda byla vykázána do klauzury kasárenského dvora. Ke cti armády budiž řečeno, že svou úlohu v systému obrany zvládá, nemůže však v žádném případě substituovat systém sám, což je mnohdy předmětem neoprávněné kritiky.

Také veřejnost takto jednostranně informována sdělovacími prostředky chápe naši cestu za bezpečnostními zárukami do NATO zcela jednoznačně jako záležitost armády, její restrukturalizace, kompatibility a „předání“ do NATO. Průměrný občan je s tím spokojen, neboť má dobrý pocit, že se bude moci pod ochranným deštníkem Aliance cítit bezpečněji, aniž by se na tom musel nějak podílet.

*Josef Fučík
Mezinárodní politika 8/1995*

Plukovník doc. Ing. Libor Kosař, CSc.,
doc. PhDr. Felix Černoch, CSt.,
kapitán Mgr. Zdeněk Dvořák

Personální strategie Armády České republiky

Podle koncepce výstavby Armády České republiky na léta 1996 až 2005 je hlavním cílem rozvoj poloprofesionální, nadstranické a konvenčně vyzbrojené armády, která bude vysoce funkční, připravená k obraně státu a schopná podílet se na společných operacích mezinárodních mírových sil. Koncepce výstavby představuje strategii dalšího kvalitativního rozvoje armády, a to zejména v oblastech:

- ♦ počtů a členění armády,
- ♦ systému řízení a velení,
- ♦ organizačních struktur a dislokace,
- ♦ bojové pohotovosti a mobilizačního rozvinování,
- ♦ personální práce, vzdělávání a výcviku,
- ♦ výzbrojního, technického, materiálního zabezpečení,
- ♦ ekonomického zabezpečení.

Pro úspěšnou realizaci koncepce je nezbytné rozpracovat strategii výstavby armády v personální oblasti tak, aby zabezpečovala splnění cílů armády pro dané období.

Je tedy nutné mít vypracovanou personální strategii AČR, která určí její strategické cíle z hlediska dosažení plánovaného stavu lidských zdrojů.

Armádě jde především o odpovědné využívání lidského potenciálu, který má k dispozici, neboť úloha lidského činitele neustále roste. Tomu také odpovídají cíle, konstrukce a logika personální strategie. Základ tvoří sedm strategických cílů, z nichž každý je rozpracováván programem, který je realizován příslušnými personálními činnostmi.

Je tedy zřejmé, že personální strategie má v současné vývojové etapě AČR optimalizovat zejména počet a strukturu personálu pro plnění úkolů, kdy je nutné funkce racionalizovat v souladu s činnostmi, které mají zabezpečovat (zdaleka ne tolik funkcí musí zastávat důstojníci). Personál musí znát svou perspektivu a možnosti svého rozvoje. Důležité je účelně využívat lidský potenciál armády, to znamená vhodně motivovat, hodnotit, vybírat a rozmísťovat personál, čímž se dosahuje souladu mezi jeho možnostmi a požadavky kladenými na výkon funkcí. V personální strategii také nelze podcenit systematické doplňování kvalitním personálem. Nárokům služby v armádě mají také odpovídat poskytované sociální výhody, při respektování reálných možností armády. Velmi důležitá je úloha personálního managementu, který je odborným garantem a spolu s veliteli i realizátorem personální strategie.

Personálně-strategické cíle, jejich programy a realizace v personálních činnostech

Personálně-strategické cíle	Rozpracování cíle do programu	Personální činnosti, kterými se realizují programy
1. Dosažení kvantitativní a kvalitativní restrukturalizace lidských zdrojů armády tak, aby personál, při efektivních nákladech a dodržení mezinárodních smluvních závazků, zabezpečoval plnění úkolů obrany státu.	Plán lidských zdrojů	Činnosti, zabezpečující restrukturalizaci personálu. Jde hlavně o dosažení cílového počtu personálu a změnu jeho struktury v počtu důstojníků, praporčíků a poddůstojníků v další službě.
2. Dosažení souladu plánovaných funkcí a hodnot s plánem lidských zdrojů, optimalizace personální struktury.	Systemizace funkcí a hodnot	Činnosti, které zabezpečí soulad všech funkcí a hodnot s limity důstojníků, praporčíků a poddůst. v DS a limity jednotlivých hodnot. Navazující činností je přenos výstupů z „resystemizace“ do tabulek počtů.
3. Zavedení racionalizovaného systému využití lidského potenciálu v armádě a scénáře profesionální kariéry vojáka.	Kariérní řád	Činnosti, související s novými prvky v průběhu kariéry vojáka. Jde především o ty, které se realizují při vstupu do armády, při vzdělávání, řízení průběhu služby, hodnocení, výběru na funkce. Jedná se tudíž o racionalizaci pohybu v síti služebních kariér.
4. Realizovat nový objektivizovaný systém hodnocení profesionálních kvalit vojáků z povolání.	Systém hodnocení profesionálních kvalit VZP	Činnosti, které souvisejí se zavedením a prováděním nového hodnotícího systému. Jde zejména o zaškolení, samotné hodnocení, počítačové zpracování výsledků, jejich další využití apod.
5. Zavést a realizovat komplexní systém doplňování armády profesionálním personálem.	Personální marketing	Činnosti, které souvisejí se zabezpečováním potřebného počtu a úrovně profesionál. personálu. Jde zde především o analýzu vlastních potřeb personálu, požadavků potenciálních zájemců, identifikaci situace na trhu práce a vlastní konkurenceschopnosti, vypracování marketingové strategie, způsobu komunikace, finančního rozpočtu, samotné rekrutace.
6. Realizovat ucelený program péče o personál, který bude schopen odpovídat způsobem kompenzovat nároky služby v armádě.	Sociální program	Činnosti, související s realizací sociálního programu. Kromě finanč. forem (platy, odchodné, výsluhové, ale i byty, zdravotní péče) jde také o rekreaci, rekvalifikaci, nabídku kulturních programů, sociálně-poradenské služby, pomoc rodinám VZP, rozvoj zájmových aktivit apod.
7. Zavedení systému personálních činností, které budou obsahově a kompetenčně ujednoceny pro jejich vykonavatele a budou zabezpečovat realizaci personální strategie.	Personální management	Činnosti, které jsou realizovány konkrétními vykonavateli na úrovni strategické, operační a taktické tak, aby byly plněny programy, které vyplývají z pers. strategie. Jde především o konkrétní provádění činností v oblasti personálního plánování (strategie), personálních opatření, marketingových aktivit a sociálních služeb.

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PROGRAMŮ:

▲ Plán lidských zdrojů (PLZ)

Je programem přechodu ze stávajících počtů a struktury personálu do cílového stavu, který je časově určen rokem 2005. Zásadním limitním faktorem jsou počty v jednotlivých kategoriích:

Tabulka 2

Kategorie personálu	Počet v r. 2005
Vojáci v činné službě	65 000
Vojáci z povolání	34 530
- generálové	30
- důstojníci	10 000
- praporčíci	10 000
- poddůstojníci v DS	14 500
Vojáci v zákł. službě	30 470
Občanští zaměstnanci	27 000

Přitom je nutné vidět, že celý PLZ je konstruován tak, aby konečných počtů bylo dosaženo, pokud možno, cestou přirozených úbytků a přírůstků. Děje se tak ve dvou etapách, kdy nejdříve se má docílit mety celkového počtu vojáků v činné službě, a to k 1. 1. 1996. Druhou etapou bude změna v proporcionalitě jednotlivých kategorií, realizovaná postupně do roku 2005. Tedy důraz nebude položen ani tak na snížení počtů, ale spíše na jejich restrukturalizaci.

▲ Systemizace funkcí a hodnot

Je programem, který zabezpečuje dosažení souladu plánovaných funkcí a hodnot s PLZ. Přitom se orientuje procentuálním podílem jednotlivých hodnot. Například v absolutních číslech je předpoklad, že v r. 2005 budou tyto počty přibližně následující: 30 generálů, 470 plukovníků, 1100 podplukovníků, 1750 majorů, 2450 kapitánů, 2200 nadporučíků, 2000 poručíků. Podstatné rovněž je, že systemizace je pojímána jako proces, jehož výsledky se teprve následně a postupně transformují do tabulek počtů. Systemizace především zahrnuje určení funkcí, které bude profesionální personál vykonávat, určení, pro které kategorie (důstojníci, praporčíci, poddůstojníci v DS a OZ) a jaké hodnoty budou na funkce plánovány, a konečně určení minimální, případně maximální doby výsluhy na příslušné funkci, potřebného vzdělání pro její zastávání apod.

▲ Kariérní řád

Je programem, který normativně upravuje průběh služby vojenských profesionálů. Základní rozdíl oproti dnešnímu stavu spočívá v *preferenci výkonového principu před výslu-*

hových. Pro každou funkci bude určena minimální doba, po kterou musí být zastávána, případně maximální doba, po kterou může být zastávána. Doba výsluhy na funkci v žádném případě nezakládá nárok na funkci vyšší. Do té musí být voják vybrán na základě výsledků hodnocení a nejdříve po odsloužení minimální doby výsluhy ve funkci. Samozřejmě, že na vybranou funkci musí voják mít požadované vzdělání. S každou funkcí bude spojena hodnota, to znamená, že při povýšení ve funkci bude voják také povýšen v hodnotě. Kariéra vojáka bude probíhat podle modelů základních a speciálních kariér, přičemž základní kariérou je kariéra velitele.

▲ *Systém hodnocení profesionálních kvalit VZP*

Je programem, který podporuje motivaci výkonu, vedení lidí a jejich výběr na funkce. Základní změna hodnotícího systému spočívá v použití více hodnotících forem, v objektivizaci výsledků použitím bodové, pětistupňové škály (stupnice) a výpočtem zpracováním výsledků a jejich využitím. Hodnocení je konstruováno tak, aby příliš časově nezatěžovalo zpracovatele. Je však zřejmé, že zejména zpočátku, než dojde k dostatečnému zacvičení zpracovatelů, bude hodnocení časově náročnější. Systém hodnocení tvoří čtyři hodnotící formy:

a) *Průběžné hodnocení plnění úkolů* - jde o ústní hodnocení, kde má nadřízený povinnost hodnotit splnění významnějších úkolů, administrativní evidence výsledků není vyžadována.

b) *Periodické hodnocení* - je hlavní hodnotící formou. Hodnotí se v soustavě osmnácti kritérií, s využitím pětistupňové bodové stupnice. Periodické hodnocení se provádí vždy na závěr výcvikového roku. K hodnocení jsou předem připraveny standardizované formuláře tak, aby hodnocení proběhlo co nejrychleji.

c) *Kariérové hodnocení* - vychází z výsledků hodnocení periodického a jeho hlavním cílem je posoudit způsobilost vojáka ke služebnímu postupu v rámci jeho kariéry.

d) *Speciální hodnocení* - slouží k posouzení psychické, fyzické a jazykové způsobilosti i pro zastávání specifických funkcí či výkonu činností, které svou povahou vyžadují specifické schopnosti. Může například jít o hodnocení cizojazyčné komunikativnosti podle mezinárodních standardů a stupnice STANAG používané v NATO nebo o výběr vojáků do mírových sil OSN s využitím psychodiagnostiky apod.

▲ *Personální marketing*

Je programem, který je zaměřen k doplňování potřebným množstvím kvalitního personálu. K jeho základní charakteristice patří přechod od prostého náborování (poskytování informací o možnostech služby) ke komplexnímu systému doplňování. Ten je definován identifikací vlastních personálních potřeb, neustálou analýzou trhu práce, konkurence, analýzou a výzkumem rekručních zdrojů, zpracováním komunikační politikou a samotnou rekrutací orientovanou na kvalitní výběr.

▲ *Sociální program*

Má být kompenzací nároků vojenské služby. Jeho ucelenou podobu je nutné teprve dораcovat a kodifikovat. Sociální program bude tvořit více zákonných norem. Momentálně je

určujícím zákon č. 76/1959 Sb. Tedy sociální program tvoří souhrn toho, co je vojákům z povolání nabídnuto ze zákona a toho, co je vojákům nabídnuto vlastní iniciativou armády tam, kde to nevyžaduje zákonné úpravy. Obojí směřuje k vytváření příznivého sociálního klimatu v armádě i v konkrétních posádkách a zároveň příznivých podmínek pro osobnostní a profesionální rozvoj. Ve svém souhrnu se jedná např. o platy, bytovou politiku, odchodné, výsluhový příspěvek, zdravotní péči, rekreaci, rekvalifikaci při ukončení služebního poměru, sociální poradenství, kulturní nabídku, aktivity namířené k rodinám VZP apod.

▲ *Personální management*

Je rozhodujícím prvkem prosazení nastíněné personální strategie. Definuje totiž veškeré obsahy jednotlivých programů, určuje jejich vykonavatele na úrovni strategické, operační a taktické a dbá na systémový soulad jejich vzájemného postupu. Je pochopitelné, že např. jiné marketingové úkoly budou plněny stupněm MO, a jiné třeba na brigádách. Ve svém souhrnu však musí tvořit dokonale kompaktní celek. Rozhodující roli v personálním managementu sehrávají zejména velitelé a náčelníci, tedy lidé s rozhodovacími pravomocemi, kteří k realizaci těchto činností mají svůj odborný orgán - personální pracovníky, jejichž počet a struktura musí být adekvátní množství a povaze plněných úkolů.

Personální strategie, kterou jsme se pokusili stručně představit, tedy vytváří propojený celek, v němž jednotlivé programy na sebe logicky navazují a podporují se. Nejsložitější operací ovšem bude její zavedení do praxe. Zásadně totiž mění dosavadní styl personální práce, což vyžaduje změnu přístupu u všech pracovníků, kteří jsou odpovědní za její úroveň.

Informatická podpora personalistického managementu - II

Základem transformace armády není jen změna struktury a managementu, ale také změna logistiky, financování, zavedení krátkodobých, střednědobých a dlouhodobých rozvojových programů, aby se AČR stala plně kompatibilní s armádami členských zemí NATO. Rozsáhlé zkušenosti s použitím a nasazením SPR ve prospěch řešení obdobných transformačních problémů byly zjištěny u nizozemského ministerstva obrany. Pro plánovací a řídicí účely zavedl ředitel Personálního odboru ministerstva obrany Nizozemí systém podpory v rozhodování, jehož autorem byla holandská firma OASIS. Výsledkem analytických prací a prezentací bylo přijetí rozhodnutí prvního náměstka ministra obrany zahájit výstavbu prototypu SPR ve spolupráci s pracovníky nizozemského ministerstva obrany a konzultační firmou OASIS, o čemž jsme psali v minulém čísle.

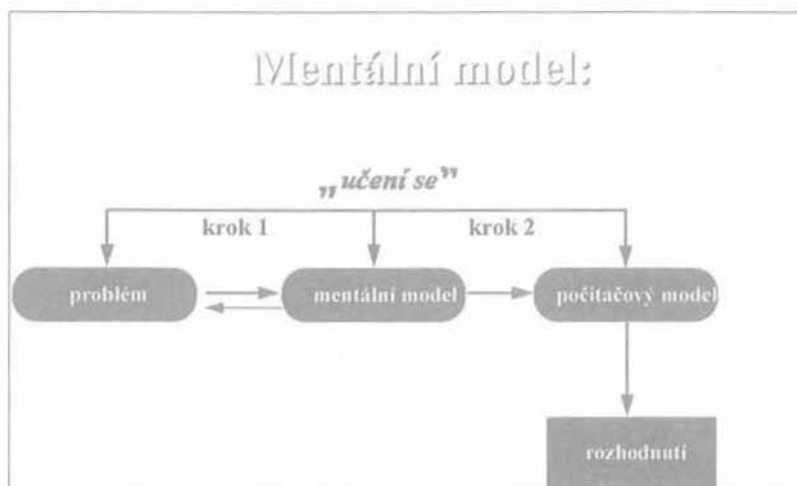
V průběhu prosince 1994 a poloviny 1995 se uskutečnilo několik desítek prezentací pro složky vrcholového resortního managementu, ale co je nejdůležitější, zkušenosti z výstavby prototypu a jeho některé výstupy byly použity pro koncipování „Plánu lidských zdrojů rezortu MO ČR na léta 1996-2005“ i jako podklady pro „Bílou knihu o zajištění obrany MO ČR“. Výsledky prezentací potvrdily správnost rozpracované koncepce a vyjadřují požadavek na další rozvoj SPR.

Prototyp systému podpory rozhodování (SPR)

Systém podpory rozhodování pozůstává ve svém prototypu:

- z hierarchie vzájemně provázaných modelů,
- z řady uživatelských obrazovek vytvořených nad těmito modely:
 - obrazovky referující o modelovaných veličinách (o stavu systému),
 - obrazovky umožňující vkládat manažerská rozhodnutí a ovlivňovat průběh simulací nad těmito modely.

Jádrem SPR je hierarchie modelů, jejichž prostřednictvím je implementována realita v počítači. Proces tvorby modelu nazýváme **mentálním modelováním** (viz obr. 1). Nejprve dochází ke tvorbě modelů (popisu reality) prostřednictvím formálních prostředků (krok 1). Modelování je iterační proces, který reprezentuje neustále zpřesňované poznání. Teprve potom je ve druhém kroku model implementován v počítači. Při tvorbě modelů musí spolupracovat informatici s personalisty. V procesu tvorby modelů dochází k zachycení (formalizaci) individuálního chápání reality prostřednictvím formálních prostředků. Jemnost (detailnost) popisu předmětného systému je pak dána okamžitým stupněm (hloubkou) poznání reality tvůrci modelu. V procesu tvorby modelů považujeme za nejvýznamnější vlastnosti použitého nástroje (PowerSim 2.0.), které umožňují:

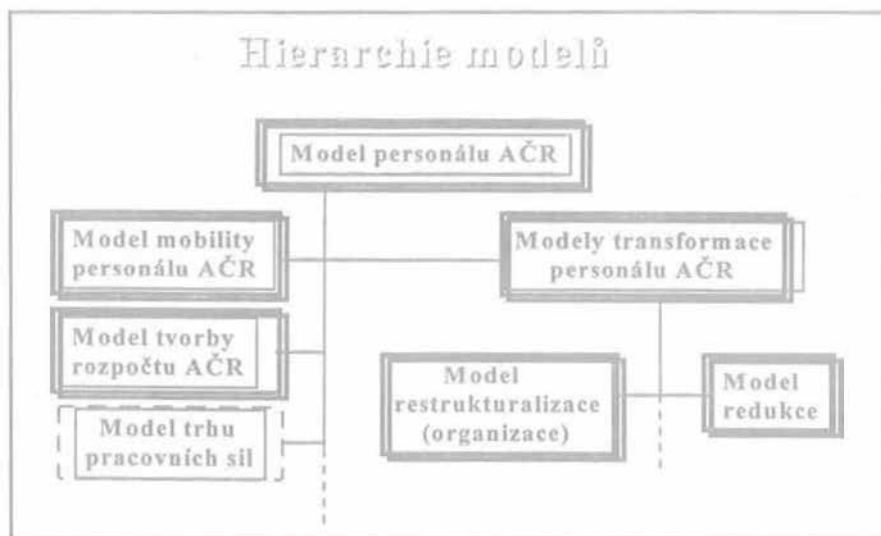
Obr. 1: Mentální modelování

1. Zachytit mentální modely a dosáhnout shody individuálního chápání reality v řešitelském týmu (sjednotit se názorově na základním pojetí, tj. pojmenování předmětů a jevů).
2. Zachytit, fixovat a postupně doplňovat vazby a propojení mezi jednotlivými modely.
3. Zpřesňovat a zjemňovat popis reality.
4. Okamžitou verifikaci funkčnosti modelu simulací v čase.
5. Jednoduchou tvorbu obou typů uživatelských rozhraní zmíněných v úvodu.
6. Přímé propojení na „tvrdá“ data, export výsledků simulací a jejich další zpracování (optimalizace, citlivost, analýza atd.).

V rámci výstavby prototypu se jeho tvůrci shodli na potřebě vytvoření souboru modelů, který upravili do hierarchického tvaru, načrtli kontury každého z nich a rozhodující modely rozpracovali až do úrovně oživení a vzájemného propojení. Jedná se o následující modely:

- ◆ *model personální mobility* - tento model je modelem centrálním, modeluje dynamiku změn počtů osob v jednotlivých kategoriích vojáků z povolání a v další službě, občanských zaměstnanců, vojáků základní služby a studentů. Vojáci z povolání jsou dále členěni na kategorie poddůstojníků, praporčíků, důstojníků a generálů. Tyto kategorie jsou pak dále dekomponovány na jednotlivé hodnoty,
- ◆ *model tvorby rozpočtu*,
- ◆ *model restrukturalizace*,
- ◆ *model redukce*.

Vytvořil se tak vlastně jakýsi strom větviček se modelů a jako takový ho lze i znázornit (viz obr. 2).

Obr. 2: Hierarchie modelů prototypu SPR

Jádrem takto konstruovaného souboru modelů je **model personální struktury a její optimalizace**. Ukazuje skladbu vojenského i nevojenského personálu AČR i celého resortu podle jednotlivých kategorií, jak je známe z běžného členění. Každou kategorii personálu je možné dále podle potřeby dekomponovat do různé hloubky. Např.:

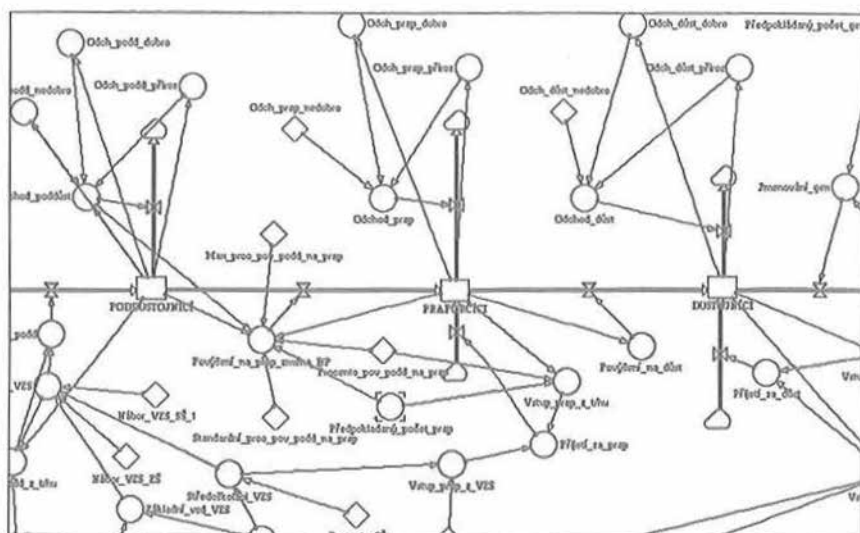
- ▲ vojáci z povolání (generálové, důstojníci, praporčíci, poddůstojníci v další službě),
- ▲ vojáci v základní službě (mužstvo, poddůstojníci),
- ▲ vojáci v záloze (mužstvo, poddůstojníci, praporčíci, důstojníci, generálové),
- ▲ žáci a studenti vojenských škol (vojáci a nevojáci),
- ▲ občanští zaměstnanci.

Pochopitelně, že např. praporčíky v činné službě lze sledovat po hodnostech, stejně jako posluchače vojenských škol dle jejich branného poměru či mezi poddůstojníky v záloze rozlišovat bývalé profesionály; u občanských zaměstnanců pak volíme třídící znaky závislé na potřebách klasifikace - vzdělání (základní, úplné střední, vysokoškolské, vědecké atd.), pracovní zařazení (správní rada, vývojový pracovník, sekretářka atd.), charakteru práce (administrativní, technické, pedagogické, zdravotnické, hospodářsko-ekonomické atd.), profesí (lékař, právník atd.), specialista (internista, psychiatr atd.) apod.

Protože jde o model funkční, napojený na existující databázi personálu MO ČR, je schopen SPR všech statistických výkonů, které je možno požadovat vzhledem k atributům sledo-

vaným v databázi o jednotlivcích. Vytváří informační přehledy o personální situaci, ale dokáže simulovat její živelné či plánované proměny.

Tím začínáme přecházet v **model personální mobility** (viz obr. 3), který je autory prototypu považován za model centrální. Kromě toho, že modeluje dynamiku změn v počtu osob jednotlivých kategorií (přírůstky - vstup do armády, úbytky - výstup na trh pracovních sil) či vzájemné přechody mezi nimi (z posluchačů - nevojáků - „kadetů“ - se stávají posluchači - vojáci, a ti jsou povyšováni na svobodníky, desátníky atd., vojáci v další službě se stávají vojáky z povolání, poddůstojníci přecházejí mezi praporčíky, plukovníci jsou jmenováni generály atd.), dokáže např. registrovat pohyb v kariérní síti či z jedné kariérní sítě do druhé, a to jak individuálně, tak samozřejmě i skupinově, hromadně, masově (mikro-, mezo-, makromodely).

Obr. 3: Zjednodušený model personální mobility

Oba příklady jistě sami přesvědčují, že jde o nástroje permanentní a trvale uplatnitelnosti. Pro přechodovou etapu vývoje rezortu obrany je vytvářen **model personální transformace**, jehož účel, podstatu i míru aplikačních možností vyčteme už z názvu. Podrobný popis přesahuje rámec této práce. Dovolujeme se v této souvislosti odkázat na hypotézy a otázky nastolené během výkladu filozofie SPR, eventuálně znovu připomenout základní architekturu PIS (viz obr. 4).

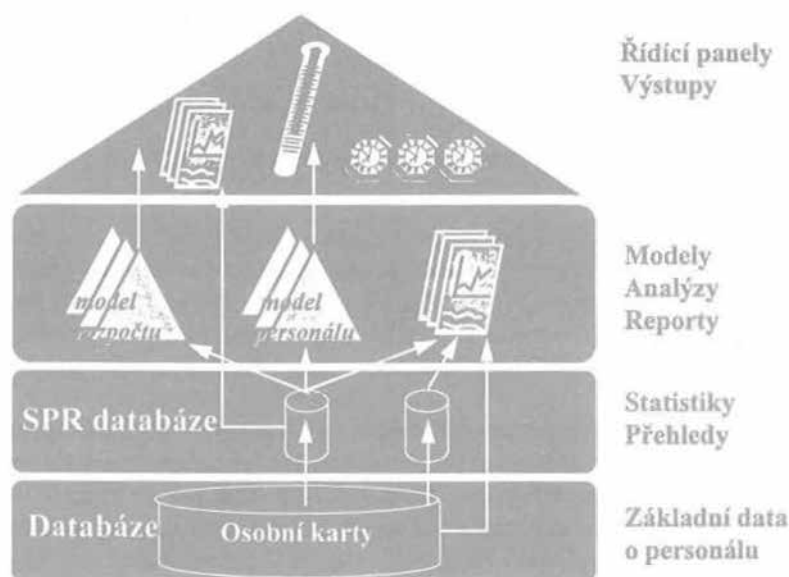
Dalšími modely jsou **model personální redukce** a **personální restrukturalizace**. Jestliže první model manipuluje s počty, aniž mění struktury, tzn. umožňuje omezovat obsazenost, případně rušit některé z nich, snižuje stavy frontálně či parciálně, pak druhý model umožňuje maniplovat především se strukturami a činí tak při zachování stavů, nanejvýš za podmínky inter- či infrastrukturálních přesunů. Nejde však o dvojici kontradiktornou či disjunktivní, tedy navzájem se vylučující, vzájemně si odporující, nýbrž naopak - spíše komplementární, kde jeden model doplňuje druhý a dává dokonce příležitost pro jejich kombinování.

Příznačným symbolem právě této vlastnosti je **model personální resystematizace**, který směřuje k dosažení rovnováhy eventuelně rovnocennosti mezi funkcí na určitém stupni velení s dosaženou hodnotou (jde tudíž o trojdimenzionální instrumentarium, které pro svůj princip a tvar bylo nazváno F-cubus). Je jím docela snadno možné dosáhnout najednou oné tolik žádané shody mezi hodnotami a funkčním zařazením (např. sjednotit plánované hodnoty pro určité funkce anebo jejich skupiny - kdy u velitele roty se bude předpokládat kapitán, zatímco dnes tu nacházíme až plánované hodnoty podplukovníků, nebo se u velitelů čet zúží dosavadní rozteč od rotmistra k podplukovníkovi na rozmezí podporučík-nadporučík), ale současně zredukovat celkové i dílčí počty (v určité hodnotě, kategorii či globálně) - dejme tomu zrušením určitých funkčních míst (např. zástupci vedoucích skupin na štábech sborů a brigád).

Pojednáváné nástroje však bude škoda nevyužít ještě daleko šířeji. Prakticky bez větších projekčních úprav může být použit na komparaci vzdělanostních standardů, případně dalších kvalifikačních požadavků (délka praxe, stupeň hodnocení výkonu, plnění předepsaných norem) a třeba ukazatelů finančních (tarifní tabulky, platové třídy a stupně, jiné mzdové hodnoty, jako příplatky za vedení či procentuálně vyjádřené osobní hodnocení).

Vedle těchto fungujících modelů (avšak i ty je nutno ještě dále zdokonalovat) jsou prototypem načrtnuty v hrubých rysech některé další modely - **model profesionální přípravy**, resp. vojenského školství, a **model trhu pracovních sil** neboli personálního marketingu (profesionální rekrutace).

Poněvadž SPR chce zachytit vedle personálních toků i toky finanční a v rámci racionalizačních snah o maximální hospodárnost personálních manévru hledat jejich společná řečiště, je do něj zakomponován i **model personálních nákladů**, resp. **model tvorby a rozpadu vojenského (armádního) rozpočtu**.

Obr. 4: Základní architektura PIS

Nad strukturou modelů byla vytvořena uživatelská rozhraní („čtvrté poschodí“ na obr. 4), jejichž příklady mají přiblížit způsob ovládání pojednávaných nástrojů a zčásti nepřímo také jejich konstrukci. Prostřednictvím těchto uživatelských rozhraní je umožněno uživatelům hledat odpovědi na otázky spojené s transformací personalistického managementu (viz výše citované problémy a okruhy otázek personalistiky MO ČR). Ukázky uživatelských rozhraní jsou uvedeny na obr. 5 a obr. 6.

Na obr. 5 je uvedeno uživatelské rozhraní, jehož prostřednictvím se - v tomto případě - zkoumají předpoklady a důsledky regulovaných odchodů do zálohy (úbytky u důstojníků) i různých forem přírůstků do téže kategorie v souvislé časové řadě a reálných číslech; obr. 6 naproti tomu představuje jednu z obrazovek, na které může uživatel sledovat stratifikaci důstojnických hodnot a jejich vývoje podle nastaveného ideálu; pochopitelně s možnostmi tvořivých zásahů.

Směry dalšího rozvoje

Systém pro podporu rozhodování musí napomáhat personalistickému managementu nejméně v následujících oblastech:

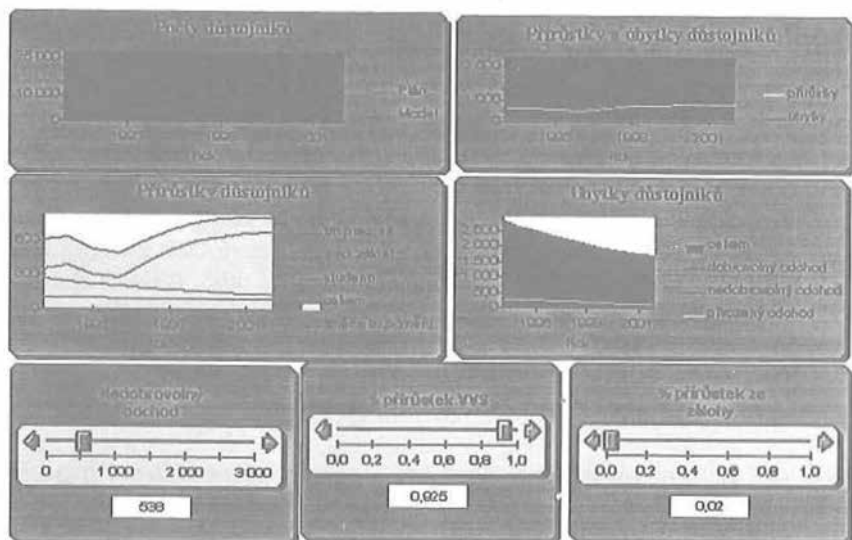
- plánování potřeb doplňování lidskými zdroji,
- doplňování armády profesionálním personálem,
- příprava a vzdělávání vojenských profesionálů,
- rozmisťování vojáků (úzká návaznost na sítě kariér),
- osobnostní a sociální rozvoj příslušníků AČR,
- práce s veřejností,
- redukce AČR a restrukturalizace profesní struktury,
- krizový management.

V následujícím období bude SPR rozšířen o systém EIS (*Executive Information System*). Společně budou vytvářet manažerský informační systém (MIS) personalistiky resortu MO ČR. Vlastnosti a směry budování SPR, který představuje vrchol MIS, byly naznačeny. Základním úkolem systému EIS je zajistit, aby lidé zapojení do počítačové sítě měli přístup ke všem datům, které potřebují pro své rozhodovací procesy, a mohli tato data používat. To znamená dát uživatelům do rukou nástroje pro manipulaci s daty, abychom mohli lépe nacházet odpovědi na své otázky a lépe chápali pohyb v organizaci. Cílem je tedy poskytnout právě jen potřebné údaje v co nejvhodnější formě, a to ze všech podsystémů PIS (viz „třetí poschodí“ obr. 4).

Funkčně je EIS dekomponován do tří základních částí (viz obr. 7):

- * administrativní modul (ovládání přístupu k datům a jejich konsolidace, tj. rozhraní mezi EIS a jednotlivými podsystémy PIS),
- * konstrukční modul (definice vztahů mezi daty z různých podsystémů PIS a definice posloupnosti obrazovek - nástroje pro projektanta),
- * spouštěcí modul (pracoviště řídícího pracovníka).

Požadované vlastnosti EIS lze shrnout do jedenácti bodů, které jsou definovány na základě pravidel systémů OLAP (*On-Line Analytical Processing*) formulovaných E. F. Coddem:

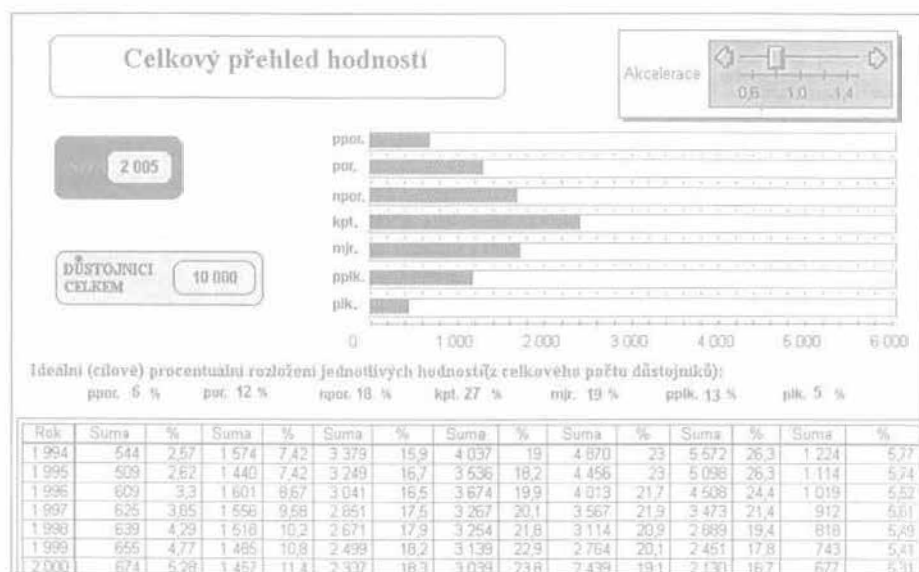

Obr. 5: Příklad uživatelského rozhraní

1. **Vícerozměrný koncepční pohled.** EIS podporuje operace s výřezy dat.
2. **Průhlednost.** Systém EIS je nedílnou součástí PIS a je otevřeným systémem, který podporuje heterogenní datové zdroje. Rovněž koncový uživatel by se neměl starat o podrobnosti přístupu k datům nebo jejich konverze.
3. **Přístupnost.** EIS musí uživateli podávat jednotné logické schéma dat.
4. **Konzistentní výkon při vytváření sestav.** Výkon by se neměl snížit ani v případě zvýšení počtu rozměrů modelu.
5. **Architektura klient/server.** Požadavek otevřených modulárních systémů.
6. **Větší počet rozměrů.** Systém není omezen do tří rozměrů a žádný rozměr není preferován. Funkce použitelná v jednom rozměru by se měla dát použít v jiném rozměru.
7. **Dynamické zpracování řídkých matic.** Řídká matice je taková, ve které ne každá buňka obsahuje nějaké údaje, a uvádí se v souvislosti s nulovými hodnotami v relačních databázích a s kompresí velkých souborů. Systém SPR by měl umožňovat různé způsoby jejich ukládání a práce s nimi.
8. **Podpora více uživatelů.** Systém EIS musí podporovat souběžný přístup více uživatelů včetně jejich individuálních pohledů a výřezů ze společné databáze.
9. **Neomezené operace mezi rozměry.** Podobně jako v bodu 6 - všechny rozměry jsou si rovny a operace mezi rozměry nikterak neovlivňují vztahy mezi buňkami.

10. Intuitivní manipulace s daty. V ideálním případě by uživatelé neměli být nuceni používat menu a provádět složité operace sestávající z více kroků, kdykoliv by stačila intuitivní operace „drag and drop“.

11. Pružné vytváření sestav. Uživatelé by měli mít možnost tisknout jen to, co opravdu potřebují, a všechny případné změny v modelu by se měly automaticky promítnout do výstupních sestav.

Obr. 6: Simulace regulovaného vývoje hodnotní skladby

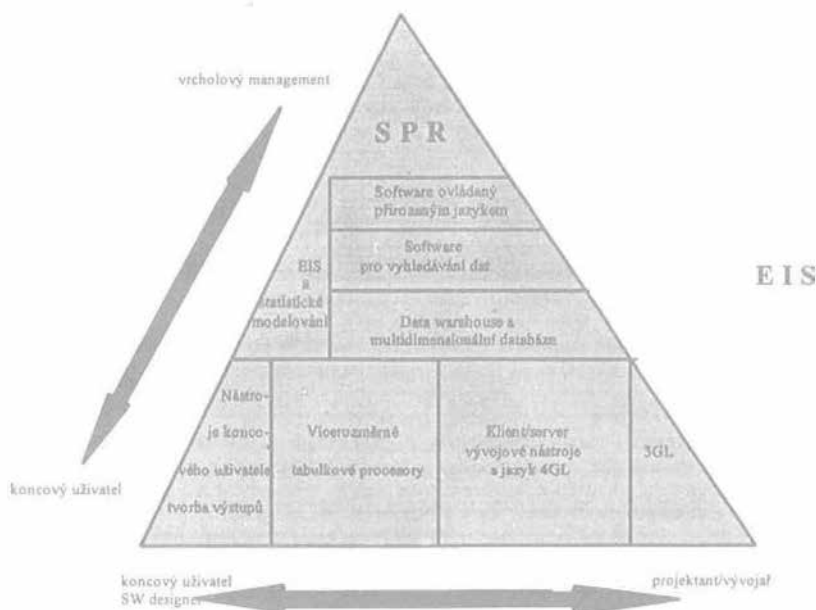
Některá z těchto pravidel se tvůrci prototypu snažili nejenom respektovat, ale i tvořivě uplatnit v celkové architektuře prototypu a jejích jednotlivých elementech. Tím se mělo dosáhnout nejenom očekávaných a vlastně nutných vlastností, ale dát konstruovanému systému tvar tak říkajíc „pasovaný na míru“ potřebám personalistického managementu s cílem, aby co nejlépe sloužil. Právě proto se od počátku vycházelo ze skutečných potřeb a hledal se i držel kontakt s budoucími uživateli. O ten jde rovněž při zdokonalování MIS, kdy kontakty s uživateli již přímo zainteresovanými jsou mnohem širší a daleko těsnější.

Nicméně, z pouhého přehledu pravidel a výčtu vlastností transformace personalistického managementu, jichž bylo na tomto základě skutečně také dosaženo, názorná představa pojednávaného systému nevzniká. Bez dokreslení technické stránky obrazu ji nelze ani vytvořit. Proto manažerský informační systém musí mít zejména následující základní komponenty:

1. Systém pro práci s databází.
2. Uživatelské rozhraní pro přístup do systému.

3. Nástroje pro zadávání a editaci dat.
4. Nástroje pro modelování, rozboru a statistickou analýzu.
5. Generátor sestav.
6. Grafický generátor.
7. Generování dokumentů.
8. Integrovanou komunikaci se základní jednotkou a decentralizovanými stanicemi.
9. Simulační nástroje a nástroje na vyhodnocování simulací.

Na místě je ujasnit si nejenom to, co informatika - zvláště prostřednictvím MIS - může být schopna personalistickému managementu nabídnout, ale daleko spíše odvíjet její možnosti i schopnosti od toho, co sám personalistický management od informatiky očekává, resp. doopravdy potřebuje. Za ideální považujeme, když objektivní potřeby personalistiky jsou jím subjektivně také uvědomovány. Každopádně tu má být dosaženo jednoty vědomí obou zmíněných stran a není až tak podstatné, dokonce ani moc důležité, kdo se o ni přičinil více. Tady neběží závod o zásluhy, nýbrž probíhá společnou odpovědností motivovaný boj o co nejvyšší kvalitu personálního řízení, tedy vedení lidí. Cíl společného snažení je zřejmý: maximální využití lidského potenciálu, kvalit každého jedince, ve prospěch zajištěné obratyschopnosti země, bezpečnosti jejích obyvatel, suverenity státu, který představuje pro ně vlast.

Obr. 7: Struktura manažerského informačního systému

Z naznačeného a argumentačně doloženého hlediska tudíž rozdělujeme problematiku personalistického managementu vzhledem k jeho informatické podpoře na dva základní okruhy práce s vojenským personálem:

- ♦ problémy personální práce s generály a důstojníky na funkcích zařazených do sítí služebních kariér, ve kterých je pohyb pracovníků řízen jistými pravidly (ustanovení, propuštění, postup atd.),
- ♦ problémy personální práce se skupinami vojáků (poddůstojníci, praporčáci, nižší důstojníci), kteří vykonávají základní funkce na čas, přičemž pro tyto skupiny je charakteristická značná fluktuace.

Vedle toho jsou tu ovšem návazně ještě další, relativně svébytné a neméně důležité sféry personálního řízení, jako je personální práce s občanskými zaměstnanci, příprava vojenských profesionálů, personalistický marketing (vnitřní, vnější), veřejné vztahy (public relation), sociální zabezpečení, personalistické poradenství apod. Také tyto povinnosti musí být naplněny cíleně, plánovitě a soustavně.

Simulace na bázi mentálního modelování s využitím programového prostředku PowerSim, jehož použití a patřičné know-how nám bylo nizozemským ministerstvem obrany a supervizí firmy OASIS poskytnuto, se ukázalo velmi vhodnou, tzn. rychlou a přesvědčivou metodou. Jejím osvojením jsme získali možnost vypořádat se teoreticky i prakticky s tematikou dneška, ale také zítřka. Myslíme se, že jde o natolik rozvojeschopný prostředek, aby našel ještě širší použití, než jsme původně předpokládali. Rozšíření jeho arzenálu očekáváme zejména propojením dílčích modelů (personální redukce, restrukturalizace a resystematizace), preciznějším a vícefunkčním modelem personální mobility, hlavně ve vztahu k řízení profesionálních kariér, znásobenou možností simulace změn, jak v organizacích, tak i programových strukturách, precizací technologie přechodu přes uživatelská rozhraní a v neposlední řadě též integritou celého systému. O to vše chceme usilovat.

Rozsáhlá analýza spojená s tvorbou PIS a následná implementace PIS v MO ČR, resp. AČR, bude jedinečnou příležitostí pro přetvoření stylu práce personalistického managementu, ke zvýšení efektivnosti a výkonnosti jeho aktivit. Zkušenosti z tvorby prototypu SPR a praxe Personálního odboru a Personálního úřadu MO ČR hlavně za dvě až tři poslední léta svědčí o tom, že tradiční nástroje personalistiky je nutné rozšířit o takové prvky, jakými jsou např. otázky finančního i hmotného zabezpečení. Nemysleme tím samozřejmě správu peněžních či materiálových fondů, ale právo na významné slovo (gesci) při jejich rozdělování, skoro přímou odpovědnost za distribuci mezi personálem. Nejde jen o dosažení prosté shody finančních a personálních toků. Personální a sociální práce patří neoddiskutovatelně k sobě, stejně jako personální a sociální rozvoj. Rozhodovat v obojím smyslu by měl ten, kdo vede. Jedno bez druhého či dokonce proti sobě je mírně řečeno anomálií. Personální orgány by měly garantovat efektivnost prostředků vynakládaných na zabezpečení osob, a tak nám připadá naprosto logické, když obdrží adekvátní kompetence v otázkách platových (počínaje tarifikačními předpisy a konče účastí na rozhodování o platovém zařazení i oceňování jednotlivých pracovníků či jejich skupin). Analogické to pak bude i v případě odměňování, penzijního pojištění, sociálních dávek, příplatků (zvláštních, osobních), přídavků apod. Jde přinejmenším o velice vážné prostředky k velice vážným účelům, a tak by měly procházet jedněmi rukami, nikoliv ubírat se po několika kolejkách. Personální unii tu představuje nadřízený (velitel, náčelník), hlavní článek personálního managementu a jeho

ústřední postava. Bez motivačních a stimulačních nástrojů nelze po něm žádat, co se žádá. Bez nich neočekávejme, že dokáže být tím, čím chceme, aby byl. S nimi se naopak lépe zhostí své role i gesce.

Snad se teď zdá, že začínáme řeč o něčem jiném. Nemyslíme si to. Nanejvýš připouštíme, že to bude obsahem některé z následujících etap započatých prací na podpůrných modelech pro personalistický management. Ale už jejich dnešní podoba, dokonce i prototypová, vyzývá k propojení personální a sociální báze, k posílení jejich jednotného řízení. Předpokládáme však daleko větší míru integrace personálních toků s finančními, eventuálně materiálovými, to v každém případě. Znamená to nejenom kontinuitu filozofie, která stála na počátku rozpracovaného díla, nýbrž směřuje k integritě informačních systémů MO ČR jako celku. Samozřejmě, že cíle, jímž to všechno slouží a jímž se snažíme přispívat, jsou řádu ještě vyššího. Doufáme, že vyvíjený nástroj bude mít na jejich dosažení podíl nikoliv nepodstatný. Zatím je aspoň vkladem exaktizaci rozhodovacích procesů v oblasti personalistického managementu.

Principy sdílení zbrojního břemene a sdílení nákladů jsou považovány za jeden z pilířů spolupráce v rámci Aliance. Jejich dodržování, stejně jako vynakládání prostředků, je předmětem soustředěné pozornosti a rigorózní kontroly. Vynaložené prostředky představují cenu za obranu a bezpečnostní záruky, které Aliance svým kolektivním potenciálem všem členům poskytuje. Je přiznačné, že dokumenty NATO vždy hovoří nejprve o sdílení břemene a teprve poté o výhodách a prospěchu.

V těchto ekonomických otázkách by mělo být u nás zcela jasno. Jakékoliv schizogenní a únikové přístupy by mohly být jen na škodu. I občanů je nutno jasně vysvětlit, že kýžený pocit bezpečí pod ochranným deštníkem Aliance nepadá shůry jako nebeská mana.

*Josef Fučík
Mezinárodní politika 8/1995*

Mgr. Stanislav Bařík

Perspektivy vojenské profese v České republice

Proces transformace AČR má být ukončen v tomto roce. Kvantitativních ukazatelů transformace však bylo dosaženo již v roce 1994, kdy bylo dosaženo plánovaného stavu AČR v míru, tj. počtu 65 000 osob. Při reorganizaci a redislokaci útvarů byl položen hlavní důraz na vojensko-technické zabezpečení těchto procesů, přičemž byla opomenuta sociální problematika.

Současné věkové a hodnostní složení AČR je umocněním negativních tendencí z bývalé armády někdejšího komunistického Československa. Podle publikovaných údajů byla v roce 1994 naplněnost plánovaných funkcí důstojníků 64,5 %, u praporčků 50,0 %, z toho u velitelů rot 85 % a velitelů čet 57 %. Průměrný věk vojáků z povolání byl 35 let, z toho u důstojníků 37 let a u praporčků 28 let.

Samotný úspěch transformace AČR byl spojován s přílivem mladých lidí do armády. Dochází k situaci, která je pro armádu krajně nepříznivá. Řady armády opouštějí především ti, kteří se měli stát nositeli skutečných kvalitativních systémových změn. Záměrem transformace bylo zvýšit počet míst obsazených vojenskými profesionály především na té nejnižší úrovni. Realita však neodpovídá proklamacím, chybějí především nejnižší velitelé, velitelé čet a družstev.

Důvodů, proč mladí lidé nevidí perspektivu služby v armádě, je samozřejmě celá řada. Jako nejzávažnější se však ukazují dva hlavní důvody. Především je to finanční ohodnocení služby, které velmi výrazně zaostává za růstem inflace. Chybí tu stimul, který by kompenzoval výrazné mzdové zaostávání za soukromým sektorem. Pokud by armáda byla schopna nabídnout služební byt, byla by její pozice na trhu pracovních sil mnohem příznivější, než je v současnosti. Velmi důležitá je také prestiž ve společnosti. Ve společnosti převládá negativní mínění o vojácích z povolání.

Jsou však i jiné důvody, které vedou řadu důstojníků k odchodu z armády. Dnešní sociální realitu AČR provází obecně nízká úroveň organizace práce ovlivňovaná malou koncepčností uskutečňovaných vnitroarmádních změn, nespravedlivým hodnocením, nadměrným množstvím operativních úkolů a nadměrnou administrativou. Přetrvávají nedostatky v materiálním a technickém zabezpečení výkonu služby, špatné podmínky pro výcvik vojáků a velká sociální nejistota umocňovaná navíc nedostatečnou informovaností. Současné období charakterizují velmi špatné mezilidské vztahy, zvláště mezi nadřízenými a podřízenými a potlačování názorů kritiky.

Velmi se zvýraznil byrokratický charakter vojenského povolání. V období, kdy z důvodu nedostatku finančních prostředků byl vojenský výcvik minimalizován na nejnižší možnou míru, všeobecně klesá vycvičenost a zájem o práci. Cílem mnoha důstojníků v jejich každodenní pracovní činnosti je snaha sledovat zájmy a myšlenky nadřízených, aby dosáhli jejich přízně. Chybí zde zcela profesionální přístup, který vyžaduje poměrně velký prostor pro iniciativu, čímž se vytváří nové vzorce chování a profesionální etika. Dosud je současný styl

řízení založen na hodnotě nebo na autoritě vyplývající z nadřazenosti, místo toho, aby řízení bylo založeno na vyšší profesionální kompetenci.

Stejně jako při transformaci celé armády je také při transformaci vojenského školství upřednostňováno plošné kvantifikující hledisko. Z důvodu nedostatku finančních prostředků jsou plošně snižována učitelská místa na vojenských školách, což ve svých důsledcích může ohrozit funkčnost vojenských škol. Zájem studentů je soustředěn pouze na ty fakulty, které umožňují získat vzdělání využitelné v civilním sektoru, jako je Vojenská akademie Brno a Fakulta ekonomiky obrany státu ve Vyškově. Naopak, dvě ryze vojenské velitelské fakulty ve Vyškově jsou poloprázdné. Orientace studentů je velmi pragmatická, orientují se pouze na ty obory, u kterých je vysoká pravděpodobnost tržního zhodnocení. Podle provedených sociologických průzkumů je nejvýraznějším motivem pro vstup do armády získání vzdělání. Skutečným problémem pro armádu je udržet si tyto vysoce kvalifikované odborníky. Studenti během studia zvažují, zda v armádě zůstanou, či její řady opustí. Vyjmenujme to, co studenty odrazuje od služby v ozbrojených silách. Finanční ohodnocení těchto specialistů je na velmi nízké úrovni. Nedochází k valorizaci podle míry inflace, mzdová nivelizace brání adekvátně odměnit skutečně kvalitní lidi. Armáda samozřejmě nemůže soutěžit se soukromým sektorem v přeláčení zaměstnanců. Nejvýraznější formou kompenzace by zřejmě bylo přidělení služebního bytu, těm však armáda nedisponuje. Velmi často se mladým absolventům škol stává, že armáda pro ně nemá místo v jejich specializaci. Jsou pak jimi obsazovány funkce velitelů čet, na které nebyli školeni. Za této situace se nelze divit vysoké odchodovosti těchto mladých specialistů z armády. V armádě většinou zůstávají pouze absolventi velitelských specializací, kteří nemají možnost se uplatnit v civilním sektoru. Úroveň těchto specializací je na velmi nízké úrovni, mimo jiné pro nemožnost výběru z důvodu nízkého zájmu o tyto fakulty. V samotném vzdělávacím procesu chybějí moderní metody vedení lidí za využití poznatků psychologie a pedagogiky. Kvalita velitelů je proto obecně na velmi nízké úrovni. Pohled společnosti na armádu je velmi generalizující, a tak podle horších nositelů této profese je brána armáda jako celek. Pro vysoce kvalifikované odborníky v armádě je tento pohled ze strany společnosti na vojenskou profesi velmi frustrující. I to je jeden z důvodů k odchodu do civilních oborů, které se v očích společnosti těší daleko vyšší prestiži. Řady armády tedy opouštějí ti, kteří jsou nositeli skutečně kvalitního vzdělání. Přitom vzdělání je to jediné, co je armáda v současné době schopna nabídnout. Tím armádě chybějí specialisté v technických disciplínách přesto, že o VA je velký zájem a existuje tu možnost kvalitního výběru. Naopak nezáměr je o ryze vojenské specializace, které připravují budoucí velitele. Proto je tak vysoké procento neobsazených základních velitelských funkcí. Úplně chybějí humanitní a manažerské specializace, které by výrazně rozšířily spektrum armádních odborníků. Zvláště alarmující je absence mladých humanitně vzdělaných odborníků v AČR. Drtivá většina bývalých politických pracovníků byla z armády propuštěna. V současnosti se specialisté v humanitních disciplínách pro potřebu AČR nepřipravují.

Na základě uvedených skutečností je možno konstatovat, že vojenská profese se nachází ve skutečně hluboké krizi. V AČR převládají důstojníci starších věkových kategorií, pro které jsou typické spíše byrokratické vzorce chování. Naopak pro menšinu důstojníků - zvláště specialistů - mladších věkových kategorií jsou typické spíše ukazatele profesionalizace. Rozpor je většinou řešen odchodem profesionálů. Podle jiných ukazatelů je možno konstatovat, že mladší specialisté jsou velmi výrazně orientováni na zaměstnanecké

hodnoty a vojenské povolání berou jako každé jiné. Naopak, jejich starší kolegy by bylo možno považovat za členy uzavřené korporativní instituce, málo schopné komunikovat se společností. Rozpor je většinou řešen odchodem příslušníků méně početné a méně konformní skupiny důstojníků.

Jedinou možnou cestou z této slepé uličky je rozšířit specializace vojenských škol o humanitní a manažerské specializace, které by obohatily spektrum dosavadní nabídky vojenských škol. Stávající velitelský směr bude nutno orientovat na problematiku vedení lidí a získání manažerských dovedností. Tím by stoupla jeho atraktivnost a bylo by možno provádět skutečný výběr. V některých oborech bude nutno počítat s větším zastoupením žen. Aby bylo minimalizováno procento odchodovosti, bude nutno vytvořit takové podmínky, které udrží mladé lidi v armádě. Finanční ohodnocení by mělo plně odpovídat dosaženému vzdělání a důležitosti vykonané práce pro armádu. Měl by existovat průhledný kariérní řád a jasná perspektiva pro tyto lidi. Samozřejmostí by mělo být přidělení služebního bytu. Pokud požadujeme profesionální výkon, je nutno ho také náležitě ohodnotit. Po splnění nejméně desetiletého závazku služby v armádě by vznikl nárok na výhodné odchodové podmínky a pomoc armády při nalezení vhodného místa v civilu. Obdobným způsobem by se postupovalo při profesionalizaci praporčických a poddůstojnických míst. Bez profesionalizace těchto míst si lze stěží představit moderní funkční armádu.

Na závěr chci zdůraznit, že tyto úkoly není schopna armáda sama zvládnout. Společnost si musí uvědomit, že funkční armáda vyžaduje dostatek finančních prostředků. Na druhou stranu musí ovšem být tyto prostředky efektivně vynaloženy. Skutečnou prioritu vidím v udržení mladých lidí v armádě. Proto bude nutno soustředit finanční prostředky na skutečně výhodné vstupní podmínky, které umožní kvalitní výběr na místa vojenských profesionálů.

Současný stav SPPR a možnosti jeho dalšího rozvoje

Předložená úvaha je pohledem autora na daný problém. Jejím cílem je podat názor na identifikaci současného stavu SPPR (systém plánování, programování a rozpočtování), poukázat na případné směry dalšího rozvoje systému, resp. vyvolat čtenářskou diskuzi, která by vedla k postupnému komplexnímu posouzení uvedeného problému z různých postů čtenářské obce, jejíž příslušníci jsou tak či onak zainteresováni na realizaci SPPR. Čím více otázek se podaří nastolit, tím lépe. Otázky jsou totiž, jak uvádí M. Heidegger, „cesty k odpovědi“

I. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU SPPR

Proces zavádění SPPR do podmínek rezortu pokročil již do té míry, že vyprodukoval nové činnosti, jež je potřebné funkčně a systémově začlenit do existující logiky plánování a řízení obranných zdrojů rezortu MO ČR. Další rozvoj SPPR předpokládá charakterizovat nynější stav systému plánování a řízení obranných zdrojů se současným hledáním odpovědi na otázku, kam chceme směřovat.

Obecně lze říci, že SPPR je sice v nejzákladnějších rysech na úrovni správní (tj. ministerské) již založen, avšak ve srovnání s ideální představou („konečným cílem“ zavedení SPPR) není dosud patřičně systémově zralý. Podle mých představ, použijí-li číselné vyjádření a srovnání s určitou ideou cílového „stavu“ zavedení SPPR do rezortu obrany, je v současné době realizováno 5 - 10 % „konečného cíle“. V této souvislosti je možné poznamenat, že problém, který na různých úrovních SPPR v procesu plánování a řízení obranných zdrojů každodenně pociťujeme, není ani tak otázkou potřebných znalostí o řízení SPPR na úrovni rezortu, jako spíše souborem jiných faktorů, které brání plnohodnotnému rozvinutí SPPR.

Podle původních záměrů končí v závěru tohoto roku úvodní etapa zavádění SPPR, pro níž je ještě charakteristický přechodový charakter SPPR.

Chceme-li očekávat plnohodnotné výstupy od SPPR jako systému plánování a řízení obranných zdrojů, je nezbytné učinit patřičná systémová, kompetenční, procesní, funkční, strukturální a organizační opatření, která vytvoří předpoklady k efektivnímu fungování SPPR a překonají jeho přechodový charakter směrem k dalšímu dotváření systému plánování a řízení obranných zdrojů. (Heslovitou strukturně-funkční a procesní představou o „konečném cíli“ tohoto problému si lze učinit na základě vydaného hesláře k SPPR. Viz: Ochrana, F.: Základní terminologie SPPR. Praha, MO, OEKR, 1995.)

Možnosti dalšího systémového dotváření SPPR

Možnosti dalšího systémového dotváření SPPR jsou v obecné rovině dvojího druhu: vněsystémové a vněsystémové:

a) vněsystémové možnosti dotváření SPPR

K vněsystémovým možnostem dalšího dotváření SPPR patří skutečnost, že dosud neexistuje patřičná vazba SPPR na Parlament ČR a vládu ČR. Důsledkem chybějícího vztahu je fakt, že těmito institucemi nejsou poskytovány potřebné vstupy pro fázi plánování ve formě definované bezpečnostní (resp. vojenské) politiky ČR a rizik ohrožení státu.

V této souvislosti lze říci, že je nedoceněna skutečnost, že zavedení SPPR je jedním z požadavků případného začlenění AČR do obranných struktur NATO a že SPPR je základním nástrojem k podpoře významné funkce ministerstva obrany jako orgánu státní administrativy stojícího mezi vládou ČR, Parlamentem ČR a AČR.

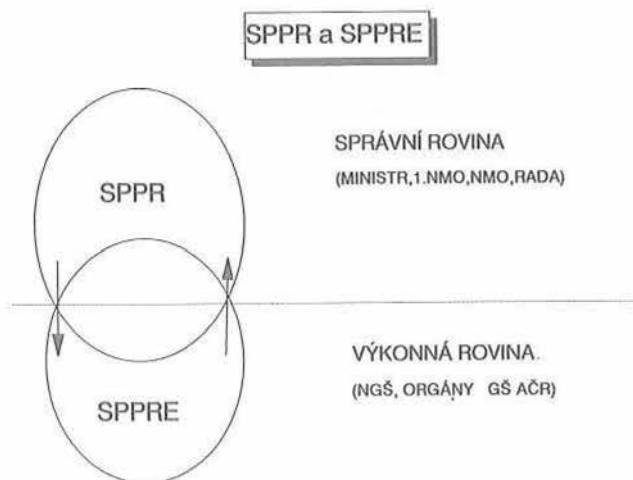

Schéma 1

b) vněsystémové možnosti dalšího dotváření SPPR

Provedeme-li analýzu analogických systémů plánování a řízení obranných zdrojů v jednotlivých státech, v nichž existují různé modifikace PPBS, a porovnáme je s naším rezortním systémem plánování a řízení zdrojů, potom je pro ČR příznačné, že na rozdíl od ostatních zemí, kde je zavedena některá z forem optimalizovaného systému plánování a řízení obranných zdrojů, v rezortu obrany ČR dosud nikde nebyl oficiálně stanoven vztah mezi správní a exekutivní rovinou SPPR (dále jen SPPRE). Zcela zřetelné rozlišení obou rovin je k dalšímu fungování SPPR nutné. Ukazují to nejen zkušenosti jiných států, ale i dosavadní fungování SPPR v rezortu obrany ČR. Náorné rozlišení obou rovin podává schéma 1 - SPPR a SPPRE.

Rovina ministerská je rovinou správní. Její podstata spočívá v tom, že má vrcholný rozhodovací charakter, neboť prostřednictvím ministra obrany ČR přijímá zásadní rozhodnutí v oblasti obranných zdrojů.

Rozhodování o zdrojích má zároveň politický charakter. Proto by činnosti správního charakteru měly být pod správní kontrolou - a to buď pod přímou kontrolou ministra obrany ČR, nebo na náměstky ministra obrany ČR pravomoc ministrem obrany ČR delegovanou. Tak je tomu ve státech, v nichž fungují různé modifikace optimalizovaného systému plánování a řízení obranných zdrojů (PPBS). Smyslem tohoto členění je zabezpečení politické (státní) a veřejné kontroly v oblasti plánování a řízení obranných zdrojů.

Rovina exekutivní má vůči rovině správní podřízený a výkonný charakter. Konkrétně to znamená, že výstupy správní roviny SPPR jsou pro exekutivní rovinu SPPRE závaznými vstupy, které mají rozhodovací a limitující charakter.

Exekutivní rovina, pokud jde o AČR, začíná na úrovni GŠ AČR a směřuje po jednotlivých organizačních úrovních AČR až do úrovně jednotlivých programových prvků. (Danou úvahu zachycuje schéma 2 - Správní a výkonná rovina SPPR.

Řešení daného problému ale zároveň vyvolává další problémy. Např. v souvislosti s tím vyvstává otázka, zda AČR má být samostatnou rozpočtovou organizací. Současně je v této souvislosti potřebné mít na zřeteli, že ze zákona č. 69/1993 Sb. řídí ministerstvo obrany nejen AČR, ale taktéž činnost CO a dalších součástí MO (např. vojenské újezdy). Zároveň ze zákona č. 576/1990 Sb. (platné znění) plní MO i zřizovatelské funkce vůči příspěvkovým organizacím a do privatizace státních podniků i funkce zakladatelské podle zákona č. 111/1990Sb. Nejsem samozřejmě kompetentní odpovědět na dané otázky, po- ažuji však za potřebné na daný problém upozornit, neboť formální vymezení správní a exekutivní roviny má svoje plánovací, programovací i rozpočtové souvislosti a důsledky.

Z hlediska plánovací fáze (ale taktéž i fáze programovací) SPPR potřebně neplní roli obhajoby vojenské politiky a průhledného rozpočtu vojenské kapitoly před orgány státní legislativy, a tím současně nepřispívá k vyvažování potřeb a zdrojů, které jsou pro realizaci

Schéma 2

vojenské politiky k dispozici. Také rozpočtovací fáze neodpovídá výše naznačeným rámcovým podmínkám.

Již v současnosti je možné se u některých příslušníků rezortu setkat s názorem, že potřebné případné vymezení správní a exekutivní roviny SPPR pravděpodobně podnítl posouzení současné organizační struktury jako jednotné rozpočtové organizace. Navrhované rozdělení dosavadní organizace MO na správní část (ústřední orgán MO) a výkonné součásti odpovídá i požadavku vyplývajícím ze zákona o rozpočtových pravidlech č. 576/1990 Sb. i nově navrhované úpravě, kdy se požaduje sestavovat rozpočet celkem za kapitolu MO a samostatně za ústřední orgán. Dosud platné interní normativní akty, včetně účetnictví a výkaznictví, jsou však založeny na fungování organizační struktury MO jako jednotné rozpočtové organizace.

K dalším vníraným možnostem rozvoje SPPR patří i řešení problému informačního zabezpečení procesu plánování a řízení obranných zdrojů. Jde totiž o to, že dosud nefunguje dostatečná oboustranná informační propojenost směrem od správní roviny SPPR k exekutivní rovině, což je dáno i tím, že exekutivní rovina není dosud institucionálně vytvořena. Možnou metodologii řešení problému znázorňuje schéma 3 - základní procesní toky SPPR a SPPRE.

c) Mezisystémové možnosti dalšího rozvoje SPPR

Vedle výše uvedených systémově-kompetenčních možností dalšího rozvoje SPPR existují i mezisystémové možnosti dotváření SPPR. Ty spočívají zejména na úrovni vazeb jednotlivých vrcholných řídicích systémů rezortu MO. Ve vztahu k SPPR k nim patří zejména neuspokojivé systémové řešení řízení věcných zdrojů.

K mezisystémovým možnostem dalšího rozvoje SPPR rovněž patří systémové řešení problému v relaci „budoucí rozvoj AČR a její vojenské schopnosti“. V současné struktuře MO neexistuje orgán, který by měl v působnosti vztah mezi analýzou bezpečnostní situace ČR a vojenských schopností AČR. Nefunguje prvek, který by měl odpovědnost za tvorbu potřebných kroků a technologických postupů v oblasti vrcholného řízení rezortu obrany a poskytoval dlouhodobou orientaci obrannému průmyslu, rozvoji vědy a technologií pro potřeby obrany. Do působnosti tohoto orgánu může patřit i činnost související se stanovováním perspektivy rozvoje rezortu MO (spojený s případným stanovováním zámyslu projektů) v návaznosti na dostupné zdroje.

II. POTŘEBA TVORBY EXEKUTIVY SPPR

a) Popis výchozího stavu pro zavádění exekutivy SPPR

SPPR v rezortu obrany je již v 2. cyklu, avšak dosud neexistuje potřebné utvoření správní a exekutivní roviny SPPR. SPPR je již v určitých konturách založen na správní úrovni (úrovni MO), avšak chybí jeho patřičná institucionální propojenost směrem k vojskům.

Správní rovina není samozřejmě způsobilá rozhodovat o procesech řízení vojsk - a to zejména z důvodů kompetenčních. Rovněž tak není způsobilá vykonávat exekutivu SPPR. To je záležitostí složky, která bezprostředně řídí vojska. Také z těchto důvodů se ukazuje, že v rámci SPPR bude vhodné rozlišovat a utvářet dvě základní roviny SPPR:

- a) rovinu správní (rozhodovací, „povolovací“) a
- b) rovinu (systém) prováděcí (exekutivní, výkonnou).

b) Návrh základní správní a exekutivní procesní hierarchie SPPR

Možným příkladem názorného vyjádření problému je následný proces: Ministr obrany ČR (tedy správní rovina SPPR) podle rozhodnutí Parlamentu ČR (Strategie obrany ČR) rozhodne o cílech a programech a nařídí tyto programy realizovat.

Realizátorem rozhodnutí ministra obrany by měl být GŠ AČR. Proces exekuce výše uvedeného ministrova rozhodnutí by pak byl záležitostí GŠ AČR. Jeho úlohou by bylo:

- transformovat obrannou strategii do výrazu, struktur, možností a kvality vojenských sil,
- získávat potřebné lidské, věcné a finanční zdroje,
- alokovat potřebné zdroje v souladu se stanovenými prioritami,
- vyhodnocovat, jak dobře jsou alokované zdroje využívány (zpětná vazba),
- provádět rozhodnutí ministra obrany.

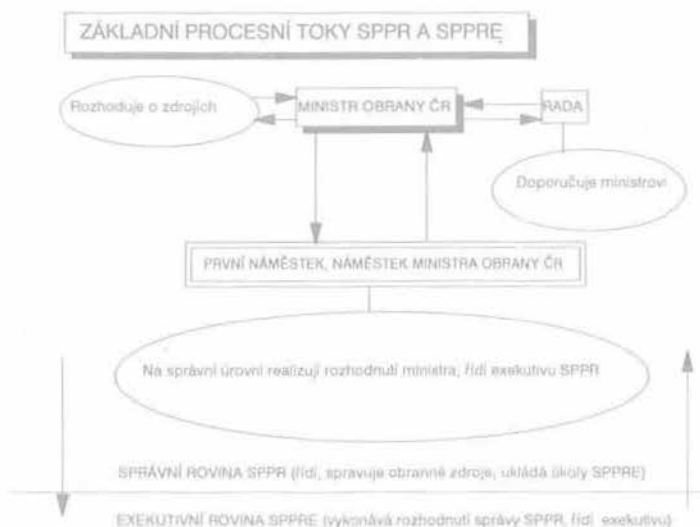

Schéma 3

Celý proces lze z hlediska informačních toků obou rovin SPPR znázornit následovně - viz schéma 4 - **Architektura SPPR a SPPRE**.

K realizaci těchto úkolů ale GŠ AČR potřebuje patřičný systém, který mu umožní uvedené úkoly přenést a vykonávat. Zde se nabízí možnost realizovat již v armádách NATO fungující období PPBES, pro nějž je v této úvaze použit pojem SPPRE.

SPPRE by jako základní systém GŠ AČR byl využíván k vlastní alokaci (alokaci, o které již bylo rozhodnuto) a k vlastnímu řízení zdrojů. K tomu jsou samozřejmě potřebné systémově propojené informace. Ty by poskytoval štábní informační systém GŠ AČR.

III. MOŽNOSTI UTVÁŘENÍ EXEKUTIVY SPPR (CÍLOVÝ POPIS)

Při hledání cest vedoucích k vytváření SPPRE je vhodné se pokusit o základní obsahový, strukturální, funkční a procesní popis SPPRE.

a) Obsahová výstavba řešení problému

SPPRE je vrcholným (primárním) armádním systémem řízení zdrojů. Je realizací, výkonem rozhodnutí správní roviny (ministrových rozhodnutí) v oblasti plánování a řízení obranných zdrojů. K realizaci SPPRE mohou být vytvářeny patřičně specifikované obdobné exekutivní systémy i na úrovni CO a ostatních organizací a součástí v působnosti MO.

Dnes již je zřejmé, že v rámci SPPRE je potřebné zavést mohutnou informační podporu, kterou lze etablovat na bázi štábního informačního systému. (Tuto informační podporu zavádět posléze i na úrovni CO, příp. ostatních organizací a součástí v působnosti rezortu MO.)

Ve vztahu k SPPRE by měl daný informační systém být způsobilý realizovat následující procesy:

- * informačně podporovat jednotlivé druhy armádního plánování,
- * definovat potřebné operační schopnosti AČR ke splnění obranných cílů,
- * kvantitativně ohodnocovat požadované operační schopnosti AČR a jejich vytvoření ve vztahu k potřebným (a zároveň disponibilním) lidským, věcným a finančním zdrojům,
- * umožňovat propojenost na plány výzkumu, vývoje a akvizice,
- * informačně podporovat alokaci lidských, věcných a finančních zdrojů podle stanovených priorit,
- * umožňovat pružně se rozhodovat v oblasti exekutivy obranných zdrojů.

b) Funkční řešení problému

SPPRE by měl být utvářen tak, aby vzájemně propojoval strategii, programy a rozpočet - fáze plánování, programování a rozpočtování. (Viz schéma 5 - Základní informační toky v SPPR a SPPRE.) Funkcí štábního informačního systému GŠ AČR by pak mělo být sehrání role informačního podpůrného prostředku, který dává potřebné informace pro tvorbu plánů na úrovni GŠ AČR, v nichž plynou informační toky od zevrubných plánů (obránných cílů na úrovni SPPRE - cíle mají např. formu cílů jednotlivých druhů vojsk) k vojskovým programům a jejich rozpočtům.

Štábní informační systém by měl být ve funkční relaci k SPPRE způsobilý poskytovat potřebné informace pro rozhodovací činnost GŠ AČR. Současně by měl být utvářen tak, aby dané informace poskytovaly dostatečnou argumentaci příslušníkům GŠ AČR - členům Rady o alokaci zdrojů při dohadovacím řízení na jednání Rady.

c) Strukturální řešení problému

Základními předpokládanými strukturálními složkami SPPRE ze strany GŠ mohou být definování velitelé a náčelníci. Současně je možné na úrovni GŠ AČR vytvořit Radu SPPRE jako koordinační a poradní orgán NGŠ v oblasti řízení zdrojů. Rada SPPRE může mít členění na jednotlivé výbory - např.:

- strategický a plánovací výbor,
- programovací a rozpočtovací výbor.

ARCHITEKTURA SPPR A SPPRE

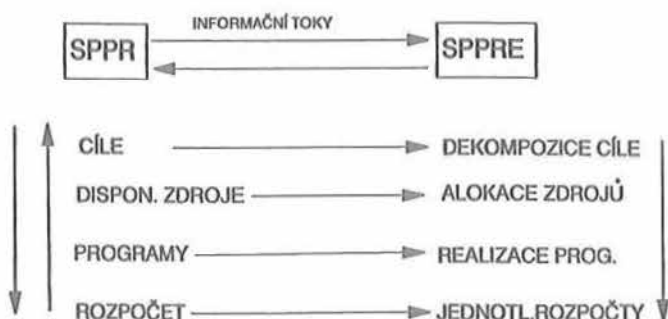

Schéma 4

Výbory by mohly např. připravovat jim procesně náležející dokumentaci v oblasti exekutiv řízení obranných zdrojů, která by byla projednávána Radou SPPRE. Potřebnou databázi pro práci Rady SPPRE a výborů by poskytoval štábní informační systém SPPRE na úrovni MO.

Systémové informační zabezpečení SPPRE by mělo být softwarově vytvořeno tak, aby byly umožněny optimalizační a rozpočtově-ohodnocovací procesy, vytvořena vzájemná propojenost dat a jejich přenos tak, aby řídicím pracovníkům SPPRE byla vytvořena možnost k hledání vhodné kombinace rozdělení omezených obranných zdrojů s ohledem na prioritu jednotlivých obranných cílů.

Vytvoření koordinačních a poradních orgánů u NGŠ AČR je závislé na úloze a místu GŠ AČR. V zásadě však by mělo záležet na rozhodnutí NGŠ AČR, jaké poradní či koordinační orgány si pro výkon SPPRE podle vlastního uvážení a potřeby vytvoří.

d) Procesní řešení problému

SPPRE jako primární armádní systém řízení zdrojů je procesem, který je startován stanovením cílů AČR (viz schéma 5 - Základní informační toky v SPPR a SPPRE), které jsou odvozeny od požadavku eliminace rizik ohrožení státu. Jde o proces dekomponování obranných cílů první úrovně (provedené orgány státní správy) na cíle výkonné (cíle nižšího řádu), bezprostředně realizované armádou. Štábní informační systém by měl tento proces pokrývat obousměrně. Měl by být utvářen tak, aby umožňoval přenos potřebných dat jak směrem od informačního systému SPPR (ze správní ministerské úrovně rezortu), tak i zpracování informací od vojenských složek, které jsou podřízeny GŠ AČR a plní dekomponované cíle podle pokynů GŠ.

Na základě cílů GŠ by docházelo k tvorbě potřebných programů, alokací lidských, věcných a finančních zdrojů a s tím souvisejících rozhodovacích procesů.

IV. MOŽNOSTI INSTITUCIONALIZACE SPPR A SPPRE

V předchozí části úvahy bylo poukázáno na potřebu rozlišovat mezi správní a exekutivní rovinou SPPR. Na základě relativního rozlišování obou rovin je možné vést další úvahy o možnostech institucionálního zabezpečení SPPR.

a) Co je třeba dotvořit ve správní rovině SPPR?

V bodě 1a) bylo poukázáno na skutečnost, že dosud neexistuje potřebná vněsystemová vazba na Parlament ČR a vládu ČR. Bylo by proto žádoucí danou vazbu zabezpečit. K tomu se nabízí řada variant. V nich by však mělo být řešeno, kdo bude zodpovědný za komunikaci s Parlamentem ČR, transfer jím definovaných rizik ohrožení ČR a zároveň jejich transformaci do podoby cílů rezortu obrany ČR.

Zvláště aktuálním úkolem je potřebné institucionální vytvoření SPPR směrem k vojskům, tj. vybudování potřebné exekutivy systému plánování a řízení zdrojů.

b) Možnosti vytvoření exekutivy SPPR (SPPRE)

SPPRE dosud institucionálně neexistuje. Exekutiva SPPR je ale zabezpečována GŠ AČR na základě činností, které jsou produkovány SPPR. Pokusím se podat **možnou** konečnou variantu cílového stavu SPPRE. Nejdříve se zamysleme nad podpisem cílového stavu SPPRE.

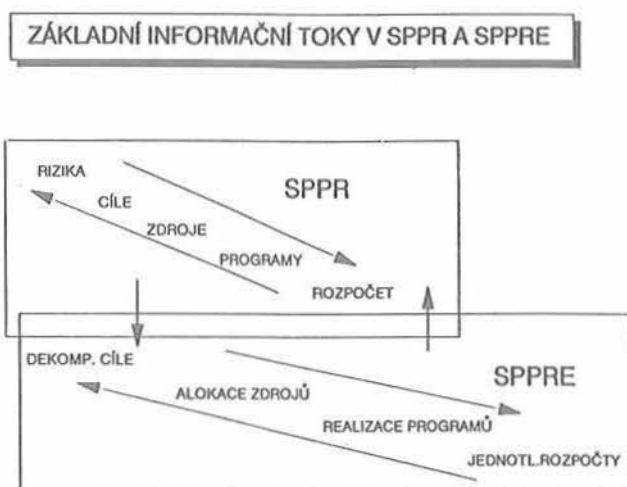

Schéma 5

Popis cílového stavu SPPRE

Exekutivní rovina začíná na úrovni GŠ AČR a směřuje po jednotlivých organizačních úrovních AČR až do úrovně jednotlivých programových prvků.

Rovina exekutivní má vůči rovině správní podřízený a výkonný charakter. Konkrétně to znamená, že výstupy správní roviny SPPR (představované zejména ministrem obrany ČR

schváleným a vydaným Plánem lidských, věcných a finančních zdrojů rezortu MO, Programovou strukturou rezortu MO) jsou pro exekutivní rovinu SPPR závaznými vstupy, které mají závazně-limitující charakter.

Závaznými vstupy pro exekutivní rovinu SPPR (SPPRE) jsou i závěry z jednotlivých zasedání Rady pro plánování a řízení zdrojů a jí schválené plánovací dokumenty. (Viz schéma 6 - Výkonná rovina SPPR/SPPRE.)

Alternativy řešení SPPRE

Při vytváření exekutivy SPPRE je možné vytvořit několik variant. Také v této úvaze bude poukázáno na některá možná řešení. Nepochybuji o tom, že existuje řada dalších jiných řešení. V mnou předložené úvaze vycházím z dosavadních zkušeností ze zavádění SPPR, jakož i ze zkušeností jiných složek. Např. v následné části úvahy se uvedené varianty opírají o návrhy institucionalizace SPPRE, které byly zpracovány OSP GŠ AČR v prosinci 1994.

VARIANTA SPPRE A

Tato varianta (viz schéma 7 - Institucionalizace SPPRE) může obsahovat následující kroky:

1. Na úrovni GŠ AČR zachovat oddělení, které bude plnit tyto hlavní úkoly:

- ve spolupráci s OEKR (případně s některým pověřeným prvkem na úrovni správní roviny, který by byl nositelem transferu úkolů z Parlamentu ČR) zabezpečovat přenos úkolů správní roviny SPPR do roviny exekutivní,
- řídit výkon plánovací, programovací a rozpočtovací fáze směrem k vojskům,
- připravovat pro NGŠ AČR dokumentaci k exekutivě SPPRE,
- koordinovat proces zpracování nákladového ohodnocení Výcvikového plánu NGŠ AČR.

2. Na úrovni inspektorátů GŠ AČR vytvořit oddělení SPPRE (resp. skupinu pro SPPRE - podle specifiky inspektorátu), které bude plnit tyto hlavní úkoly:

- ▲ zpracovávat nákladové ohodnocení Výcvikového plánu inspektora druhu vojska,
- ▲ dekomponovat a přiřazovat již schválené cíle rezortu na úroveň hlavních programů, programů a programových prvků a stanovovat jim procentuální podíl,
- ▲ navrhovat přiřazení programových prvků k programům, provádět jejich klasifikaci a předávat návrh MDO GŠ AČR,
- ▲ zabezpečovat přípravu správců programů a programových prvků k exekutivním procesům jednotlivých fází SPPRE,
- ▲ řídit proces zpracovávání kalkulačních listů, kontrolovat ho, prověřovat úplnost vyplnění kalkulačních listů a přezkoumávat je z hlediska oprávněnosti požadavků na zdroje,
- ▲ plnit pokyny oddělení SPPRE při zahajování dalšího cyklu SPPR.

3. Na úrovni svazu vytvořit skupinu, která bude plnit tyto úkoly:

- zpracovávat nákladové ohodnocení Výcvikového plánu velitele svazu,
- podílet se na konkretizaci cílů na programové prvky a stanovení procentuálního podílu,
- poskytovat odbornou a metodickou pomoc vlastním složkám SPPRE,

- provádět odbornou přípravu podřízených pracovníků zapojených do SPPRE,
- poskytovat odbornou a metodickou pomoc při vyplňování kalkulačních listů,
- kontrolovat úplnost a správnost vyplnění kalkulačních listů.

Schéma 6

4. Na úrovni svazku vytvořit skupinu pro plnění analogických úkolů jako u oddělení SPPRE svazu.

K zabezpečení profesionálního přístupu k SPPRE při tvoření exekutivy SPPRE přednostně vytvářet skupinu SPPRE u brigády rychlého nasazení, 2. a 5.mb, brigády PVO, letecké základny a částečně naplněné brigády druhů vojsk.

5. Na stupni programových prvků (jen u tabulkově naplněných prvků) zavést tabulkovou funkci jednoho pracovníka k SPPRE, který by plnil zejména tyto úkoly:

- ◆ zpracovávat kalkulační list programového prvku,
- ◆ sestavovat nákladovou kalkulaci výcvikového plánu programového prvku,
- ◆ odpovídat za realizaci exekutivy SPPRE podle pokynů a nařízení skupiny SPPRE svazku.

Výhody varianty SPPRE A:

- * SPPRE bude mít k výkonu potřebné činnosti dané orgány, které mohou plnohodnotně produkovat potřebnou činnost,
- * vytvořením exekutivy se SPPR přiblíží analogickým systémům řízení zdrojů v jiných armádách, v nichž je tento systém zaveden.

Nevýhody varianty SPPRE A:

- * v případě, že institucionalizace SPPRE nebude důsledně provedena v návaznosti na organizačně-strukturální transformační přeměny AČR, může dojít k nárůstu personálu, a tím i k růstu osobních nákladů.

VARIANTA SPPRE B

Na úrovni GŠ AČR zachovat oddělení s působností jako v případě varianty SPPRE A. Výkonem SPPRE pověřit již existující orgány, které dosud SPPRE realizovaly.

Výhody varianty SPPRE B:

- * existující realizátoři mají již zkušenosti z výkonu systému řízení zdrojů,
- * relativně menší nákladovost.

Nevýhody varianty SPPRE B:

- * menší užitek v důsledku většího zatížení personálu,
- * neplnohodnotný výkon, potřebný pro efektivní fungování SPPRE.

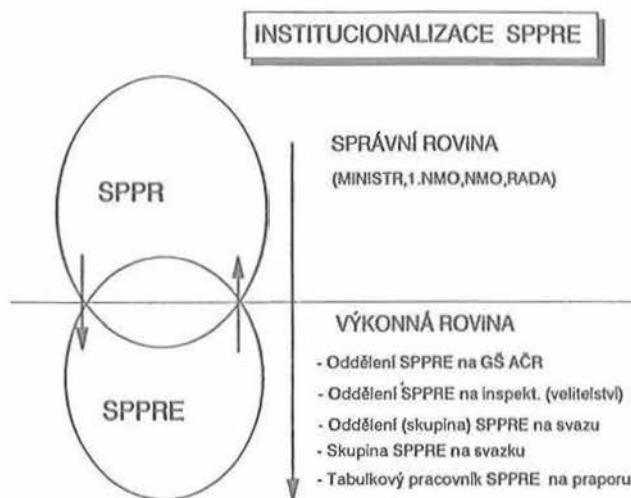

Schéma 7

VARIANTA SPPRE C

Na základě transformace dosavadní působnosti Nákladového střediska MO upravit jeho činnosti. Ve vztahu k SPPRE by pak Nákladové středisko MO (za předpokladu zajištění dostatečných informačních toků a koordinačních vazeb) mělo plnit tyto úkoly:

- eliminovat negativní dopady vznikající při rozpočtování, zejména velkého počtu vojenských útvarů, a programových prvků (často s malým tabulkovým počtem osob či techniky),
- snížit neplnohodnotnost plánování současnými pracovníky (často bez základních kvalifikačních předpokladů),
- maximálně snížit počet orgánů navrhovaných pro variantu „A“ na jednotlivých stupních nahrazením koordinačními vazbami,

- pomocí každoročně zpracovávané „Nákladové směrnice“ (obsahující regulaci provozních výdajů pomocí finančních standardů) a za využití informačních systémů (zejména FIS, LIS) vypracovávat návrhy rozpočtu v rovině nákladů obligatorních a více nákladů při specifických činnostech AČR,
- podstatně přiblížit finanční plánování (v současnosti často bez znalosti základních úkolů výcvikového roku, strukturálních změn, vývoje lidských zdrojů apod.) k plánování věcného obsahu opatření výcvikového roku,
- na základě celoročního sledování (na rozdíl od současného spíše sezónního přístupu k rozpočtování) vyhodnocovat nákladovost podle různých kritérií (organizační struktura, programová struktura, oborové hledisko, účelové výdaje, nevojenská činnost apod.).

K plnění těchto úkolů by mohla být transformována dosavadní působnost nákladového střediska MO.

Výhody varianty SPPRE C:

- * snížení (resp. eliminace) nedostatků jednotlivých variant „A“ a „B“,
- * institucionální vyplnění průnikového prostoru mezi správní a exekutivní rovinou SPPR,
- * zájem Nákladového střediska MO k realizaci této varianty,
- * dosavadní získané zkušenosti Nákladového střediska z fáze programování a rozpočtování,
- * jistá koncepční představa Nákladového střediska k realizaci této varianty.

Poznámka:

Současně je potřebné zdůraznit, že *varianta SPPRE C není nutně založena na předpokladu neexistence varianty SPPRE A, resp. SPPRE B*. S uvedenou činností Nákladového střediska MO je možné počítat i v rámci varianty A, resp. B.

Nevýhody varianty SPPRE C:

- * Tato varianta nemá dominantní nevýhody, neboť není založena na vlastním upřednostňování vůči jiným variantám. Její dílčí nevýhody mohou mít specifický projev v závislosti na tom, jaká bude vytvořena reálná exekutivní struktura.

Variantu SPPRE C lze charakterizovat jako **doplňkovou** pro ostatní navrhované varianty. Proto lze preferovat variantu SPPRE C v kombinaci s utvářením (i částečně redukované) exekutivní struktury varianty SPPRE A. Taktéž lze preferovat variantu SPPRE C za předpokladu, že bude existovat personální „stop stav“ a bude rozhodnuto utvářet exekutivu podle SPPRE B.

Předložená úvaha představuje autorův náhled na danou problematiku. Nedává a ani nechce poskytovat „konečné a definitivní odpovědi“ na nastolené otázky. Smyslem úvahy je spíše nastolit problémy, které bude potřebné v procesu dalšího etablování SPPR řešit.

K výuce humanitních věd na vysokých vojenských školách

Nacházíme se na počátku konstituování nové etapy české státnosti, kdy dějiny před nás postavily své výzvy, na které je potřeba reagovat. V souvislosti s tím se vynořují mnohé otázky, na něž se pokoušíme hledat netradiční odpovědi. I přes vcelku pozitivní trendy, které směřují k celokontinentálnímu procesu spolupráce a kolektivní bezpečnosti, je potřebné akceptovat reality současného světa a budovat Armádu České republiky jako spolehlivou záštitu státní suverenity.

Paměť společnosti a důležitým činitelem současnosti je historie. Ohlížíme-li se do zpětného zrcadla našich moderních dějin, na něž jako na kategorii existují různé pohledy, nečiníme tak samoúčelně. Jde nám o obnovení a oživení kontinuity jako odrazového můstku do budoucnosti. Utváření aktivního celonárodního historického a v jeho rámci branného vědomí je procesem dlouhodobým, v jehož průběhu se budeme zbavovat letitých stereotypů v myšlení, se současným překonáváním dědictví normalizační éry.

Horizontů zítřka se nezmocníme bez cílevědomých návratů k minulosti. I my se dnes zamýšlíme nad otázkami, které řešili naši předchůdci po vzniku čs. státu v roce 1918 - problematikou vojenství v demokratické společnosti, různými koncepcemi přípravy důstojnického sboru jako realizátora branné politiky státu, místem a postavením armády ve společnosti, vztahem veřejnosti k armádě apod.

V konstituující se občanské společnosti je žádoucí, aby docházelo ke změně nazírání na vojenství, aby demokratické vojenství se stalo nezpochybnitelnou a zcela přirozenou funkcí českého státu a aby jako takové bylo také tak vnímáno. Jedná se přitom o vojenství v nejvlastnějším slova smyslu: jako důležitý prvek existence, chování, ale i hodnotové orientace a bezpečnosti občana, společenství a státu. Nelze tedy ztotožňovat vojenství pouze s armádou a zbrojním průmyslem, jak to mnohdy zjednodušeně prezentuje určitá část publicistické fronty.

Armáda představuje významnou instituci demokratické společnosti, která jednak plní úkoly vůči ní a v ní, vůči státu, ale i ve svém interním rámci. Nerespektování, přehlížení či nedoceňování výše uvedených vztahů může mít potenciální negativní důsledky, včetně toho, že občané by si uzavřeli cestu k tomu, aby potřebu a význam armády pochopili a vzali za svůj. Nejedná se přitom pouze o věrohodnost vojenských kádřů, ale i o další neméně důležité problémy, které se týkají ekonomického zabezpečení obrany suverenity, branné přípravy občanů a dalších faktorů.

V tomto směru je potřebné aktivněji využívat inspirativní příklady vyspělých demokratických zemí, kde organická spjatost vztahu a role občana - společenství - státu - vojenství - armády je nezpochybnitelná. Právě dlouholeté kontinuální tradice občana - vojáka (i přes nejrozdílnější změny ve struktuře ozbrojených sil) zaručují, že hodnoty občanů sloužících v uniformě odrážejí základní hodnoty občanské společnosti. Profilu vojenského profesionála je zde již tradičně věnována velká pozornost.

Je zapotřebí plně akceptovat tyto skutečnosti, ale současně jsme povinni opřít se i o vlastní domácí vojenské tradice z meziválečné éry, kdy naši předchůdci (obzvláště ve 30. letech) dosáhli v koncipování a rozvíjení naznačených otázek solidní evropské úrovně. Určujícím východiskem pro vojensko-teoretickou frontu byly především klíčové postuláty prvních dvou prezidentů a zároveň vrchních velitelů ozbrojených sil. Právě vojenství v nejvlastnějším slova smyslu hrálo v jejich činnosti důležitou úlohu, tvořilo organickou součást hodnotové orientace a postojů. Z vojenství vznikl také jejich nejvýznamnější počin - suverénní československý stát - jako jedna ze základních konstant tvořící se občanské společnosti, do jejichž fundamentů vložili ideu reformující se demokracie, otevřené dalším změnám.

T. G. Masaryka oprávněně považujeme za duchovního otce základních postulátů nového čs. vojenství a v jejich rámci výstavby demokratické armády, včetně výchovy vojáků k uvědomělému občanství. Rovněž Benešovo dílo, jak zdůraznil prezident České republiky Václav Havel ve svém projevu v Kožlanech 29. května 1994, je dílo pozoruhodné a veliké „... bohaté na úspěchy i prohry, je to dílo, které dramaticky zrcadlí osudy našeho národa a světa v 1. polovině 20. století. Ale nejen to: je to dílo, které nám zajímavým způsobem rozkrývá nejen některé základní a aktuální otázky našeho moderního státního bytí, ale i základní dilemata politiky jako základní. Dát tomu věcné zhodnocení Benešovy životní a politické dráhy, kterého se nepochybně brzy dočkáme, bude čímsi víc než jen obohacením našeho historického sebeuvědomění. Bude to zároveň příspěvek k pochopení našeho historického věku i k pochopení údělu a specifické odpovědnosti, kterou v něm má politika, a bude to navíc i obraz jednoho z nejtěžších lidských osudů.“

Jak T. G. Masaryk, tak i dr. E. Beneš považovali armádu za významného konsolidačního činitele, za vhodné prostředí národní, státní i vlastenecké výchovy. Je na škodu věci, že studiu jejich bohatého odkazu věnujeme v současné době v armádě tak málo pozornosti a pokud o něm hovoříme, tak více méně v proklamativní rovině.

Kvalitativní přeměna vysokého vojenského školství s sebou ponese řadu závažných změn. Akceptujeme-li tezi, že vojenství je organickým prvkem existence, života a vývoje společnosti, celé široké sféry poznání a vzdělání, pak vojenské školství nemůže být limitováno pouze úzce vymezenými úkoly současnosti. Jeho nejvlastnější role je vymezena nejen potřebami a nároky dneška, ale zejména horizonty zítřka. Oficiální státní místa si uvědomují nutnost plné věrohodnosti společenství - státu - jeho armády z hlediska zapojení do existujících bezpečnostních struktur s cílem obstát v konkurenci s širším mezinárodním okolím. Posuzování a řešení problému vojenského školství a celé armádní vědecké základny se musí důsledně řídit závazně stanovenými pravidly, danými ústavou a zákony. Tvůrce pravidel - zejména pak jejich vykonavatel - se musí přitom vyvarovat pokušení nahlížet na problémy z hlediska účelové pragmatické politiky, včetně personálně režimových hledisek.

U vojenského profesionála, kterého připravujeme a budeme připravovat na předpokládané jedné vysoké vojenské škole univerzitního zaměření, nám jde o to, aby to byl jednak vynikající vojenský odborník, ale současně i společensky angažovaná osobnost. Jeho příprava se musí dít ve vzájemné symbióze naznačených dvou rovin a z toho je potřebné odvozovat i konkrétní obsahové naplnění jeho profesionality. Kde jinde v armádě, než na intelektuální půdě vysoké vojenské školy, se mohou a také musí prosazovat nové moderní trendy ve výchově a vzdělávání vojenských kádřů, jako osobností komplexně a vyváženě vzdělaných.

Na spoluvytváření vědeckého poznání i odpovídajícího vědomí a praktického chování vojáka, vojenského profesionála i občana se bezprostředně podílí humanitní příprava. V této souvislosti je žádoucí plně docenit místo a úlohu sociálních věd na vysoké vojenské škole, zamyslet se nad otázkami upevňování jejich jednoty, celistvosti a účinnosti v celé mnohotvárnosti, dosáhnout kvalitativní posun, pokud jde o jejich chápání a úlohu na vysoké vojenské škole. To není pouze otázka ubrání a poté zase přidání několika tabulkových míst, jak se to mnohdy zjednodušeně chápe.

Cesty k překonání stávajícího stavu lze spatřovat v koncepční práci, v gradování úsilí o potřebnou vědeckou a teoretickou úroveň, v úzkém propojení s civilní humanistickou základnou a v společném řešení výzkumných otázek. S koncipováním nového modelu výuky sociálních věd souvisí kompetentnost učitele jako rozhodujícího faktoru. Za jednu z priorit lze považovat rozvoj vědecké práce na individuální i kolektivní bázi jako určující článek dlouhodobé perspektivy katedry sociálních věd, jednotlivých vědních oborů a z toho vyplývající odborný růst učitelů. Pouze na tomto základě mohou také vyrůst výrazné osobnosti, mající renomé v rámci vojenských škol, armády, civilní humanitně-vědecké základny, i v zahraničí. Vědecko-pedagogičtí pracovníci na katedrách musí mít ale dlouhodobější perspektivu, aby se s vědomím plné zodpovědnosti zamýšleli nad otázkami dalšího zvyšování své kvalifikace v komplexu, nad pedagogickým i vědeckým růstem, zdokonalování jazykové přípravy, plánováním dlouhodobých i krátkodobých stáží na armádních i civilních pracovištích, stáží v zahraničí apod.

Souběžně s tím je potřebné pokračovat v prohlubování jednoty a účinnosti sociálních věd v jejich komplexu, se současným vymezováním a precizováním vztahu k dalším vědním oborům, vojenským, technickým a exaktním vědám, což by se mělo odrazit v tvůrčí duchovní atmosféře na našich vysokých vojenských školách a v eliminování technokratických tendencí, majících podobu nejrůznějších tlaků. V této souvislosti se nabízí námět - znovu zorganizovat na půdě Vojenské akademie Brno dlouhodobější kurz aktuálních otázek vojenské teorie a praxe, jehož garantem by byla katedra sociálních věd. Aktivní účast pozvaných expertů z ministerstva obrany, generálního štábu, ministerstva zahraničních věcí a předních představitelů české vědy by umožnila vyjasnit si mnohé otázky a zároveň by se zintenzivnil teoretický ruch na škole a v armádě. Interdisciplinární spolupráce je stále slabým článkem a přitom se nabízí řada námětů, k nimž je třeba diskutovat, vyměňovat si názory, posouvat poznání vpřed. Jedná se o takové problémy, jako je hledání vazeb k ideálům nové české státnosti, výchova na tradicích a její využívání v přípravě vojenského profesionála, historické kořeny vztahu občanů k obraně státu a jeho armádě, postavení důstojníka ve společnosti, cesty zvyšování prestiže vojenského povolání a armády jako takové. I na armádní půdě je žádoucí zamýšlet se nad otázkou definování a používání pojmů, včetně pojímání demokracie, které byly v minulosti jednostranně a naivně vysvětlovány. V současném období, i přes prováděné průzkumy, je dosud velkou neznámou hodnotová orientace občanů České republiky a vojáků z povolání. Demokracii v transformující se armádě nelze nařídít rozkazem, vojenské kádry se k ní musí složitě propracovávat. Pochopení demokracie, jako uceleného systému interních hodnot a osvojení si demokratických principů v činnosti a jednání, je a bude v podmínkách armády procesem dlouhodobým. Rýsují se i další možnosti; například ve spolupráci s civilní humanistickou základnou se zamyslet nad otázkou, do jaké míry je vůbec česká společnost připravena na nové existenční podmínky, vyplývající z dynamických změn v uplynulém období, i vnějších aspektů vývoje. Dozrála

doba, aby se v celoarmádním rámci uspořádal pracovní seminář k problematice místa a úlohy sociálních věd při výchově vojenského profesionála za účasti zástupců ministerstva obrany, generálního štábu, Historického ústavu Armády České republiky a zástupců civilních vysokých škol.

Ve školských a vzdělávacích zařízeních armád vyspělých demokratických zemí je humanitní příprava v globále věnována jedna třetina až 40 % výuky. V rámci nově vytvářené vysoké vojenské školy univerzitního typu by mělo jít o vytvoření katedry či institutu sociálních věd s takovou organizační strukturou a tabulkovou naplněností, která zabezpečí jednak kvalitní výuku, ale zároveň i rozvoj jednotlivých vědních oborů. Uvedené pracoviště by reprezentovalo interdisciplinární propojení oborů a současně zajistilo i prolínání s vojenskými a technickými vědami. Pouze společným úsilím lze dosáhnout, že vojenský profesionál bude nejen vysoce kvalifikovaným odborníkem ve svém oboru, ale současně i občansky angažovanou osobností, která bude znát společnost v níž žije, její historii, která dokáže odhadnout vývojové trendy a své myšlenky a názory také náležitě tlumočit a vysvětlit.

V celé společnosti, ale i v armádě jako její nedílné součásti, je potřebné soustředit úsilí na renezanční hodnoty mající nejvlastnější fundament v historicky ověřených etických koncepcích, pevně zafixovaných ve vědomí národa. Bohatý odkaz minulosti představuje silné pouto spojující nás s generacemi před námi, které by mělo ovlivňovat naši hodnotovou orientaci. Výchova v duchu demokratických tradic českého státu a jeho branné moci představuje jeden ze základních směrů dalšího rozvoje současné armády.

„K vytvoření armády nové potřebujeme především ducha nového, který ožívuje, ne suchá litera. Lidé jsou potřební, jak řekl jeden Angličan, nikoliv instituce. Člověk, mozek, duch dá obsah instituci. Armáda a armáda jest rozdíl. A vy na podkladě mravní disciplíny pravou rovnost, pravé bratrství a pravou svobodu do armády vnášejte. Jest to těžký úkol, který vyžaduje mnoho přemýšlení, ale jest vaším úkolem, vaší povinností. Každý se přičiň na svém místě! To se nedá jedním rozkazem shora udělati. Demokratická armáda bude armádou myslících vojáků, myslících důstojníků.“

(Z vystoupení T. G. Masaryka ve vzdělávacím kurzu II. odboru MO dne 16. 4. 1919.)

Poznámka:

^{*)} Edvard Beneš - československý a evropský politik. Mezinárodní konference 25. - 29. 5. 1994. Sborník projevů a příspěvků k 110. výročí narození druhého československého prezidenta. II. díl, Brno 1994, s. 7.

Dr. František Hanzlík, CSc.

K možnosti použití armády prezidentem dr. E. Benešem při řešení únorové krize v roce 1948

28. května před 111 lety se v Kozlanech v Čechách narodil dr. Edvard Beneš. S jeho jménem jsou spjaty slavné i tragické stránky historie našeho národa. Od vzniku samostatného Československa v roce 1918, přes tragické dny mnichovského diktátu a následnou okupaci zbytku rozdělené republiky, od jeho slavného návratu z exilu na jaře roku 1945 po méně slavnou kapitolu, končící uchopením moci komunistickou stranou v únoru 1948. I v současnosti se setkáváme s různými názory na úlohu E. Beneše v naší historii a v poválečném období, končícím únorovými událostmi roku 1948. Domnívám se však, že seriózní zhodnocení úlohy prezidenta E. Beneše v tomto období na základě širokého archivního výzkumu je ještě před námi.

* * *

V poslední době byly v tisku i některých publikacích prezentovány také názory na možnost použití armády v únoru 1948. Např. bývalý poslanec národně socialistické strany O. Hora ve svých pamětech, nazvaných „Svědectví o puči“ vyslovuje názor, že jednou z posledních možností jak zabránit převzetí moci komunistickou stranou bylo použití armády prezidentem E. Benešem. K tomu uvádí: „Proč v puči selhala čs. armáda, když mezi sebou měla čs. legionáře, zahraniční vojáky a většinu demokraticky smýšlejícího důstojnictva a mužstva? To je chyba, neodpustitelná chyba, která umožnila vítězství komunistů.“ Úvahu o možném použití armády vyjádřil ve svých pamětech také gen. F. Moravec, známý šéf čs. zpravodajské služby za druhé světové války a jeden z nejbližších spolupracovníků E. Beneše v tomto období.

V souvislosti s těmito názory se naskytá řada dalších otázek. Například - jaký byl v předvečer únorových událostí roku 1948 poměr sil v armádě? Bylo použití armády prezidentem E. Benešem k zabránění uchopení moci komunistickou stranou reálné?

Uvažoval vůbec prezident o možnosti použití armády a když ano jakým způsobem a proti komu? Mohl E. Beneš z titulu své funkce zabránit změnám v poměru sil v neprospěch demokratických politických sil v armádě do února 1948? Atd.

Ve svém příspěvku bych se chtěl zastavit u některých momentů ve vývoji čs. armády v letech 1945 - 1948, které ve svém důsledku znamenaly podstatné změny v poměru sil v armádě již před únorem 1948 a jejichž analýza by mohla dle mého názoru přispět i při hledání odpovědí na výše uvedené otázky.

V průběhu druhé světové války považoval prezident E. Beneš vytvoření čs. zahraničního vojska za jednu ze základních podmínek pro obnovu suverenity a státní nezávislosti

Československa. Proto splnění tohoto úkolu věnoval mimořádnou pozornost. Ke konci války již existovaly různé složky čs. zahraniční armády, které se mohly stát základem obnovené čs. branné moci. Byly to především 1. čs. armádní sbor v SSSR a čs. obrněná brigáda na Západě.

Na podzim roku 1944 probíhal ostrý zápas mezi londýnskou emigrační vládou v čele s prezidentem E. Benešem a moskevským vedením KSČ v čele s K. Gottwaldem o prosazení určité koncepce budování nové armády po osvobození. Velmi zjednodušeně lze říci, že londýnská emigrace stála na pozicích návaznosti na tradice a principy výstavby armády předmnichovského typu. Naopak moskevské vedení KSČ předpokládalo budování armády podle vzoru armády sovětské. Prezident E. Beneš se přikláněl ke koncepci armády předmnichovské, s využitím poznatků získaných čs. jednotkami na frontách druhé světové války.

Od září roku 1944 se ukazovalo, že londýnská vláda postupně ztrácela vliv na vývoj situace 1. čs. armádního sboru v SSSR. Prvním momentem dokazujícím toto tvrzení bylo odvolání gen. J. Kratochvíla z funkce velitele sboru na počátku karpatsko-dukelské operace sovětským velením a jeho nahrazení gen. L. Svobodou. Stalo se tak bez vědomí a souhlasu londýnské vlády a ministra národní obrany J. Masaryka. Od této chvíle gen. L. Svoboda, vědom si plné podpory sovětského velení postupoval podle vlastního uvážení mnohdy v rozporu s nařízeními londýnského MNO nebo v rozporu s názory gen. H. Píky - náčelníka čs. vojenské mise v SSSR.

Mezi londýnským MNO, čs. vojenskou misí a gen. L. Svobodou vznikaly mnohé závažné spory jako např. ohledně pravomocí při jmenování a povyšování důstojníků, ohledně návrhu gen. Svobody rozšířit 1. čs. armádní sbor na armádu nebo v souvislosti s okamžitým nasazením důstojníků, kteří přišli z Anglie bez seznámení s jednotkami do nejtvrdějších bojů na Dukle atd. Prezident E. Beneš i ministr národní obrany Jan Masaryk stáli mimo uvedené spory a jejich řešení ponechávali plně na gen. S. Ingroví, který vykonával funkci hlavního velitele čs. branné moci a na gen. H. Píkovi, šéfu čs. vojenské mise v SSSR. Tím se uvedení představitelé armády stávali pro moskevské vedení KSČ čím dál více nepřijatelní pro případné obsazení jakýchkoliv míst v nové armádě po osvobození.

E. Beneš byl i v případě evidentního porušování smluv z 12. prosince 1943 a z 8. května 1944 ze strany sovětského velení spíše zastáncem ústupků, než obhajoby těch, kteří byli postiženi, aniž se provinili. Svědčí o tom i jeho vyjádření k řešení případů důstojníků, přesunutých do SSSR z Anglie, kteří otevřeně vyjadřovali své názory na poměry v SSSR nebo na problémy a poměry v čs. vojenských jednotkách v SSSR. V depeši velvyslanci Z. Fierlingerovi do Moskvy koncem roku 1943 sděluje: „Byl jsem upozorněn, že prý někteří důstojníci z Anglie vyvolávají v SSSR právním či neprávem nedůvěru. Je-li tomu tak, i kdyby to bylo nedorozumění nebo jistá nespravedlnost k tomu či onomu jednotlivci, je třeba, aby se ministr Němec s generálem Hasalem dohodli a dali ty, kteří politicky nebo jinak jsou pokládáni za důvod k vyvolání nedůvěry, mimo činnou službu nebo aby je umístili tak, aby tomu všemu byl učiněn konec. Jde v celém tomto konfliktu o vážnější věci než o osoby a i kdybych toho litoval, museli bychom se i k tomu odhodlat.“

Koncem měsíce října 1944 začala sovětská armáda osvobozovat území Podkarpatské Rusi, které bylo před válkou součástí ČSR. Se souhlasem sovětského velení vydal Ukrajinský národní komitét výzvu, aby všichni Ukrajinci (občané ČSR) byli propuštěni z čs.

vojenských jednotek v SSSR a aby jim byl umožněn vstup do Rudé armády. Značná část branců již do Rudé armády vstupovala.

Ministr národní obrany J. Masaryk nařídil, aby branci byli dále přijímáni ke sboru. Prezident E. Beneš oficiálně žádal sovětské úřady, aby neumožňovali čs. občanům vstup do Rudé armády, vzhledem k tomu, že se jedná o porušení stávajících vojenských řádů a předpisů a dokonce i čs. ústavy (tj. nastoupení do služby v cizích ozbrojených silách - byť spojeneckých, bez souhlasu vlády). V tomto případě se jednalo i o porušení smlouvy z 8. května 1944 o uspořádání poměrů na osvobozeném území a o vztahu Rudé armády a čs. vojenských jednotek. Oficiální odpověď sovětských úřadů prezident E. Beneš neobdržel a sovětské úřady dále pokračovaly v dosavadní praxi. Tento postup jednak leccos naznačoval o plánech SSSR s Podkarpatskou Rusí a zároveň se stal předzvěstí způsobů uplatňování vlivu SSSR na vývoj situace v osvobozeném Československu.

Domnívám se, že již v tomto období byla pozice prezidenta E. Beneše velmi složitá a že si plně uvědomoval mnohé skutečnosti, které se staly limitujícím faktorem jeho politických rozhodnutí v následujícím období a to ve všech oblastech života společnosti, armádu nevyjímaje. Ještě v době, kdy velmoci antifašistické koalice úzce spolupracovaly na porážce fašismu si zřejmě uvědomoval důsledky rozdělení sfér vlivu mezi vítězné mocnosti. Svědčí o tom jeho slova pronesená dne 22. května 1945 při audienci gen. Z. Nováka, gen. K. Kutlvašra a pplk. Bürgera, kdy uvedl: „Uvažte, že my v zahraničí jsme byli do určité míry obětí spojenecké politiky. ... Byl to spor mezi Východem a Západem, mnohdy s námi nedobře zacházeli. Bylo to těžké dilema. ... Po konferenci v Teheráně jsem zjistil, že Slovensko patří do ruské sféry a po šesti měsících předali všechny naše země do ruské sféry. Já to zjistil náhodně. Byly to hry zájmové politiky velmocí v nichž jsme dělali vše, abychom prospěli národu.“

Z dalších souvislostí, uvedených E. Benešem při zmíněné příležitosti vyplývá, že *si byl do určité míry vědom nebezpečí vyplývající z rozdělení sfér vlivu pro další vývoj v osvobozené republice. Přesto však prosazoval naši orientaci na Sovětský svaz, jako na garanta naší bezpečnosti a suverenity ve víře, že uplatňování vlivu SSSR na vývoj u nás nepřesáhne únosnou hranici.* Jistou míru uplatňování vlivu SSSR na poválečný vývoj u nás akceptovali i představitelé nekomunistických politických stran, neboť to považovali za „svaté právo“ jednoho z vítězů nad fašismem a našeho osvoboditele.

Orientací na SSSR se prezident E. Beneš snažil mimo jiné řešit také další dva závažné problémy. Jedním z nich byl letitý problém ohledně Těšínska s Polskem, který hrozil přerůst v otevřený ozbrojený konflikt, a problém odčinění Mnichova.

Bezprostředně po skončení války hrozilo nebezpečí závažného konfliktu s Polskem. Nasvědčovaly tomu i dílčí ozbrojená střetnutí v oblasti Těšínska. Proto prezident Beneš na vojenské poradě s nejvyššími armádními funkcionáři počátkem července 1945 jako jeden z nejdůležitějších úkolů vytyčil nutnost vojenského zabezpečení hranic s Polskem. Zároveň požadoval doplnění těžké výzbroje z SSSR a urychlené budování armády podle sovětského modelu (organizace, přeložení bojových řádů, urychlené zahájení činnosti sovětských poradců atd.). Orientace na uplatňování sovětského vlivu na budování čs. branné moci v tomto období byla determinována nejen napjatou situací na hranicích s Polskem, ale také těžko předvídatelným vývojem v Maďarsku a Rakousku.

Této situace dovedně využívalo také vedení KSČ, které za vydatné pomoci sovětského vedení prosazovalo své záměry jak v armádě, tak i při získávání rozhodujícího vlivu

v ostatních mocenských složkách státu. Postupná sovětizace a prohlubování vlivu KSČ v armádě byla obrazně řečeno „splátkou“ za osvobození republiky a za pomoc, kterou se nám dostalo ze strany SSSR ve sporu s Polskem a při řešení dalších problémů.

Vedení KSČ se již v průběhu války a bezprostředně po jejím skončení snažilo vyvolávat tlak veřejného mínění proti představitelům demokratických politických sil, kteří v době přijetí mnichovského diktátu působili ve vysokých státních funkcích.

Orientace na SSSR, který v roce 1938 vyjádřil otevřeně nesouhlas s přijetím mnichovského diktátu a v roce 1941 uznal londýnskou vládu umožnilo prezidentu Benešovi do určité míry tyto tendence eliminovat. Zároveň mu však bránilo efektivně odolávat tlakům komunistů při prosazování jejich zájmů při budování armády. V praxi to vedení KSČ umožnilo nejen prosadit svoji koncepci budování armády ve vládním programu, ale také prosadit zásadní personální změny v armádě ještě do konce války.

Základ pro zcela legální uplatňování sovětského vlivu na výstavbu čs. branné moci v poválečném období položil Košický vládní program (KVP). Okolnosti jeho přijetí jsou dnes dostatečně známy. Byl nejen výsledkem zápasu mezi londýnskou emigrační vládou a komunisty, reprezentovanými moskevským vedením a představiteli SNR, ale zároveň respektoval zájmy SSSR. Proto bych pouze připomněl některá jeho ustanovení.

Problematiku budování armády řešila III. kapitola vládního programu a zprostředkované i další části. O předpokládané orientaci nově budované armády svědčí již první část III. kapitoly vládního programu kde se uvádí: „Aby byla umožněna co nejužší bojová spolupráce s Rudou armádou, nutná v zájmu vítězství i naší budoucnosti, budou organizace, výzbroj a výcvik nové čs. branné moci stejné jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády.“ To fakticky znamenalo jednoznačnou orientaci na SSSR.

Ministrem obrany v nové vládě se stal i vzhledem k podpoře sovětského vedení gen. L. Svoboda. 5. dubna 1945 byla vytvořena vojenská rada při předsednictvu vlády (dále VR), která byla poradním orgánem vlády pro věci vojenské. Rozhodující vliv v této instituci měli komunisté v čele s K. Gottwaldem. Již první rozhodnutí tohoto orgánu leccos naznačovalo. Ze svých funkcí byli odvoláni gen. S. Ingr, gen. F. Moravec, gen. Miroslav a gen. O. Gak-Mézl - vedoucí činitelé odboje na Západě a nejbližší spolupracovníci prezidenta E. Beneše v emigraci. Na druhé straně byli na návrh VR jmenováni do funkcí náčelníka hlavního štábu gen. B. Boček, velitele 1. čs. armádního sboru v SSSR gen. K. Klapálek a do funkce jeho zástupce gen. J. Satorie, kteří působili u našich jednotek v SSSR. Vzhledem k neústupnosti vedení KSČ, které bylo podporováno sovětským velením, se E. Benešovi nepodařilo dosáhnout jmenování generálů, kteří stáli v čele odboje na Západě a byli jeho nejbližšími spolupracovníky, na jakákoliv významnější místa v armádě.

Naopak musel vyvinout značné úsilí, aby alespoň zabránil trestnému stíhání generálů S. Ingra a F. Moravce na základě obvinění, vykonstruovaných OBZ pod vedením nechvalně známého tehdy pplk. B. Reicina.

Také snaha sovětského vedení o prosazování svého vlivu na vývoj situace u nás pokračovala i bezprostředně po válce. Při prosazování svých zájmů používalo sovětské vedení různých, mnohdy nevybíravých metod. Jejich škála se pohybovala od skrytého uplatňování svého vlivu prostřednictvím komunistů až po otevřené zasahování do kompetencí, náležejících prezidentovi, vládě a ministerstvu národní obrany. Příkladem může být i nota sovětského velvyslance V. Zorina čs. vládě proti ustanovení skupiny příslušníků nekomunistického odboje - účastníků Pražského povstání (gen. K. Kutlvašra, gen. J. Fišera,

pplk. F. Bůrgera a škpt. J. Nechanského) na určitá místa v armádě. V notě se přímo říká: „...mám čest oznámiti Vám, že uvedené osoby, které měly účast na plánech na záchranu německých vojsk, rozdrčených Rudou armádou na východištích k nástupu na Prahu, nemohou požívat důvěry velitelství Rudé armády a rovněž i důvěry čs. vlády a nemohou stát v čele správy v Praze.“

Zprostředkovaně byl vliv SSSR prosazován také pomocí komunistů ve vládě a ve vojenské radě při předsednictvu vlády. V řadě případů zásadním způsobem ovlivnilo rozhodnutí těchto institucí o jmenování generálů a důstojníků do vysoké funkce nebo o jejich povýšení konstatování, většinou K. Gottwalda - „takové řešení je pro SSSR nepřijatelné“.

V průběhu roku 1945, prezident E. Beneš mnohdy i pod tlakem představitelů SSSR (někdy pouze deklarovanými představiteli KSČ) akceptoval všechny návrhy VR, týkající se obsazení rozhodujících funkcí v nově budované armádě.

V dubnu roku 1945 byli ministrem národní obrany gen. L. Svobodou jmenováni na návrh VR do funkcí náčelníka hlavní správy vojenského obranného zpravodajství (HS OBZ) a hlavní správy výchovy a osvěty (HSVO) kpt. B. Reicin a mjr. JUDr. Jaroslav Procházka, oba dlouholetí členové KSČ. Také příslušníci obou zmíněných složek byli v drtivé většině členy KSČ. Komunisté tak získali důležité nástroje k prosazování svého vlivu v armádě. Ani v současnosti nemůže být nejmenších pochyb o úzkém spojení KSČ a sovětských komunistů v tomto období. Proto se jak OBZ, tak i HSVO stalo důležitými prostředníky při prosazování zájmů SSSR při výstavbě čs. ozbrojených sil v poválečném období.

Již v roce 1945 se plně potvrdila slova představitele sovětské zpravodajské služby Čičajeva, která pronesl v létě roku 1945 v Londýně při rozhovoru s gen. F. Moravcem, když gen. Moravec odmítl nabídku sovětského vedení na spolupráci proti západním spojencům. Čičajev tehdy uvedl: „*Můžete si to ještě rozmyslet. Nezapomeňte, že to budeme my, kdo rozhodne, kdo bude ministrem národní obrany, šéfem generálního štábu a přednostou zpravodajského oddělení v poválečném Československu.*“

Další prohlubování vlivu KSČ a změny v poměru sil v neprospěch demokratických sil v armádě umožnilo přijetí opatření, jejichž důsledky představitele nekomunistických politických stran, včetně prezidenta E. Beneše, nedokázali správně odhadnout.

Prvním z nich bylo prosazení požadavku prokázání aktivní účasti v odboji u důstojníků a rotmistrů, kteří byli přijímáni do armády na základě usnesení vlády z konce května 1945. Prosazení uvedeného požadavku bylo součástí plánů vedení KSČ k narušení kontinuity nového důstojnického sboru s armádou předmnichovskou. Zakotvení požadavku prokázání aktivní odbojové činnosti do vládního nařízení pro přijímání důstojníků a rotmistrů navrhli představitelé KSČ ve VR. Zmíněný požadavek nebyl zakotven v KVP.

Již tehdy totiž bylo zřejmé, že převážná část důstojníků, kteří zůstali v protektorátu, se do odboje nezapojila. To potvrdily i pozdější výsledky práce přijímacích komisí. V jejich závěrečné zprávě je konstatováno, že *téměř 90 % důstojníků se aktivně odboje nezúčastnilo.*

V srpnu 1945 i přes povolání záloh sloužilo v armádě celkem 15 836 důstojníků, z toho 8 954 záložních. Plánovaný počet důstojníků z povolání však k 1. říjnu 1945 činil 22 225 osob. Akutní nedostatek důstojníků z povolání byl rozhodujícím důvodem, proč v případě přijímání důstojníků do nové armády nemohlo být bez ztráty její funkčnosti důsledně realizováno ustanovení o nepřijetí těch co se nezúčastnili odboje. Obdobná situace se opakovala v letech 1946 - 1947, v době realizace zákona č. 72/46 Sb. O úpravě některých právních

poměrů důstojníků a rotmistrů z povolání a o převzetí některých osob do čs. branné moci z 6. března 1946. Stejná klauzule o nepřijetí těch, kteří se nezúčastnili odboje byla zakotvena i v tomto zákoně. Výše uvedený požadavek byl zdánlivě správný a v důsledku působení aktivní propagandy KSČ také veřejností podporovaný. Ve skutečnosti však znamenal postižení důstojníků a rotmistrů, kteří se podle stávajících zákonů, ani Košického vládního programu neprovinili. Prakticky dával komunistům možnost uplatňovat parlamentní tlak na důstojníky bývalé předmnichovské armády, kteří byli po roce 1945 znova do armády přijati. *Stačilo jednoduše obvinít ty důstojníky, kteří vyjadřovali např. pochybnosti o vládním programu, o našem spojení s SSSR nebo vystupovali proti působení KSČ v armádě, že se nezúčastnili odboje a požadovat v souladu se zákonem jejich odstranění z armády.*

Tímto způsobem postupovali představitelé KSČ zejména proti důstojníkům a generálům, kteří zastávali důležité funkce. Svědčí o tom jak archivní materiály z jednání branných a bezpečnostních výborů Prozatímního a Ústavodárného shromáždění (PNS a ÚNS), ale také obsah dobového tisku i další dokumenty uložené ve VHA. V širokém měřítku byl tento postup využíván především v období předvolební kampaně na jaře roku 1946, v druhé polovině roku 1947 a v průběhu vnitropolitické krize na počátku roku 1948. Přitom důstojníci bývalé předmnichovské armády tvořili v tomto období kolem 60 až 70 % celkového počtu důstojníků.

Praktické důsledky uvedeného působení komunistů byly různé. Někteří důstojníci vstoupili do KSČ, případně tuto stranu podporovali ve snaze vyhnout se existenční nejistotě. Drtivá většina z nich však zůstala pasivní a mimo politické dění. Tento stav více méně vyhovoval KSČ, která za pomoci OBZ a cestou osvětových důstojníků a stranických důvěrníků, prakticky bez většího odporu svých politických protivníků pokračovala v prohlubování svého vlivu v armádě.

Ještě závažnější důsledky pro vývoj situace v armádě a důstojnickém sboru mělo přijetí směrnic pro morálněpolitickou výchovu, osvětu a informaci i dokumentu Zásadní pravidla o politických právech vojáků. Oba dokumenty schválila vláda republiky na návrh vojenské rady v červenci a srpnu 1945. Zejména ustanovení o možnosti vojáků stát se členy politických stran, které obsahovaly Zásadní pravidla o politických právech vojáků, dokázala dovedně využít komunistická strana. Komunisté měli značné zkušenosti z práce v jednotkách 1. čs. armádního sboru v SSSR, které plně využili ve svůj prospěch. V roce 1945 se jim podařilo do řad KSČ získat některé vysoké důstojníky a generály, kteří pak v únoru 1948 zastávali významná místa a byli oporou této strany v armádě. K nim je možno zařadit např. generály Š. Drgáče, F. Papouška, V. Drnce, F. Kouřila, J. Satorie, Z. Nováka, J. Brože, K. Čejku a další. Ironií osudu je, že mnozí z nich se nevyhnuli perzekuci po únoru 1948. Podstatnou skutečností byl také fakt, že jak vojenské obranné zpravodajství, tak i osvětová služba se staly od samého počátku jejich existence doménou komunistů.

Prezident E. Beneš si uvědomoval nebezpečí, vyplývající z personálního složení OBZ a osvětové služby. Je to patrné i ze závěrů jeho porady s nejvyššími funkcionáři armády dne 19. července 1945, kde je mimo jiné jak k osvětové službě, tak i k OBZ uvedeno: nemohou být nezávislými složkami, musí být podřízeny jako jedna ze složek hlavního štábu, je nutno zabránit překračování působnosti a právního řádu ze strany příslušníků OBZ, revidovat původní personální složení OBZ z doby, kdy byli k dispozici pouze příslušníci čs. vojenské jednotky v SSSR.

OBZ se sice stalo později 5. oddělením hlavního štábu, ale na obsahu jeho činnosti a personálním složení se nezměnilo téměř nic.

Nebezpečí spočívalo i v tom, že příslušníci OBZ si v mnohém osobovali právo využívat pravomocí, stanovených zákonem pouze pro příslušníky bezpečnostních orgánů ministerstva vnitra (zatýkání osob, jejich zadržování, uvalování vazby atd.). Projevila se dokonce i snaha tento stav legalizovat. Vyplývá to z obsahu „Zatímní směrnice pro zatýkání a zadržování osob prováděné orgány vojenského zpravodajství, pro uvalování vazby, zabavování věcí a prohledávání domu a osoby“, kterou předložil náčelník HS OBZ pplk. B. Reicin k posouzení jednotlivým odborům MNO na podzim 1945.

Z obsahu návrhu směrnic vyplývaly rozsáhlé pravomoci OBZ i vůči civilním osobám. Tzv. nebezpečím z prodlení se podle nich dal zdůvodnit jakýkoliv zásah příslušníků OBZ vůči občanům. O charakteru této směrnice nejlépe svědčí vyjádření legislativního odboru MNO z října 1945 v němž se uvádí: „Osobování si pravomocí bezpečnostních orgánů způsobem, ve směrnicích uvedených, je nezákonné, za určitých předpokladů i trestné, neboť jest zásahem do občanských práv zaručených ústavou.“ Stížnosti jednotlivých osob na nezákonné praktiky příslušníků OBZ ministři národní obrany, poslancům parlamentu, ale i dalším institucím v následujícím období svědčí o tom, že přetrvávaly i nadále.

Podle tehdy platných předpisů nesměla být v armádě zjišťována příslušnost vojáků a důstojníků k politickým stranám. To byl také jeden z hlavních důvodů, proč se představitelé nekomunistických politických stran bez jakéhokoliv úspěchu snažili změnit poměry v obranném zpravodajství a osvětové službě. Na soustavnou kritiku poslanců uvedených stran v parlamentu, že drtivou většinu příslušníků těchto složek tvoří komunisté a že jsou soustavně zneužívány KSČ, odpovídalo buď MNO, nebo osobně gen. L. Svoboda. Jejich odpověď byla vždy stejná: „Nelze řešit vzhledem k tomu, že platné předpisy nedovolují zjišťovat příslušnost důstojníků k politickým stranám.“

Působení příslušníků OBZ bylo projednáváno téměř na každém jednání branného výboru PNS a později ÚNS. Poslanci národně socialistické a lidové strany poukazovali na negativní činnost příslušníků OBZ v armádě. Na konkrétních příkladech ukazovali, že dochází z jejich strany k prosazování politických zájmů KSČ, že příslušníci OBZ místo ochrany armády provádějí špiclování mezi důstojníky, pátrají po jejich stranické příslušnosti, politickém přesvědčení a fakticky uskutečňují politický teror. Uváděli i příklady fyzického násilí proti zadrženým důstojníkům a vojákům. Poslanec národně socialistické strany kpt. A. Bartoš dokonce prohlásil, že se zadržovanými je ze strany příslušníků OBZ zacházeno jako na gestapu. Z těchto důvodů se také z OBZ postupně stala pro většinu řadových důstojníků, rotmistrů a vojáků obávaná instituce, jejíž působení bylo zahaleno rouškou tajemství.

Souhrnné zprávy o armádě, které zpracovávalo 5. oddělení HŠ a které byly předkládány prezidentovi a ministři národní obrany, svědčí o tom, že OBZ mělo podrobné informace o dění v armádě, o postojích a názorech důstojníků a rotmistrů, ale také o generálech a důstojnících zařazených na důležitých místech v armádě. Zároveň je velmi pravděpodobné, že ne všechny informace a údaje, které měli příslušníci OBZ k dispozici, byly ve zprávách zahrnuty.

OBZ mělo ve spolupráci s ministerstvem vnitra řadu možností jak ovlivnit poměr sil v armádě ve prospěch KSČ v celém období let 1945 - 1948. Prostřednictvím OBZ a ministerstva vnitra, v jejichž čele stáli komunisté B. Reicin a V. Nosek, mělo vedení KSČ neustále podrobné informace o situaci, poměru sil, náladách a postojích důstojníků a vojáků

i další potřebné informace. KSČ získala rozhodující vliv také ve zpravodajských službách ministerstev obrany, vnitra, zahraničních věcí a ministerstva informací.

Rozhodujícím informačním zdrojem pro vedení KSČ v letech 1945 - 1948 se tak staly zpravodajské a bezpečnostní složky jak ministerstva vnitra, tak i vojenské. Jimi získané informace se nesoustřeďovaly v centrále podléhající vládě nebo prezidentovi, ale na ÚV KSČ. A to především na evidenčním oddělení a v bezpečnostní komisi.

Je třeba si uvědomit, že B. Reicin, V. Nosek i náčelník hlavní správy výchovy a osvěty J. Procházka byli členy branné komise ÚV KSČ. To znamená, že uvedení funkcionáři plnili vzhledem k ÚV KSČ nejen úlohu rozhodujících informačních zdrojů, ale také vypracovávali linii působení KSČ v armádě. Navíc byli vedením KSČ pověřováni plněním konkrétních úkolů ve prospěch této strany přímo v armádě. Mnohdy bylo splnění těchto úkolů v rozporu s plněním jejich služebních povinností nebo dodržování zásad ochrany utajovaných skutečností. V mnohých případech by se dalo charakterizovat i jako zneužití úřední moci. Tvrdá stranická disciplína stála u nich výše než důsledné plnění funkčních povinností podle stávajících vojenských řádů a předpisů.

OBZ ve spolupráci s Stb, osvětovými důstojníky a za pomoci důstojníků a vojáků - členů KSČ mohlo podle předem připraveného plánu „spolehlivě“ eliminovat v armádě ty vojáky a důstojníky, kteří by se mohli postavit proti převzetí moci KSČ. V armádě byly připravovány i vybrané vojenské jednotky pod vedením komunistů, s jejichž použitím vedení KSČ počítalo. Např. k zásahu v Praze byly připravovány tankové jednotky z Milovic, Žatce a škola osvětových důstojníků v Praze, ale i další vojenské jednotky v jiných posádkách.

V době politické krize v Československu na přelomu let 1947 - 48 byla v armádě realizována také plánovaná opatření, v důsledku nichž byla převážná část rozhodujících funkcionářů armády, jako byli velitelé vojenských oblastí, některých armádních sborů a divizí, mimo svá velitelství. V Praze se od 3. 12. 1947 do 28. 2. 1948 konal kurz pro vyšší velitele, jehož cílem bylo podle oficiálních dokumentů seznámit frekventanty se sovětskou vojenskou doktrínou, aplikovanou na konci války. Shodou okolností *to fakticky znamenalo, že uvedení velitelé se nacházeli na jednom místě v Praze, což vytvářelo příznivé podmínky k tomu, aby mohli být v krajním případě i internováni a nemohli rozhodovat o použití útvarů a jednotek jimž veleli.*

Začátkem září 1947 bylo odhaleno tzv. protistátní spiknutí na Slovensku. V mnohých soudobých publikacích je odhalení tohoto spiknutí považováno jednoznačně za provokaci Stb a obranného zpravodajství. Z dokumentů, které předložil gen. M. Ferjenčík - slovenský pověřenec vnitra na zasedání bezpečnostního výboru parlamentu dne 29. září 1947 a 29. ledna 1948 vyplývá, že ze strany značné části důstojníků a vojáků zatčených v tomto případě šlo skutečně o prokázanou trestnou činnost. Otázkou však zůstává, jak velké nebezpečí pro stávající vývoj ve státě tato činnost znamenala a jaké byly praktické důsledky jejího odhalení pro změnu poměru politických sil na Slovensku, včetně armády?

Pravdou je, že ze strany komunistů došlo ke značnému zveličení celého případu. Důsledky se promítly také v řadách důstojnického sboru na Slovensku. Na základě rozhodnutí vlády republiky z 18. listopadu 1947 byl z funkce předsedy přijímací komise MNO pro přijímání důstojníků slovenské národnosti odvolán gen. J. M. Kristín. Gen. L. Svoboda nařídil *znovuprověření části slovenských důstojníků.* Údaje o jejich počtu se různí, ale pohyboval se mezi číslem 150 až 300 osob. Většina z nich do armády nebyla přijata. Z armády byli odstraněni nejen důstojníci souzení za účast ve spiknutí, ale i celá řada dalších. Tímto způso-

bem došlo k eliminování a zastrašení té části důstojnického sboru na Slovensku, která dávala otevřeně najevo svůj nesouhlas se stávajícím vývojem v armádě a ve společnosti.

V době kdy postupně doznívaly ohlasy kolem tzv. spiknutí na Slovensku byla „odhalena“ špiónážní síť v Mostu a severovýchodních Čechách. I na věrohodnost údajů o této špiónážní aféře existují rozporné názory. Také do těchto případů bylo zapleteno několik důstojníků, většinou bývalých příslušníků 1. čs. armádního sboru v SSSR, pocházejících z Podkarpatské Rusi. Jestliže se tvrdým zásahem proti důstojníkům zapleteným jakýmkoliv způsobem do tzv. spiknutí na Slovensku podařilo zastrašit značnou část důstojníků jednotek dislokovaných na Slovensku, potom kampaň vyvolaná kolem mosteckého případu sledovala zřejmě stejný cíl vůči důstojníkům v Čechách a na Moravě.

Výše uvedené skutečnosti potvrzují, že situace a poměr sil v armádě i možnosti jimiž disponovalo vedení KSČ v předvečer únorových událostí vytvářely krajně nepříznivé podmínky pro možné využití armády ve prospěch demokratických sil, při řešení vládní krize. Navíc se domnívám, že ani sám prezident E. Beneš nebyl nakloněn myšlence použití armády.

Prezident E. Beneš je znám jako politik mnohdy až úzkostlivě dodržující ústavní a zákonný postup při rozhodování o důležitých otázkách života společnosti. Jeho vnitřní přesvědčení o nutnosti respektování ústavy a platných zákonů jej vedly k rozhodnutím, která prakticky v únoru 1948 učinil. Vycházel přitom z analýzy stávající situace a informací o poměru sil v Bezpečnosti, v armádě, i ze znalosti záměrů KSČ, směřujících k uchopení politické moci za každou cenu.

Při rozhovorech s gen. F. Moravcem se prezident E. Beneš zmínil o možném použití armády k udržení pořádku. Co však představovalo možné použití armády k „udržení pořádku“? Za jistých okolností to mohlo znamenat i její použití ve prospěch KSČ. Např. kdyby došlo k otevřenému vystoupení demokratických politických sil proti rozhodnutí prezidenta o přijetí demise ministrů a jmenování nové vlády a následně ke střetům s přívrženci KSČ.

V rozhodnutích prezidenta se projevovala i obava z možnosti vzniku občanské války, kterou nechtěl za žádných okolností připustit. Při jiných rozhovorech s gen. F. Moravcem v únoru roku 1948 vyjádřil názor, že se musí stůj co stůj vystříhat vydávání jakýchkoliv rozkazů, jež by vedly ke krveprolití a občanské válce. Navíc ani v průběhu vládní krize nenastala situace, která by umožnila vrchnímu veliteli obranných sil *podle ústavy a zákona použít armádu na ochranu ústavního zřízení. Tato eventualita přicházela v úvahu pouze v případě pokusu komunistické strany o převzetí moci ozbrojenou cestou*. I když je známo, že vedení KSČ nevylučovalo ani tuto možnost, k její praktické realizaci nedošlo.

Prezident E. Beneš si byl vědom také možných následků, vyplývajících s podpory komunistů Sovětským svazem. Vnitropolitické i mezinárodní souvislosti vývoje situace v únoru 1948 vyznívaly v neprospěch demokratických sil. Demokratické politické strany nebyly schopny odolávat ofenzivě komunistické strany, směřující k uchopení moci. Celkový vývoj v průběhu vnitropolitické krize na počátku roku 1948 výstižně charakterizoval tehdejší ministr zahraničních věcí J. Masaryk, když řekl: „Takhle demokracii nezachráníme. Dali jsme jim příliš velký náskok. (KSČ - pozn. aut.). Jak chcete zastavit parní válec, který zezadu tlačí ruský tank?“

Existovalo mnoho důvodů politických, proč E. Beneš zřejmě ani vážně neuvažoval o použití armády. Také z hlediska vojenského bylo její použití k zabránění převzetí moci komunistickou stranou nereálné.

K použití armády bylo třeba souhlasu ministra národní obrany. S velkou mírou pravděpodobnosti se lze domnívat, že by se gen. L. Svoboda postavil proti. O tom svědčí i jeho postoje, vyjadřované při různých příležitostech v průběhu únorových událostí. I v případě, že by prezident vydal rozkaz bez vědomí ministra národní obrany *měli komunisté dostatek možností a prostředků, jak zabránit jeho realizaci.*

Především měli v rukou rozhodující funkce v armádě. Z nich je možno uvést např. prvního podnáčelníka hlavního štábu, náčelníky obranného zpravodajství a hlavní správy výchovy a osvěty. Dále funkce velitelů - tankového vojska, dělostřelectva, letectva, ženijního vojska i funkce velitelů dvou vojenských oblastí, tří armádních sborů a čtyř divizí.

Informace, které mělo k dispozici vedení KSČ, umožňovaly provést v případě nutnosti potřebná opatření. Obranné zpravodajství ve spolupráci s Bezpečností a za pomoci důstojníků a vojáků - členů KSČ nebo s nimi sympatizujících - mohlo eliminovat v armádě ty důstojníky, kteří byli připraveni splnit eventuální rozkaz prezidenta. V neposlední řadě tu byla také reálná možnost vojenské „pomoci“ ze strany SSSR.

Na závěr malé zamyšlení. Je zajímavé, že ani jeden z autorů, kteří vyslovili názor, že v únoru 1948 měla být použita armáda na obranu demokracie, se nezamýšlí nad otázkou proti komu a jakým způsobem měla být armáda použita? K rozeznání parlamentu, k vyhnání komunistů z vlády, k rozhánění statisíců demonstrujících či účastníků generální stávky, nebo proti Bezpečnosti, kterou měli v rukou komunisté? Možné by bylo i nastolení vojenské diktatury. Byl by však tento postup demokratický, když většina obyvatelstva prokazatelně podporovala KSČ? Jakým způsobem by bylo možno přesvědčit statisíce lidí o tom, že byli oklamáni komunisty? K tomuto poznání vedla až dlouhá cesta trvající více než čtyři desítky let.

Plukovník Ing. František Valach, CSc.

Velitelství ozbrojených sil USA v Evropě - USEUCOM

(United States European Command)

Na základě ujednání nejvyšších představitelů Velitelství ozbrojených sil USA v Evropě a Generálního štábu AČR se uskutečnila v historii vůbec první stáž důstojníků Armády ČR, plk. Ing. Františka Valacha, CSc., z Odboru strategického plánování GŠ a mjr. Ing. Dalibora Škovronka z Odboru automatizace a informatizace GŠ, v hlavním stanu ozbrojených sil Spojených států v Evropě - USEUCOM. Podle sdělení vrcholového managementu tohoto štábu, Česká republika je opravdu první zemí bývalého východního bloku, která takovou významnou aktivitu mohla realizovat. Stáž proběhla s cílem získat celkový přehled o štábní struktuře USEUCOM, seznámit se se štábní architekturou J1 až J6, a v hlavních rysech se i obeznámit s posláním, funkcí a činností těchto struktur.

Z pohledu důstojníka Armády ČR byly zajímavé poznatky získané o problematice mezištábní koordinace a vazbách, plánovacích a informačních procesech a procedurách USEUCOM. V průběhu stáže byla objasněna řada otázek strategického plánování a operačních procesů, zejména metody, postupy plánování a operační dokumenty USEUCOM. Pozornost byla věnována i orgánům USEUCOM, jež se zabývají problematikou systému C⁴I - se zaměřením na posláním a funkční působnost direktoriátu J6. Bylo umožněno seznámení s automatizací a informatizací štábních procesů a celkovým posláním direktoriátu pracovních sil a personálního managementu J1.

Poslání a funkce USEUCOM

◆ Závazky k NATO

Hlavní poslání Velitelství ozbrojených sil USA v Evropě - USEUCOM spočívá v podpoře NATO, zabezpečení bojové připravenosti sil k prosazení závazků Spojených států v rámci aliance NATO.

◆ Zvyšování připravenosti ozbrojených sil

Rozsáhlý a pravidelný výcvik, příprava štábů a vojsk je vedena k zajištění bojové připravenosti.

◆ *Krizový management*

Přestože v USEUCOM má plánování pro případ konfliktu v rámci NATO prioritu, pozornost se také věnuje eventuálnímu (variantnímu) jednostrannému i mnohostrannému plánování. Obsahuje zabezpečení sjednocení velení silám a řadu jiných opatření, od humanitární pomoci k podpoře zásobování spojeneckých vlád.

◆ *Opatření úkolů bezpečnosti*

Cílem účasti na bezpečnosti je pomoc spojeneckým státům v podpoře jejich zřízení, k odražení případné agrese, a tím přispět ke kolektivní bezpečnosti. Zahnuje to i zahraniční vojenský export, úvěry a udělování pomoci v rámci výcvikových programů, vybavení výstrojí, výzbrojí a jiné příspěvky pro podporu spojenců a spřátelených zemí v oblasti závazků USEUCOM.

◆ *Zpravodajské aktivity*

Hlavní stan odpovídá za koordinaci širokého pole průzkumných činností. Soustředování a analyzování situací se zejména provádí se zaměřením na přípravu rozhodnutí. Velení udržuje přesný obraz o oblasti odpovědnosti. Obstarává i podporu pro Sbor náčelníků štábů (*Joint Chiefs of Staff-JCS*) a služby Spojeneckému velení v Evropě (*Allied Command Europe-ACE*).

◆ *Humanitární pomoc*

Na základě vyžádání USEUCOM zabezpečuje i humanitární pomoc v případě přírodních katastrof nebo krizí.

Na velitelství USEUCOM je nyní přibližně 1200 mužů a žen, 495 tvoří pozemní síly, 475 vzdušné síly a 38 námořníci. Z toho je 365 občanských pracovníků ze Spojených států.

Z historie USEUCOM

Každá společenská, vojensky či jinak orientovaná činnost, systém nebo proces má svoji minulost, historii. Samozřejmě to platí také o štábu USEUCOM. Jeho původ se datuje od prvních dnů NATO kdy k 1. srpnu 1952 Sbor náčelníků štábů vytvořil Velitelství ozbrojených sil USA v Evropě (*USEUCOM*). Jeho vznik tehdy usnadnily již uzavřené smluvní závazky NATO. Vlastní závazek k NATO zajišťovaly bojové síly Spojených států pro obranu Evropy, které byly vyčleněny pod velitele operačního velení NATO v době války.

Smyslem vytvoření nadřízeného stupně velení - Velitelství ozbrojených sil USA v Evropě - bylo tehdy (a je i nyní) zformování ústředního bodu pro řízení, koordinaci a usnadnění americké podpory NATO, zejména usnadnění práce vrchnímu veliteli, který je velitelem jak amerických vojsk, tak i spojeneckých vojsk NATO - viz schéma 1.

Vrchním velitelem spojeneckých ozbrojených sil NATO v Evropě (*Supreme Allied Commander Europe - SACEUR*) je od samého vzniku NATO trvale americký generál, určený na dobu několika let. Je to nejvyšší vojenský funkcionář NATO v Evropě, disponující rozsáhlými pravomocemi vůči všem národním ozbrojeným silám vyčleněným pod spojenecké velení v míru i ve válce. Protože dvojčinný úkol vrchnímu veliteli spotřebovává mnoho času, zejména na velitelství NATO, delegoval svému zástupci (viz schéma 1 a 2) širokou pravomoc v oblasti řízení, vedení, správy a kontroly štábu USEUCOM. Vytvoření

tohoto velitelství dalo vrchnímu veliteli kromě centralizovaného velení i celkové zabezpečení řízení administrativy a logistickou podporu při jeho činnosti v Evropě.

Po komplikované situaci v 60. letech se velitelství USEUCOM přestěhovalo 14. března 1967 do nynějšího prostoru poblíž Stuttgartu, kde se uskutečnila zmíněná stáž důstojníků Armády ČR.

Průběh stáže

Stáž na Velitelství ozbrojených sil USA v Evropě probíhala formou přednášek, ukázek, brífinků a diskusí v jednotlivých direktoriátech (J1, J3, J5 a J6) a na dalších pracovištích USEUCOM, a taktéž s představiteli některých velitelství druhů ozbrojených sil USA v Evropě, podřízených USEUCOM.

Standardizovaný systém organizačních struktur štábu USEUCOM má přesně definované funkční působnosti a součinnostní vazby mezi direktoriáty J1 až J6 - viz schéma 2. Tento

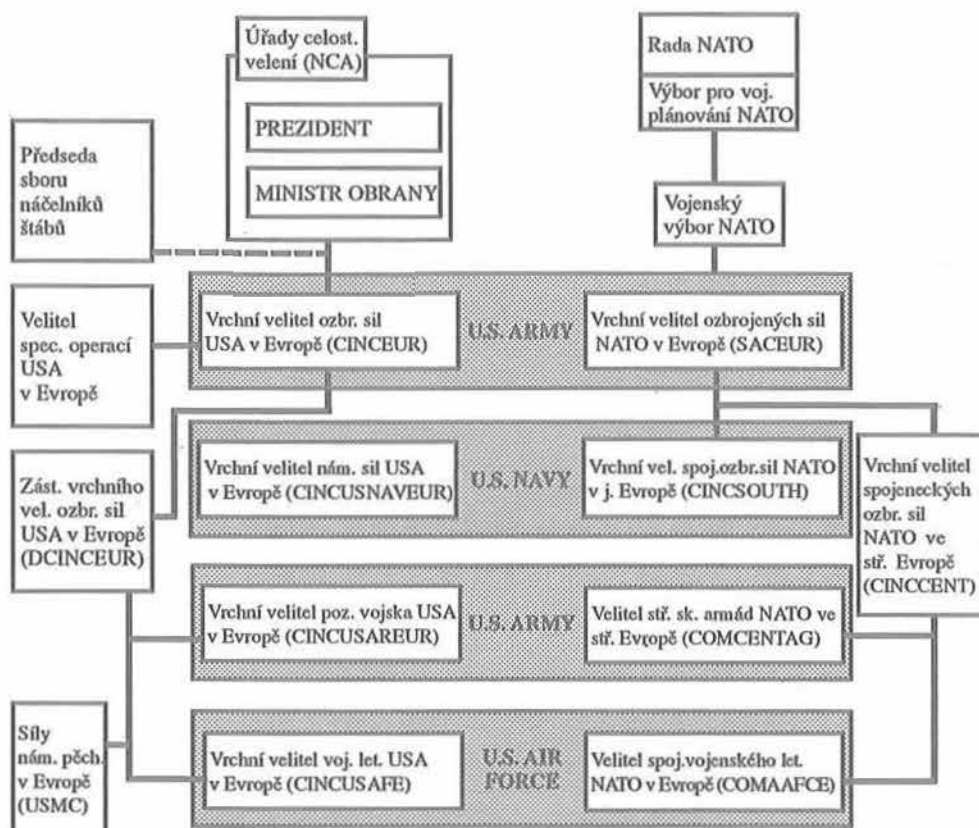

Schéma 1: Vztahy velení: U.S. European Command

systém je uplatňován i v ostatních štábech velitelství ozbrojených sil USA (nejenom v USEUCOM) a v praxi se plně osvědčuje.

Základním a rozhodujícím dokumentem pro práci USEUCOM je strategie USEUCOM (*USEUCOM Strategy of Engagement and Preparedness*). Tvůrcem tohoto dokumentu je direktoriát strategického plánování a politiky J5.

● *Úkoly a činnost direktoriátu J5*

Direktoriát J5 plní úkoly vyplývající z procesů strategického plánování v oblasti působnosti USEUCOM (Evropa, část Afriky), zejména připravuje strategii USEUCOM.

Nezastupitelné místo direktoriátu J5 vyplývá z jeho rozhodující úlohy při tvorbě ideových záměrů k rozpracování hlavních úkolů štábu USEUCOM. Vlastní realizace (plánování, provedení a zabezpečení operace) je pak hlavní funkční náplní direktoriátu J3 v součinnosti s ostatními direktoriáty štábu a podřízenými velitelstvími.

Vlastní strategie USEUCOM byla připravována na základě platné Národní bezpečnostní strategie USA (- *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*) a Národní vojenské strategie USA (- *National Military Strategy of the United States of America - A Strategy of Flexible and Selective Engagement*).

Direktoriát J5 se zúčastňuje plánovacího procesu USEUCOM tím způsobem, že na základě cílů, jež jsou vytyčeny ve strategii USEUCOM, stanoví politicko-vojenskou ideu (bázi) kampaní. Na tomto základním pojetí je pak orgány J5 budován Plánovací systém regionální bezpečnosti - *Theater Security Planning System (TSPS)*.

V rámci direktoriátu J5 divizi J5-J (*Joint Contact Team Program Office*) je zabezpečována a řízena oblast programu Mil-to-Mil, kde bylo centrum pobytu důstojníků Armády ČR. V současnosti je v rámci tohoto programu pozitivně hodnocen přístup a postup AČR.

Na základě připomínek představitelů J5-J by bylo patrně vhodné v budoucnosti vyvinout větší aktivitu a lépe definovat zájmové oblasti Armády ČR, což by zřejmě vyžadovalo aktivnější zapojení inspektorátů a odborů GŠ.

V rámci programu IMET, který je řízen direktoriátem J4, se podle tamních názorů nabízí větší příležitosti pro iniciativnější zapojení Armády ČR podle jejích potřeb do nabízených kurzů, škol a jiných vzdělávacích aktivit v rámci IMET.

● *Úkoly a činnost direktoriátu J3, centrum velení a cvičení v rámci programu Partnerství pro mír (PfP)*

Direktoriát J3 je garantem přípravy a realizace operačního plánování (v době míru - cvičení a simulace, v době krizí a konfliktů - války). J3 je koncepčním a zároveň výkonným orgánem, který pracuje v úzké součinnosti se všemi direktoriáty USEUCOM (J1 až J6).

Pro vyhodnocování situací, přípravu operací, řízení a velení je vybudováno centrum velení - *Command Center (CC)*, které spadá do působnosti direktoriátu J3. Toto pracoviště s vysokou technickou úrovní je plně komputelizováno, uplatňují se zde prostředky velkoplošného zobrazování situací, CC je základním střediskem pro soustředování výstupů z ostatních systémů (center):

* JRC - taktický a strategický průzkum;

* JLOC - logistické operační centrum;

* JOPES - zpravodajský operační systém;

* EAC - systém sledování a práce s jadernými zbraněmi;

- * *I and W* - zpravodajská služba, signalizace a varovné systémy;
- * *Joint Staff* - národní velicí centrum v Pentagonu;
- * *CAT* - krizový akční tým;
- * velicí centra jednotlivých velitelských druhů ozbrojených sil USA v Evropě;
- * *JTF* - spojená bojová uskupení.

Command Center je přímo propojeno komunikačními prostředky s *CINC* (vrchní velitel USEUCOM), *DCINC* (zástupce vrchního velitele USEUCOM) a *C/S* (náčelníkem štábu USEUCOM).

Součástí organizační struktury J3 je i operační systémové oddělení J31, které využívá při přípravě operací a zpracovávání operačních plánů kromě centra velení následující systémy:

- *JDES (Joint Deployment and Execution Systems)*
- *TRS (Theater Readiness Systems)*
- *GCCS (Ground Command and Control System)*.

J31 úzce spolupracuje při obsluze, údržbě a zabezpečení těchto systémů s direktoriátem J6 a DISA.

Byl proveden přehled a seznámení s některými skutečnostmi z oblasti cvičení v rámci PpP, pplk. armády USA Hamiltonem, jenž je zodpovědným pracovníkem J3 pro přípravu a zabezpečení cvičení v rámci PpP. Pozitivně byl hodnocen přístup a postup Armády ČR v této oblasti s tím, že je nutno v následujícím období položit větší důraz na přípravu individuálního programu Partnerství pro mír. Tento program je nejdůležitějším dokumentem v rámci konkrétní spolupráce v PpP.

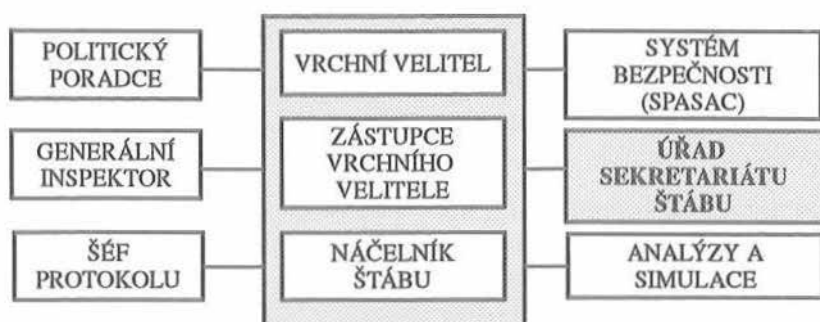
● *Úkoly a činnost direktoriátu J6*

Direktoriát J6 sehrává hlavní roli v zabezpečení komunikační a informační infrastruktury a C⁴ systémů USEUCOM a úzce spolupracuje v této oblasti na přípravě operačních plánů s J3 USEUCOM. J6 odpovídá *CINC* (vrchnímu veliteli USEUCOM) za komunikační a informační systémy a nasazení těchto prostředků při cvičeních a operacích v míru a za války.

Nejvyšší představitelé USEUCOM věnují této problematice značnou pozornost vzhledem k tomu, že se podle jejich názorů jedná o rozhodující otázky zachování akceschopnosti armády v současnosti a nejbližší budoucnosti. Moderní C⁴ systémy přinášejí nejenom komunikační kapacity, ale především komputizaci a automatizaci činností štábů, jakož i řízení a velení vojskům. V diskusích bylo konstatováno, že nejmodernější systémy se v praxi plně osvědčily v průběhu operace Pouštní bouře (Desert Storm).

Jednotlivé direktoriáty USEUCOM jsou provázány počítačovými sítěmi a veškeré koncepční, operační i operativní činnosti jsou realizovány na základě automatizovaného počítačového zpracování dat s využitím formalizovaných dokumentů. Existuje zde množství informačních a řídicích systémů, které jsou napojeny na velicí centra jednotlivých druhů vojsk a služeb USEUCOM.

Direktoriát J6 je také zásobárnou, která dodává do ostatních součástí štábu vysoce kvalifikované odborníky pro obsluhu výpočetní a jiné komunikační techniky. Například u direktoriátu J3 pracuje v organizační struktuře 10 % lidí, kteří byli původně dle vlastní odbornosti zařazeni v direktoriátu J6.

DIREKTORIÁT:

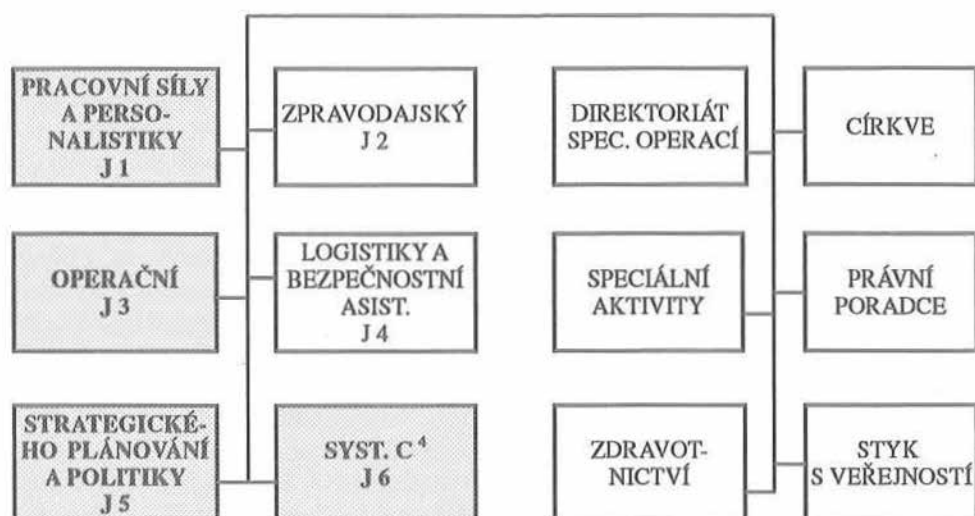

Schéma 2: Hlavní stan Spojených států pro evropské velení

● Úkoly a činnost direktoriátu J1

Direktoriát J1 plní úkoly v oblasti komplexního zabezpečení a plánování personální práce v oblasti působnosti USEUCOM na základě strategie USEUCOM.

V ozbrojených silách USA existuje komplexní systém řízení personální a kariérní oblasti, který je plně automatizován s uplatněním výpočetní techniky. Základem systémové personální práce je každoroční komplexní hodnocení příslušníků armády (zpracovává velitel, náčelník) na příslušném formuláři. Tyto podklady jsou pak zaznamenávány do centrální databáze a personální manažeři pak z těchto informací čerpají při rozhodování o kariéře příslušníka armády - povyšování, umístění na funkci, umisťování a uplatňování lidí v armádě. Příslušná velitelství (velitelé) pouze zasílají své požadavky na obsazení funkcí v jejich působnosti.

Direktoriát J1 se nestará pouze o vojenskou část personální práce, ale řeší i otázky komplexního všestranného zabezpečení (ekonomické zabezpečení jak vojáků, tak i jejich rodinných příslušníků).

Existuje zde komplexní systém vzdělávání, který zabezpečuje dle potřeb armády komplexní přípravu lidí na civilních a vojenských školách. S tímto systémem je spjat i kariérní řád a systém kontraktační (financování vzdělání je úzce svázáno s určitým závazkem služby v armádě).

● *Úřad sekretariátu štábu USEUCOM, jeho informační a administrativní zabezpečení*

Úřad sekretariátu štábu USEUCOM podporuje každodenní činnost vrchního velitele USEUCOM, zástupce vrchního velitele USEUCOM a náčelníka štábu USEUCOM. Pracoviště připravuje kalendářní plán velitelství a štábu USEUCOM a provádí sladování a kooperaci programů činnosti nejvyšších představitelů a náčelníků direktoriátů USEUCOM.

Veškeré administrativní, koncepční i operační činnosti štábu USEUCOM jsou realizovány s využitím formalizovaných dokumentů na základě automatizovaného počítačového zpracování dat.

Spisová (utajovaná i neutajovaná) a poštovní služba štábu USEUCOM je z větší části automatizovaná (s uplatněním elektronické pošty a počítačového přenosu zpráv a informací) a jen částečně se realizuje mechanickou (papírovou) formou. Základní principy práce spisové a poštovní služby jsou analogické s AČR.

Stáž byla pro důstojníky Armády ČR prospěšná. Splnila stanovené cíle a účely z hlediska získání celkového přehledu o architektuře (J1 až J6) a činnosti štábu USEUCOM. Získané poznatky ukazují možné směry, které jsou pro moderní armádu a její budoucnost významné. Důležité jsou především informace a poznatky z oblasti vojenské strategie USEUCOM a operačního plánování, jakož i podklady k informačnímu, komunikačnímu a administrativnímu zabezpečení práce štábů.

Základním a rozhodujícím dokumentem pro práci USEUCOM je strategie USEUCOM, kterou připravil direktoriát strategického plánování J5 na základě nové Národní bezpečnostní strategie USA a Národní vojenské strategie USA. Rozhodující místo ve strategii pro USEUCOM mají cíle, které jsou vytyčeny pro celou zájmovou oblast, za kterou tento štáb nese v Evropě odpovědnost. Nezastupitelné místo direktoriátu J5 vyplývá z jeho rozhodující úlohy při tvorbě ideových záměrů k rozpracování hlavních úkolů štábu USEUCOM. Vlastní realizace (plánování, provedení a zabezpečení operace) pak spadá do kompetencí direktoriátu J3 v součinnosti s ostatními direktoriáty štábu a podřízenými velitelstvími.

Většina činností štábu USEUCOM je plně komputelizována a je zabezpečena zcela automatizovaným přenosem a zpracováním formalizovaných zpráv a dokumentů. Rozhodující úlohu v této oblasti sehrává direktoriát J6. Moderní systémy velení a řízení (C⁴I systémy) se plně uplatňují jak v práci štábu a podřízených velitelství USEUCOM, tak i v plánovacích procesech (strategického i operačního charakteru) a v činnosti vojsk.

Stáž ukázala, že uplatněná metoda získávání teoretických a praktických poznatků formou přímé účasti ve štábu ozbrojených sil USA se osvědčila a lze ji doporučit i v příštím období v rámci programu Mil-to-Mil. Následující stáže by bylo účelné zaměřit již na konkrétní oblasti s reálně definovanými úkoly podle potřeb Armády ČR s úzkou specializací po odborné linii.

Systémy pro podporu výcviku jednotek armády USA v SRN

V rámci programu Mil-to-Mil byla pozvána skupina sedmi důstojníků AČR do 7. výcvikového střediska pozemních sil americké armády, které je dislokováno v Grafenwoehr v SRN. Grafenwoehr je vojenský výcvikový prostor tankových a mechanizovaných jednotek. Jednalo se o jednodenní pracovní návštěvu, cesta i pobyt byly hrazeny hostitelskou stranou. Ve skupině byli dva důstojníci z VTCI GŠ, dva z VA Brno a po jednom z oddělení automatizace a informatizace GŠ, z Ústavu obranných studií a ze Sekce zahraničních vztahů AČR.

Cílem návštěvy bylo seznámení s využitím výpočetní techniky a simulátorů pro podporu výcviku jednotek pozemních sil USA, dislokovaných v SRN.

Program návštěvy zahrnoval přednášku o cílech a organizaci výcviku jednotek armády USA, seznámení s počítačovým modelem boje BBS (*Brigade/Battalion Simulation*) a ukázkou výcvikového systému SIMNET (*Simulator Network*) pro podporu výcviku jednotek s použitím simulátorů.

Cíle a organizace výcviku

Vzhledem ke změnám politické situace v Evropě došlo i v armádě USA k určitým změnám. Snížil se rozpočet na armádu (nelze ovšem srovnávat s AČR) a následně došlo ke snižování jejího početního stavu, zmenšení výcvikových prostorů a k omezení polního výcviku. Aby byla za těchto podmínek zachována kvalita přípravy vojsk, je věnována zvýšená pozornost výcviku s podporou modelů boje a simulátorů.

Cíle výcviku jednotek jsou v souladu se stanovenou doktrínou a předpokládanými úkoly jednotek USA v Evropě. Priority výcviku jsou následující:

- výcvik jednotek v bojové činnosti,
- zabezpečení mírových operací,
- výcvik velitelů a štábů,
- opravy a údržba techniky,
- výcvik jednotlivců.

Výcvik jednotek v SRN se uskutečňuje ve třech vojenských výcvikových prostorech. Výcvikový prostor *Hohenfels* slouží pro polní výcvik tankových a mechanizovaných jednotek s bojovou technikou a je zaměřen na bojovou součinnost a pohyb jednotek. Ve výcvikovém prostoru *Grafenwoehr* je jednak střelnice pro ostré střelby ze všech pěchotních zbraní, tanků, BVP, dělostřelectva a dále pro střelbu z vrtulníků a bitevních letadel na pozemní cíle, jednak výcvikové středisko pozemních sil s využitím počítačů a simulátorů. Výcvikový prostor *Wildflecken* slouží pro výcvik pěších jednotek, ženistů a jednotek podpory boje.

Schéma forem výcviku, jeho organizace a zabezpečení ve výcvikovém prostoru Grafenwoehr je uvedeno na obr. 1.

Základní výcvik		Výcvik čel	Manévr. součinnost	Činnost štábu	
jednotlivec	osádka	četa	rota	prapor	brigáda
Výcviková střediska			Počítačové modely		
Simulátory					

Obr. 1: Organizace výcviku

Simulační model boje

Model boje BBS je detailní simulační model druhé generace pro výcvik velitelů a štábů na úrovni brigády a praporu. Skládá se z řídicího počítače *DEC 3100*, který slouží jako počítač velitele, a šestnácti pracovišť, vybavených počítači PC. Jedno pracoviště může řídit až 20 bojových prostředků. Dva počítače jsou určeny pro simulování aktivit protivníka, zbylých 14 pro simulaci vlastních jednotek.

Jako mapový podklad slouží třírozměrná digitální mapa území. Bojová situace je zobrazována na obrazovkách počítačů nad digitální mapou ve formě taktických značek a symbolů. Řídicí počítač velitele umožňuje zobrazení celkové situace, na ostatních pracovištích je zobrazován pouze přidělený úsek bojiště.

K vytváření průběhu boje blízkého realitě slouží moduly, které zabezpečují výpočty:

- aktuálních souřadnic bojových prostředků,
- pohybu bojových prostředků,
- působení zbraní přímé střelby,
- působení zbraní nepřímé střelby,
- zásobování municí,
- vlivů minových polí a ženijních úprav terénu,
- přírodních katastrof a evakuace prostorů.

Výcvikový prostor *Hohenfels* je kapacitně určen pro výcvik jednoho mechanizovaného nebo tankového praporu. Pro výcvik větších celků je použito spojení výcvikového prostoru **Hohenfels s modelem BBS**. Pohyb bojových prostředků praporu ve výcvikovém prostoru je sledován pomocí družicového systému (GPS) a přenášěn do počítače ve výcvikovém prostoru *Grafenwoehr*, kde probíhá cvičení druhého praporu na počítačovém modelu. Do budoucna je připravováno propojení výcvikového prostoru *Hohenfels*, modelu *BBS* a systému *SIMNET*, tak aby bylo možno provádět výcvik v rámci brigády.

Výcvikový systém SIMNET

Systém SIMNET je určen pro podporu výcviku tankových a mechanizovaných jednotek od organizační úrovně osádek bojových vozidel až po úroveň praporu. Systém umožňuje interaktivní výcvik v reálném čase a dovoluje rozvíjet schopnosti osádek, podporuje získá-

vání návyků řešení týmové práce (od osádek až po prapor) a dovednosti ve velení, řízení, spojení a pohybu. Zároveň integruje funkce boje a jeho podpory.

SIMNET pracuje s třírozměrnou digitální mapou území o maximální ploše 80 x 70 km (v *Grafenwoehr* je zachycena plocha 65 x 55 km). Zobrazování bojové situace je jednak na mapě terénu pomocí značek a symbolů, jednak ve virtuální realitě. Ve druhém případě je terén zobrazován včetně porostů, vodních toků a silnic, bojové prostředky jsou zobrazovány siluetami.

Hlavní části systému *SIMNET* jsou:

- ▲ simulátory tanku M1 Abrams (simulátor řidiče, střelce a nabíječe);
- ▲ simulátory bojových vozidel pěchoty M2/3 Bradley (simulátor řidiče a střelce);
- ▲ velitelské stanoviště, které zabezpečuje řízení paleb dělostřelectva, řízení letecké podpory a určování cílů, dále kladení minových polí a vytváření průchodů;
- ▲ pracoviště logistiky, zajišťující doplňování paliva, munice a organizaci oprav poškozených prostředků;
- ▲ počítač se systémem řízení sil a prostředků, s bankami dat digitálního modelu území a bojových prostředků vlastních i protivníka;
- ▲ velkoplošná obrazovka pro sledování bojové situace na digitální mapě terénu;
- ▲ tři obrazovky pro zobrazení bojové situace ve virtuální realitě;
- ▲ video pro záznam a reprodukci průběhu cvičení.

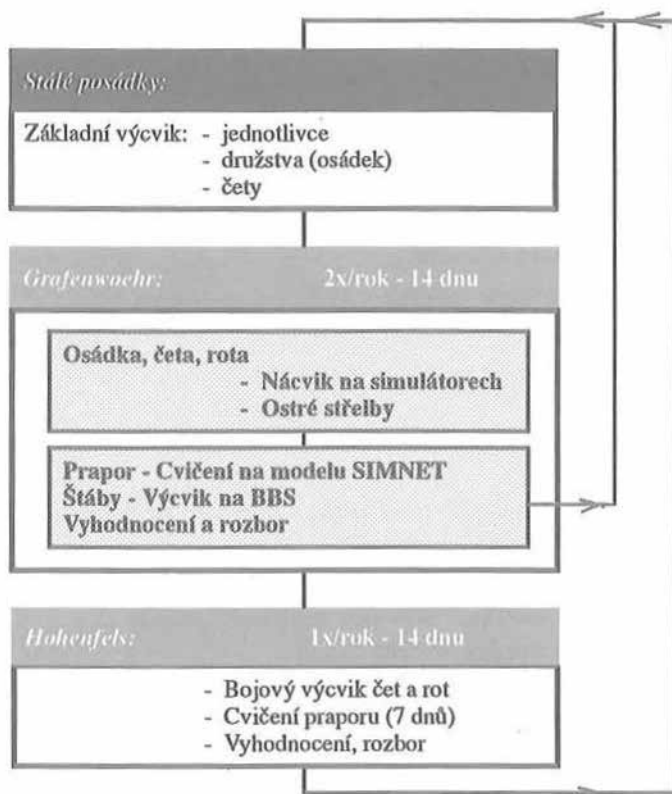
Systém zajišťuje interakci mezi simulátory bojových vozidel, počítačovými moduly systémů přímé podpory boje a moduly zabezpečení. Každý simulátor je samostatnou jednotkou, která je propojena pomocí sítě s řídícím počítačem, počítačem pro grafické zobrazení, zvukovým systémem, přístrojovým vybavením simulátoru (ekvivalentním s vybavením bojového prostředku) a databází terénu.

Počítač bere v úvahu pro všechny simulátory počáteční souřadnice prostředku, orientaci v terénu a počáteční zásobu munice a paliva. Osádky simulátorů plní uložené úkoly v koordinaci s ostatními účastníky pomocí rádiového spojení, které je navrženo podle zásad struktury velení skutečných jednotek. V průběhu výcviku dovoluje systém velení a řízení simulovat minometnou a dělostřeleckou podporu, úder bitevního letectva a vrtulníků, doplňování, opravy a činnost velitelského stanoviště.

Zajišťuje pomocí počítačové simulace zobrazování a pohyb bojových vozidel, letadel, vrtulníků a jednotek vlastních sil i sil protivníka. Systém vlastních sil (*SAFOR*) vytváří zobrazení tanků M1 a bojových vozidel pěchoty M2/3 pro případné doplňování vlastních jednotek a též zabezpečuje jejich pohyb. Pro doplnění scénáře boje mohou být do zobrazení přidávány vlastní tanky a BVP. Bojové prostředky protivníka a jejich pohyb jsou vytvářeny modulem *OPFOR*. Jsou modelovány podle zásad organizace, doktríny a taktiky bývalé sovětské armády. Simulují tanky T-72, BVP-2, bitevní vrtulníky Mi-24, Mi-28 a dělostřeleckou podporu.

Simulátory, podpora boje, zabezpečení služeb, *SAFOR*, *OPFOR* a ostatní systémy jsou propojeny pomocí Ethernetové sítě *LAN*.

Průběh každého cvičení je zaznamenáván pro pozdější rozbor a vyhodnocení. Přesný záznam průběhu cvičení může být přehráván a zobrazován na mapě pomocí taktických

Obr. 2: Výcvik mechanizovaných a tankových jednotek

značek i na obrazovce ve formě virtuální reality. Záznam dovoluje reprodukci cvičení od libovolně zvoleného časového okamžiku.

Modely *SIMNET* v rozdílné konfiguraci jsou ve SRN umístěny v lokalitách:

- * *Grafenwoehr* - pro výcvik praporu, s vybavením 29 simulátorů M1 Abrams a 14 simulátorů M2/3 Bradley;
- * *Friedberg* - pro výcvik roty - 9 M1, 4 M2/3;
- * *Schweinfurt* - pro výcvik roty - 4 M1, 9 M2/3.

Organizace bojového výcviku mechanizovaných a tankových jednotek je obdobná pro území USA jako pro zámoří. Základní výcvik do úrovně čety probíhá ve stálých posádkách. Pro výcvik praporů se jednotky přesouvají do výcvikových prostorů, kde probíhá nácvik střelby osádek a četa nejprve na simulátorech, následně ostré střelby na střelnici, dále výcvik součinnosti a pohybu v rotách a praporech opět na simulátorech a modelech jako příprava na polní výcvik ve výcvikovém prostoru *Hohenfels*.

Schéma výcviku mechanizovaných a tankových jednotek v SRN je uvedeno na obr. 2.

Po eskalaci konfliktu v bývalé Jugoslávii se na možné nasazení do mírových akcí v rámci jednotek OSN připravovaly i jednotky armády USA dislokované v SRN. Z toho důvodu

byla do modelu *SIMNET* uložena databáze trojrozměrné digitální mapy území Chorvatska pro nácvik pilotů a řidičů před nasazením.

SIMNET je zřejmě v současnosti jediný výcvikový prostředek umožňující interaktivní spolupráci simulátorů, modelů a výcvikového prostoru. Přitom podle ústní informace jednoho z důstojníků výcvikového střediska byla již v USA dokončena nová generace výcvikového systému, která má *SIMNET* v blízké budoucnosti nahradit. Z ostatních partnerů v NATO jedině Francie zahájila v roce 1994 budování obdobného střediska, jehož dokončení je plánováno po roce 2000. Ostatním armádám, včetně SRN, se takovýto projekt jeví finančně příliš náročný.

Za současné situace v Evropě, vzhledem ke všem limitujícím faktorům, se používání modelů boje pro výchovu a výcvik velitelů a štábů, i další využití simulátorů pro podporu výcviku osádek a malých jednotek, stává nutnou podmínkou pro přípravu vojsk. Pokud ČR usiluje o vstup do NATO, je nezbytné, aby AČR byla na úrovni jeho armád nejen ve zbraňových systémech, ale i v kvalitě výcviku a způsobech činnosti štábů. To znamená, že AČR musí být co nejdříve vybavena i moderními prostředky pro podporu výcviku a přípravy velitelského sboru simulátory a modely boje.

V oblasti simulátorů je situace značně nepříznivá. Současná generace simulátorů vyráběných na Západě má vysokou technologickou úroveň, a tomu odpovídá i jejich cena, pohybující se řádově v desítkách milionů Kč. Tvorba simulátorů v ČR, vzhledem k útlumu vojenské výroby a likvidaci vojenských výzkumných ústavů, by dovolila výrobu simulátorů, generačně odpovídajících osmdesátým létům. Přesto je možno, vzhledem k daleko nižším nákladům, brát tuto alternativu v úvahu. Například systém *SIMNET* používá simulátory starší deseti let, a přitom je kvalita výcviku podle vyjádření odborníků na velmi dobré úrovni.

Pro zavádění modelů boje a výcvikových systémů do AČR je rovněž možné zvažovat nákup v zahraničí nebo vlastní tvorbu.

Pro nákup modelů v zahraničí hovoří skutečnost, že armády vyspělých států tyto modely používají mnoho let, mají s jejich tvorbou rozsáhlé zkušenosti a je možno je získat ihned.

Proti stojí následující skutečnosti. Každý model, zvláště detailní, vyžaduje úpravy pro podmínky AČR, které si vyžadají určitý čas. Příkladem může být zaváděný model logistiky. Žádná armáda NATO nebude ochotna prodávat nejnovější produkty, proto je možno předpokládat, že můžeme získat modely starší deseti let. Žádný model není možno získat zadarmo především proto, že většina modelů je vytvářena civilními firmami. Jejich nákup je navíc zpravidla vázán na nákup počítačové sítě dané firmy.

Pro vlastní tvorbu modelů hovoří skutečnost, že některá pracoviště AČR se problematikou modelů boje zabývají několik let a mají požadované znalosti a zkušenosti. Doba vývoje modelu by byla při minimálních nákladech srovnatelná s dobou jeho úpravy při nákupu v zahraničí.

Proti stojí tyto skutečnosti. První je mimořádně slabá vybavenost pracovišť AČR výkonnou výpočetní technikou. Chybí grafické pracovní stanice pro rychlé zpracování

mapových podkladů a bojové situace, i výkonné plotry pro jejich tisk. Další je roztržštěnost výzkumných pracovišť, jejich zahlcení jinými úkoly a minimální početní stavy pracovníků.

Kromě nákupu v zahraničí nebo vlastní tvorby se ale nabízí třetí možnost. V průběhu návštěvy jsme se dozvěděli, že ve výcvikovém středisku Grafenwoehr se v letošním roce podílela na cvičení i jednotka holandské armády. Při té příležitosti byla tato možnost do budoucna neoficiálně nabídnuta i pro AČR. Vzhledem k našim skromným možnostem by využívání služeb střediska americké armády našimi jednotkami mohlo zlepšit perspektivy eventuálního vstupu ČR do NATO.

Řešení budoucího vývoje AČR, a tedy i výše uvedených problémů, je v rukou MO a GŠ. Faktor času je neúprosný. Na rychlosti rozhodování závisí, zda se bude odstup od západních armád dále prohlubovat, či nikoliv.

Použitá literatura:

- United States Army Europe, *Simulations Primer*. 7th Army Training Command, Grafenwoehr, FRG, 1993.
- USAREUR, *Battle Simulation Program*. 7th Army Training Command, Grafenwoehr, FRG, 1993.
- *Training in USAREUR*. 7th Army Training Command, Grafenwoehr, FRG, 1995.
- *USAREUR Training Overview*. 7th Army Training Command, Grafenwoehr, FRG, 1995
- *Přednášky a ukázky*. 7th Army Training Command Members, Grafenwoehr, FRG, 1995.

NIAG

(Poradní skupina NATO pro otázky spolupráce se zbrojním průmyslem)

NIAG představuje poradní orgán NATO, který zabezpečuje komunikaci mezi velením NATO a zástupci rozhodujících zbrojních seskupení a společností v rámci NATO. Dovolují si čtenářům předložit několik nejdůležitějších myšlenek prezidenta této poradní skupiny pana Françoise Le Menestrela, uveřejněných v časopisu L'Armement.

* * *

Poradní průmyslová skupina NIAG (NATO Industrial Advisory Group) vznikla v roce 1968 s tím, aby zástupci zbrojního průmyslu členských zemí NATO mohli ve svých vládních institucích vyjadřovat svá stanoviska v oblastech výzkumu, vývoje a výroby zbraňových systémů zavedených v rámci Aliance.

Skupina je složena ze zástupců všech šestnácti členských zemí NATO a soustřeďuje jejich stanoviska na průmyslovou politiku svých vlád v oblastech vyzbrojování a mezinárodní spolupráce mezi podniky zbrojního průmyslu. Skupina rovněž vyjadřuje názory a doporučení k vývoji jednotlivých průmyslových složek v rámci atlantické obrany a zejména názory na aktuální vývoj.

Podstata práce a účel výdajů skupiny NIAG se zaměřuje na studie budoucích zbraňových systémů špičkové úrovně, označené jako „studie předběžné použitelnosti“. Kolem padesáti pracovních skupin, které mají několik desítek inženýrů z různých zemí, studovalo a formulovalo doporučení k definování zbrojních programů v oblastech konstrukce lodí, bitevních letadel, obrněných vozidel budoucnosti, munice s bodovou přesností, komunikačních a průzkumných prostředků.

V současnosti se studijní skupiny věnují definování zbraňových systémů pro příští století. K tomu je zpracovaná studie nazvaná *Technologické představy roku 2000* (Technology Forecast Post 2000).

Rovněž se studují nové koncepce, které se budou prosazovat ve vývoji a výrobě výzbroje, například systému trvalého zabezpečování CALS (Continuous Acquisition and Life-Cycle System), tj. souborů postupů, které zabezpečí kontinuitu mezi jednotlivými etapami koncepce, realizace a logistické podpory zbraňových systémů. Ačkoliv se jedná o vývoj futuristický, Ministerstvo obrany USA již na tyto systémy proinvestovalo 4 miliardy dolarů.

Koncepce nového bezpečného světa s odpovídajícími zbraňovými systémy pro zajištění geopolitického kontextu, který se v současné době rozvíjí, je tím nejvhodnějším zaměřením NATO. V rámci NATO byla vytvořena skupina HLAG (High Level Advisory Group - poradní skupina pracující na úrovni ministrů a náměstků ministrů), ve které působí jako zástupce průmyslu i pan Le Menestrel, prezident NIAG. Tato skupina koordinuje strategii

jednotlivých orgánů NATO, které k těmto novým zbraňovým systémům koncepčně přispívají.

NOVÉ PŘEDSTAVY

Nové studie nejsou pouhou extrapolací současných druhů výzbroje k zajištění budoucího pokračování současného technického vývoje. Nejedná se o pouhé předvídání, ale také i o zabezpečování dalšího vývoje budoucího světa, který může být představován zcela novými a rozmanitými hrozbami.

Studie TF 2000 se například zabývá problematikou včasné detekce (early warning), rozhodovacím procesem (decision-making), silami rychlé reakce (force generation) a problematikou jejich logistického zabezpečování (sustainability).

Jedna z kapitol, která je zvláště zajímavá, se dotýká například protivzdušné obrany Evropy. Pokouší se odpovědět na otázku: *Jak by Evropa čelila balistickému ohrožení, kterému musely čelit některé státy v blízkosti Evropy během války v Perském zálivu?*

Tyto studie se zdají být zvláště příznivé, neboť analyzují a hledají optimistická řešení různých probíhajících událostí a rovněž odrážejí názory více států NATO (na některých se podílí někdy až deset států). V současné etapě úvah by tyto studie měly být předmětem dalšího rozšiřování.

PŘEDBĚŽNÉ ZÁVĚRY Z VÝZKUMNÝCH ZPRÁV

Výzkumné studijní zprávy skupiny NIAG, které se týkají „možné použitelnosti“, jsou často východiskem ke studium „další vhodnosti“. Ty mají konkrétnější obsahové zaměření, například vývoj fregaty pro devadesátá léta a odpovídajícího vrtulníku. Prozatím však existují různé specifické podmínky každé členské země NATO. Nezbytnost zabezpečovat vlastní výrobu, uvažování o zvyšování daní s ohledem na celkovou nezaměstnanost v rámci Evropy, to vše jen zřídka umožňuje realizovat nějaký společný program. Avšak společná koncepční fáze je užitečná pro všechny zúčastněné, kteří získají mnohem širší pohled na daný zbraňový systém, jeho možné použití a samotný prodej. Tím se uskutečňuje například spolupráce s dalšími zbrojařskými koncerny na programech, spojujících nakonec dvě nebo tři země.

Dnes všechny státy si uvědomují nutnost účinně harmonizovat své potřeby a programy zbrojního průmyslu. Spolupráce, která se nakonec zrodí na základě výzkumných zpráv, má tu nejlepší šanci dospět až do etapy realizace.

VÝCHODISKA, KTERÁ VYPLÝVAJÍ ZE SNIŽOVÁNÍ ROZPOČTŮ

Uvedený problém předpokládá dvě nebo tři orientace řešení. První směřuje ke konverzi zbrojní výroby na civilní produkci nebo alespoň na diverzifikaci. Jak je dobře známo, některé skupiny, které byly velmi aktivní v oblasti zbrojní výroby, se ještě omezováním zbrojních rozpočtů zaměřovaly na nejrůznější směry diverzifikací, a tím se snažily o zajištění jistého úspěchu, například v oblasti automobilních zařízení nebo bezpečnostních civilních aplikací.

Tyto diverzifikace vyžadují značné nároky na kompetentnost pracovníků nebo také na materiálové či intelektuální investice všeho druhu a nemohou být operativně měněny. Jiné

mohou nadále zůstat v podobě podniků, ale žádné z nich nemohou být v krátké době výnosné.

Druhá orientace spočívá v redukci aktivit v závislosti na rozpočtech. Redukce průmyslových aktivit, nezaměstnanost a výdaje na tyto oblasti na národních úrovních přinášejí recipročně se zmenšující rozpočtové možnosti. Krize se i nadále šíří v sestupující spirále.

Je lépe krizi zvládnout s tím, že se budou předem vytvářet určité bezpečné aktivity, které budou odpovídat potřebám budoucnosti. Posuzováno slovy staromilců, tyto potřeby již více neexistují, bylo řečeno vše a není co dodat: „neexistuje nepřítel“ a „pro udržení míru není zapotřebí nových zbraní“ atd. Ještě se k tomuto tématu vrátím.

Ale dostat se z krize vyžaduje mít velké projekty. Například Francie byla v minulosti schopna využít velmi rozsáhlé projekty, tím jsou myšleny projekty ARIANE, TGV, jaderná energetika a Airbus. Má i nadále prostředky jak uspět znovu, například ve výstavbě elektronické sítě pro multimédia (multimediální přenos informací) nebo v oblasti obranných systémů, určených pro novou etapu informatiky.

Spojené státy věnují této problematice značně vysoké částky. V Evropě, jak již bylo uvedeno, může také ukázat cestu Francie.

Třetí směr řešení spočívá v orientaci na konstruktivní přístup. Nejde o další zvyšování rozpočtů pro ožívání toho, co bylo zapotřebí v minulé éře, ale v předpokládání takových rozpočtů, které budou generovat pracovní místa, a tím eliminovat zdroje nezaměstnanosti a převádět je na sféru produktivního zaměstnání. Jde o zabezpečování nově se vynořujících potřeb a o usilování získat místo na mezinárodním trhu před ostatními.

ÚLOHA TVOŘIVÉHO PROSTŘEDÍ

Kreativita (tvořivost) je především hra s představivostí, kdy v novém prostředí, které umožňuje ekonomická aktivita v daném okamžiku, je tvořeno s profesionální vážností, jak to vyžaduje reálná skutečnost. Potom a jenom potom ekonomové poznají, jaké vlastně měli potřeby uspokojovat poptávku.

Obrana je určitý druh hry - ve smyslu čistě vědeckém a nikoliv ve smyslu náhodného jevu - probíhající v konkrétním prostředí, které je pokaždé trochu novější a obtížnější, a je to také nakonec velice násilná činnost. Protože vychází ze „hry“, není vždy zcela přesně a profesionálně jasné, co by dovolilo vyhnout se všem těm vážným následkům. „Hra“ tanků a letadel nebyla ještě před poslední válkou brána příliš vážně. „Hra“ jaderných ponorek s raketami byla vymyšlena, aby ochraňovala mír při odvracení nebezpečí.

Pokud se jedná o evropské zbrojní podniky, je třeba zdůraznit fakt, že evropský zbrojní průmysl se ukazuje jako velice kreativní. Francie a Velká Británie například byly schopny na sebe převzít z převážné části odpovědnost za svoji obranu a prosadit se obchodně na mezinárodním trhu, neboť obě země exportují tolik vojenského materiálu, kolik předpokládaly podle svých plánů prodat. Přitom této výkonnosti bylo dosaženo s omezenými prostředky a vzdor americké konkurenci. Francouzský průmysl, pokud vezmeme v úvahu jeho zbrojní potenciál, se ve svém postavení ukázal jako mnohem více soutěže schopnější. Tento vývoj byl podpořen také kreativnějšími postoji a rovněž iniciativou obou zemí.

Uvedený problém byl diskutován prezidentem NIAG panem Le Menestrelem v září 1993 ve Washingtonu na Národní univerzitě Ministerstva obrany USA (National Defense University). Název referátu zněl: Sedm paradoxů evropského pilíře.

V referátu bylo vysvětleno, že se Evropa nemůže v této oblasti nechat zahnat do slepé uličky tím, že by její státy prakticky zastavily veškeré aktivity ve výzkumu a ve vývoji zbrojních technologií a uspokojovaly by se pouze nákupem zařízení a výzbroje z USA. Spojené státy si ve skutečnosti drží monopol v oblasti koncepce a výroby zbraní a zbraňových systémů. Evropský kontinent rychle ustupuje z pozice, ve které by představoval soubor jednotlivých suverénních celků. I když jsou USA spojenci a tvoří spolu s evropskými partnery jediné zájmové společenství, Evropa, jak uvádí pan Le Menestrel, s nimi nesplynula. A navíc jsou stále hlavními konkurenty v oblasti ekonomické a průmyslové.

Udržování evropské kapacity ve výzkumu a vývoji v oblasti zbrojní výroby na dostatečně vysoké úrovni je nezbytné k posilování tohoto pilíře evropské atlantické aliance (přitom je třeba připomenout, že úsilí o evropský výzkum zůstává v současnosti třikrát až čtyřikrát nižší proti obrannému výzkumu americkému). Navíc, aby si utažené rozpočty zachovaly své obtížné kompetence při případném znovuoobnovování, jsou to právě programy výzkumu a vývoje, které je mohou podpořit.

V rámci toho jsou platné i další tři vážné argumenty, které hovoří ve prospěch udržování kapacit v této oblasti:

- Současný svět je mnohem více náchylný ke krizi všeho druhu, než tomu bylo během studené války, a tedy i souhlasí s tím, že se nebude oslabovat jeho obrana;

- Oblasti, které by se měly rozvíjet, vyžadují velmi účinné informační systémy nebo přesnost a inteligenci zbraní. V oblasti bezpečnostních systémů dnes již žijeme v éře informatiky, a tedy v takovém období, kdy všechny země budou mít přístup ke kapacitám a možnost se vzájemně informovat;

- Nakonec zůstává problém vážné ekonomické krize, která dopadá na všechny. Je to stále se snižující spirála zbrojních výdajů v důsledku různých krizí. Tato spirála může být obrácena jen intenzivním tvořivým úsilím, které se vyrovná úsilí americkému nebo japonskému. Kreativita je nezbytným motorem k podpoře všech ambicí strategických, politických, ekonomických a rovněž sociálních. Může se projevovat v úrovni služeb nebo ve velkých technických projektech. Je třeba zdůraznit, že elektronické multimediální sítě a bezpečnostní systémy nové éry by měly umožnit i rozvoj kvalitní zaměstnanosti.

VÝVOJ VZTAHU MEZI CENAMI A ROSTOUCÍMI VÝKONY NOVÝCH ZBRAŇOVÝCH SYSTÉMŮ

Zvyšování výkonnosti zbraňových systémů při současném snižování cen je dalším paradoxem současného vývoje a bylo by odvážné tvrdit, že existuje nějaké snadné řešení.

Přesto existuje možný přístup k řešení zásadního problému, pokud se berou v úvahu následující skutečnosti:

- nosiče zbraňových systémů (letadla, lodě, tanky) mají životnost po více generací, například třicet let,

- některá zařízení, zvláště elektronická, mají životnost řádově deset let, a tudíž zhruba jednu třetinu,
- podíl elektroniky v hodnotě celého systému se považuje za značně vysoký (u letounu Mirage jedna čtvrtina a u letounu Rafale dokonce více než jedna polovina),
- například použitá metoda pro Airbus, která spočívá v zaměření se na tři desetiletí ke značnému počtu verzí různých zařízení, a tedy i generace elektronických zařízení měnících se každé desetiletí, může vést k uvažovaným výsledkům.

Je celkem známo, že rozmanitost nových úkolů vyžaduje pružně zvětšovat tu oblast zbraňových systémů, která zahrnuje nosiče zbraní, což zpětně působí do oblasti operačního zájmu. Nová generace základní varianty víceúčelového obrněného vozidla (Multi-Purpose Base Armoured Vehicle - MBAV) obsahuje v průběhu etapy studia vhodnosti projektu v rámci poradní skupiny NIAG více než osmnáct různých variant. Ty jsou upravené do všech možných účelových využívání bez nutnosti brát v úvahu ty, které budou vyvinuty během jeho zavedení do výzbroje.

Metoda může fungovat pouze tehdy, když bude existovat normalizace a standardizace jednotlivých zařízení v celoevropském měřítku, jak již je to běžné v telekomunikacích. Je třeba však poznamenat, že pro novou generaci systémů přenosu informací pomocí optického vlákna přijal celý svět (mimo USA) evropské normy.

Tento modulární a pružný přístup spojuje éru informatiky se zbraňovými systémy. Je to podobné jako u lidských bytostí, které si zachovaly ve svém vývoji dvě paže a dvě nohy, ale zhodnocováním od jedné generace ke druhé generaci se zvětšoval počet aktivních mozkových spojů.

MOŽNÁ ROLE ZBROJNÍCH PODNIKŮ PŘI VYTVÁŘENÍ NOVÉ EVROPSKÉ POLITIKY

Úvodem je vhodné zvýraznit význam skupiny NIAG slovy jejího prezidenta pana Le Menestrela: „Role skupiny NIAG byla v tomto směru nedávno ještě posílena také z hlediska organizačních pravidel při uplatňování přijatých zásad, neboť jsem byl požádán dělit se o naše poznatky s poradní skupinou HLAG. Rovněž tato role byla upevněna přijetím studie budoucího rozvoje TF 2000 v rámci NATO.“

Vyplývající užitečnost pro soubor základních průmyslových uskupení atlantické aliance se ukazuje jako stejně hodnotná pro každý z pilířů této organizace, tj. pro evropský i americký.

Doporučení nebo přání evropského průmyslu jsou trvale vyjadřovány přes organizaci EDIAG (European Defence Industrial Advisory Group), což je profesionální organizace evropského obranného průmyslu. Zvláště se jedná o sladování jednotlivých programů, neboť bez solidarity jednotlivých zemí v průmyslové a obchodní politice a bez jejich podpory exportu všeho, co je k dispozici, nejsou reálné žádné ambice Evropy na úrovni sociálního zabezpečení a ve vytváření příležitostí pro zaměstnání.

Článek je vydáván jako informační materiál ke konferenci NIAG EAST-WEST INDUSTRIAL WORKSHOP IN PRAGUE, která se uskuteční ve dnech 5. a 6. října v Praze (hotel Praha).

Konference je pořádána poradní skupinou NATO pro otázky spolupráce s obranným průmyslem členských států NATO (NIAG) v rámci programu Partnerství pro mír.

Cílem konference bude informovat také zástupce nejvýznamnějších zbrojních uskupení a společností ve státech, které se k tomuto programu přihlášily, o zásadách a metodách spolupráce při vývoji a výrobě nových druhů zbraní v závislosti na měnících se ohroženích. Vyměnit si poznatky a názory jak postupovat při poskytování informací o nově zaváděných technologiích.

Autor je členem dočasného pracovního týmu pro přípravu této konference. Na její organizaci se bude podílet Ministerstvo obrany a Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky.

Pokud k tomu vůbec dojde, nebude při našem přijímání mezi členské země Aliance ani tak rozhodující dobrá vůle či síla našeho hlasu domáhajícího se vstupu do dveří s modrobílou růžicí. Bude to především naše skutečná připravenost k obraně a hodnověrnost příspěvku, který budeme připraveni do společenství vložit.

Bylo by tedy nejvýše užitečné začít také diskutovat například o tom, čím budeme pro Alianci užiteční my a co vše je potřeba udělat proto, aby se vzdálenost mezi námi a námi zkracovala nejen v projevech politiků. K poznání skutečnosti je zde zapotřebí sestoupit z úrovně velkých slov a globálních úvah do nižších pater problémů, včetně onoho nelákavého „ekonomického přizemí“. Nebudeme-li jim věnovat dostatek pozornosti, mohlo by se stát, že až přijde čas na lámání chleba, můžeme být dosti vyvedeni z míry.

*Josef Fučík
Mezinárodní politika 8/1995*

Zkušenosti z přípravy zahraničních armád

Každý stát si buduje a cvičí armádu podle svých zájmů, potřeb a možností. Bylo by velmi chybné kopírovat způsoby činnosti armád ostatních států. Bude však užitečné, abychom jejich zásady, zkušenosti a metody aplikovali na naše podmínky.

Pro Armádu ČR bude obtížné přebírat zkušenosti plně profesionálních armád. Bude ovšem přijatelné, abychom se zajímali o armády, které jsou nám bližší. Jsou to např. armáda rakouská nebo švýcarská.

* * *

Poslání ozbrojených sil je rozšířeno o nové spektrum úkolů, které se vztahují k reagování na krizi, zejména v rámci mezinárodního systému kolektivní bezpečnosti.

Výcvik současných vojáků musí být zaměřen na zasazení při udržování a vytváření míru, obsahovat komponenty využitelné v civilu, být prováděn tak, aby vedl ke zvýšení atraktivity vojenské služby. Současně ale voják musí umět bojovat. Jeho prvořadé poslání je předurčení k obraně země.

Výcvik se musí aktualizovat, trvale přizpůsobovat soudobým podmínkám, reagovat novými způsoby činnosti na nově zaváděné zbraně. Rozhodující úloha zde připadá velitelům všech stupňů.

Všechny soudobé armády mají obdobné výchozí podmínky. Nová vojensko-politická situace má za následek reorganizace armád, která se mimo jiné projevuje ve snížení jejich počtů, zkracování délky vojenské základní služby a v omezení finančních prostředků. To vše má vliv na výcvik a celý systém přípravy. Vyžaduje to rovněž přijímání odpovídajících opatření.

I v zahraničních armádách probíhá reorganizace výcvikového procesu tak, aby odpovídal soudobým požadavkům. Z dostupné literatury lze vyvodit některé závěry:

- zvyšuje se počet moderních zbraňových systémů a výcvikových zařízení založených na nejmodernějších technologiích, které vyžadují kvalifikovanější obsluhu jak u instruktorů, tak školeného personálu; současně se zkracuje délka vojenské základní služby,

- všeobecně se mění vztah veřejnosti k armádě, a to více do negativní oblasti; dokladem toho je zvýšený nárůst žádostí o civilní službu i v Rakousku, Německu, Francii a v dalších zemích,

- vzrůstá úloha velitelů a instruktorů; důraz je kladen na lidskou stránku velení, na schopnosti motivace k výkonnosti, příkladnosti a osobní odpovědnosti za výcvik; poddůstojník je hlavním instruktorem, cvičitelem a vychovatelem vojáka; tak je tomu především v armádách USA, Francie, Německa; velitelům jsou stanoveny cíle výcviku a dána odpovědnost za jeho výsledek; mají volnost volby forem, metod, přípravy a průběhu výcviku,

● ukazuje se jako nezbytné, aby existovala stálá výcviková zařízení, vybavená technickými prostředky a umožňující společný výcvik druhů vojsk v podmínkách, které se blíží skutečnému boji; zavádějí se různé typy simulátorů na bázi výpočetní techniky pro většinu zbraňových systémů; vojenští odborníci si však uvědomují, že simulátory jsou sice užitečné, ale nenahradí praktickou činnost v terénu,

● u nejnižších jednotek, jako jsou družstvo, osádka, obsluha, je kladen důraz na perfektní zvládnutí zbraní a základních způsobů bojové činnosti,

● jako velmi důležitá výcviková metoda se uplatňuje „dril“, má ale jiný význam, než jak je dosud chápán v AČR; v zahraničních armádách jde o cílevědomý způsob pro zautomatizování činností, vede k bezpečnosti, soudržnosti v jednotce, schopnosti orientace v jakékoliv situaci - tedy ne bezduché opakování, zavánějící šikanováním,

● u dobrovolníků (profesionálů) se mohou projevit i negativní jevy, kde nelze vyloučit jejich vyústění do konfliktu zájmů člověka a společnosti do té míry, že se stanou nepoužitelnými pro nasazení; vždy je potřebné mít na paměti poslání současného vojáka - není to pouhý „zabiják“, ale obránce vlasti, schopný poskytnout i pomoc v případě potřeby.

U všech armád se dostává do popředí společný výcvik druhů vojsk (vytvořené jednotky se někdy nazývají smíšená bojová skupení). Podle názorů vojenských odborníků je možné dosáhnout úspěchu pouze společnou činností. Vycházejí z důležité taktické myšlenky soudobého boje: *Společné působení rozdílných, vzájemně se doplňujících zbraňových systémů na bojišti k dosažení co možná největších úspěchů je logickým principem boje spojených druhů vojsk.* Společné činnosti druhů vojsk se musí naučit jak velitelé, tak i vojáci. Nový systém výcviku musí být schopen připravit velitele tak, aby byli schopni velet smíšeným jednotkám složeným z různých druhů vojsk. Nejdále v tomto způsobu pokročily ozbrojené síly USA. V americkém výcvikovém prostoru Hohenfels na území Německa je vytvořeno středisko bojového výcviku. Provádí se zde kombinace taktických cvičení v terénu se značkováním protivníkem a simulování vzájemného působení zbraní pomocí laserů a čidel. Tím se vytvářejí podmínky podobné skutečnému boji, umožňuje se hodnocení ztrát a poskytují se zpětnovazebné data. Od letošního roku se takové středisko vytváří i ve francouzské armádě. O podobném středisku uvažuje i německá armáda. I když je zde velmi účinný výcvik, je v současné době spojen s vysokými finančními náklady. Střediska jsou schopna přispívat i k rozvoji umění velitelů, jejich rozhodování, zpracování dokumentace i vydávání rozkazů. Obsah procvičovaných úkolů zahrnuje celé spektrum současných požadavků na armádu, a to od mírových operací až po bojové nasazení.

V rakouské armádě je např. zaměřena pozornost na přípravu k plnění úkolů rychlého reagování na krizi. Výcvik je stanoven tak, aby se cvičilo co je potřebné, a to velmi intenzivně (raději méně, ale lépe). Z každého tématu se vybírají dvě standardní situace a ty se procvičují. Když se daná tematika zvládne u družstva, procvičí se v četě, pak v rotě. Teprve potom se přechází k dalšímu tématu. Velitelům jsou poskytovány větší pravomoci při plánování, organizaci a provádění výcviku. Výcvik je přizpůsoben devítiměsíční vojenské základní službě. Základní výcvik trvá čtyři měsíce, zahrnuje přípravu jednotlivce až družstva, a po jeho absolvování je voják připraven k plnění základních bojových úkolů. Ve zdokonalovacím výcviku se pak procvičují stupně četa-prapor. Platí velmi důležitá zásada - kvalita jednotky je dána její celkovou výkonností, a ne vyspělostí jednotlivců.

Ve švýcarské armádě je kladen důraz na krátkodobý, kvalitní, dobře organizovaný, materiálně zabezpečený a cílově orientovaný výcvik. Aby každý účastník byl přesvědčen, že dobu na vojně nestrávil zbytečně. Švýcarsko má a nadále bude mít miliční armádu. Vzhledem k výcviku to samo o sobě představuje zvláštnost v porovnání s ostatními armádami. Vycvičení vojáci se po absolvování škol a kurzů vracejí do civilního života. Povolání jsou až v případě ohrožení země. Na výcvik tedy zbývá mnohem méně času. Více zde působí společenské prostředí, vztah společnosti k armádě. Podle švýcarských vojenských odborníků je potřebné věnovat pozornost mezilidským vztahům, kvalitě instruktorů a výcvikové základně. Lidé, přicházející do armády, musí být přesvědčeni o její kvalitě, schopnostech velitelů a odpovídající úrovni způsobů přípravy, výzbroje a techniky. Výcvik probíhající na profesionální úrovni, využívající soudobou techniku a koncentrovaný do kratšího časového úseku se tak stává přínosem. Koncepce výcviku je zaměřena na výkonnost a podněcuje cvičící k co nejlepším výkonům. Je zaváděna zásada, že kdo splní normu na výcvikovém zařízení, dosáhne stanoveného cíle, může výcvik ukončit (není stanoven pevný termín pro konec zaměstnání ani předem určený počet opakování činností na výcvikovém zařízení). To vytváří prostor pro osobní odpovědnost a dává volnost v jednání. Pro dobu individuálního výcviku byly vytvořeny funkce velitele výcvikové a bojové čety. Velitelé výcvikových čet jsou odpovědní za odborný výcvik, velitelé bojových čet za všeobecný vojenský výcvik.

Ve francouzské armádě probíhá výcvik bojových jednotek v desetiměsíčních turnusech (odpovídá to délce vojenské základní služby), což vychází z potřeb ozbrojených sil. Po čtyřech měsících základního výcviku od jednotlivce po družstvo jsou vojáci schopni plnit úkoly související s reagováním na krizové situace. Bojové jednotky se výcviku plně věnují, nejsou zatěžovány strážní službou a jinými nevýcvikovými činnostmi. Ty jsou úkolem zvlášť k tomu vytvořených jednotek. Rovněž velitelé se mohou plně věnovat svým jednotkám a nejsou zatěžováni vedlejšími činnostmi. Velitelé plně odpovídají za výcvik svých příslušníků po celou dobu vojenské služby.

Příprava armády USA je propracována se systémem kariér a umožňuje diferencovaný výcvik s výběrem nejlepších příslušníků pro aktivní činnost ve vojenské službě. Obsah výcviku odpovídá potřebám pro zabezpečení státních zájmů USA. Za pozornost stojí především úloha poddůstojníků-seržantů. Jsou hlavními realizátory veškerého výcviku.

V německé armádě se podstatně omezí stmelovací cvičení, příprava k bojovému použití bude prováděna v době narůstání krize, zkrátí se povinná doba pro setrvání v záloze (omladí se zálohy). Je snaha, aby se důstojníci a poddůstojníci hlásili na krátkodobou vojenskou službu. Na jejich profesionalitě závisí připravenost mobilizovaných jednotek. Forma přípravy může spočívat např. i v zařazení na funkci důstojníka, který je v krátkodobém kurzu, odvelen apod. Nebo i zařazením k doplnění aktivní jednotky. Výcvik osob ze zálohy bude finančně zvýhodněn množstvím různých příplatků.

Ve všech armádách se nově koncipuje příprava záloh. Vychází se z hodnocení současné situace, kdy nehrozí globální konflikt a doba na přípravu bude poměrně dlouhá. Tomu odpovídá již menší potřeba počtů vycvičených záloh i změněná koncepce jejich přípravy. Těžiště je tedy položeno do přípravy jednotlivců. Na stmelení jednotek bude dostatek času po jejich mobilizaci.

Důležité místo v systému přípravy mají vojenské školy. Poskytují vojákům z povolání vzdělání na vysoké úrovni. Posiluje se jeho akademická část co do rozsahu i obsahu. Cílem je rozvoj myšlení a osobnosti vojáka z povolání, zvýšení atraktivity vojenského povolání i jeho společenské prestiže. Vzhledem k rostoucí úloze společného boje druhů vojsk se klade důraz na vševojskovou přípravu. Na školách se ve větší míře využívá civilních učitelů. Pozornost se věnuje i jazykové přípravě. Není považována za soukromou záležitost, ale vytvářejí se pro ni výhodné podmínky z hlediska služebního.

* * *

I přes současnou vojensko-politickou situaci, charakterizovanou sníženým nebezpečím vojenského řešení problémů, zůstává výcvik v zahraničních armádách prioritní záležitostí ozbrojených sil a je mu věnována patřičná pozornost. Zejména z hlediska jeho technického zabezpečení. Vždy musí být na prvním místě připravenost vojáka k obraně své země.

Na počátku všeho stál podivný přístup převážné části naší politické reprezentace při vzniku České republiky. V něm byly otázky obrany, dosud plně v působnosti federace, hluboce podceněny. Celý problém přípravy na činnost představující jeden z pilířů státu se zredukoval na rozpačité administrativní převzetí dvou třetin bývalé federální armády.

Se zánikem federace zmizela dosavadní, alespoň provizorní legislativa, zanikl systém opatření obrany vytvářený tehdejší Radou obrany státu. Ve svém (dosud platném) programovém prohlášení nepovažovala vláda za nutné nastínit další postup v oblasti obrany. Při neexistenci jakéhokoliv obranného konceptu se celý problém vytváření obranného potenciálu nového státu v podstatě zúžil na restrukturalizaci, přezbrojení a modernizaci armády.

*Josef Fučík
Mezinárodní politika 8/1995*

Kontinuální akvizice a podpora životního cyklu zbraňových systémů v armádách NATO

Cílem článku je poskytnout čtenářům nové údaje o dosud nejrozsáhlejšímu projektu v oblasti vojenské i civilní logistiky v USA a zemích NATO - CALS. Článek je aktualizací informací k publikaci [2], zveřejněné začátkem roku 1994.

Zkratka CALS od roku 1988 vycházela z názvu *Computer Aided Acquisition and Logistic Support - Akvizice a logistická podpora s využitím počítačů*. V roce 1994 došlo v USA ke změně výkladu zkratky CALS na *Continuous Acquisition and Life-Cycle Support - Kontinuální akvizice a podpora životního cyklu*. Upřesněný nový význam zkratky CALS je pokusem o výstižnější vyznačení zámyslů, směrů a společných iniciativ a aktivit Ministerstva obrany USA (*Department of Defense - DoD*) a průmyslu v USA a také v NATO. Aplikace počítačů v logistice je dnes pro moderní směry ve vojenství, ale i v průmyslu nutná, chceme-li zproduktivnit práci, dosáhnout snížení nákladů při zajišťování a realizaci dlouhodobé všestranné podpory i udržování připravenosti složitých zbraňových prostředků. Z hlediska času se jedná o zabezpečení období od úvodních vizí až po vyřazení výzbroje z armády. Ve vojenství, a stále více i v civilním sektoru, jde o dobu 20 - 30 roků i více. Některé zdroje [3] hovoří o 30 - 40 rocích. Dlouhá doba životního cyklu řady složitých a drahých prostředků si vynucuje řešit průběžně a rychle ekonomicky náročné aktualizace, inovace a modernizace. To je nutné z hlediska stále častějších nových poznatků vědy, technologie, rychlého nárůstu výkonnosti počítačů a informační technologie (dále IT). Tím ale vzniká v řadě případů potřeba prakticky kontinuální obnovy a modernizace akvizičních procesů a řešení logistické podpory během dlouhodobých životních cyklů složitých prostředků.

CALS je společná iniciativa průmyslu a *DoD*. Cílem je revoluční změna v oblasti shromažďování, archivace a přenosu digitálních dat během životního cyklu zbraňových systémů. Výsledkem budou levné, spolehlivé a snadno udržovatelné systémy pro oblast IT. V roce 1988 zavedlo *DoD* iniciativu CALS z hlediska nových zbraňových systémů na základě výhledového požadavku pro společný přístup k datům dodávaným v digitální formě.

Pro skutečně ekonomickou práci *DoD* bude sledována soustavně cena a náklady na zbraňový systém a bude možno je během životního cyklu kontrolovat a redukovat. Rovněž průmysl má zájem snižovat náklady, zkvalitňovat procesy vývoje a výroby a být konkurenceschopný na domácí i zahraniční úrovni. CALS je „prostředek“ pro zahájení efektivního řízení práce mezi ministerstvem obrany a průmyslem. *DoD* sleduje cíl zlepšení akvizičních a podpůrných procesů pomocí zavádění nových IT. Použití základních nástrojů pro toto spojení, počítačem podporované navrhování (*Computer-Aided Design - CAD*) a počítačem podporovaná výroba (*Computer-Aided Manufacturing - CAM*), je ovlivňováno jejich rychlými modernizačními změnami. *CAD* a *CAM* umožní zjistit nejen na čem se pracuje, ale i v jaké kvalitě. Spíše než kopie a výkresy se zde produkují data modelující produkt, která

popisují vyráběné položky v digitální podobě s velkou podrobností a přesností. To si vyžaduje úplně znovu nově uvážit pracovní procesy a činnosti vztahující se k akviziční logistice a logistické podpoře.

TRADIČNÍ LOGISTICKÁ PODPORA

Na obrázku 1 je typický diagram tradičního přístupu *DoD* k akvizičnímu systému. V tomto případě dodavatel pro armádu dostane kontrakt, aby splnil množství úkolů, mezi nimi návrh, výrobu a logistickou podporu zbraňového systému. Dodavatel navrhuje systém s využitím nástrojů *CAD* a jako součást tohoto procesu vytvoří databázi.

Data z *CAD* jsou tradičně transformována dodavatelem na diskrétní datové dodávky. *DoD* potom odesílá výsledné informace do mnoha inženýrských databází. V tomto případě jsou uvedeny pouze dvě databáze: zdrojová inženýrská data a data pro podpůrné inženýrské činnosti.

Výsledkem je, že dodavatel vyvinul jednu databázi a odběratel následně tvoří dvě další. Všichni využívají stejné informace, ale tyto jsou oddělené a nezávisle udržované.

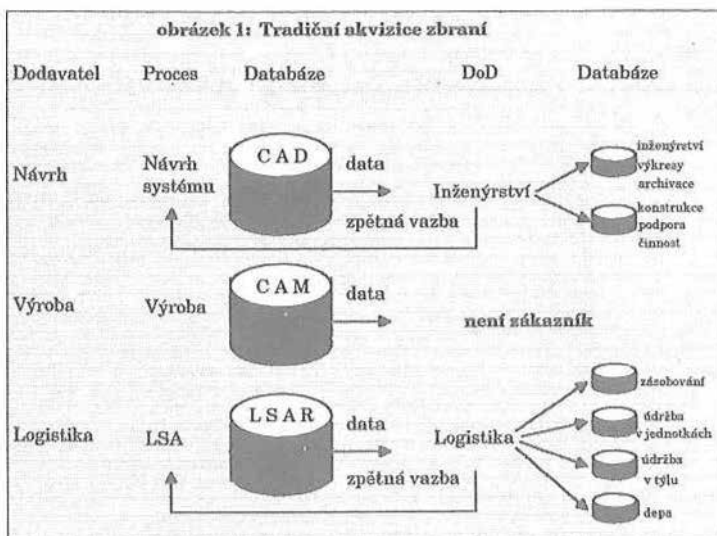
Ve výrobě je odlišný přístup. Dodavatel obvykle vyvíjí výrobní procesy při využití dat pro *CAM*. Tato data potom podporují procesy v počítačem integrované výrobě uvnitř dodavatelského podniku. Často tyto informace nemají žádného zákazníka v *DoD*, poněvadž jsou přizpůsobeny pro procesy u dodavatele a jeho technickému vybavení. Pokud jsou tyto informace uchovávány dodavatelem pro jiné účely, *DoD* neví o jejich existenci.

V třetím poli na obrázku 1 jsou ilustrovány logistické požadavky na dodavatele. Analýza logistické podpory (*Logistic Support Analysis - LSA*) se tradičně dělá v digitálním formátu často z dat *CAD/CAM*. Zatímco data jsou tvořena jako integrální část analýzy a výrobního procesu - vývoj databáze *LSA* je často separátní. Data dodaná ministerstvu obrany jsou zaslána jeho různým složkám se specifickým funkčním posláním (orgány pro řízení zásob, pro zabezpečení údržby v poli - v jednotkách, v týlu, v technických opravách apod.).

Souhrnně řečeno, tradiční přístup transformuje tři dodavatelské databáze minimálně do šesti databází, které jsou funkčně a logicky oddělené. Tato data sama o sobě nemohou být jednoduše slučována s jinými databázemi nebo se základní databází vytvořenou dodavatelem. Mimoto velká odlišnost informací z databází *CAM* dodavatelů nezabezpečuje jednoduchý přístup odborníkům z *DoD*. Takový proces předávání informací je neefektivní a nákladný.

PŘÍSTUP CALS

Moderní IT jsou efektivní pro celou úroveň podniku jako celku. Vývoj integrované databáze umožňuje realizovat řadu různých technik. Dodavatel může navrhovat a plánovat výrobu a logistiku společně s využitím výrobního týmu s dalšími dodavateli a subdodavateli a odborníci z *DoD* s nimi mohou komunikovat v reálném čase. Podobně funkční jednotky, jako např. zásobovací řídicí orgán, orgán pro technické zabezpečení (anglicky „maintenance“ - údržba v poli, týlu a depech) atd., mohou přímo využívat integrované zdroje informací. Tento přístup bývá nazýván simultánní inženýrství [3].

Obr. 1

Klíčové vlastnosti nového přístupu jsou:

- progresivní řídicí informační technologie, které dovoluují průmyslu a DoD brát informace jako sdílený zdroj;
- logické informační projekty v procesu navrhování, které dovoluují vývoj informačních systémů pro vzájemné spojení funkčních procesů pro podporu v celém podniku;
- neutrální formáty (standards) umožňující výměnu informací bez ohledu na specifikum HW nebo SW v místě aktivity.

V počátečním období je takový typ informační struktury vyvíjen přebíráním tzv. „ostrovů automatizací“, které byly vyvíjeny při funkčním přístupu a spojovány např. za použití pokrokových překladačů. V dalším období je cílem řešení mít neutrální formáty a standardy schopné pro přístup k informacím z logických a kompatibilních databází. Nejlepší řešení, a to je jedna ze schopností současné technologie, je vyvinout takový logický informační model pro data zbraňových systémů, aby byl otevřený všem, kteří potřebují údaje týkající se daného systému.

INFORMAČNÍ TECHNICKÁ SLUŽBA INTEGROVANÁ DODAVATELEM (Contractor Integrated Technical Information Service - CITIS)

Při dodávce budou databáze obsahující informace o zbraňovém systému vlastnit dodavatelé. Ačkoliv více informací bude eventuálně náležet DoD, cílem iniciativy CALS je užívání informací ve formátu a místě, jak byly vytvořeny. CITIS je kontraktní požadavek, který umožňuje DoD mít přístup k databázím uživatele. Je objednávaný v oddělené části smlouvy o dodávce a požaduje dvě základní oblasti:

- ▲ zabezpečení vývoje integrované databáze včetně CAD, CAM, záznamu analýzy logistické podpory (*Logistic Support Analysis Record - LSAR*) a ostatních dat v relační struktuře se současným zabezpečením kompatibility ve všech funkčních oblastech;
- ▲ zabezpečení přístupu odborníků DoD k technickým informacím generovaným dodavatelem.

Specifické požadavky *CITIS* a náklady na tyto služby jsou podřízeny dohodám při běžných smluvních procesech.

INFRASTRUKTURA PROJEKTŮ MODERNIZACE

Koncepce provozu CALS se soustředí na údržbu integrované databáze a umožňuje DoD přístup k datům pomocí *CITIS*. Aby to bylo efektivní, musí být infrastruktura DoD schopna přijímat, užívat a vysílat integrovaná digitální data. Je na cestě modernizační program pro zvýšení schopnosti DoD pracovat v prostředí CALS. První krok modernizace procesů zahrnuje přenos dodavatelské databáze směrem pro DoD. Na konci výrobní fáze bude tato databáze současně informacemi dodávanými pomocí informačního servisu upravena právě o požadavky DoD, kombinované a integrované na celý životní cyklus. Tím vznikne integrovaná výrobní databáze (*Integrated Product Database - IPDB*), která obsahuje všechna data mající vztah k výrobě od počátku vzniku procesu. *IPDB* obsahuje všechny definice výrobku a podpůrná data pro zbraňový systém pro toho, kdo je potřebuje, a to v reálném čase a daném místě. Nezáleží na tom, zda data vyžádalo DoD nebo výrobce.

Přenos může mít tři následující formy:

- udržovat databázi technickou kontrolou dodavatele s možností doplňování požadovaných informací DoD a platit za trvalý přístup a modernizaci databáze;
- přesunout dodavatelskou databázi jako dodávku (zboží) z výrobního kontraktu (zakázky) do státní agentury, která bude modernizovat databázi informacemi opatřenými DoD a bude udržovat databázi během životního cyklu;
- vyvíjet *IPDB* buď prostředky dodavatele, nebo DoD a pak zakázky s využitím konkurence mezi společnostmi, jež jsou experty na udržování a modernizaci databází.

Další krok v modernizaci infrastruktury je vývoj schopností pro efektivní využívání integrovaných informací *IPDB*. Byly vytvořeny dva základní informační programy, navržené druhy vojsk, jako řídicí programy CALS. Jsou to *Joint CALS (JCALS)* a *Joint Engineering Data Management Information and Control Systems (JEDMICS)*.

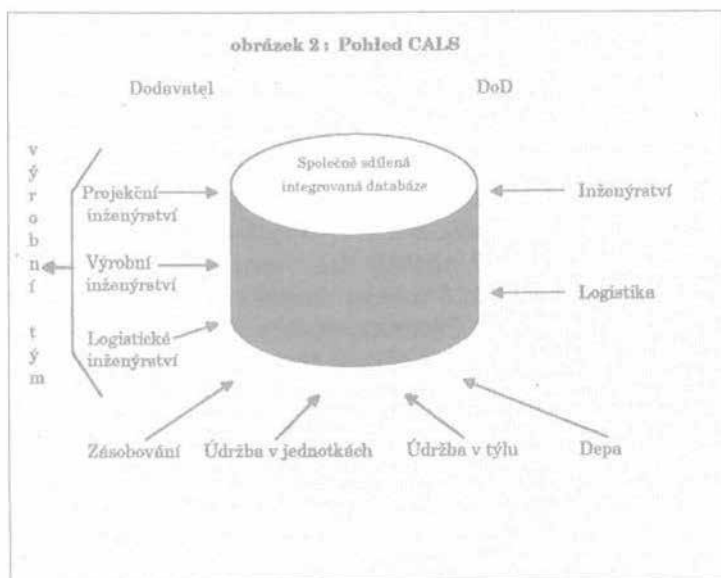
JCALC je evoluční program, který identifikoval řadu funkčních požadavků vlastních pro logistické procesy zbraňových systémů. Sedm funkčních oblastí z celkových požadavků bylo označeno jako oblasti rozhodujících informací pro prostředky (*Resource Critical Information - RCI*), mezi nimiž jsou:

- ◆ 1. *LSA - Logistic Support Analysis* (MIL - STD 1388 - 1A).
- ◆ 2. *LSAR - Logistic Support Analysis Record* (MIL - STD 1388 - 2B).
- ◆ 3. Zabezpečení technické dokumentace.
- ◆ 4. Soubory pořizovacích dat.

- ◆ 5. Výcvikové plány.
- ◆ 6. Dokumentace pro plánování údržby v depech.

Obranná exekutiva CALS zaúkolovala nedávno úřad programu JCALS požadavkem na přidání schopnosti vyvíjet a udržovat integrované technické manuály. Cílem JCALS je vázat všechny oblasti RCI do jediného zdroje dat pro IPDB. IPDB je pokračování dodavatelské integrované technické databáze, kterou využívají dodavatelé, DoD nebo jiná třetí strana. Rozhodujícím úsilím pro přizpůsobení IPDB specifickým potřebám je vývoj „globální knihovny dat“, ve které budou definována data ve funkčních oblastech, aby tak byla vytvořena vzájemná srozumitelná komunikace pro datové elementy.

Eventuálním cílem je mít systém, ve kterém může být aktualizovaná informace ihned zpracována ve všech rozhodujících oblastech. Například po schválení změn budou tyto změny současně zahrnuty ve veškeré technické dokumentaci, včetně výkresů a technických a výcvikových manuálů.

Obr. 2

Program JEDMICS byl výsledkem úsilí vojenského námořnictva (Navy) pro zajištění digitálního ukládání dat s okamžitým přístupem ze strany uživatelů pro všechny technické výkresy. Program již byl rozšířen jako prostředek pro sběr, archivaci, řízení a distribuci důležitých inženýrských dat nutných pro podporu funkce zásobování náhradními díly a pro procesy oprav. Cílem programového úřadu JEDMICS je společně s JCALS v konečné podobě podporovat společnou orientaci všech složek armády, a proto jsou oba programy navrženy jako společné programy DoD.

Pro CALS existují další programy umožňující postihnout všechny zvláštnosti životního cyklu různých zbraňových systémů. V případech, že vyvstanou další stejné funkční poža-

navrh na vznik nového programu, bude přijata varianta s největší mírou standardizace, efektivnosti a s nejnižšími náklady. Existuje například program „Flexibilní počítačem integrovaná výroba“ (*Flexible Computer Integrated Manufacturing - FCIM*). Byl vyvíjen pro program rychlé akvizice výrobních dílů (*Rapid Acquisition of Manufactured Parts - RAMP*) jako společné úsilí mezi vojenským námořnictvem, Výzkumným ústavem v Jižní Karolině a podobnými programy iniciovanými v pozemním vojsku a vojenském letectvu. Účelem *FCIM* je zabezpečení automatizovaných nástrojů pro návrh výrobních procesů při použití modelových dat získaných z *CAD* a výrobních modelů *CAM*. To umožňuje efektivní výrobu malých sérií náhradních dílů a eliminaci mnoha ručních prací. Pokud vznikne požadavek na výrobu takových náhradních dílů, pro které nejsou data pro *CAD/CAM* dostupná, výroba není aktivována, ale *FCIM* zahrnuje množství moderních technologických systémů, které zabezpečí prostředky pro rychlé reverzní inženýrství a modelování výrobních dat.

VLIV CALS NA LOGISTICKOU VEŘEJNOST

Protože se logistická struktura *DoD* vyvíjí a je permanentně zlepšována a modernizována, budou muset jednotlivé programové úřady zabezpečovat to, že technická data budou dodávána a užívána v kompatibilitě s požadavky infrastruktury. To neznamená, že jeden pevný logistický systém bude aplikován ve všech programech. Ovšem standardy již byly vytvořeny a většina programových řídicích kanceláří bude mít povinnosti je udržovat. *CALS* je spíše než standardní systém, systém se standardy. Klíčový vliv na logistiku bude mít nutnost těsného pracovního vztahu mezi příslušnými experty. Vstup dat během procesu opatřování bude využíván k vývoji technických manuálů a výcvikových kurzů. S vývojem programu pro integrované elektronické technické manuály (*Integrated Electronic Technical Manuals - IETM*), jako součásti iniciativy *CALS* nebude v budoucnu papírová dokumentace (knihy) potřebná ani v polních podmínkách. Přenosné pomůcky pro údržbu (*Portable Maintenance Aids - PMAs*) převezmou jejich místo a některé části výcviku budou začleněny do *IETM* a budou zabezpečovány metodou výcviku *just-in-time*. Tím se výrazně sníží náklady na výcvik a provádění údržby podle přesně aktualizovaných manuálů bude kvalitnější. Zásobář, vývojař technických manuálů, výcvikář a další logističtí specialisté budou pracovat v jedné integrované databázi. Více databází bude vyvíjet a udržovat dodavatel. To vyvolá potřebu standardizace a kooperace, která zatím nemá obdoby v historii vojenské logistiky. Obě - akviziční a údržbová (*maintenance*) - části logistiky se stanou částí „bezešvého“ procesu, který začíná před výzkumem a končí vyřazením zařízení z používání.

Moderní logistický systém na základě vizí a koncepcí *CALS* bude systémem kontinuálně aktualizovaným a standardizovaným. Společná definice a standardy pro data budou existovat z pohledu *DoD* a všichni funkční specialisté budou užívat společná logistická data. Procesy spojené se standardy musí být na regulární bázi revidovány ve shodě s principy permanentního zlepšování.

Implementace *CALS* je dlouhodobým postupným evolučním procesem, který není veden ustálenými precizními standardy a specifikacemi, ale i principy společných vizí, iniciativ a dohod podporovaných dobrým řízením. Informace musí být spravovány pomocí centra-

lizovaného řízení, ale jejich zpracování musí zůstat decentralizované. Takový proces vyžaduje eliminaci nebo integraci existujících informačních systémů a jiných systémů vykonávajících stejné funkce pro různé druhy složek armády.

Tento proces má velký vliv na logistické funkce, protože výměna informací je jednou z integrálních částí logistického managementu. Podle některých zdrojů [1] bude funkce logistických manažerů účetně sledována jako vyčíslitelný náklad na vývoj a provoz logistických informačních systémů. Proces vyžaduje sledování a vyhodnocování logistických praktik a procedur na regulérním základě, aby se ocenily nejlepší dosažené výsledky ve veřejném i privátním sektoru. Zde je nutné mít mnohé společné definice a standardy pro data v *DoD* a průmyslu, mít výpočetní a komunikační infrastrukturu, která je transparentní pro konečného uživatele, a mít automatizaci a integraci informace, která je konzistentní v mnoha různých akvizičních programech. To požaduje doposud neobvyklou úroveň spolupráce a důvěry mezi vládními a průmyslovými organizacemi.

Literatura:

- [1] Kolektiv: *Integrated Logistics Support Guide*, Defence Systems Management College Press, Fort Belvoir- Virginia, květen 1994.
- [2] Šmondrk, J., Sazeček, P.: *Systém akvizice a logistické podpory - jeho zavádění s využitím počítačů v armádě USA*, Vojenské rozhledy č. 4/1994.
- [3] Kolektiv: *CALS - Computer Aided Acquisition and Logistics Support - Executive Guide*, NATO Maintenance and Supply Agency, Cappelen, 1994.

Síla zbraní, síla mužů

V č. 1/95 *Vojenských rozhledů* byl uveřejněn článek „Válka zbraní, nebo válka lidí?“, jehož autorem byl Marc Défourneaux. Tentýž autor napsal i následující článek, který byl převzat z francouzského časopisu *Défense nationale* z dubna 1995.

Podle současné strategické terminologie byla druhá světová válka dvojitou válkou „silného proti silnému“, na jedné straně - v Evropě a Africe - mezi třetí říší a tak zvanou „velkou čtyřkou“, na druhé straně - v Pacifické oblasti - mezi Japonskem a v podstatě prvním z této čtyřky, tj. Spojenými státy. V obou případech zvítězil silnější.

Od té doby různí strategové kodifikovali válku „slabého proti silnému“, zejména Mao Ce-tung se svými partyzány a francouzští strategové se svými jadernými zbraněmi. Přesto po celou dobu trvání studené války se Atlantická aliance všeobecně a Spojené státy zvláště připravovaly k válce silného proti silnému vzhledem k Sovětskému svazu a francouzská slabost přesto spočívala v jaderné úrovni. Z toho vyplývala síla, která odstrašovala před vzájemným střetnutím, a konflikt Východ-Západ se projevoval periferijními konflikty „se zplnomocněním“, v nichž zejména země Západu čelily zemím „třetího“ světa.

„Co na tom záleží: kdo může nejvíce, může i méně“, myslely si západní nejprůmyslovější národy a říkaly si, že zbraně vyvinuté k tomu, aby čelily Sovětům, by byly tím spíše účinné proti slabším protivníkům. Obrovská kvalitativní i kvantitativní převaha umožnila Spojeným státům udělat krátký proces s iráckou armádou v roce 1991. Co může být banálnější než vidět, jak první armáda světa porazí armádu považovanou za čtvrtou nejsilnější?

Avšak americkému lidu se to nezdálo být banálním, neboť přivítal svoje „hochy“ jako hrdiny a jejich velitele jako triumfátora! Toto vítězství svým bleskovým charakterem smazalo ponižující vzpomínku na Vietnam před dvaceti léty, kde byla první armáda světa poražena armádou mnohem méně vyzbrojenou. Stejně jako byla neporazitelná Rudá armáda poražena v Afghánistánu v roce 1988. Takto Amerika věřila, že konečně našla lék proti všem porážkám tohoto druhu, a začala srdnatě snít o „novém světovém řádu“, kdy průmyslové a demokratické národy budou moci od nynějška vládnout na planetě pomocí válek bez lidských ztrát, pouze díky účinnosti své výzbroje. Právě v důsledku této jistoty vyslala v prosinci 1992 svoje vojska do Somálska před obrazovkami všech světových televizních společností...

Výsledek je znám: první armáda světa opustila Somálsko potají 31. března 1994. Zanechala zemi ve stejně chaotickém stavu jako při jejím příchodu. Přeměnila malého „vojevůdce“ v hrdinu oslavovaného v lidovém myšlení za jeho vítězství nad Spojenými státy americkými, stejně jako v roce 1972 byli těmito hrdiny partyzáni vietcongu. Zanechala zemi „modrým přílbám“, které zůstaly na místě, aby se pokoušely „udržet mír“, jako v troskách bývalé Jugoslávie. Neboť v těchto troskách se historie opakuje: v Bosně a Hercegovině hrstka srbských milic otevřeně vzdoruje „nejmocnějším“ organizacím světa - Spojeným národům a Severoatlantické alianci - a nakonec je nutí ustupovat, zatímco ruská armáda

zjišťuje, že čečenští bojovníci jsou vůči bombardování mnohem odolnější, než se předpokládalo.

Nuže, kde je chyba? Jakými důvody je možno vysvětlit, že slabý může občas být silnější než silný?

*

Chyba je v definici síly, pošetile ztotožňované s pouhou silou zbraní, která je zase někdy ztotožňována s jejich pouhou technologickou úrovní.

Žádná zbraň není zřejmě absolutně vzhledem k protivníkům stejné úrovně, schopným rozvíjet obranu. Dokonce vzhledem ke „slabým“ protivníkům je účinnost moderních zbraňových systémů spojena s určitou zranitelností, když je založena na úrovni podporované organizací a integrací, neboť je snadnější dezorganizovat než ničit: když jsou všechny prvky nějakého systému vzájemně závislé, postačí velmi omezená destrukce ke zničení účinnosti celku. Naopak, pro potlačení hrozby nezávislých partyzánů je nutno je zničit jednotlivě až do posledního.

Síla zbraní již není univerzální, protože je omezena na ta bojiště, na nichž mohou být tyto zbraně použity s úspěchem. Jestliže se podíváme na statistiky světového obchodu, je tento úspěch nesporný na všech „bojištích“ hospodářské války, avšak v oblasti úzce vojenské je radiolokátor dalekého dosahu nebo těžký tank málo užitečný v horské džungli a „intelligence“ střely s plochou dráhou letu nepostačuje k odhalení odstřelovače v Sarajevu nebo „vojevůdce“ v Mogadišu.

Konečně, síla zbraní není výlučná, protože tam, kde těžké tanky, dokonalé elektronické prostředky a umělá inteligence přestanou fungovat, muži pokračují v boji: na zemi stále více zalidněné je zasazení muže vždy nejrozšířenějším prostředkem pro vedení války. Neboť mezi nízkými, vysoce „technologickými“ početními stavy a velkými davy, dokonce hůře vyzbrojenými, může počet ještě překonat výkonnost: afričtí zemědělci, i když nemají žádné morální skrupule, aby zabíjeli, pálili nebo otravovali kobylky, nemohou vždy zabránit, aby jim kobylky nezničily úrodu.

Takto, přes určitá nadšená prohlášení, která byla přednesena po ukončení „Pouštní bouře“ v roce 1991, se válka nestala výlučnou záležitostí elektroniky a síla zbraní v ní nepotlačila to, co po tisíciletí vytvářelo velikost národů: sílu mužů.

*

„Pro vedení války postačí několik úderníků,“ tvrdili v rozčilení někteří studenti důstojnické školy v Saint-Cyr v roce 1984, při protestech proti „intelektualizaci“ svého vyučování. Přesto neupademe do technologického pesimismu ve prospěch romantického kultu muže! Jestliže by jednoho dne byla válka vedena v kosmu, měla by více nadějí, že se bude podobat verzi „strategické obranné iniciativy hvězdné války“ než verzi hollywoodské, tj. byla by spíše obrovským střetáváním elektronických automatů než bojem rytířů ozbrojených laserovými šavlemi a morální silou. A dokonce na pozemních bojištích, kde člověk zůstává důležitým prvkem, je možné jednoduchým prakem - a případně pomocí „úderníků“ - zabít Goliáše, ale určitě není možné zničit tank. Rozdíl mezi Davidem a jeho moderními soupeři spočívá hlavně v technickém pokroku: technický pokrok umožnil nahradit prak protitankovou nebo protiletadlovou raketou odpalovanou z ramene a právě díky těmto rake-

tám se odhodlaným partyzánům podařilo odstrašit Sovětský svaz od pokračování války v horách Afghánistánu.

Samozřejmě, je zapotřebí ještě paže, aby raketu držela, a velká dávka odvahy k jejímu odpálení. Obecně řečeno - všude, kde se muž fyzicky zúčastní boje s jinými ambicemi než masakrovat nožem nebo mačetou civily nepřátelského etnika, může se stále méně obejít bez technologie, avšak nikdy se nemůže obejít bez odvahy: po tisíciletí se na tom vůbec nic nezměnilo. Jenže „industrializovaný člověk“ se během posledních desetiletí značně změnil, což někdy vede k názoru, že odvaha a odolnost jsou vlastnosti, které lze snáze najít u lidí ve „třetím“ světě, kteří jsou zvyklí na tvrdý život a nemají co ztratit, než u národů narozených v pohodlí a zvyklých na ně.

Za těchto okolností důležitým problémem dnes není individuální odvaha několika občanů, nýbrž odhodlání národa jako celku. V roce 1942 Spojené státy chtěly a mohly vyvinout obrovské úsilí pro současný vstup do války proti Japonsku a proti Německu. Později chtěly a mohly nasadit zbraně a vojáky potřebné k ochraně Jižní Koreje proti komunismu v roce 1950 a k vítězství nad Irákem v roce 1991. Toto odhodlání jim dodalo věrohodnosti, když hrozily Iráku represáliemi v případě nové agrese. Nicméně v šedesátých letech váhaly vyslat ihned na začátku velké síly do Vietnamu a nakonec ponechaly zemi jejímu osudu v roce 1973. V ní zůstalo 58 000 padlých Američanů. Potom Spojené státy chvatně opustily Libanon v roce 1983 poté, co bylo výbuchem v bejrútských kasárnách zabito 241 příslušníků námořní pěchoty, a to ve stejné době, kdy Francie ztratila 58 mužů při výbuchu jejího „Drakkaru“. Potom v roce 1994 opustily Somálsko po ztrátě 18 mužů, a přitom se obezřele zdržely toho, aby šly zmírňovat evropskou nedostatečnost v Bosně, a souhlasily s důležitými ústupky haitskému diktátorovi, aby si zajistily vylovení na ostrovech podle zásady „žádní mrtví“ poté, co zjistily, že síla zbraní nepostačuje k vyřešení všech problémů. Bylo jasné, že úloha „světového četníka“ přesahovala to, co chtěly dělat i to, co mohly dělat.

Zde se nacházíme před situací zcela odlišnou od kolektivní zbabělosti národa stojícího před hrozbou války „silného proti silnému“, kterou prokázaly například Francie a Velká Británie v Mnichově v roce 1938 a která se objevila znovu během studené války vyjádřená výrokem „raději rudý než mrtvý!“ v bohatých zemích západní Evropy. Vlády dotyčných zemí sice hlásaly opačné odhodlání, avšak v téže době některé z nich ustupovaly požadavkům mezinárodního terorismu podporovaného zeměmi mnohem „slabšími“, než byl Varšavský pakt.

Je nutné se vyvarovat toho, abychom směřovali velmi rozmanité příčiny podléhající úsudkům zcela odlišných hodnot: kolektivní zbabělost národa před bojem, který by měl vést, panický strach vlády z myšlenky týkající se vystavení života několika občanů ohrožení, její zdrženlivost před riskováním života svých vojáků a varování veřejného mínění před použitím mohutných prostředků „silných“ proti „slabému“.

Pokud jde o první typ zbabělosti, rozpad Varšavského paktu alespoň pro daný okamžik odstranil riziko, že nějaký západoevropský národ bude muset volit mezi rudým a mrtvým. Naproti tomu, tento rozpad zvýšil počet těch, kteří budou muset provádět omezené intervence a vysílat vojáky do konfliktů bosenského typu, tj. do „slabších“ zemí. Problém má tedy jinou povahu: síla zbraní může někdy vytvářet slabost tím, že „silnému“ naznačuje možnost vítězství za nižší cenu, dokonce za cenu žádného mrtvého, a vyvolávat tak demo-

bilizační postoj, který neodolá prvému nárazu skutečností. Síla „slabého“ proti „silnému“ není tudíž schopností ho zničit, nýbrž prostou možností mu škodit (tento pojem neobsahuje žádný hodnotový úsudek), což spočívá v tom, že mu způsobí určité ztráty, jejichž účinek závisí v podstatě na morální pevnosti „silného“.

Odmítání průmyslových národů vystavovat lidské životy ohrožení je zcela legitimní, především z hlediska demografických křivek. V každém případě by nikdo neměl odsuzovat nějaký národ pro jeho přání chránit svoje vojáky. Avšak důvodem existence armády je být zasazena v případě potřeby a její kolektivní velikost spočívá v přijímání rizik a eventuálně individuálních obětí. Vzhledem k tomu žádná vláda anebo velká mezinárodní organizace si nemůže současně dovolit přepych působivých veřejných prohlášení a zároveň odmítat riziko lidských ztrát, které tato činnost obsahuje, nebo dokonce okázale hrozit „rušiteli“ nelítostnými represáliemi a potom se zesměšňovat tím, že tyto hrozby nikdy neuskuteční, přičemž vrcholem vlastního zesměšňování je vysílat vlastní vojáky, aby přijímali rány bez povolení je vracet.

Země nemůže zakládat celou svou obrannou doktrínu na hrozbě jadernými údery vůči „silným“ zemím schopným rovněž jaderné odvety - tj. na prohlášení nejvyšší a případně i sebevražedné odhodlanosti - a podřývat svou věrohodnost ustupováním terorismu, aby se vyhnula bombě anebo osvobodila několik civilních rukojmí.

Odchod Francouzů z Alžírsko a odchod Američanů z Vietnamu byly do značné míry způsobeny takovými pocity, tj. přáním zastavit ohrožování lidských životů a přáním osvobodit zajatce. Nicméně se k tomu připojil jiný pocit: špatné svědomí týkající se ztrát nebo prostě špatného zacházení s nepřitelem. Zde se jedná o zcela jiný problém, jehož vliv musí nutně narůstat s rozšiřováním přímých televizních přenosů z válek. Mohli bychom si jen blahopřát k tomu, jestliže by objektivita a dokonce pouhá pravda byly trvalou zásadou chování sdělovacích prostředků, což je v této věci důležité, neboť síla obrazu nabyla nadměrnou moc rozhodovat, zda nějaká slabá země (nebo nějaká národní či etnická menšina) je hodna soucitu, nebo odsouzena ke lhotečnosti. Ve druhém případě slabost zůstane slabostí. V prvním případě bude tvořit sílu, která v mezním případě bude mocnější, když bude neozbrojena: touto metodou se Gándhímu podařilo zvítězit nad britským impériem.

*

Existují však základní rozdíly mezi silou zbraní, silou reálnou, a tím, co je považováno za velikost národa. V té míře, v jaké status „velkého národa“ předpokládá schopnost ovlivňovat průběhy událostí ve světě působením na jiné státy, představuje reálnou sílu. Avšak tato síla není pouze vojenská - ekonomická síla dnes hraje převládající úlohu - a dokonce, když obsahuje pouze svou vojenskou složku, neměří se velikostí silou zbraní, neboť tato síla je provázána vůlí sloužit (v případě potřeby zasazení mužů). Naopak, země nebo pouze skupina mužů s malým počtem zbraní, avšak velkým odhodláním, může vykonávat moc spojenou s poškozováním, která není úměrná její skutečné velikosti: např. defenzivní poškozování okupanta, jak nám to nedávno připomínaly vzpomínky na různé akce francouzského hnutí odporu za druhé světové války, nebo ofenzivní poškozování vně vlastních hranic, jak to dokazuje mnoho teroristických akcí.

Jadernou silou technicky věrohodnou z hlediska výkonnosti a kvantity a věrohodnou vůlí k obraně může země odstrašovat jinou stejně silnou a dokonce silnější zemi od přímého útoku na sebe: taková síla je kritériem velikosti.

Pomocí mohutné klasické síly - jejíž použití je věrohodnější než použití jaderné síly proti slabším zemím - může země částečně diktovat svůj zákon ve světě nebo alespoň ovlivňovat jeho běh. Může být „velkým“ národem, avšak s takovou skutečnou mocí, která bude vždy úměrná její síle a odhodlanosti.

Země s jednoduchou sebeobranou milicí, s lehkou výzbrojí pro obranu horského nebo zalesněného regionu se nemůže vyhnout tomu, aby do ní nevnikla jiná, silněji vyzbrojená armáda, avšak do té míry, v níž její občané - vojáci - mají motivaci vedoucí až k vůli k oběti - s tou výhradou, že jejich lehké zbraně nejsou synonymem nadměrné primitivity - což může působit jistým škodlivým způsobem na okupanta guerillovými metodami. Rozsah této moci nyní závisí v podstatě na motivaci agresora: jestliže není příliš citlivý vůči jistým ztrátám a má malý sklon k pocitu viny, nakonec dosáhne svého cíle. Avšak jestliže považuje smrt některých svých vojáků za psychologicky příliš vážnou a jestliže je jeho domácí veřejné mínění zatíženo špatným svědomím, jeho počáteční vítězství se z dlouhodobého hlediska promění v porážku.

Za těchto okolností ani taková země jako komunistický Vietnam, která dokázala uplatňovat rozsáhlé a rozhodující defenzivní možnosti poškozování proti Francii a potom proti Spojeným státům a na základě toho získat velký věhlas, není schopna prosazovat svou vůli ve světě a nabýt tak status „velkého národa“. A jestliže se tento status nenabývá sebeobranou armádou, nezíská se tím spíše pomocí milice určené k útokům na slabé sousedy: Srbsko zůstává malou zemí, nicméně jeho milice poskytuje možnost klidně napadat země značně „silnější“ a zesměšňovat je, a to odstrašující možností škodit. Od tohoto okamžiku by tyto „silnější“ země, aby čelily agresí, měly přijmout pozemní boj v nepříznivém terénu a za podmínek málo vhodných pro rozsáhlé zasazení techniky. Tím spíše, že započaly rozmislovat „ozbrojená rukojmí“ - modré přílby.

Status „velkého“ se nenabývá ani teroristickou schopností založenou na osobách nastražujících bomby, ani na únoscích rukojmí. Avšak touto ofenzivní možností škodit se nabývá i schopnost vykonávat určitý vliv na ochablý svět. Jestliže si obstarají navíc nějaké zbraně hromadného ničení, budou schopny uskutečňovat skutečné vydírání.

Žádnou možnost být považován za „velký“ národ nemá ten, kdo nemá ani zbraně ani ozbrojené síly, nýbrž pouze miliony hladových krků. Avšak může nakonec vniknout do mocných zemí, vyzbrojených pro třetí světovou válku, ale psychologicky bezbranných při pohledu na bídu, a bezbranných dokonce i materiálně před jejich počtem, stejně jako afričtí vesničané před kobyly.

Od okamžiku, kdy může být „velký“ národ přinucen, aby s hanbou vyklidil malou zemi, kterou podle svého názoru mohl ovládnout, aby se vzdal praktického uplatňování hlasitě proklamovaných morálních principů a aby eventuálně ustupoval vydírání malými zeměmi, a to vše bez možnosti zastavit u sebe sílící proud běd světa, vyvstává otázka: k čemu slouží být velký a silný?

Polské veřejné mínění o bezpečnosti, obraně a armádě

(Referát, přednesený na mezinárodní celoarmádní konferenci Ozbrojené síly v mírovém půlstoletí, která se konala na VA Brno ve dnech 19. až 21. června 1995)

V našem článku bychom vás rádi informovali o názorech polské společnosti, zvláště vojáků z povolání, o obraně a armádě.

Zaměřili jsme se na:

- ◆ reakce polské veřejnosti, včetně vojáků z povolání, na kolaps SSSR a události na Východě, které se staly poté,
- ◆ postoj polské veřejnosti k německému sjednocení a německému problému obecně,
- ◆ vývoj mínění polské společnosti a vojáků z povolání na nejvýhodnější polská bezpečnostně-politická spojení.

Není třeba vysvětlovat, že sociální postoje a mínění na uvedené otázky jsou pro integraci Polska se Západem velmi důležité, a to jak ve vnitřní (polské), tak vnější dimenzi. Jsou také dobrým východiskem pro diskuzi o budoucí roli a poslání polských ozbrojených sil v evropském sjednocení.

Rozpad SSSR a události na Východě versus polská bezpečnost

Průzkum veřejného mínění v lednu 1991 prokázal přesvědčení polské veřejnosti, že rozpad SSSR a následný vznik samostatných států bude pro Polsko příznivý. 60 % respondentů (o 20 % více než v dubnu 1990) takový vývoj podporovalo. Procento obyvatel, které vidělo pouze negativní účinky tohoto vývoje, bylo o polovinu nižší. Tento výsledek může být vysvětlen postupující nezávislostí jednotlivých republik na Moskvě a rychlým získáváním suverenity baltských států. Začalo převládat přesvědčení o výhodách samostatné politiky vůči jednotlivým republikám SSSR nad doposud existujícím pojetím SSSR jako jednotného politického monolitu.

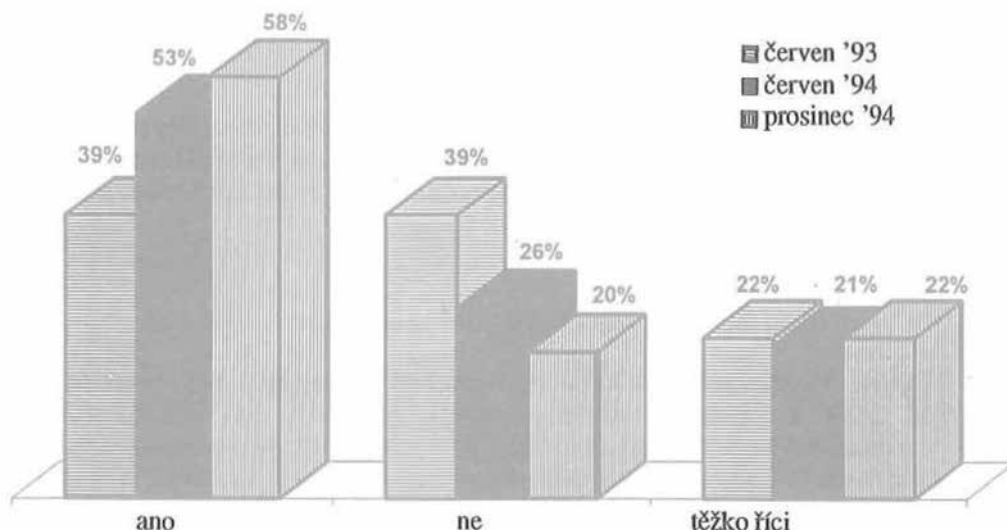
Charakteristickým rysem myšlení polské společnosti se stal pocit značné závislosti národní bezpečnosti Polska na situaci na území bývalého Sovětského svazu, zvláště Ruska. Důkazem toho byly reakce polského veřejného mínění na události na konci srpna 1991, tj. po převratu v Moskvě. V té době byl zaznamenán náhlý vzrůst pocitu ohrožení v celé polské společnosti i mezi vojáky z povolání (viz. obr. 1).

Z výzkumu uskutečněného WIBS mezi příslušníky armády v době převratu vyplynulo, že vojáci z povolání sledovali převrat s velkým zájmem. Na otázku o možných následcích událostí v SSSR pro Polsko ve svých odpovědích zdůraznili:

- zhoršení ekonomické situace jako výsledek přerušení dodávek ze SSSR (surová nafta, přírodní plyn),
- příliv emigrantů ze západních republik SSSR,
- zhoršení diplomatických vztahů se SSSR,
- odložení stažení ruských vojsk z polského území,
- ohrožení demokratických a sociálních změn v zemi,
- vojenské ohrožení Polska.

Velká část vojáků z povolání byla mínění, že „by Polsko mělo pečlivě sledovat události v SSSR, neboť vzhledem ke geopolitické situaci musíme udržovat dobré sousedské vztahy“.

V době převratu a po rozpuštění Komunistické strany Sovětského svazu se v polské společnosti projevil pokles pocitu ohrožení z Východu. Lze se domnívat, že k tomu přispěly vyhlídky na demokratické sociální změny v SSSR a především neúspěch převratu. Ve společenském myšlení nastal zlom ohledně možností budování polského obranného systému založeného na nestabilním a nevypočitatelném Východě.

Obr. 1: Domníváte se, že v nejbližší budoucnosti, tj. v pěti až deseti letech, se Rusko znovu obnoví v hranicích bývalého Sovětského svazu a bude opět ovlivňovat bývalé socialistické státy - ano, či ne?

Polské veřejné mínění se domnívalo, že vztahy s Litvou a zvláště s Ukrajinou i mezi novými státy, které vznikly na území bývalého SSSR na východní hranici Polska, nebudou příliš přátelské či se stanou dokonce otevřeně nepřátelské. Nepřívětivý postoj polské

společnosti k těmto zemím vznikl díky tehdejší rozhlasovým informacím, že Litva narušuje práva polské menšiny, a že Ukrajina má vůči Polsku územní nároky.

Pocit ohrožení z Východu a ze Západu v polské společnosti může být vysvětlen kategoriemi stereotypu. Nedávno prováděný výzkum ale ukazuje na určitou racionalizaci vnímání ohrožení v polském veřejném mínění. To může být doloženo reakcemi polské společnosti na mezinárodní události, zvláště na probíhající procesy v Rusku, Německu a na Ukrajině.

V letech 1993-94 bylo Rusko vnímáno civilní veřejností, včetně vojáků z povolání, jako menší hrozba (56 %) pro polskou bezpečnost než Německo (76 %) a Ukrajina (83 %).

Z výzkumu prováděného začátkem r. 1994 plyne, že je to Rusko, které je pokládáno za největší hrozbu polské bezpečnosti (75 % odpovědí). Pocit ohrožení ze strany Německa a Ukrajiny značně poklesl (na 51 %).

Důvody strachu z ruského vývoje mohou mít kořeny v událostech, které v této zemi proběhly od doby, kdy se situace po převratu v Moskvě stabilizovala, až do současnosti. Zvláště musíme brát v úvahu takové události, jako byl konflikt ruského parlamentu s prezidentem v září 1993, výsledky parlamentních voleb loni v prosinci a prohlášení ruských politiků a vojenských představitelů o oblastech ruského životního zájmu, sférách vlivu a aspiracích Ruska jako světové mocnosti v Evropě.

Proto výsledky z r. 1994 získané výzkumnými týmy DEMOSKOPu a WIBSu nejsou překvapující. Z nich vyplývá, že tři čtvrtiny dotazovaných Poláků pokládá Rusko za vojenskou hrozbu (76 %), o něco méně, dvě třetiny, jako politickou hrozbu (65 %) a více než polovina (53 %) jako ekonomickou hrozbu. 73 % dotazovaných vojáků z povolání je toho mínění, že vývoj současné situace v Rusku povede k obnovení jeho imperiální politiky. Pouze každý desátý respondent byl opačného názoru.

V posledních dvou letech nebyly polsko-ruské vztahy příliš dobré. Návštěva ruského premiéra Černomyrdina, případ ruského konzula v Krakově či v neposlední řadě ruské námitky proti polskému vstupu do NATO (viz obr. 2 a 3) způsobily, že v polské společnosti roste pocit ohrožení ze strany Ruska. Ze srovnávacího výzkumu CBOS dále vyplynulo, že se polská společnost domnívá, že Rusko je náchylné obnovit staré impérium, že mu nezáleží na dobrých sousedských vztazích s Polskem, ale naopak, snaží se podřídit si Polsko, jako to bývalo v dobách bývalého SSSR (viz obr. 4).

Stojí za zmínku, že výzkum „Bezpečnost, národ a partnerství“ byl prováděn na začátku roku 1995, když v Grozném v Čečensku probíhaly intenzivní boje. Pocit ruského ohrožení tehdy dosahoval nejvyšší úrovně ve všech analyzovaných vrstvách polské společnosti, vyšší úrovně než při výzkumech prováděných v předcházejících několika letech.

Polsko a německé sjednocení

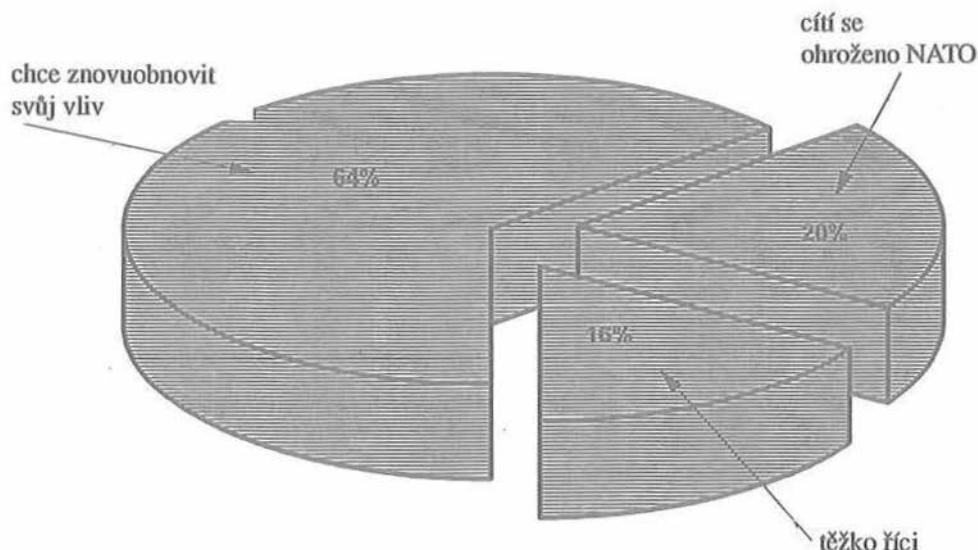
Podle výsledků průzkumu „Poláci '90“ bylo německé sjednocení polskou společností široce podporováno (90 % souhlasilo), nicméně dvě třetiny dotazovaných Poláků hodnotilo výsledky německého sjednocení pro polskou bezpečnost negativně.

Každý třetí respondent v tom neviděl pro Polsko žádné ekonomické výhody (34 %). Dosažené výsledky ukázaly, že v polské společnosti existuje málo myšlenkové nepředpojatosti k událostem v Německu a také strach z německé ekonomické síly a sjednocení.

Začátkem roku 1990 měli vojáci z povolání v souvislosti se sjednocením Německa pesimistické představy (74 % odpovědí). Pouze 12 % dotazovaných vojáků z povolání vidělo pozitivní perspektivy spojené se sjednocením a 14 % nemělo v této věci pevné mínění.

Při vysvětlování obav ze sjednocení Německa respondenti udávali hlavně dva důvody: hrozba západní polské hranici a možnost ekonomické závislosti na Německu. Byly uváděny historicky formované, negativní národnostní stereotypy: „Němci jsou arogantní, domýšliví, touží po odplatě a chtěli by získat zpět ztracenou zemi.“

Rusko je proti vstupu Polska do NATO. Domníváte se, že tomu tak je, protože:

Obr. 2

Respondenti, kteří vyjádřili mínění, že sjednocení Německa bude mít pro Polsko pozitivní důsledky, zdůrazňovali, že pro vývoj polské ekonomiky a urychlení integračních procesů v Evropě bude důležitá spolupráce s ekonomicky nejsilnější zemí, která vznikla spojením rozděleného národa, těsně sousedícího s Polskem.

Přehled mínění mezi vojáky z povolání prováděný v r. 1992 ukázal, že Německo bylo spíše pokládáno za potenciální zdroj hrozby v politické sféře (27 %), zvláště pak ve sféře ekonomické (40 % odpovědí). Německo jako zdroj potenciálního ohrožení ve vojenské sféře a jako potenciální nepřítel bylo označeno ve 22 %, Ukrajina ve 44 %.

Vysoký pocit ohrožení ze strany sjednoceného Německa přetrvával v polské společnosti i mezi vojáky z povolání ještě v roce 1993. Na základě současného výzkumu polské populace, jak mezi civilní veřejností, tak i vojáků z povolání, byly získány následující údaje:

Země	civilní veřejnost leden '93	vojáci z povolání	
		leden '93	únor '93
1. Německo	70 %	82 %	51 %
2. Ukrajina	63 %	76 %	51 %
3. Rusko	52 %	56 %	75 %
4. Bělorusko	25 %	33 %	30 %
5. Litva	20 %	24 %	20 %
6. Česká a Slovenská republika	7 %	12 %	8 % a 5 %
7. USA	8 %	10 %	9 %
8. Švédsko	4 %	6 %	4 %
9. Francie	4 %	5 %	6 %
10. Indie	4 %	5 %	4 %

Výše uvedená data z výzkumu WIBS z r. 1994 ukazují značný pokles pocitu ohrožení ze strany Německa i ze strany Ukrajiny.

Potvrzením zásadních změn myšlení vojáků z povolání je také skutečnost, že v r. 1994 představovalo Německo větší hrozbu než Rusko pouze v ekonomické sféře (54 %, Rusko 16 %). Ve vojenské sféře byla hrozba ze strany Německa menší než z Ruska (8 %, Rusko 46 %), taktéž v politické (17 %, Rusko 43 %).

Stejná data najdeme i ve výsledcích výzkumu „Bezpečnost, národ a partnerství“ prováděném v roce 1995. Pocit ohrožení ze strany Německa poklesl a mezi polskou mládeží byl zjišťován jen velmi vzácně. Můžeme zde dovodit, že změna postoje polské společnosti k Německu nastala díky: za prvé - přirozenému procesu generační výměny (žije méně lidí, kteří mají zkušenost s druhou světovou válkou a okupací), za druhé - vzhledem k polské a německé politice, která je zaměřena na dohody a spolupráci.

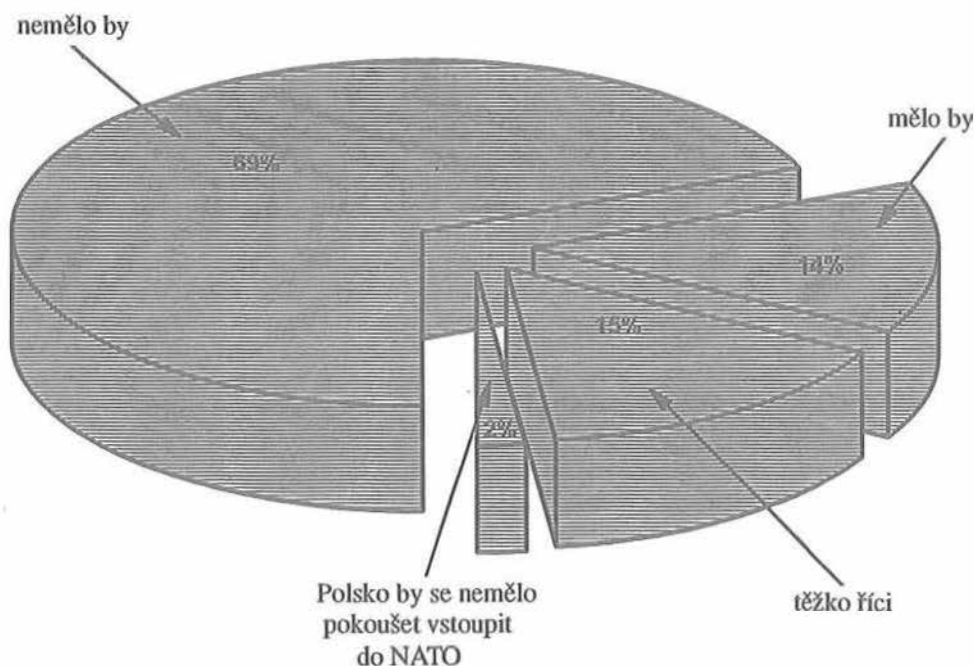
Polsko versus politické a vojenské aliance

Již v poslední fázi existence Varšavské smlouvy, která byla pevným prvkem komunistického systému, demonstrovala polská společnost stále menší podporu myšlenky polské účasti v tomto bezpečnostním systému.

Z výzkumu uskutečněného centrem výzkumu veřejného mínění polského rádia a televize PORCPT se zjistilo, že procento podpory polské účasti ve Varšavském paktu kleslo ze 70,2 % v r. 1987 na 60,7 % v roce 1990. Proces reorientace polské společnosti ohledně Varšavské smlouvy také potvrzuje i procentuální vzrůst respondentů, kteří nedokáží určit své postoje (z 2,9 % v r. 1987 na 8,3 % v r. 1990). Mezi lidmi, kteří byli proti polskému setrvání ve Varšavské smlouvě, byl téměř každý druhý respondent (16,2 %) pro neutralitu a pouze každý třetí respondent byl pro vojenské spojení se Západem. Reálnější možnost rozpuštění Varšavské smlouvy nastala o rok později, kdy 64 % dotazovaných představitelů civilní veřejnosti dávalo přednost jejímu zrušení. Proti byl pouze každý čtvrtý respondent.

Co se týče Varšavské smlouvy, zjišťujeme na základě informací z pravidelného výzkumu mezi vojáky z povolání podobný vývoj postojů: od přijetí její existence jako bezpečnostní

záruky v bipolárním světě k souhlasu s jejím rozpuštěním v nových společenských a politických podmínkách.

Obr. 3: Mělo by Polsko při svých pokusech o vstup do NATO brát v úvahu postoj Ruska - ano, či ne?

Nicméně ještě v r. 1989 zdůrazňovala rozhodná většina vojáků z povolání nezbytnost setrvání v doposud existujících vojenských aliancích založených na souhlasu členských zemí Varšavského paktu a nepodporovala žádnou možnost spolupráce v jakémkoliv vojenském bloku. Na otázku „Je účast ve Varšavské smlouvě pro Polsko v současné mezinárodní situaci výhodná?“ odpovědělo kladně („ano“ a „spíše ano“) 74,5 % dotazovaných vojáků z povolání a jen 12,3 % respondentů bylo opačného mínění. 9 % dotazovaných nemělo o věci určitý názor.

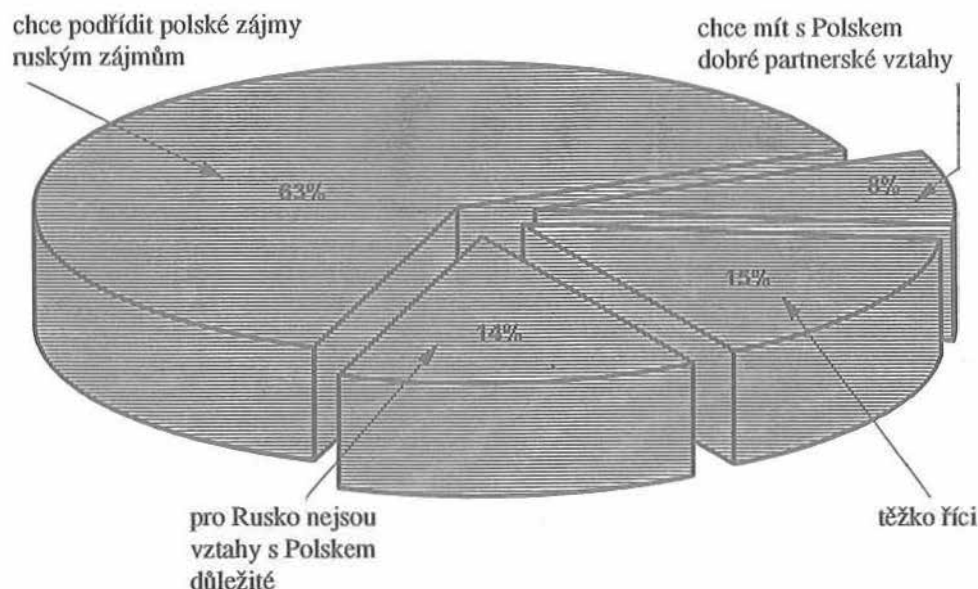
Podle mínění vojáků z povolání v r. 1989 (několik měsíců před volbami, které přinesly porážku komunistům) by mělo Polsko úzce spolupracovat především se:

1. Zeměmi Varšavské smlouvy (34,8 %).
2. SSSR (27,9 %).
3. Socialistickými zeměmi (15,5 %).
4. Neodpovědělo (8,3 %).
5. Sousedy (6,3 %).
6. S každým; s OSN (4,9 %).
7. S nikým (4,5 %).

Z předložených dat plyne, že vojáci z povolání (více než polská civilní veřejnost) zdůrazňovali nezbytnost setrvání v existujících politicko-vojenských organizacích. Varšavskou smlouvu a spojenectví se Sovětským svazem pokládali za základ národní bezpečnosti.

Po rozpadu komunistického bloku a Varšavské smlouvy můžeme mezi vojáky z povolání pozorovat hledání takových politických a vojenských řešení, která by Polsku poskytovala bezpečnostní záruky. Při průzkumu veřejného mínění byla nabídnuta tato tvrzení: „Polsko by se mělo stát neangažovanou zemí a mělo by získat neutrální statut“ (32 % kladných odpovědí) a „Polsko by si mělo zajistit vlastní bezpečnost bilaterálními aliancemi se sousedy“ (27 %).

Tehdy poprvé byla vyslovena i možnost preferující NATO: „Polsko by se mělo pokusit o přijetí za člena NATO“ (19 % kladných odpovědí). Koncept vytvoření nové vojenské aliance se zeměmi střední a východní Evropy nezískal velkou podporu (15 %), ačkoliv byl velmi propagován v hromadných sdělovacích prostředcích.

Obr. 4: O jaký druh vztahů Rusku jde?

Po událostech v Moskvě v srpnu 1991 byla mezi polskými vojáky z povolání pozorována další změna postojů v otázkách vojenských aliancí. Na své důležitosti rychle ztratil bezpečnostní koncept založený na polské neutralitě, avšak koncept bezpečnosti založený na bilaterálních politicko-vojenských aliancích se sousedy získal na větší vážnosti. Procento těch, kteří podporovali vstup Polska do NATO, stoupl na 23 %.

Výzkum provedený WIBS v r. 1992 potvrdil orientaci vojáků z povolání ve vojensko-politické sféře na Západ. Procento podpory plného členství Polska v NATO zůstalo na stejné

úrovni (19 %). Za nejvýhodnější volbu pro Polsko byl pokládán celoevropský bezpečnostní systém (47 %). Další řešení získala méně procent. Z nich většinu měl koncept vojenské soběstačnosti (18 %). Bilaterální a regionální aliance ztratily na důležitosti.

V roce 1993 se postoj vojáků z povolání k plnému členství v NATO podstatně nelišil od názorů celé polské společnosti. Na otázku: „Mělo by Polsko vstoupit do NATO, či to není nezbytné?“ byly získány následující odpovědi:

otázky	vojáci z povolání	civilní veřejnost
1. Členství v NATO je pro Polsko nezbytné, bez něho nebude nikdy svobodné.	48 %	50 %
2. Členství v NATO by bylo pro Polsko výhodné, ale obejdeme se bez něho.	32 %	24 %
3. Členství v NATO nemá pro Polsko význam.	11 %	9 %
4. Je těžké odpovědět.	9 %	16 %

Vojáci z povolání hodnotí perspektivu členství v NATO skeptičtěji než většina Poláků. Mezi profesionálními vojáky převládají postoje jako „Polsko se pravděpodobně stane členem NATO, ale ne dříve než za několik let“ (44 %, civilní veřejnost 33 %). V armádě je tedy více pesimistů než v celé společnosti, neboť výrok „Polsko se nikdy nestane členem NATO“ získal 14 % (civilní veřejnost 11 %). Stejně tak malý souhlas získal výrok „Polsko se velmi brzy stane členem NATO“. Z dotazovaných nemělo na šanci a perspektivy polského vstupu do NATO určitý názor 8 % vojáků z povolání a 18 % civilní veřejnosti.

Navzdory zjištěnému skepticizmu a opatrnosti vojáků z povolání není pochyb, že co se týče nejlepšího zajištění polské bezpečnosti, převládá mezi nimi orientace na západní aliance.

otázky	vojáci z povolání leden 1993	civilní veřejnost leden 1993	vojáci z povolání únor 1994
1. Vojenská aliance se Západem	76 %	75 %	73 %
2. Vojenská aliance s východoevropskými zeměmi	17 %	12 %	24 %
1. Polský vstup do NATO	57 %	64 %	63 %
2. Polská vojenská nezávislost a soběstačnost	38 %	25 %	35 %
1. Vytvoření celoevropské armády	47 %	35 %	67 %
2. Úplné celoevropské odzbrojení	44 %	52 %	30 %

V roce 1994 se Polsko připojilo k programu Partnerství pro mír. Předmětem výzkumu WIBS bylo přijetí tohoto programu mezi vojáky z povolání. Podle každého druhého je tato iniciativa v současné době nejlepším řešením evropské bezpečnostní struktury. Každý třetí respondent toto mínění nesdílel (37 %).

Vojáci tedy chápou výhody Partnerství pro mír. Podle jejich mínění tento program vyhovuje zájmům:

USA:	60 %,
západní Evropě:	51 %,
Rusku:	26 %,
státům visegradské skupiny:	10 %,
nevyhovuje nikomu:	7 %,
jiným středoevropským zemím (Litva, Lotyšsko, Estonsko, Bělorusko, Ukrajina):	6 %.

Téměř každý druhý z dotazovaných vojáků z povolání se domnívá (45 %), že přijetí tohoto programu Polskem nezaručuje získání plného členství v NATO. Každý třetí respondent (33 %) je opačného mínění. Velké procento respondentů (19 %) nemá o věci pevné mínění.

Z předložených empirických dat plyne, že v současné době, vzhledem k probíhajícím procesům na našem kontinentě, většina polské společnosti, včetně vojáků z povolání, souhlasí s vojensko-politickou integrací se západní Evropou. Že je to nejlepším řešením pro Polsko, bylo vyjádřeno rozhodnou většinou zkoumané populace, což je provázáno i pozitivním spojováním pojmu Evropan s bezpečností, šancemi, nadějemi, přátelstvím a aktivní spoluprací. Ovšem uskutečnění integrace v blízké perspektivě vzbuzuje méně entuziasmu. Pravděpodobně nejlepším indikátorem toho je skepticismus k programu Partnerství pro mír.

Za povšimnutí stojí vzrůst obav polské společnosti z ruských tendencí obnovit ruské impérium a znovuzískat vliv v Polsku. Zároveň můžeme sledovat konec národnostních předsudků vůči západnímu sousedovi - Německu. Polsko a Poláci chtějí být zahrnuti do západních struktur (ekonomických, politických a vojenských) a Němci tyto snahy podporují, zatímco Rusko je proti. Rusko především nesouhlasí se vstupem Polska do NATO, a proto by získané výsledky sociologických výzkumů neměly nikoho překvapit.

Vojenská geografie v nové době

Časopis Armées d'aujourd'hui č. 196 z ledna 1995 uveřejnil sérii článků týkajících se vojenské geografie. Úvod k ní napsal náčelník generálního štábu francouzských ozbrojených sil admirál Landaxe. Tato stať obsahuje nejdůležitější údaje z uvedené série. Je určena pro všechny důstojníky, nikoli jen pro „topografy“.

Geografie je přítomna ve všech vojenských aktivitách. Znalost prostředí, v němž působí druhy ozbrojených sil, má operační význam. Společný vztažný rámec k udávání polohy má nenahraditelnou úlohu pro zpravodajství, pro plánování, pro přípravu a plnění různých úkolů ukládaných ozbrojeným silám. Soustavné zdokonalování zbraňových systémů vede ke hledání a rozvoji stále výkonnějších prostředků pro získávání jakostních kartografických dat. Ovládání těchto dat se vzhledem k nesnadnosti jejich získávání stalo jedním z činitelů volnosti jednání.

Reorganizované francouzské vojenské geografické službě jsou svěřeny tyto úkoly:

- produkce topografických dat se zřetelem k diferencovaným potřebám složek ozbrojených sil,
- operační zabezpečení sil zasazených na válčišti,
- školení specialistů a získávání znalostí potřebných pro realizaci a zavádění zbraňových systémů.

Přízpůsobení geografické funkce potřebám hypotetického použití ozbrojených sil musí být od nynějška považováno za zbrojní program probíhající současně s jinými zbrojními programy.

Geografie a strategie

„Geografie je hlavním činitelem diplomacie a strategie, protože je nejkonstantnější“ (Mackinder).

Geografie je stará tři tisíce let. Jejím *raison d'être* je umožnit pohyb v prostoru, který je znám.

Zvládnutí planimetrie a orografie, spolu s kontrolou faktoru času, vždy podporovaly schopnost manévru.

Úsilí o dosažení této schopnosti kombinovat v prostoru a v čase akce vojsk na bojišti tak, aby byla uvedena do postavení (nebo do poměru sil) výhodného vzhledem k protivníkovi pro splnění uloženého úkolu, je neustávající prací plánovacích štábů a operačního velení.

Toto úsilí není ničím jiným než aplikací stále platných principů války: volnost jednání, ekonomie sil a soustředění úsilí.

Terén není nikdy neutrální. Předmětem geografie je zajistit logickou prostorovou souvislost využívání manévrového prostoru.

Prostředí hraje významnou úlohu, zvláště ve střetnutích pozemních vojsk, jejichž posláním je pohybovat se po zemi, dobývat a udržet terén, působit v přímém styku s obyvatelstvem. Tyto okolnosti značně ovlivňují operace tím, že přímo působí na časové lhůty, nebo že vytvářejí omezení bojového použití a zasazení.

Zájem o geografii při využívání manévrového prostoru značně překračuje rámec topografického připojení, na který by mohl být v prvním přiblížení omezován.

Úloha geografie se dnes zvyšuje v důsledku nových válčišť vzniklých vývojem geostrategických a technických činitelů.

Je jasné, že rozsáhlý vývoj druhů potenciálních střetnutí spočívá v jejich velké diverzitě a že dvojnásobnost rizik značně zvětšila počet možných prostorů intervence.

Je nutno konstatovat, že každá kombinovaná vzdušná a pozemní operace bude probíhat v rámci vševojskovém, často v rámci několika druhů ozbrojených sil, a čím více častěji v rámci mezispojeneckém.

Postupné zavádění moderní technologie na válčišti se projevuje zejména zvýšenou mobilitou v boji, stále větším objemem dat dodávaných stále rychleji rozhodovacím činitelům, jakož i generalizací informatiky velení, řízení a průzkumu.

Vznik těchto oblastí zasazení dnes značně zvětšuje hodnotu geografie při využívání manévrového prostoru, avšak zároveň vytváří zvýšené potřeby.

Protože manévrový prostor není a priori znám, geografická analýza ve výše uvedeném smyslu stojí neustále v pozadí procesu taktického uvažování na všech stupních.

Získané geografické informace musejí dnes být přesnější, musejí se týkat prostorů rozložených po celé zeměkouli, být k dispozici v krátkých lhůtách a formátovány podle standardů všech druhů ozbrojených sil nebo dokonce podle mezispojeneckých standardů.

Zvládnutí rozsáhlých toků informací v manévrovém prostoru dnes překračuje možnosti poskytované klasickou geografii. Digitální geografie dnes tvoří jeden modul v rozvoji informačních systémů velení.

Reorganizace struktur operačního velení zařazuje důstojníky-geografy přímo do řízení využití manévrového prostoru při pracích spojených s plánováním, přípravou a vedením kombinovaných vzdušných a pozemních operací.

Moderní technologie bude tvořit zejména svými důsledky pro využití manévrového prostoru činitel, který znásobí operační možnosti.

Pro analýzu prostoru a řízení toků informací geografie byla a zůstane důležitou podporou.

Změny po studené válce

Za studené války byla situace v oblasti vojenské geografie jednoduchá. V pravděpodobném prostoru střetnutí byly geografické hranice vcelku dobře vymezeny, počty sil určených k vedení operací byly známy a plány přesunů, zasazení i vedení operací byly zpracovány.

Pro geografu bylo možné předem zajistit kartografické zabezpečení v souladu s operačními plány až po nejnižší stupně velení.

Obranný charakter předpokládaného střetnutí měl za následek, že potřebný kartografický materiál se týkal území, na němž se vojska nacházela. Zabezpečení nebylo problémem: z hlediska řízení postačovalo udržovat zásoby pokrývající okamžité i předpokládané potřeby všeho druhu.

Po skončení studené války se situace změnila: místo budoucího střetnutí není definováno, rozsah sil, které bude nutno zabezpečovat, není stanoven, jednotky nejsou předem určeny, přesuny a prostory rozmístění vojsk nejsou známy.

Nejistota týkající se míst zasazení a velikosti vyslaných prostředků znemožňuje vytváření vhodně zvolených zásob kartografického materiálu. Soustavné vytváření zásob by vzhledem k rozloze možných prostorů zasazení představovalo obrovské výdaje.

Takto je politika „zásob pro střední Evropu“ nahrazena politikou „žádných zásob mimo Evropu“.

Pro splnění operačních potřeb se tato politika opírá o opatření dvojího druhu:

- kartotéka, jejíž sestavení a doplňování je úkolem vojenského geografického oddělení,
- reprodukce jediných předloh pro potřebu expedičních sil, svěřená geografické skupině.

Řídké budou případy, kdy jednotky budou mít k dispozici nejnovější a úplný kartografický materiál. Vždy bude nezbytné mapy upřesňovat a zároveň vyhodnocovat letecké a družicové snímky.

Dosavadní zkušenosti a vyhodnocení používaných metod vedou k vytváření vzduchem přepravitelných kartografických skupin schopných rychle krýt potřeby zasazených vojsk.

Geografické zabezpečení ozbrojených sil

Nedávna zasazení ozbrojených sil ve vzdálených prostorech operací, pro něž byla geografická informace nedostatečná nebo dokonce neexistovala vůbec, byla příležitostí k úvahám o zdokonalení geografického zabezpečení. Zároveň byly vyvíjeny moderní zbraňové systémy, stále početnější a přesnější, a proto také stále náročnější na geografická data.

Geografické zabezpečení ozbrojených sil zahrnuje:

- topografickou podporu,
- kartografickou produkci v širokém slova smyslu, a to klasickou nebo digitální, topografickou nebo tematickou.

Topografická podpora. Pojem střelby se zásahem prvou ranou a obecněji střelby srovnatelné s „chirurgickým zákrokem“ přímo souvisí se zvládnutím souboru parametrů ovlivňujících balistiku nebo řízení munice. Nejdůležitějším z těchto parametrů je nesporně vyměření poloh cílů a palebných prostředků.

Jednotky vedoucí podpurnou palbu potřebují pomoc při vyměřování, kterou jim poskytuje „topografická baterie“ geografické skupiny. Tato jednotka používá různých metod a prostředků, které lze rozdělit do tří kategorií: přímé metody, globální polohový systém a inerciální metody.

Jejich kombinace umožňuje vytvořit síť opěrných bodů buď v rámci tažení plánovaných v míru, nebo v rámci vojenských operací, jak tomu bylo za války v Perském zálivu. Patnáctičlenná skupina může nyní v prostoru 100 až 150 km² vyměřit jeden bod pro každých 5 km² během přibližně deseti hodin.

Kartografická produkce. Takto vytvořenou informaci musí být možno předat uživateli, což je druhou oblastí působnosti geografické skupiny, spočívající v kartografické produkci. Tento úkol plní „kartografická baterie“, která má čtyři: „kartografická kresba“, „digitalizace“ a „reprodukce-tisk“. Mapa na papíře neztrácí svůj význam. Důležité však je

držet krok s technikou zbraňových systémů, které stále více vyžadují geografická digitální data a z větší části také digitální kartografii.

Proto pozemní vojsko zahájilo důležitý program pro vybavení geografické služby prostředky digitalizace.

Geografická informace

Produkci geografické informace ztěžují všechna omezení vojenské geografie jako rozlehlost prostorů, které je nutno pokrýt, prostředí eventuálně nepřátelské a rychlost produkce.

Bylo nutno zavést do používání nové prostředky. Letecké snímkování bylo doplněno snímkováním družicovým. Pozorovací družice civilní i vojenské poskytují snímky vhodné pro geografickou produkci. Družice vybavené radiolokačními čidly umožňují snímkování i při oblačnosti.

Zavedení globálního polohového a navigačního systému rovněž přineslo zdroj vysoce kvalitních informací.

Produkce geografické informace vedle snímkování využívá také transformaci klasických map jako nezbytného informačního zdroje, jehož digitalizace je levná.

Souhrn produktů digitální geografie nezbytných pro zbraňové systémy anebo pro moderní systémy velení je dnes mnohem důležitější než v minulosti. Avšak problém zůstává stejný: na základě různých zdrojů informací je nutno, s použitím nejrůznějších metod, poskytovat úplná a spolehlivá geografická data, a to ve lhůtách odpovídajících operačním potřebám.

Geografická data mají životnost tím omezenější, čím vyšší je úroveň jejich podrobnosti. Zaváděné pracovní metody jsou zaměřeny na udržení anebo zdokonalení dosavadní úrovně jakosti.

Ozbrojené síly nyní zavádějí prostředky pro produkci, pro řízení, pro zajištění jakosti a pro distribuci digitálních geografických dat. Systematické pokrytí všech zájmových prostorů je finančně náročné. Finanční náročnost však může být minimalizována smlouvami o spojenecké koprodukcí.

Informace o kvalitě geografických dat je nezbytnou charakteristikou, která umožňuje jejich optimální využívání.

Kontrola jakosti geografických dat se uskutečňuje podle těchto kritérií:

- geometrická kontrola: přesnost tvaru a polohy objektu,
- sémantická kontrola: přesnost vlastností objektu,
- úplnost: zobrazené a nezobrazené objekty,
- logická souvislost: vztahy k sousedním objektům,
- aktualita informace.

Geografická data potom musejí být správně zpracována, aby zbraňový systém nebo systém velení mohl plně využívat jejich kvality. Všeobecně, geografická informace je informací přesně lokalizovanou v daném referenčním systému. Přesnost zbraně je závislá na disponibilních datech.

Všechny moderní zbraňové systémy pro svou funkci potřebují digitální geografická data. Koncepce zbraňových systémů musí brát tuto skutečnost v úvahu. Při vývoji nového zbra-

nového systému je od jeho počátku nezbytné, aby byla k dispozici geografická data potřebná pro jeho bojové použití v době, kdy bude zaveden. Zároveň je nutno zajistit, aby tato data byla pohotově k dispozici a aby byla upřesňována. Vysoce přesné zbraně a zbraně velkého dosahu potřebují přesná geografická data pro svou navigaci a pro konečné navedení na cíl.

Zpravodajství a geografie

Aby byla zpravodajská anebo průzkumná informace použitelná, musí být všeobecně nejen datována, ale také téměř vždy lokalizována. Zajímáme-li se o pět otázek uváděných pro organizaci vojenského zpravodajství (popis jednotek, výzbroje a zbraňových systémů, objektů, osob a činností), konstatujeme, že:

- popisy objektů nebo míst mají geografickou povahu,
- popisy jednotek, systémů, osob, činností se vztahují k místům výcviku, dislokace, výroby atd.

Geografická informace je proto více méně výrazně všudypřítomná při orientaci (po čem pátrat nebo kde pátrat), při průzkumné činnosti (jaké prostředky pro jaké prostředí) a konečně při využívání informace: poskytuje prostorový vztahový rámec, v němž bude operační průzkum organizován a prováděn. Jeho provádění, zároveň s časovým vztahovým rámcem, umožňuje popisovat vývoj pozorovaných jevů: šíření technologií, transfer výzbroje, kontrola prostorů potenciálním nebo skutečným protivníkem atd.

Průzkumná a zpravodajská činnost často doplňuje základní geografické údaje, které jsou nezbytné pro sestavování zpravodajských zpráv.

Vyhodnocování leteckých a družicových snímků je nejen získáváním průzkumných a zpravodajských údajů, ale také jedním ze způsobů získávání základní geografické informace. Vyhodnocovači snímků:

- umísťují snímek do kartografického vztahového rámce s využitím opěrných bodů známých z jejich popisu a souřadnic, jejichž přehled poskytují geografové,
- situují vojensky důležitý objekt do jeho okolí (silniční, hydrografická, železniční, sídelní síť, reliéf) na základě dat, která jsou o daném prostoru k dispozici,
- zpracovávají pokud možno podrobný popis objektu (infrastruktura, zjištěné vybavení, příznaky vojenské anebo průmyslové činnosti atd.).

Tato poslední etapa je přínosem zpravodajských vyhodnocovačů snímků pro geografickou informaci.

Mezinárodní geografická spolupráce

Produkce geografických dat potřebných pro ozbrojené síly je velkým technickým a finančním problémem vyžadujícím dlouhodobé plánování.

Ozbrojené síly potřebují geografickou informaci odpovídající současnému stavu, a to z velké části planety. Důležitými aspekty přitom jsou získávání, interoperabilita a výměna kartografických dat.

Interoperabilita spočívá v tom, že je možno využívat data u všech zbraňových systémů i systémů velení všech spojenců. Uskutečňuje se zpracováním formátů dat. Třináct států používá základní formát numerické kartografie GIGEST.

Interoperabilita je definována na mezinárodním základě.

Výměna v tomto kontextu znamená poskytovat jinému státu data vlastní produkce na zásadě reciprocity. Uskutečňuje se na základě dvoustranných smluv, týkajících se dat, nikoli metod jejich produkce anebo použití, a vylučujících transfer dat. Jestliže takové smlouvy neexistují, účast na spojenecké operaci nezaručuje poskytnutí dat, která potřebuje jiný účastník této společné operace.

* * *

Je tedy zřejmé, že účast na mnohonárodním programu koprodukce a výměny znamená, že několik zemí „naplňuje společný koš“, čímž se dosahuje značných úspor, avšak zároveň tímto přijímají i mezinárodní závazky, zejména v produkci dat z určité oblasti, jakož i odpovědnost za kvalitu a spolehlivost dat.

JN

Divizní generál in memoriam Václav ŠÁRA

* 27. 3. 1893 Struhaře u Blovic

† 1. 10. 1941 Praha

Byl nepochybně jedním z nejvýraznějších a nejtalentovanějších důstojníků meziválečného období budování moderní Československé armády. Jako přednosta I. oddělení II. (dělostřeleckého a zbrojního) odboru ministerstva národní obrany zodpovídal jak za materiální vybavení armády, tak i za výcvik, organizaci, přípravu a kvalifikaci důstojnického a poddůstojnického sboru. Jeho jméno je však známo jen v souvislosti s jeho odbojovou činností za druhé světové války, ale ...

Narodil se jako první ze šesti dětí sedláka Josefa Šáry v malé vesničce na Plzeňsku. Do obecné a později měšťanské školy docházel do nedalekého Spáleného Poříčí. Protože byl velmi bystrým žákem, rodiče ho poslali na právě otevřenou II. státní českou reálnou školu v Plzni na Petrohradě. Výsledek přijímací zkoušky byl takový, že nastoupil rovnou do druhého ročníku a po šesti letech studia patřil mezi

první maturanty. Chtěl potom pokračovat ve studiích na Vysoké obchodní akademii v Kolíně nad Rýnem, avšak před tím se rozhodl splnit základní vojenskou službu. A tak na podzim 1913 nastoupil jako jednoroční dobrovolník u mladoboleslavského pluku, jehož 4. setnina měla tehdy posádku v tyrolském Brunecku.

Další osud Václava Šáry podstatně ovlivnila první světová válka. Šestatřicátý pluk totiž odjel na ruskou frontu. Úvahy na dezerci proměnila ve skutek zpráva o smrti jednoho z mladších bratrů v Polsku. Ovšem teprve třetí pokus desátníka Šáry se zdařil. 7. srpna 1915 byl zajat ruskými vojáky a následně dopraven do zajateckého tábora. Počátkem následujícího roku se přihlásil do České družiny, avšak střelcem záložního praporu se stal až v červenci 1916. A tehdy se zvýšenou měrou projevil jeho zájem o dělostřelectvo, se kterým pevně spojil svůj příští vojenský život.

Vlastnosti jako poctivá snaha, smysl pro pořádek a povinnost a v neposlední řadě i vojenská zdatnost rozhodly o jeho jmenování velitelem čety, která se v lednu 1917 spolu s celým náhradním praporem přesunula do Borispolu. Krátce po jmenování praporčíkem zúčastnil se s 9. rotou 1. střeleckého pluku Mistra Jana Husi památné bitvy u Zborova.

Krátce poté skončil jeho čtyřletý život „pěšáka“, neboť k 1. září byl ustanoven velitelem čety 1. baterie 1. dělostřelecké brigády Jana Žižky z Trocnova. Výcvik prvních československých dělostřelců i formování nové brigády probíhal v typické ukrajinské vesničce Tyranovce.

Rozvědka, která během ústupu z Ukrajiny pracovala pod jeho vedením, přinesla řadu velmi cenných zpráv. Mnohé z nich ovlivnily i konečné rozhodnutí velitele ustupujících vojsk. Šárovo jméno se tak od zborovské bitvy dostávalo stále více do povědomí velitelského sboru Čs. vojska na Rusi.

Dne 4. června 1918 v bitvě pod Lipjagy podstoupilo československé dělostřelectvo svůj křest ohněm. Zvláštní pochvaly a ocenění se dostalo nejen mužstvu obsluhujícímu děla, ale i pěšímu oddílu praporčíka Šáry. Během bodákového útoku se tehdy zvlášť vyznamenal desátník Josef Balabán z 1. baterie. Na oba mladé vojáky čekala úspěšná vojenská kariéra, na konci třicátých letch působili ve stejném oddělení ministerstva národní obrany a oba se za německé okupace setkali v Obráně národa. Nakonec je potkal i podobný osud.

V bojích proti sovětským jednotkám pod Simbirem byla Šárova činnost spojena s osudy obrněného vlaku Orlík I., neboť 31. srpna 1918 vystřídal ve funkci velitele vlaku podporučíka Vl. Chlajovinu. Avšak při odrážení útoku 11. září 1918 se vlak dostal do těžké dělostřelecké palby, během které byl praporčík Šára těžce zraněn. Poranění bylo natolik vážné, že přišel o jednu ledvinu. Následující čtyři měsíce musel zůstat v čeljabinské nemocnici.

Začátkem roku 1919 byl nadporučík Šára jmenován velitelem baterie. Za bojů vynikl samostatnými útoky a vedl si nepochybně úspěšně, když si mezi vojáky vysloužil přezdívku „černý ďábel“. Z vládovostockého přístavu odplul kapitán Šára na americké lodi Sheridan a přes Japonsko, Indii, Suez a Terst se vrátil do vlasti.

Před sedmadvaceti lety mladíkem vyvstala existenční otázka. Nakonec se rozhodl a požádal o ponechání v další činné službě. Vzhledem na vynikající pověst z československého vojska na Rusi byl odeslán do pěchotního učiliště v Milovicích, ale již v září nastoupil na válečnou školu v Praze, kterou 4. listopadu 1922 v ročníku maršála Foché úspěšně ukončil.

Ještě před tím, 29. dubna 1922, byla v chrámu sv. Ludmily v Praze na Vinohradech velkolepá svatba. S dcerou nájemce velkostatků Karlov - Emílií Keprtovou - se Šára seznámil na Maticní slavnosti, kterou pořádal Sokol ve Spáleném Poříčí. Na jejich svatbě prezidenta republiky zastupovala dr. Alice Masaryková. Šťastné manželství vytvářelo pro mladého a ambiciózního důstojníka tolik potřebné zázemí.

Po ukončení válečné školy působil na velitelství dělostřelectva zemského vojenského velitelství v Praze a k 1. říjnu 1914 byl přemístěn k 1. oddělení hlavního štábu. Od listopadu 1926 pak současně ještě zastával funkci velitele dělostřeleckého pluku 101. Jeho nadřízený, velitel 1. pěší divize generál F. Bartoš, se o něm vyjadřoval jako o velmi zdatném důstojníkovi „plného zápalu k práci, která jej těší a které je plně oddán, iniciativní, přímý a otevřený povahy“.

Podplukovník Šára pak 28. února 1929 převzal velení dělostřeleckého pluku 1 Jana Žižky z Trocnova, na jehož zrodu se za první světové války výrazně podílel. Ustanovení velitelem prominentního pluku nasvědčovalo tomu, že se s tímto mladým důstojníkem počítá i do vyšších funkcí.

Mezitím si Šára zvyšoval své vojenské vzdělání v několika kurzech. Velitel dělostřelectva zemského vojenského velitelství generál Příkryl v roce 1931 hodnotil Šáru jako výtečného

velitele pluku s tím, že „dělostřelecký pluk I byl ve střelbě nejlepší v oblasti. Bylo vidět, že v důstojnickém sboru vládne duch charakterizovaný snahou po zdokonalení a radostným plněním povinností“.

Nepochybně i proto byl plukovník Šára na podzim 1931 odvelen jako zástupce velitele dělostřeleckého učiliště do Olomouce, ale přesně po dvou letech už zastával funkci zástupce přednosty II. (dělostřeleckého) odboru ministerstva národní obrany. Krátce předtím však Šára absolvoval půlroční kurz pro vyšší velitele jako nezbytný předpoklad a podmínku pro získání první generálské hodnosti (brigádním generálem byl jmenován v roce 1934) v předválečné Československé armádě.

Časem mu však přibýly další povinnosti, neboť ministr národní obrany ho v roce 1937 jmenoval předsedou správní rady brněnské Zbrojovky a také se jako zástupce čs. dělostřelectva zúčastnil dvou vojenských misí v Sovětském svazu (v roce 1935 a 1938) spolu s generály L. Krejčím, H. Vojtou, J. Bílým a dalšími.

Ve chvíli nebezpečí útoku nacistického Německa považoval generál Šára za nutné opustit kancelář na ministerstvu, a proto 15. září 1938 převzal velitelství dělostřelectva I. sboru v Praze. Bezprostředně po Mnichovu sice vážně uvažoval o odchodu do exilu, avšak na žádost generála A. Eliáše zůstal ve funkci až do tragického března 1939 ...

Prostřednictvím svého bývalého nadřízeného - divizního generála J. Netíka, který byl mezitím ustanoven šéfem ministerstva národní obrany v likvidaci, se generál Šára zapojil do budování ilegální vojenské organizace - Obrany národa. Nejdříve se stal zástupcem velitele zemského vojenského velitelství Čechy generála H. Vojty a když se ukázalo, že po vlně zatýkání (listopad 1939 - leden 1940) zůstal prakticky jediný z vůdčích osobností zemského vojenského velitelství Čechy na svobodě, převzal velení. Zintenzivnil svoji činnost, vytvořil si zcela nový štáb (podplukovník Ambrož, major Petera, štábní kapitán Růžek a plukovník Dvořák) a udržoval přímé spojení s novým velitelem Obrany národa - generálem O. Homolou.

Na jaře 1941 rozpoutalo gestapo další ze svých zběsilých honů na členy českého odboje. Tato razie v podstatě zdecimovala zbytek ilegální organizace vojáků, a nevyhnula se ani generálu Šárovi. Teh sice ještě v srpnu sjel na kanoi Otavu a Vltavu (ze Sušice až do Prahy), ale již 12. září byl cestou na hodinu angličtiny zatčen. Následovaly velmi tvrdé výslechy na pražském gestapu. Naděje na záchranu života se s definitivní platností rozplynula po jmenování SS-Obergruppenführera R. Heydricha zastupujícím říšským protektorem v Čechách a na Moravě.

Generál Šára byl v půl páté odpoledne 1. října 1941 bez rozsudku zastřelen v místech, která tak důvěrně poznal během svého velení dělostřeleckému pluku - v ruzyňských kasárnách. Necelé tři roky po jeho smrti, v květnu 1944, zemřela na srdeční slabost i manželka Emílie.

Zásluhy generála Šáry ocenil krátce po válce prezident republiky udělením Československého válečného kříže z roku 1939 a povýšením do hodnosti divizního generála in memoriam. 28. září 1946 mu pak byla na rodném domě ve Struhařích u Blovic odhalena pamětní deska, ale tím bylo jméno generála Václava Šáry v podstatě definitivně zatlačeno do pozadí historického zájmu.

PhDr. Zdeněk Vališ

English Annotation

Partnership for Peace - Yesterday, Today and Tomorrow by *Col. Ing. Zdeněk Brousil*. Colonel Brousil in his article evaluates progressive international development in Europe leading to the formation of Partnership for Peace project (PfP). In connexion with the Fall of the Berlin Wall and resulting changed mission of NATO alliance, he chronologically enumerates its individual declarations and documents, previous to PfP programme, explaining their successive phases. He further analyses PfP planning and evaluation and special tasks arising from this process for the Czech Republic (CR). He characterizes Czech troops assigned for PfP and at the end he defines interoperability objectives in the the Army of the Czech Republic (ACR) and reports about Czech peace-keeping forces in UN monitoring missions and joint manoeuvres within the framework of PfP.

Language Training Conception of ACR Professionals by *Col. Prof. Ing. Zdeněk Žihla, CSc.* Based on the analysis of actual language proficiency and results achieved after Revolution in 1989, the article represents a new conception of language training in the ACR adopted this year by the Ministry of Defence (MoD). The author, director of Language Institute in Brno Military Academy, writes about potentialities of successful language training and also describes prospective language training system within the basic scheme of military professional career. In line with the adopted conception and methods of language training in the ACR, we are trying to introduce language proficiency test corresponding to NATO standard - STANAG 6001 - and thus we boost up necessary language proficiency of all military professionals.

Preparation of Semi-Professional Army by *Ing. Miloš Janda*. Mr. Janda in his article deals with one line of army preparation, namely that of commanders, staffs and troops. At first he characterizes overall conditions of the ACR under changed political situation and afterwards specifies main principles of semi-professional forces, their personnel background and the

preparation of officers, warrant officers and enlisted men. He elucidates problems of combined training of troops and task forces and doesn't forget to mention reserve corps. He ends by proposing evaluation system, objectives for material supplies and training management within the ACR.

Education in the Field of Humanities and Social Sciences for Military Professionals by *Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc.* Senior lecturer of Brno Military Academy, Miroslav Krč, in his article tries to formulate answers to the most important problems of education and training of military professionals in the field of humanities and social sciences. Under new political situation, based on our historical traditions and results we have reached, but also on our weakness and mistakes, he sets out new prospective trends, taking into account NATO standards. Thing lies especially in questions of sources, predispositions and proper contents of humanitarian and social education. At the end he analyses areas, in which social sciences can contribute to the character-building of military professionals.

Canada and National Security by *Col. Ing. Václav Svoboda*. Colonel Svoboda summarizes knowledge gained in a ten-day course at the National Security Study Center at a Canadian town of Kingston. Working groups were involved in problems of the Middle East, South America, the Sub-Sahara, Central Europe and regions on the eastern coast of Asia. Col. Svoboda analyzes Canadian definition of "national security" and explains their partly different approach based on the term "security risk". From a methodological point of view, he was especially interested in non-formal, lively participation of the Canadians in all forms of activities, which is an important observation for future Czech military professionals.

MILITARY ART

To Some Concepts of State Security Strategy by *GSO Col. Ing. Milan Kubeša, CSc.* This is another polemic article by Col. Kubeša which

deals with the formation of theory at the highest level of military art - defensive military strategy of the Czech Republic. The author tries to convey his ideas about things missing in all discussions concerning security problems, i. e. those of a small state. In that sense he is engaged with ACR numbers, security sub-systems, deployment of state instruments and Czech forces. At the end he makes the classification of strategy categories.

Aspects of Air Defence Conception by Col. Ing. Petr Hartmann. This article deals with very sensitive problems of air defence, seeking its position in new international surroundings without global security risks. Based on the fact that Czech Air Defence plays very important role in forming our operational concepts, the author suggests that air defence is also a political issue that can't be solved successfully without governmental and parliamentary support. Colonel Hartmann presents some aspects of military strategy decisive for the priority classification of air defence buildup under the conditions of non-coalitional defensive strategy.

PERSONNEL MANAGEMENT

Personnel Management of the Army of the Czech Republic by Col. Doc. Ing. Libor Kosař, CSc., Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc., Capt. Mgr. Zdeněk Dvořák. The authors put as a fact that according to ACR buildup plans for 1996-2005, their main purpose is to develop semi-professional armed forces, and therefore is necessary for us to have an elaborated personnel strategy of the ACR, defining strategical objectives from the point of prospective numbers of human resources. On the basis of this, they characterize individual programmes, in which personnel and strategical objectives are worked out. So, the authors analyze Human Resource Plan, Positions and Ranks Systematization Plan, Career Plan, Military Professional Evaluation System, Personnel Marketing, Welfare Plan and Personnel Management.

Information Support of Personnel Management - Part Two by Maj. Ing. Josef Strelec,

CSc., and Col. (ret.) Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. The authors follow up their article from the previous number of this review. In detail they work out requirements for personnel information systems and explain decision-making support. They constitute a prototype of such system, based on hierarchy patterns. The authors also outline draft models and those most important are worked out into details to be better understandable. Finally they show future trends in decision-making development and the benefit of those support models for ACR personnel management.

OPINIONS AND CONTROVERSY

Perspectives of Military Profession in the Czech Republic by Mgr. Stanislav Balík. The author in his article deals with the situation in the ACR. He openly states that military profession is in a deep crisis. During reorganization and redisslocation of military formations, the main stress was put on military and technological support and social problems were put aside. It is this welfare problem seeing from "rank and file position" that together with actual state in the forces are strongly criticized. This is the first priority of retention, here lies the necessity to allocate more money as entry allowance to attract young people, which enable us to pick up the best men for positions of military professionals.

Actual State of PPBS and Further Chances of its Development by Doc. PhDr. František Ochraňa, Dr.Sc., M.A. The author in his treatise solves topical problems which are in the centre of continuing development of Planning, Programming and Budgeting System (PPBS). He characterizes present level of PPBS implementation and at the same time he puts alternative proposals for its further system improvements. His treatise introduces number of questions that are necessary to be solved by the common effort of all sections involved in this system.

To Humanitarian Education in Military Colleges by Doc. PhDr. Václav Vondrášek, CSc. Humanitarian education directly contributes to

the creation of scholarly knowledge and respective behaviour of serviceman, both military professional and citizen. In this context is necessary to value rightly the place and role of social sciences in military colleges, to think over the questions of strengthening their unity, comprehension and impact so that we could reach a qualitative shift, as far as their role and mission in the frame of military colleges is concerned. But not only those above mentioned problems, but also the methods of overcoming actual state are solved in this essay by Dr. Vondrášek.

INFORMATION SERVICE

Polish Public Opinions on Security, Defence and Military by Adam Kołodziejczyk, Ph.D. and Joanna Latacz, M.A. In their paper, the co-

authors inform us about Polish society opinions, especially those of Polish military professional corps, on defence and armed forces. They present their responses to the USSR collapse and events in the East, attitudes of Polish society towards the Unification of Germany and to the so-called German problem in general, and the evolution of Polish public opinions (including servicemen) to political and military alliances, most favourable for Poland. From the presented empirical data, we can see that the majority of Polish society stands for political and military integration with Western Europe. On the other hand, the Poles do not expect such integration in the near future, the best indicator of which is their scepticism towards the program Partnership for Peace.

Představení autorů tohoto čísla

Mgr. Stanislav Balík, narozen v roce 1969. Vystudoval Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Absolvoval kurz politologie sponzorovaný Evropským společenstvím. Vykonal funkci učitele na VVŠ PV ve Vyškově. V současné době je odborným asistentem na katedře sociálních věd na VA Brno. Publikuje ve vojenských časopisech a sbornících, doma i v zahraničí. Doktorandské studium na VA Brno.

Plk. Ing. Zdeněk Brousil, nar. 1946, VA Brno, obor velitelsko-štabní PVO, 1977-79 působil jako velitel protiletadlového oddílu, 1980-85 velitelem protiletadlového pluku, 1985-89 náčelníkem Vojenského gymnázia Praha, od září 1989 na Správě zahraničních vztahů MO. Od roku 1994 vykonává funkci náčelníka skupiny pro spolupráci s NATO na SZV MO. Publikuje v časopise ATM.

Plk. v zál. doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. Nar. 1936, po absolvování Pěchotního učiliště v Lipníku nad Bečvou prošel různými funkcemi většinou na úseku vojenského školství (PŠ, ŠDZ, VSŠ, VVŠ). Od r. 1970 se uplatňoval v civilním školství (Výzkumný ústav pedagogický, Výzkumný ústav odborného školství, Pedagogická fakulta UK). Po listopadu 1989 pověřen řízením Ústavu sociálního výzkumu mládeže a výchovného poradenství UK v Praze. V lednu 1991 se vrátil jako občanský zaměstnanec do armády na pracoviště pedagogicko-psychologického výzkumu, členem poradního sboru náměstka ministra obrany. Od r. 1994 pracuje na personálním odboru MO. Je autorem desítek učebnic, skript, metodických příruček, stovek odborných statí a článků.

Kpt. Mgr. Zdeněk Dvořák, nar. 1965, vystudoval VVPŠ Bratislava, obor sociologie. Vykonal různé vojskové funkce, náčelníkem skupiny společensko-vědních služeb, pověřený vedením personálního oddělení divize. Od roku 1995 pracuje na personálním odboru v oblasti systému hodnocení marketinku. V současné době je vedoucím oddělení rekrutací a zástupce

ředitele odboru personálního marketinku HPÚ MO.

Plk. Ing. Petr Hartmann, nar. 1949, absolvoval VA Brno, obor protivzdušná obrana, včetně VAK, řízení obrany státu. Od roku 1974 prošel velitelskými a štabními funkcemi u vojska PVOV a od roku 1982 působil na MNO, VL a PVO. Od roku 1993 je pracovníkem odboru PVO Generálního štábu AČR a členem vědecké rady Fakulty letectva a PVO Vojenské akademie Brno. Podílí se na zpracování základních koncepcí PVO a transformace AČR.

Ing. Miloš Janda (plk. v zál.), nar. r. 1947, Vyšší vojenské učiliště kpt. Otakara Jaroše, Fakulta velitelsko-štabní na VA Brno. Poté zastával velitelské funkce od velitele čtyř až po velitele tankového pluku. V letech 1984-92 pracoval na Hlavní správě pozemního vojska, kde se věnoval přípravě velitelů, štábů a taktice. V současné době je vedoucím oddělení výzkumu taktiky ÚOS AČR. Zabývá se normotvornou a metodickou činností a tvorbou předpisů a pomůcek pro AČR. Publikoval v časopisech Vojenský profesionál a Truppendienst.

Plk. doc. Ing. Libor Kosař, CSc., nar. 1948, absolvoval Vyšší dělostřelecké učiliště v Martině, postgraduální studium na VA Brno, náčelníkem štábu dělostřeleckého útvaru. Po aspirantuře v r. 1981 vykonával různé pedagogické a řídicí funkce na VA, habilitace v r. 1987. Vedoucím katedry všeobecné taktiky a druhů vojsk na zahraniční fakultě, od r. 1992 zástupce ředitele Zahraničního školicího institutu. Od roku 1994 pracuje na odboru personalistiky MO ČR.

Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc., nar. 1948, VÚ ve Valašském Meziříčí, VPA Bratislava, Vojensko-pedagogická fakulta, obor ekonomie. Zabývá se problematikou ekonomie obrany, specifikou pohybu kapitálu ve vojenské výrobě. Na VA působil v různých pedagogických funkcích a od roku 1980 je také učitelem podnikatelské fakulty VUT Brno. Na základě konkurzu se r. 1994 stal vedoucím katedry

sociálních věd VA Brno. Publikuje v domácích i zahraničních ekonomických časopisech.

Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. Nar. 1949, absolventem VA Brno, včetně VAK-GŠ. Prošel základními velitelskými funkcemi na taktických a štábními na operačních stupních velení. Dva roky působil jako vědecký pracovník IVOU Brno. V roce 1994 byl pověřen funkcí zástupce vedoucího katedry řízení obrany státu Fakulty velitelské a štábní na VA v Brně.

Doc. PhDr. František Ochraňa, DrSc., M.A., nar. 1952, VPA Bratislava, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (obor filozofie, historie), European Business School v Praze. Po absolvování VPA učitelem na katedře filozofie VPA, později VVPŠ. Od r. 1992 pracovníkem Institutu ekonomické analýzy a racionalizace ekonomického úseku MO, od r. 1993 zaměstnancem Střediska pro zavádění a řízení SPPR. Publikuje v časopisech *Filozofia*, *Sociologický časopis* a ve vojenských periodikách.

Mjr. Ing. Josef Strelec, CSc., nar. 1960, VVTŠ Liptovský Mikuláš, obor automatizované systémy velení, 1986-89 interní vědecká aspirantura na VA Brno, obor výpočetní technika, různé pedagogické funkce na katedře ASŘ a výpočetní techniky VVTŠ Liptovský Mikuláš, nyní ředitel odboru personálního úřadu MO ČR. Publikoval zhruba 20 vědeckých prací (3 v zahraničí), řadu odborných prací a příspěvků, je spoluautorem dvou odborných knih.

Plk. Ing. Václav Svoboda, nar. 1941, ČVUT (fyzika a technika jaderných energetických zařízení), 4 roky na VKŠV ve specializaci chemické vojsko. Od r. 1968 vojákem z povolání, VzÚ 401, poté ve Výzkumném ústavu GŠ jako analytik a vedoucí pracovního týmu matematického modelování, odolnosti systému velení, oper. propočtů a metodologie vědecké práce. V r. 1992 přešel na MO a od r. 1993 pracuje

v oblasti strategického plánování, nyní ve funkci náč. odd. strategického plánování OSPGŠ AČR.

Plk. Ing. František Valach, CSc., nar. 1947, VA Brno, v roce 1988 aspirantura tamtéž. Do roku 1990 vševojskový operátor ve štábu bývalého ZVO v Táboře, od r. 1991 vedoucí oddělení strategického plánování správy strategického rozvoje MO, nyní zástupce náčelníka odboru strategického plánování GŠ AČR. Publikoval v časopisech *Vojenské rozhledy* a *Vojenský profesionál*.

PhDr. Zdeněk Vališ, nar. 1955, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (obor historie a archivnictví). Až do r. 1993 pracoval coby samostatný vědecký pracovník ve Vojenském historickém ústavu v Praze, od r. 1994 je zaměstnancem Ministerstva vnitra ČR ve funkci vrchního policejního rady.

Doc. PhDr. Václav Vondrášek, CSc. Narozen v roce 1946. Absolvoval VPA Bratislava, poté pracoval na úseku školství postupně ve funkcích asistent, odborný asistent až vedoucí katedry. V roce 1986 odešel na vlastní žádost na VA Brno, na katedru sociálních věd. Do listopadu 1989 byl vedoucím katedry, poté zástupcem vedoucího katedry. V letech 1992-94 byl vedoucím katedry historie. Po reorganizaci VA pracuje jako řádný docent na skupině historie a politologie. Rozsáhlá publikační činnost.

Plk. prof. Ing. Zdeněk Žihla, CSc., narozen v r. 1936, absolvoval VA Brno v roce 1961, poté pracoval jako pedagog na různých funkcích na katedrách PVOS, radiolokace a inženýrského leteckého zabezpečení VA Brno do roku 1991. V letech 1968-69 působil jako učitel Vojenské technické akademie v Káhiře. Od r. 1991 do roku 1994 byl ředitelem Zahraničního školicího institutu VA, nyní vede Institut jazykové přípravy VA. V roce 1994 byl jmenován profesorem v oboru vojenská technika a zahraničním členem Akademie dopravy Ukrajiny.

Contents

Col. Ing. Zdeněk Brousil Partnership for Peace - Yesterday, Today and Tomorrow	3
Col. Prof. Ing. Zdeněk Žihla, CSc. Language Training Conception of ACR Professionals	15
Ing. Miloš Janda Preparation of Semi-Professional Army	23
Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc. Education in the Field of Humanities and Social Sciences for Military Professionals	31
Col. Ing. Václav Svoboda Canada and National Security	36

MILITARY ART

GSO Col. Ing. Milan Kubeša, CSc. To Some Concepts of State Security Strategy	41
Col. Ing. Petr Hartmann Aspects of Air Defence Conception	48

PERSONNEL MANAGEMENT

Col. Doc. Ing. Libor Kosař, CSc., Doc. PhDr. Felix Černoč, CSc., Capt. Mgr. Zdeněk Dvořák Personnel Management of the Army of the Czech Republic	53
Maj. Ing. Josef Strelec, CSc., Doc. PhDr. Felix Černoč, CSc. Information Support of Personnel Management - Part Two	58

OPINIONS AND CONTROVERSY

Mgr. Stanislav Balík Perspectives of Military Profession in the Czech Republic	69
Doc. PhDr. František Ochraňa, DrSc., M.A. Actual State of PPBS and Further Chances of its Development	72
Doc. PhDr. Václav Voňdrášek, CSc. To Humanitarian Education in Military Colleges	84

HISTORY PAGES

Dr. František Hanzlík, CSc. About Possible Deployment of the Czech Army by President E. Beneš in February 1948 Political Crisis	88
---	----

INFORMATION SERVICE

Col. Ing. František Valach, CSc. UNITED STATES EUROPEAN COMMAND - USEUCOM	98
Col. Doc. Ing. Robert Hulák, CSc. Systems of US Troops Training Support in Germany	105
Ltc. Ing. Jaroslav Stojan NIAG (NATO Industrial Advisory Group)	111
Col. Ing. Karel Kozák Some Experiences from the Preparation of Foreign Armies	117
Dr. Ing. Petr Sazeček Continuous Acquisition and Life-Cycle Support of Weapon Systems in the NATO Armies	121
Force of Arms, Force of Men	128
Adam Kolodziejczyk, Ph.D., Joanna Latacz, M.A. Polish Public Opinions on Security, Defence and Military	133
Military Geography in New Era	142

PERSONAL DATA

Divisioner in memoriam Václav Šára	148
------------------------------------	-----

English Annotation	151
--------------------	-----

Who is Who in this Issue	154
--------------------------	-----

English Table of Contents	156
---------------------------	-----

Obsah

Plk. Ing. Zdeněk Brousil Partnerství pro mír - včera, dnes a zítra	3
Plk. prof. Ing. Zdeněk Žihla, CSc. Koncepce jazykové přípravy vojenských profesionálů AČR	15
Ing. Miloš Janda Příprava poloprofesionální armády	23
Doc. PhDr. Miroslav Krč, CSc. Společenskovední kultivace v přípravě vojenských profesionálů	31
Plk. Ing. Václav Svoboda Kanada a národní bezpečnost	36

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. K některým pojmům strategie bezpečnosti státu	41
Plk. Ing. Petr Hartmann Aspekty koncepce protivzdušné obrany	48

PERSONALISTIKA

Plk. doc. Ing. Libor Kosař, CSc., doc. PhDr. Felix Černoch, CSc., kpt. Mgr. Zdeněk Dvořák Personální strategie Armády České republiky	53
Mjr. Ing. Josef Strelec, CSc., doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. Informatická podpora personalistického managementu - II	58

NÁZORY, POLEMIKA

Mgr. Stanislav Balík Perspektivy vojenské profese v České republice	69
Doc. PhDr. František Ochrana, DrSc., M.A. Současný stav SPPR a možnosti jeho dalšího rozvoje	72
Doc. PhDr. Václav Vondrášek, CSc. K výuce humanitních věd na vysokých vojenských školách	84

Z HISTORIE

Dr. František Hanzlík, CSc.

**K možnosti použití armády prezidentem dr. E. Benešem při řešení
únorové krize v roce 1948**

88

INFORMACE

Plk. Ing. František Valach, CSc.

Velitelství ozbrojených sil USA v Evropě - USEUCOM

98

Plk. doc. Ing. Robert Hulák, CSc.

Systémy pro podporu výcviku jednotek armády USA v SRN

105

Pplk. Ing. Jaroslav Stojan

NIAG (Poradní skupina NATO pro otázky spolupráce se zbrojním průmyslem)

111

Plk. Ing. Karel Kozák

Zkušenosti z přípravy zahraničních armád

117

Dr. Ing. Petr Sazeček

**Kontinuální akvizice a podpora životního cyklu zbraňových systémů
v armádách NATO**

121

Síla zbraní, síla mužů

128

Adam Kolodziejczyk, Ph.D.,

Joanna Latacz, M.A.

Polské veřejné mínění o bezpečnosti, obraně a armádě

133

Vojenská geografie v nové době

142

PERSONÁLIE

Divizní generál in memoriam Václav Šára

148

Anglické anotace

151

Představení autorů tohoto čísla

154

Obsah v angličtině

156